

19001
2

ქართული მთხილწი

წმინდათა და სწუთათა აღმოსავლეთისა ადგილათ,

ტიმოთეოსგან

ქართლის მთავარეპისკოპოსისა.

2001.

წიგნსაცემი

11

ქ. ქუთაისი
4 მაისი 8
208
დაბეჭდილი

თფილისს.

სტამბასა შინა კავკასიის ნაშესტნივის კანტელარისსა.

1852.

ბ. რ. მ. ა. ნ. ე. ბ. ი. თ. ა.

კავკასიის ნამესტნიკის კნიაზის მიხაილ სუმენისძის
კორენტოვისა.

მ ა თ ს   ბ რ წ ე ი ნ ჟ ა ლ ე ბ ა ს

კ ა კ ე ს ი ა ნ ა მ ე ს ტ რ ი კ ს ,   კ ნ ი ა ზ ს   მ ი ხ ა ი ლ   ს ჯ მ რ ნ ი ს - მ ე ს
ვ რ რ ნ ტ რ კ ს ,

მ ა თ ი ს ვ ე   ბ რ ძ ა ნ ე ბ ი თ   ა ღ ბ ე უ ჯ დ ი ლ ი .   წ ი გ ნ ი
ე ს ე ,

ს ა გ ა ნ

ე მ დ ჳ ნ ი ს   უ მ დ ა ბ ლ ე ს ა დ .

10 მ ა რ ტ ს   1852 წ ე ლ ს ა
თ ი ფ ი ლ ი ს ს .

ჩაოდენ მშუცნიერ-არინ მთათა ზედა ფეკენი მშუ-
დობისა მაუწეებელთა და კეთილისა მახარებელთა.

ქაკასი

ისაია 52. მუხ. 7.

წინასწარტეულობა.

მწერალი წიგნის ამის ტომთე, იყო ქართუტლი, გუბარით გაბა-შული. აღიწარდა იგი კათოლიკოზ ბესარიონთან, რომელმანცა დაიპურო საჭე ეკკლესიის განმგეობის თურქთა ჟამსა, შემდგომად განდევნისა ჰატომრად ტუნედოსისა ჰალაჰში კათოლიკოზისა დომენტისა.

ოდეს, კითარ, დასადა განვლო ხარისხნი მონოზონებისა, არა მსჩანს წერილთაგან. მხოლოდ გუწეი მქტლთა საქმეთაგან უწმინდესისა რუსეთისა სინოდისა, სადაცა განვკლე მე არი წელი მსახურებისა (1), რომელ წარგზავნილიყო იგი იმერეთით რუსეთად 1738 წელსა ხარისხით ქეთათელ მიტროპოლიტისა, იმერთა მეფისაგან აღექმანდრე გიორგის-მისა დესპანად წინაშე იმპერატორცა ანა ივანოვისსა. მისრულმან სანკტუტეობურდსა მიართჳა არზა უწმინდესსა სინოდსა ივლისისა თთუტსა 1738 წელსა და ითხოვა, რათა მსტენ მას ნება უსისხლომსა მსწტრბლისა შეწირვსა (2).

სხვსა საქმისაგან, სახელდობ თხოვისა-მეობრ ქრისტეიფორე წილენელ მიტროპოლიტისა (3), მსჩანს, რომელ ესე ქრისტეიფორე 1764 წელსა, ეკედრა არზით სინოდსა, რათა შემთხტვისა-გამო გარდაცრუალეებულისა ამავე წელსა ივლისის თთუტში ქალაქსა ასტრახანს ტომთე ქართუტლთ მიტროპოლიტისა, მიმსტენ მას მისი ადგილი.

(1) 1843 ღ 1844.

(2) 1738 წლის არხივისა № 360.

(3) საქმე 1761 წლისა № 196.

ამა საქმეთაგან მსჩანს, რომელ ზირჭელ მოგზაურობისა საბერძნეთად, ტიმოთე იუო რუსეთსა, კითარტა მღვდელ-მთავარი ქეთისისა და შემდგომად დაბრუნებისა რუსეთით, კითარტა თუტა მსწერს ⁽¹⁾, მიიღო მან კათედრა მთავარ-ეპისკოპოსობისა, რომელიცა იუო ზირჭელი შემდგომად კათოლიკოსობისა; და ჟამსა განდევნისა ქართლით რუსეთად დიდისა კათოლიკოსისა ანტონისა ლათინთა ეკლესიისა თანხმობისათჳს, ესე იგი 1754-სა, ამანცა ტიმოთემ, კითარტა თანადაზრდილმან მისმან, ლტოლჴა ჰყო საბერძნეთად და კჭგონებ უნებლიეთ განუშორა ეპარქიასა თჳსსა, ანუ მიზეზითა მით წყენითითა, რომელ არ მას, უპირჭელესსა იერარხსა, მიენდო განმგეობა კათოლიკოსობისა, არამედ რუისისა არხიეპისკოპოსსა იოსებს.

შემდგომად ზალესტინისა და საბერძნეთისა მოხილჴასა, უკუძოიქცა ქართლადკე 1757 წელსა, და დაშთენილმან უეპარხიოდ, აღირჩია სადგურად დავით-გარეჯისა უდაბნო და იწოდებოდა, ანუ უწოდებდა თუთ თავსა თჳსსა, იერუსალიმელად ⁽²⁾.

როადენტა წელთა დაჰყო აქა, არა მსჩანს. მხოლოდ დღესცა არს მას მონასტერსა საფლავისა მისისა ქუჩა, თუთ მისგანვე განშზადებული; და დღესცა მმათა ამა უდაბნოჲსა უწეიან მტკიცედ, რომელ მთავარ-ეპისკოპოსი ტიმოთე, რომელმანცა შეიმზადა თჳსდა ქუჩა საფლავისა, არა არს მუნ დასაფლავებული.

შემდგომად, წარსრული რუსეთად, მივიდა ასტრახანსა და გარდაიტჳილა მუნ თთუჭსა ივლისსა 1764 წელსა.

⁽¹⁾ იხილე ამა მისისა წიგნისა გუჭრდი 42.

⁽²⁾ გუჭრდი 9.

წიგნისამან ამის, აღწერილისა მისგან, მსჩანს, რომელი იყო იგი კაცთ განსწავლული; მოესმინა კაციდობიან, დიანა ლეკტევა და კაპიტანი პრეკლე დიადობისისა, მის ქაზიხსა: მტენიერებისა წიგნი და აღმოკვებისათს სიბრძნისა წუხრონი. — დიდად იყო დახელოვებული სამღრთოთა შინა და სეკულესიოთა წერილთა და კმეოვებ, თანა-მოწაფეცა კათალიკოსისა ანტონი პიტეშლისა.

ესწავა მტირედ ბერძული (6) და უწყოდა კარგად ენაჲ თათრული (7).

წიგნი ესე, შემოწმებით ორთა სხუათა ესე ვითართა თანა-ვე, დაიბეჭდა თანხმად ამჲ მუშელისა დედანისა, რომელი-ცა კმეოვე გარდაწერილი 1787 წელსა (8), თელავის სე-მინარის რეკტორის დავით ალექსის-ძისა კელითა (9).

(6) გუშტრი 63.

(7) გუშტრი 44.

(8) ქორონიკონსა უოე.

(9) უკანასკნელსა ფურცელზედ ამის დედანისა, რომელიცა ეკუთვნის დეისტვიტელის სტატსკის სოკეტნიკს თავადს ნიკოლოზ იოსების-ძეს ფაღაგანდოვს, ესრეთ იყო თვით მწერალისაგან მიწერილი :

ესე წიგნი ვაბა-შვლის ტიმოთე მთავარ-ეპისკოპოსისაგან გაკეთებული, მთაწმინდისა და იერუსალიმისა და სხუათა ადგილთა მოხილვება, რომელი თვით ესილვება, უოეელივე აღიწერა და ესთა წიგნად ექმნა. ხოლო მე მადლაკეთილ-მოხილვან ალექსის-ძემან, სრულიად გასეთის საშეფოთს, თელავის ქალაქს რეკტორ-მან, ფილოსოფიისა და ღმრთის-მეტეუშტლებისა მოძღუარ-მან დავით ალექსწერე წიგნი ესე გარდაწესსვთ; და ვინცა ამისგან კითხვთ და ამისსა შეტეობით ირგოთ, ღოცნუ-ჭყავთ ჩემ მშრომელისათს.

აღიწერა წიგნი ესე თთუშსა მარტსა, რიცხუსა აა, ქორონიკონს უოე.

მადლაკეთილ-მოხილვი ალექსის-ძე რეკტორი დავით.

გუჩრდებზედ აქენდა ამას უძმულესსა კელ-წერილსა, გარდანუსხულსა ოც-ოცენ წელ შემდგომად გარდატეხილუბისა თუთ ტიმოთესსა, — მტირედნი შენიშუნანი; და ესენიცა აქავე დაურთენ სხოლიოდ. სხუნანი ესე-გუჩარნი, რომელნიცა ვპოვნე ჟეროვან-სასარკებლოდ მკითხუჭლათათუხ, განსამარტებულად და დასახსნულად რაოდენთამე სიმნელეთა, ჩემით დაურთენ.

ვიმედეულებ, რომელ მკითხუჭლნი ამა წიგნისა, ჩემთა ამათ შენიშუნათა, მიიღებენ არა განკიცხითათა უურადლებითა.

პლატონ ეგნატის-მე იოსელიანი.

10 მარტს, 1852 წელსა
ქ. თფილისს.

სამარად სავანებელ ჩემდა იუენეს, თუ ვითარ არა სს-
 ზღუტვო იუოსსენასათვს მორთუქს სიტუქათა და კქალად
 დასსნალობათა, და უდებად (') ცხვრებულთაგან არა
 შესამგზავს არს ტუივილთ-მოუქარებით მოსწრაფებას სამ-
 დეთოსა რასმე და დქთიუ-შუწნიერთა გამოცხადებანთა
 მითხრობას; და არცა თუ კმა-უოფად სიტუქათა ქებისათა
 მიმოგონეთა ვერ შემძლეთა და უღონობათა ენისათა და
 მრავალ-მდეღუარისა სოფელისა გულის-სიტუქათა მომ-
 დებთა ესე ვითართა. ვითარცა არა სტონოდის გამოთქმად
 უზესთაესთათვს, რათა არა ვითარცა ლადსა და კანდიერ-
 სა განმზადებული რისხუა და მჯრის-ხალქა მოატუქუს
 თავსა; არამედ უმჯობეს, რათა დუმილით განკლავს ასხა-
 რეზი საწუთოსა, ვითარცა მე ესერა კანდიერად და ურია-
 დად ხელ-ვჭყავ სამღრთოთა ლექსთა განმარტებად მონა-
 ზონებისა სსასა უღირსმან ტომოთე იერუსალიმელმან;
 რამეთუ მიზენადგმა ამათოვს ესე, რამეთუ მწუჭვდა ში-
 ნაგანთა ჩემთა სიუქარული მშობისა და ერთ-სულობისა
 ქუჭყანისაგანთა ჩუწნთა, და ვქალად დავიწუებისათვს
 მათგან მხერობელობისა წმიდათა ამათ ადგილთადა. ამის-
 თვს მელმოდა, თუ ვითარ მეფენი საქართუქლასანი
 ჟამთა მათ შინა მეზატრონე და მხერობელ-სრულად

(') სხუა მანუსკრიპტში ანუ კელწერბში, უდბად. ზ. ი.

იერუსალიმისა და ჰალესტინის ქმნილ არიან; და მალე და ძლიერ უოფილ არიან ნათესავნი საქართველოსანი, და ესოდენ დაკნინებულ-არს; გარეშემოხნი ჩუქნსა მჭერბულნი სიტყუსა რაჲსამე ჩუქნდა მოცემად არა მკადრე არიან. ამან და ესე ვითარმან მიწესმან ლუმილი აღმისსნა, და ვიწყე მტარედთა რათმე წიგნავთა მხსრეკ-მსი-ტუქტლობად, და მიგიბღუნენ თქვენ ბრძენთა და მუც-ნაერებთ განმჭრეტთ სამღროთთა და სამეცნიეროთა საქმეთა. ვითარცა საზაერთთა მშათ-მოყუარეთა და მდუმრიად მიმტკეპებელთა ხილულთა ანუ სმეილთა ცნობათსა. შედგომილთა სახისაებრებისა კაცთ-მოყუარისა ღუთისათა მამათა და მამათა სავსებანსა შორის საქართველოსათა ღირსად ხსენებულთა და სარისპთა მეცნიერებასათა მდგომარეთა სამღქდელოთა და საერთათა ამ წიგნავასა აღმოკვათს ქელთა გევედრება, რათა მოჭეოთ ყური სიტყუათა ჩემთა ზედა, რამეთუ წარვედ იერუსალიმად და მთად წმიდად სამღქდელოთა მათ წმიდათა ადგილთა, და ვისა-ლენით და აღმოვიკითხუნით, ჰარმარავლობით ნაღუნნი მამათა ჩუქნთა ქართველანთა, და ივრიად განკვრუჭბულ ვაუკ მათთჳს; რამეთუ იგავადცა არა მშსმეროდეს ესენი, რადენიცა მე აქა მათთჳს აღვწეენ და აქა მოსრული ქართველი ვანმე რაჲსათჳს ამათთჳს არა გამოიძიებდა, და აღვწერენით, რადენიცა შევიტყუებით იერუსალიმისათჳს და მთაწმიდისა და სსქათა მანსტერათთჳს, და ადგილათთჳს საწამებელისა წმიდათა მოწამეთასა და საადურთათჳს ღირსთასა; და სსქათა მრავალთა ადგილთა ამბავნი ხილულნი, და ანუ სარწმუნოდ სძენილნი, აღვსწერენ. სსქანი მამათა მიერნი სწავლანი დაკარგულნი საქართველოთა შინა, მოვიძიებთ და აღვსწერენით, და

ზოგნი რამე ვიუგბილ-მეტყუტელები მსწავლანი, დჯრისა ვერ განმტდელმან წყქლისა და ზრახხუა რამე აღმოკმსთქუ; ამის-
თუ სწად, რათა ჩემებრ უგბილთა სხმარად და სხუანი
ზოგიმე უმადლესი ძალისა ჩემისა რამე ღუთის-მე-
ტყუტელებისათუ და სამღრთოთა სჯულთათუ ვისიტყუტ
და არა თუ თავით ჩემით შეკაწუეკ, არამედ ბრძენთა
უზესთაესთაგანთა მეტნიერთა მიერ გამოკვეყანი, რამე-
თუ ვიუგ მრავალთა ქუტყენათა მხილუტელ და მრავალთა
ბრძენთა და თუილსოთუისთა თანა-მოამზრახუ და ამათ
მიერთთა ვითხუთა და განმარტებითა და კაცთა სულიერ-
თა და სარწმუნოთა სულთა უწუებითა აღესწერენით. მა-
შინ ესენი სარწმუნოდ და ქრისტესში სსოებად განკმარ-
ტენ მუჯდობისათუ და სიუჟარულისა და ეგრეთ წარუ-
გხავნე საქართუტლოსა. ამისთუ გუკედრებთ უფულთ
ჩემთა ქრისტეს-მოუქარენთა სანართუტლოსაგანტ, რათა
მიმთხუტვისათუ და აღმოკითხუსა შენდობისა თქუტნი მიე-
რისა წილ ექუტდრება არა ბოვადო; ამისთუ ვამიშუ და
წმიდასა ტოკრებსასა თქუტნისა ზემოკვედრებ მტირეთა
ამათ სიტყუტათა ჩემთა, რათა არა უგულებელს ჭყოთ.
უკეთუ სულთა შესამატე სიტყუტა იხილოთ, შენდობასა
ჭყოთდეთ სიუქარულისათუ მისისა, რომელმან სისსლი-
თა თუითა სუგუნთა ხსნა მოკუტანიჟა, და უკეთუ ტო-
მილად საგონებელი რამე იხილოთ, ზარუტლად ღრმად
განმხჩხრიკეთ მეტნიერთა, და კუალად უკეთუ ტდომილვე
იუოს შენდობასა ვითხოვ; რამეთუ არაგან არს უტდომელ
თუნიერ ღუთისა და მე მას ჟამად, სარწმუნოდ ირწუ-
ნეთ, არაგან უწუოდი უმეტარი და ტოდული ჩემებრ; უო-
კვლთა უგინესი ვიუგ, რამეთუ მას ჟამსა შინა უბრძენ-
სნი საქართუტლოთანი სსუდურით და მადმოკონებთა

განმარტვებდეს სწავლის სიტუჟათა და ეგრეთ ასწავებდეს ერთა, და უმეტარნი სამღრთოთა მცნებათაებრ მდაბლად მდარტვობდეს და ორნივე ესე სასუიდელსა მოისთჳლიდეს; ხოლო მე ორთაგანვე დავდემულ ვაქმენ, ნუ უკუჭ კეთილად აღმოვსთქვ და დუმილით სიმდაბლისგანცა ბაძოვესჯ. აღვსწერენით მანდობილმან ღირსებათა თქუცნთამან, რათა ნაგულუგვანებისათჳს მომტკევებელ მექმნეთ და შენდობა ცისკროვნებისაებრ გარდაძოადინოთ; ერთტომობისათჳს მომტკევებელ იქმნეთ; თჳსებრიობისათჳს მოწუალე იქმნეთ; სიმკოდოვნ საარებულება ჩემი ილმოთ, რათა თქუცნცა ესრეთთა ძმათ-მოუჴარეთა, ნათელმან ნათლისაგანმან განიჭოთ სიმრავლე მწუგრძელობათა და მუნ წიადტკედ ინახად აბრახამიანთა ცაბლათა მსუფევეთა, უფალმან გასჴასთ სასმელი მუფუდავებელი, და ადგილნი მწუანედნი გაუნჯნესთ სასუფეველსა მკვდრობისა მისისასა, რომლისა არს დიდება უკუნითი უკუნისამდე. ამინ.

მიიხსნება თფილისათ ათონისა მთადმდე.

შანადის სისურვეოდ და სწადად დავიდევ ოქალთა გონებისა ჩემისათა, უღირსად ცხოვრებულისა ამის თავისა ჩემისათს ლტოლუა ვინაჲმე. ვქალად და ცვრთ მძიმეობა ბრალეულობათა ჩემთა სამარად-სენებად, რათა მომივიდოდეს. ამისთვის მწირობად და უცხოებადმი წარსულის ხელ-უყოფად ვისწრაფდი და აღსულად წმიდად ქალაქად იერუსალიმად თაყუნის-ცემად ცხოველს-მყოფელისა საფლავისა უფლისასა, და მთად წმიდად და მთად სინად, მოხილუად საცხოვრებელთა მათ და სენაკებთა წმიდათა მამათა ჩუწნთა და ალაგებსა მას წმიდასა, ჰირ-მარა. და დებად კვარცხლებესა მას ღვთისა განგებთანსა და მათ შინა ცხოვრებულთა მამათა შევრდომად ადგილის-მცესელთა წმიდათა მამათა ჩუწნთასა. რათა განცდითა და კურთხევითა მათითა რუდუნებელი და უდები ცხოვრება ჩემი მიწულებელი ცოდვთა განკადვითა და მით საარებელი თავი ჩემი ნუგეშეულ ვჭეო და ვირჩიო მე მივრდომა სახლსა ღვთისა ჩემისასა, არამედ სასურჯ საწადისა ამის ჩემისათს, ჯერეთ მოცალეობა და ჟამნი არა მომეგნეს.

ხოლო წელთა 175-ი, ოდეს განაგებდა საქართველოსა ცხებელი ქრისტეს-მოყუარე მეფე თეიმურაზ და პირ-მშო სახელოვანი მე მათი ღვთის-მშსახური მეფე საქართველოსა უფალი ირაკლი, მომხსენებელ ვიქმენ მეფობისა მათისა და ვიჯემენ მუნით და მათ მიერითა საბოძრითა და ქარტითა განმტკიცებისათს უცხოებად შორს მგზავრობისა ჩემისა კმა-საყოფელი ადვილეთ და მოვი-წიენით სამცხეს ქალაქსა ხალციხესა, სახლსა ივანე ათა-

ბაგისასა (²), და წსტნეს რა მისჯლა ჩემი, კაცნი მო
გუბგებნეს და განკვამზადეს სავანენი და სასრლონი უკ-
რისაებრნი.

ამისა შემდგომად მიგვწოდა ფაშამა სადგურად და
სრად თვისსა და გვთავაზს წესისაებრ მათისა თათო, იფე-
რითა ნუგეშიათა, და კაალად სხქასა ჟამსა მიკედით და
ვსრასკუდათ უზისა სქლისათჳს უმჯობესსა და იგი ზღუთ
დაამტვიცებდა მგზავრობასა ჩქცნსა, და აღგვწერნა თურქ-
თა ენათა ზედა ეპისტოლენი კონსტანტინოპოლედ, ერთი
ხელმწიფესა სულთანთან (³), და ერთი ვეზირთან და
კარის კაცთა თანა სხუა შეწუნარებისაჲს ჩქცნისა და
პატვიისა და წარმოგუჲტანა ბეგი ერთი თათარი და წიგ-
ნები კმასაყოფელი და წარმოკედით ახალციხით და მო-
ვიწიენით მონასკოერყოფილისა წარზმას ( ) და გარე-
მო სოიფლებსა მისსა; დღესასწაულსა ამაღლებისასა მუნ

(²) ამა ჟამსა იყო ფაშად სულეიმან ფაშა. გუბარით გურული
აზნაური ნიამე შემდგომად დიდისა პამსახურისა კვ. ცნის
ტურქობიდათ აღჭურვილი ფაშად ასაღციხისა. — ესე ბრძანეი-
თა სულთანისა ოთმან მუსაფისა მოშობილადიქმნა მეკობრო-
ბისა მარხუით შის დროს გურიისა მთავართანა, რომელსა ეწო-
დებოდა სუპონ. 3. ი.

(³) ოთმან III რომელიცა მეფე აბდა 1754-გან 1757 წლადმდე.
3. ი.

(⁴) ადგილი ესე უპერიეს დღეს თურქთა; მდებარებს ახლას
უჭლების ციხისა, რომელსაცა ძეჭლად ბერძენნი უწოდებდეს
Тирокастра, ჳ რომელიცა შოფისსეუე წიგნისა შინა ჩემსა აღ-
წერილსა რუსულად: *Историч. состояніе Грузии подъ
властію царей Могометанъ Тифлискъ, 1819* — стр. 13. —
ახლას ამა ციხისა მთასა შინა. არს მონასტერი, რომლისა-
თჳსცა ქსქერს ვახუშტი, რომელ იყო იგი მისს დროსცა გა-
უქმებული. შერობანი ამა მონასტრისა დღესცა ისინაღჭზბანს

განვიხილოთ და კარდაველოთ მთა აჭარა და კვლავ ოთხ
დღე და მოვიწიოთ მდინარედ ჭოროხად და ძივრადგან
ზღვსა ნაპირსა ყსასბასა ბათუმს და დავუყოვნოთ მუნ
დღენი ათორმეტნი მიეზსა ნავისსა და მოწყვლებასან
ღუთისამან ინება ჰავა ბოროისა კეთილი და გეჭმავა ნაგონა
მარჯულებ; შთავსხედათ მმადლობელნი მწირთა ხელისამა
ჰერობელისა ღუთისანი, დღესა მეერგასესა მოსკლასა
სულისა წმინდასსა და დავუდენით სხედნარნი საქარს
თქვლასანი, და ზღვათა შინა და წყალთა მრავალთა;
შევედრებით სულნი რქსნი უფალსა, და კვლავ ას
რძობდა ღთა ძალიანი დღე და დამე, და გამოვლეთ
ორიზა მქვლადგან თქმული საქართქვლასა სამსდურად,
და მოვიწიოთ ყოვლადქებულსა ტრანკსუნტსა ტახტსა
და სამყოფისა ბერძენთა მეფეთასა, ადგალსა შეძობალ-
სა თუთა-სასათა სიკეთათა, ზღვთა და მთათა და გარდა
ვხედათ რა ზღვთა წარვავლანეთ არხადაკონი რქსნი წია
ნაშე მიტროპოლიტისა მოკათხედა და მასტა ებომეს
მღვდელი მოკითხავა რქსნი, და მიგვძღვა ზღვსაგან
დამამკრალთა სრასა რასმე ტერფად ნაგებსა და ბაღთა
და ზღვსა ჰენებისა დაღოთასა ამოდ შესატკევესა; გან-
ვიხილოთ მუნ რა მჭარესა უნსა, ადგედით ხაღვად ყო-
ვლად-სამღვდლომას ანანთა ტრანკსუნტისა, ვინა წინა

მართლი. ამა ადგილისაგან წარსრული გამასმედიანებული ქარს
თქვლი ვინაღუ ათონის მთასა. ამა, მრავალთა ქრისტინეთა
წმინდათა ადგილთაგან გურნებისა გამო განღვებულმას, დაუ-
ტყვა მამული თვისი, მოილოცა იერუსალიმი, შევიდა ათონისა
მთასა და ქართუჭლთა მონასტერსა შინა მიიღო ქრისტინობა
და დაჭბდა მუნ მოწილად სასულით ჰეტრე. დღესა განაგებს
იგი მუნ მწინსჯელის თანამდებობასა. 3 ი.

მოგეცემს კაცი უფლითა უკუც ქტევითა ზატისანი და შექობალი უცხოთა-მოყარებისა მადლითა მდიდრად აღუ-სილა და ფრიად კეთილად შეგვტყობ და ზედს ზედს გავწყვეტდა ტრანქსად, და ინება ჩუენ მიერ მსხუტრზლის შეწარქა ხარისხისა თხსს საუდარსა წმინდისა გრიგოლი ნ-სელისისა. რამეთუ აა სოფისა ტრანქეზუნტისა და სხუნა მრავალნი ეკლესიანი თურქთა დაუერაეს, და ვაუქენით მენ მდუდელთ-მთავრისა მიერ და ერთა ქა-ლასასაგანთა ფრიადსა ზატისა და ნუგეშინის-ცემასა ში-ნა, მთხოველნი ჩუენ უღარსთაგან მსხუტრზლისა შეწარ-ვას და ააზმისანი, და უცხოებასა ჩუენსა ჟეროვნად შეაწენარებდეს და აღვედით დედად მონასტრად და მო-გეცემენ სულაერი დედა წინამძღუარი; და სხუნა დანი და დედანი ჟერ შემოსილნი კრებულნი გლობითა და კეროვნებათა შეგვმღუნენ და თაუქანას-ვევით ტრანქეთს და ადგილთა მათ წმინდათა, რამეთუ იუქნეს გამოკაფულ კლდისაგან ეკლესია და ხელოვნად შექობილ სადგურ-ნი და სენაგნი მონასტრისა მის, მეფისა ალექსი კომნი-ნისისაგან ⁽⁵⁾, რამეთუ თუთა მენვე ესასა დედით და პეუდლით და შეგვმღუნენ საეროდ ტრანქესად და დაგვგეს სანოვაგენი და გვამსზანძლებდენ ამოდ და ფრიად ვი-დრემე სარგებელ გუტქმანს ხილქა მათი და მიერიდგან წარმოვედით დაუეოვნებელად სადგურადვე ჩუენსა

---

(5) ამა ალექსის კომნენის, ტრანქეზუნტის იშქერატორის შუდი იონე მოვიდა საქართველოს, შიერთო ცოლად ქალი ალექსანდრე მეფისა. ესრეთ ჰსწერს ბერძენთა მეისტორიე საღკოკონდალა, pag: 216 Ioannes abiens in iberiam. uxorem habuit regis iberiae Alexandri filiam. 3. ი.

ამაღ ჟამად დაგუყუანდეს შუენ ჟამნი ერთისა თთჳსა-
 ნი და გუჭშოკა ნავი მარჯუტ და აღვედით შენდობის
 აღებად მიტროპოლიტისა, რამეთუ თრანდცა გჳმნდა
 განშორებაჲ მისი და აღმღებულთა ლოცუთა მათათა,
 გუჭშობა საგზალნი გზისათჳს და შთაშოვედით ნკად
 და ველეთ ზღუთ და განკვლეთ ქალაქი ტრინოლი და მა-
 ერ მიუწიენით ქალაქად უნიჯად, შუენიერსა მას ადგილ-
 სს და ქრისტესიანეთა მოგუყუანეს და დაგუესადგურეს სა-
 სხლესა და ტაძარსა წმინდისა ნიკოლოზისისა და შე-
 მოკრბეს ერნი და გუამსპანძლეს და შეგუწუნარეს კეთი-
 ლად და ხმელით გზაჲ აღვირჩიეთ და გუბობნეს საგზალ-
 ნი და ცხენნი გზისათჳს; და წარმოვედით მაერიდგან
 მკაღნი ორ დღე და მიუწიენით ნეოკესარაად ქალაქსა
 და ეკლესიასა გრიგორი საკრეველ-მოქმედისისა და თუთ
 თჳსლითა ჩუტნითა ვიხილეთ საკრეველებჲ ქმნალი მის
 მაერ; რამეთუ ქალაქსა მას მოსდის მდინარე დიდი, რა-
 მელსა უწოდენ მკელსა და განრეუნიდა ნაშრობათა მათ-
 თა; ხოლო ერნი ევედრნეს წმინდასა გრიგორის
 მისთჳს; თუთ წარვიდა რა ხილვად მისა მდინარე შორს
 განაუენ და კუჭრთხი შთაუსუა, რათა იმიერ არღარა წარ-
 მოვლოს მდინარემან და ეტუოდა სახელებთა ეთელასა
 იესო ქრისტესითა; ნურდარა გარდახდები ამაერ სა-
 ზღერით, და არს კუჭრთხი იგი ხე დიდ ეჭმდრე დღეან-
 დელად დღედმდე, და ვითარცა შექმნებული, ეგრეთ გან-
 დრეკითა წარკლის მკნადგან მდინარე იგი და წადი, რა-
 მელიცა აღუეთა მას ზედა. წუჯღი ეთნათგან წარვილტვის
 უქმად, მდგომარედ იხილუტბის და დამესა ერთსა მქტლასა
 მას ხიდსა თანა კანკათიეთ და თუთ ხარისხა ეკლესიას
 კუქალად ქრისტესიანეთავე უმერიესთ და წარმოვედით მაე-

რით და მოვიწიებით კომანად ეწვეუსად სომხითისა; და ვიხილეთ სათელავი წმინდისა მამისა ჩუჭნისა იოანე ოქროპირისა, რაჟამს მუნ ექითრია ჭეჭს და მუნვე აღე-სრულა და არს იქიდგან მტირედ განმორებულად ქალაქი დიდი ეწვეუსო სომხითისა, რამელსა აწ თურქნი თოხათად ( ) უწოდებენ, დამუნ მჯდომარეს უოვლად-სამ-ღუდელო ნეოკესარიისა და ფაბლადონისა; მივიწიებით რა, ვაცნობეთ მისულა ჩუჭნი მიტროპოლიტისა მამისა და მიგვძღვნენ და დაგესადაგურეს სრასა ეკლესიისისა, და ვიხილეთ უოვლად სამღდელო ნეოკესარიელი უფალი გერასიმე და ფრიად ვიდრეჲ კეთილად განგვსუჭნა და მძებრივად შეგვტობო და დაგუყავით მუნ დღენი რაოდენ-ნიმე და გარე ქალაქისა აღკედით და ვიხილეთ მონასტე-რი, აღშენებული თეოდორა დედოფლისა მიერ ფრიად ჰატოსანნი. უბი იყო ავსტო ათხუთმეტი; ერნი შე-ძობებენ და დაგაჩვენეს მსხუჭრბლი საიდუმლოჲსა და ფრიად შეიწინარებდეს უცხოებსა ჩუჭნისა.

აქა ვეძიებდით გზასა იერუსალიმად აღმუქანებულსა და იყო მუნ ქარვანი დიდძალი, წარმსილელი სმირი-ნად (?) და აღკემზადენით წარსილად და აღვიდეთ ლო-ტრბა მღდელო-მთავრისა და წარკემართენით, რამეთუ იყო სამეოცის დღისა სავალი გზა და გვლენით რა დღენი გა-ძობველეთ ქალაქი ამასია, ხარბი წმინდისა ვასილი ამა-სიელისა, რომლისა ხსენებას ვშეუთთ ხარისის ოც და ექისსა და გვძობველეთ ქალაქი ჩილბა და სამწესო კესარია

(6) აქა მოვლეს დიდძო მოურავი გიორგი სააკაძე. *Жизнь Великого Мученика Георгия Саакадзе. Тифлисъ. 1848.* стр. 83. ბ. ი.

(7) ქალაქი სმიონს ანუ იზმირი. ბ. ი.

კაზბადეკაისა, და ოტდა ხუთი დღენა უშენნი თურქმანნი კვლენით და მოვიწიენით ქალაქსა ლეკაონსა, სადა ეწამა წმინდა თეოდორ, რომლისა ხსენებასა ვჰყოფთ ნოემბრის ოტდა ცხრასა, და ქალაქსა მას ახლოდ ახლავს მონასტერი წმინდისა ელენესი, რამეთუ ამას მონასტერსა შინა, აღზდალ-არს ამივალოკე იკონიელა. და ამას მონასტერსა იყო აბანო ბუნებათ ცხელთა წყალთა ვრცლად მომდინარე, ვითარ წასქვლსა კძა-ეუოფოდ საბრუნავად და მუნით კვლეთ და მოვიწიენით საძწესოსა იკონელ-ეპისკოპოსისასა, სადა წმინდანი მოწამენი კვირიკე და ივლიტა ეწამნეს, და იყო მუნ მღვდელთ-მთავარი იკონიისა დიონოსიოს და ქრისტანეთა დიდად შეგვტოპეს და საგზლითა და საბოძქრითა ადგევსეს და მიერიდგან წარმოელეთ; გზასა ზედა ვიხილეთ კამარანი რაამე და მუნ ისხდენ მოლანი თურქთანი და იკითხვდენ წაგნსა, და ვჰკითხუ რა მათოჯს, მეტყოდნენ ვითარმედ ასრადინ მოლის სათლავი არისო მუნ და მას წმინდად ეს-ტნო და განგვჯრდი ცრუმსა მის და მასხარისა მოსაობასა და მიერით კვლეთ და მოვიწიენით მახლობელ, სადა წმინდამან მამამან ხარიტონ მონასტერი ადამენა, რამეთუ ქართ-ტლნიცა მრავალნი ცხოვრებულან მუნ, და მოვიწიენით უშად და მიერ გულა-ყასაზად, სადა იყო მონასტერი მთავარ-ანგელოზთა და მუნ განგვეარენით ქარაჯანსა, და განჯს-ტნეთ ქრისტანეთა-თანა, და მიერ წარკედათ ქალაქად თეოდელეოაჲ, მუნ, სადა დეთის-მეტუქტლი იოანე მიეწერს შჯდთა ეკლესიათა ასიისათა: ეოესოს, სმარინს ანუ არტირას, სარდეს, თეოდელეოფას, ლადიკას. ამა თეოდელეოფას მაკედათ და მოგეჭკებნენ ქრისტანენი და დავუსასდგურეს სრასა ეკლე-

სიისას და კეთილად შეგვტყუებს და ვიხილეთ მიქელი ეკლესია დუთის-მეტეუჭლის იოანესი. ესრეთ მცირედნი სუტნი ღია დაშთობილ იუქნეს და ახლოსდა მუნ კოლასეს შინა არს ეკლესია მთავარ-ანგელოზისა.

ესე არს ზონას, რომლის სახსენებელსა ვდღესასწაულაბთ სეკდემბრის ექისსა. რამეთუ სასწაული ესე არს: წარმართთა მდინარე დიდი გამოჰსთხარეს და მიუგდეს მონასტერსა მთავარ-ანგელოზისასა, რათამცა წარედქნა; ხოლო ქრისტიანენი შეკრბენ კედრებად მთავარ-ანგელოზისა და მოიწია რა მდინარე ახლოს, მონასტერსა არაღარა მომართა, არამედ განხუტელა ქიქში ქიქიანა და მას შინა განულო წყალმან მან. ვადრე დღეს აქამომევე ესრეთ მოსდის წყალა იგი, და მუნ ახლოს არს ქალაქი იგი, რომელსა შინა ეწამა წმინდა მარინა და წარმოვედათ მიერ, და მოვედით შუდთა მათ ეკლესიისაგანსა დუთის-მეტეუჭლისასა სარდელს, სადა იჯდა წმინდა მამა (*) კეთილა სარდიისა ეპისკოპოზი და იყო სრულიად აღობრებული, ვიდრე მცირედნიდა ნაქტეკნი თუღა დარჩობილ-იუქნეს და კაცნი სრულიად არაღარა იბოებოდნეს და განვათიეთ ღამე ერთი მუნ და ხულისა კვლეთ და მოვაწიენით ქალაქად უსაბად, ქრისტიანეთა თანა განუსუტნეთ და მუნით წარვედით ქალაქად მადნისიად, მიქელთა მეფეთა სამეფოსა და შემეულსა მთითა და ბარითა, და ეუვესოსა ეპისკოპოზი ნათანაილ მუნ მჯდომარე იყო და მიქელი საეპისკოპოზო კოდრატე მოციქულისა და მღვდელ-მოწამისა მადნისისა, რომლისა ხსენებასა ვქვითთ სეკდემბრის 27, და მუნ ეწამა წმინდა მოწამე

(*) ხსენებას მისსა ვდღესასწაულაბთ დეკემბერის 26.
ჴ. 0

სარალამა, რამეთუ მღუდელი იყო მუნებური, რომლისა
სსენებსა ვჭყოთ ფებერქლის 10 და მუნ განუათიეთ
ქრისტანეთათანა უმნი რადენნიმე და მიერ წარვიგზავ-
ნენით ზმირინად შუდთა მათ ეკლესიათაგანსა, სადა
მჯდომარე იყო წმინდა პოლიკარზე ზმირინისა ეპისკო-
პოსი და ვეკოლე. ესე პოლიკარზე დაიწია ტეცხლისა
მსახურთაგან დასახამითგან ხეთი ათას ექსას ორმოც-
და სამსა ⁽⁹⁾ და სსენებსა მისსა ვჭყოთ ფებერქლის 23.

და ვიხილეთ ქალაქი ესე მჯობი უოკელთა ქალაქთა,
ესრეთ ვათარტა ედემსა შინს სამოთხე; შირად-შირადობა
შენებულებათა და სწუთოთა ედემებრიობთა გარდაემატა;
ერთ-კერძო თეთრი ზღქა აღქსილი მრავლითა ხომალ-
დითა და ნავითა და ანგანი აღმართებულ იუჟნეს ვითა
ხენი მადნარისანი და ერთ-კერძო მთანი და ძირსა კელ-
ნი და ჭლანი, ბაღჩა-ბაღითა და წალკოტიოა აღქსილი,
და ზეთის-ხილთა ტეკანჩაანობა დახშირებულ და ნა-
რინჯ-თურინჯთა კვზაროსთა და ალვის-ხისა მადნარნი.
ნიაჭწილილ სელთა ბერქსასა საყნოსელნი გაელადნეს.
შეკედით შინაგან ქალაქსა, ვიხილეთ სრანი და ჰალატნი
რცხთო ჩინელთაებრ სერაებულნი, ესრეთ ვითა მაისისა
ველთა ასუფადელოებნი; და მიკვდქნენ სასახლესა იერუ-
სალიმის მეტოქისასა და არხიდაიონი ჩუჭნი ვახელით
მიტროპოლიტსა ზმირინისასა უფალსა ნეოფიტესსა, და
მასტა დიაკონი თჳსი ებოძა და მიკვდქნენ სრასა მთა-
წმიდელთა ქართუჭლთა მანასტრისასა და მუნ დაგუა-

⁽⁹⁾ სმირინა ქალაქი, სამეოფო იოანე დუთის-მეტეუჭლისა,
რომლისა მოწათე იყო თჳთ წმინდა პოლიკარზე და გურგენი
მოწამეობისა მაილა ქრისტესთჳს დრმაშან მოხუცებულმან
წელსა 166. 3. ი.

სადგურეს;⁽¹⁰⁾ ამას შემდგომად წარკედით და კიხილეთ უოკლადსამღმდელო კატი დიდად პატროსანის, რითა და პლატოთა მდიდარი და კიამბორეთ და მოკვკითხნეს და იუენეს მუნ სხჳანი ორნი ეპისკოპოსნი ჟმნილნი სამ- წესოთაგან, და შეკედით ეკკლესიად კათოლიკედ წმინდისა ფოტინე სამაროტელიისასა და განვიცდიდით თუთო სა- ხეოასა სამკაელსა უცხოთა ეკკლესიისათა, და გვწვა პა- ლატად მღმდელ-მთავარმან მან და განგვმხანდა სერა ბრწყინკალე და პატოეს-გოტა ჟეროვნად და დავადგურით

---

(10) 1849 წელს ვიხილე აქა აჭარითგან ქართუშლი დაუ- ბრკოლებულად ჰ კანონიერად მოუთარი ქართულად, რომელ- საცა შეუპოხა ძონსონიხიის სასე 17 წლითგან ცხოვრებისა თხისა. ამას ჭელოდა ბიძა გაქრისტანეუელი ტრაპეზუნტს, სიდაცა შრომობდა აბნოთა შინა მუშაკობითა ჰ დტოდჯლი იმინიად შიშასათხ მანძიანთა, მიიშალა მუნ ქართუშლთა მო- ნასტრის მეტოქსა ჰ აიძულა ძმის-წული თხსი, რათა მიეღო მსცა ქრისტანობა. — ესრეთ ბიძა მისი, შემიდგომად ქსილი შრომდუქინად სისვე მეტოქისა, 1822 წელს წარვიდა მოაქსინო დასრომელსაცა გარე ედგა თურქთა ლაშქარი ბრძოლისა ჟამსა ბერძენთათა ააღჳსოთიკიულთა ჰ შეპურობილი გზასა ზედა მოკლულექმსა ჰ შთადეუულ ზღუქსა. ამ ღირსსა კაცისა ეწო- დებოდა თოდორე, ძმის-წული მისი დაჰ შთენილი ობლად, სი- გუდილმან ბიძისაინ ქრისტანობისაგამო მოკლულმან, უფროს განსტკიცა სიუქარულსა ზედა ქრისტესსა. თურქთა წარიქცი- ეს იგი თხსა მხსურად ჰ შედგომად 10 წლის მსასურ- ბისა, განჰსვიდა იგი მომხვიდჳლას მისმან სამოსის ტალა- ვის ვაჭარმან სომქსმან. მოჰსცა მას თავისუფოლეა ჰ წარვიდა პირჳშლსა ბიძისა თხსისა სადგომს სმირსასაჟე ჰ აქა შეიმო- სა ამანცა სასე მონობონებისა ჰ ჰიეს მუნ მოღჳწვედ. სა- ხელი ამისი ნუოფიტე მცოდნე ბერძელისა წიგნისა ჰ წერო- ხა დიდად ჰსწუხდა უმეცრეებისათხს ქართუშლთა ენისა მწიგნო- ბრობისა.

3. ი.

იზმირს ჟამ რაოდენმე და იყო მიმდები განკრძალვით ქრისტიანეთაგან ეკლესიას შინა სულაჲ და მხერქულად ვედრებოდა; ხოლო მე ზიარითა მათ სამღვდელთა და საეროთა სამარადისოდ ღოცუას განვეკვრიქმ და ვახილემუნ აკადემიის სათვალისოფოსო და იერათეთოს ივილთსოფოსი მონახონი ვინმე ასწავებდა მრავალთა მუნ შჯლია საგანთა; რამეთუ იუჟნეს იზმირს ბალიონი სათვანგეთისანი და იყო ქალაქი სავანედ მრავალთა დიდკაჭარათა უცხოთა, რამეთუ ნავნი იერუსალიმად წარსრქულ იუჟნეს ჟამნი იუჟნეს ნოემბრისანი და გუასწავეს ვითარმედ, ქაონიად გემოვოსთ ნავნი წარმსრქულნი იერუსალიმად და ადვიდეთ ღოცუაჲ მდკდელთ-მთავრისაგან და მშთესხედით ნავსა წარსულად ქაონიად, რამეთუ შორეკდა ას ოდენ მილიონ.

მაიწიენით მავითა კეთილითა ქაონიად, (11) ქალაქსა ისიადორე ქაონელისასა; რამეთუ დიოკლიტიანემან აწამა ისიადორე მუნ, რომლისა ხსენებასა ვჭეოფთ მასის ათთხმეტსა. ამას ქალაქსა თერქნი საყისად გწოდებენ, რომელ-არს დანამსტაკი, რამეთუ სხუგან არა იშოვეუბის თე არა მუნ; რამეთუ არს ესე ჳალაკი ზღუასა შინა და ვახილეთ ქალაქი დიდად ზატოისანი, სახლნი ქვთა თლილითა შენებულნი და მტკიცედ მოზღუდულნი, რამეთუ არა რა შიში იყო დაწვთა ცეცხლისათა და დავუასადგურეს ქართლთა მონასტრისა მეტოქესა სახლსა და შაკედით და ვახილეთ დიონისიოს უავლასამდრედულო ქაონელი და ზატოის-ცემით შეგვწენარნა. რამეთუ ნავნი წარსრქულ იუჟნეს მუნ და დავჭმითთ ქალაქსა შინა

---

(11) ე. ი. ხიოსის ჳალაკი.

და განვიცდიდით ზიზღობას ქალქისას. გჩქტყოდენ ქრისტიანენა, ვითარმედ ექს-სის არს ეკვლეის დღეს ქალქის ამასო და ბაღათა და ხეხილათა აღქსილი იყო ჳალაკა იგი და ვახილეთ მენ ექსორის ქმნილი ვლახთ შეფე კონსტანტინე. რამეთუ გჩქტუცხოვა ქტევა და სს-მეფიანი ზრდილობანი მისნი და გჩქითხვდა საქართქტ-ლასათჳს და სსქათა მრავალთა საუზართა შევექტეოდით.

ამისა შემდგომად იწვეს კქალად სკამბოლად და წარ-გზავნეს სამეფოდ თჳსად. ამაღ უამად მოაწის დღეს-სწაულა ტაძრად მაუქსნებისა და მოაქსადეს ეკვლეისა წმინდისა ბიკტორისა, და მოაქრეს ხალსად ნაკერნი აჳრდანი კედელ-ურეთა, და სსწად მრავლად შეამკქტს. და აღმებთა ხალსობა და შეფერება საყდრისა ვითარ-აღქსწერო. არს თუ იგი საყდარი, არამედ მრავალნი ერ-თი მეორისა უსაკრქტლესად იუქნეს შემკობილ. ვარ მხილქტლი მოსკოვისა და ჰეტერბურდისა, რამეთუთა შო-რის თავ-წარსხმულად ჰეჩქვას ქრისტიანობა დღეს, და მენ არს მიხილავს ესრეთ შემკობილნი ეკვლეისანი. რა საკრქტლად თქალითა მარმარითა აღმართებულ იუქნეს სწტნი და სედ კამარანი მოჭრილნი უქავალებად და ნახჩებად კედელთა ჳედა მდგომარე იუქნეს სერაფიამნი და ხერუკიამნი მარმარისანი, და კამარეთა ჳედა ფრთე აღბურობილნი ანგელოზნი მტჯრთქტლნი სანთლისა ოქრო-ცქტბულისანი; კედელთა ჳედა ნახუნი მომადლოდ აღმოკუნებლნი და შიკ ხატნი და წინ ხომლის რტოული სსსანთლე და ქქტმედ მამედ ნაკერნი ფარდანი ოქრო ნაშქნი. სსწანი სსსანთლენი ოქრო-ცურქტბულნი შუბივით საჭერნი ხელთა, და სსქანი შუბის თავთა ფარნები ჳი-ქისანი ფერად-ფერადნი და სსწანი საღამანდროსნი,

წინ-საძლოდნი ქორ-კანდელნი და ხომლნი ჭიქასანი. უცხოები სირაქლეძის კუმტრბნი ფერადის ჭიქას და ქაშანურისანი იუქნეს, და კამარებად ჩამოვიდებულნი ეკკლესიის კამარათა შინა და აღანთებდნენ რა, მგზავსი იუო ნამდულ ირისეს; იატკანი ეკკლესიისანი ფერადისა მარმარისანი ჩაწუობით მიჯანდრავულნი; საკურთხეველისა იატკანი და ტრანეზისანი და კედელნი ფერადისა ქაშანურისანი და ხარისხი მადალი საჯდომელი ების-კაზობისა. საღვინებელი ტრანეზისა, ესოდენ მეფუტხოვა, რომელ კერ შეუძლე აღწერად; უცხო რამე ხრახნილები და ზედა გვრგვინი ოქრო-ცურქებულნი და ზედა ჯილითა და თომასითა რაჰთმე მგზავსითა განდგომელ და მართულ. სრულად მათნი ეკკლესიისანი ესრეთ იუქნეს. კანკლისა სიუცხოვე ვითარდა აღუქსწერო; კარის ბუჯნი და გარეთ ეზონი ფერადითა ქვთა ჩაწუობილნი; ხოლო მგალობელნი მათნი არა გალობდენ ბერძულად, არამედ ნოტიოთა იტყოდიან. ამას საყიზის შუა კუნძულს შინა არს მთა მადალი და მას შინა მონასტერი დიდებული, რომელსა აიაშონა ეწოდების. დღესა ერთსა ვიწყეთ აღსულა მუნ, და მოგუარაქნეს ჯორნი და იღუქმინცა მათი თანა გვახლა; რამეთუ შორეკდა ქაშას ორისა სავად, და განველეთ რა შუა გზაჲ მონასტრის ბაღნი და კუნახნი იუქნეს და სულიერი სახილავი იხილუჭბოდა, რამეთუ მონასტრისა მამანი ხენიდენ და ბარჯდენ და ნერგსა ასხმიდნენ და ადველეთ რა აღმართი მათთა შინა, ნამქ-ფიჭუნარანობა იხილუჭბოდა და ტეკრთა მათ შინა ვამაქსჩნდა ბრძენითა დაბურჯული მონასტერი ბრწყინქალე და გაცტოფდნენ, ვითარმედ მდიდარ-არს მონასტერი და მესტლითა სიძდადრითა გარდაცემულ.

ოღეს მისწლა ჩქნნი მსცნეს, ჭერეს ზართა ძლესუ
რად მონასტრისათა, და მოგუტყუბინენ მამანს ორას ორ-
მოცდა-ათნი სანთლებითა და კეროვნებითა და მოგუარ-
თუნეს კუტრთხი და მდინარე და შეგვძღუნენ კმევითა
სუნს ელთათა და გელობელნი გალობდენ ტკვილად, და
შევედით ეკლესიად და თაყუანის-ვეცით წმინდათა ძათ
და აღვედით ხარისხად, და მამან იწუეს შეგვწუალენი და
მომადლებისათუხ ჩემისა მსთქუტს მრავალ-ჟამიერობა მე-
ფეთათუხ ჩქნთა და ისობლექტი მრავალ-ჟამიერი ხმა
ამოდ გუტყუარა და უამბორეთ მამათა და ძმათა და მი-
გვძღუნენ სადგურად და ვიკითხეთ აღმასუნებელი მისი,
რამეთუ გუტყუოდნენ ვითარმედ კანსტანტინე მეფემან
მონარხმან აღაშენაო.

აწ მონასტრისათუხ ვიტყოდეთ. იატაკნი ეკლესიი-
სანი ფერადისა არღანისა ქუსჯან ესრეთ ჩაწუოთ,
ვერს ხორანსელი ორხუა ვერ შეეფერებოდა. საუდარი
არის რუა-კუთხე და იგურდივ ოცდა-თორმეტნი არ-
ღანის ფერადნი სუტნი უდგას. კედელნი არღანისა
და ბაღდამის ქუს ფერადისა ხონჩურებ ჩაწუობილი,
არა თუ კირითა და ღორლითა, არამედ ტუჯვითა ჩასხმე-
ლი და სპალენმით შემერწილა თაკისის სხუს ფერით
არშეობითა ვიდრე მოხრილს კამარადმდე; ხოლო გემ-
ბათნი და კამარანი ელქარის სოფიოს კენჭითა, სსკანი
ჩაგელ-ქანდებულნი. ხატნიცა ბრწუინქალეს სოფიის
კენჭით იუქნეს; მისი ელქარება და კამკამნი სამუაროსა
დღისა ცისასა და ღამისა ლაქარდინისა ფერსა უდრიდა.
რამეს ჭიქასა და ვერცხლისა ხომლნი აღანთიან, მგზავ-
სი იყო მთავარისა ვერცხლისა სხისა, და ვარსკუთლავ-
თს ხელმწიფებად და მნათობად ღამისა მნათთა. სანა

თერთ რა გავსჭერია, თუკადისა წათლასა და უკავი-
ლისა თლილისა მანისა სინათლე მთაებთა შექმ-მკთო-
მარეობისა ესახებოდა. კარის ბჭეთა იატაკთა რა გავსე-
და, მეკონნეს ვითარმედ ოქსინაოათა მათუარდავებათ
გამოსარეჭნებულად. ვიხილენ რა გავკვრდი: ქუჩანი იუუნეს
ჩაწეობაღნი; მეუცხოვა სიკეთე მისი, და თაუუნანს-ვეცით
ცერსა ნათლას-მცემელისასა, რომლითა შეახო თავსა მა-
ცხოვრისასა და არს თავი მოციქელისა თვალბჭესი,
თავი მოციქელისა ტამოთესი, თავი დიდისა კვაამისა,
თავი ეკვენიასა, თემო წმანდისა გიორგისა, თუხი ხა-
რიტონისა და სხუნანი მრავალნი ნაწიღნი. შმა მო-
ნასტერის ვიხილე სანწაული სეკვრეშლი, რამეთუ ერთი
შავი არაბი ვანსაქერდავად შესრულ-არს ეკვლესიასა, ზე-
თი აუხდა, მოჭკადებია ცეცხლი და სრულიად დამწკარა.
ცალი მკლავი მორჩენილ-იყო ქერდისა არაბისა და იქ
მდებარედ ვიხილეთ.

შმა მონასტრისა აღშენებისა მიზეზსა ესრეთ გეშ-
ტუოდეს, რამეთუ მჯდარა ვინმე მონახონი დაუედებუ-
ლი მუნ და აწ სადა ტამარი ჭსდგას, მუნ უხილავს ნა-
თელი. მრავალ გზის წარსრულ-არს დაუედებული იგი
და უხილავს მუნ ხატე უოლად-წმინდისა, და სმენის
ესე შეფეს კონსტანტინეს და ამისთვის აღშენებისა მო-
ნასტერი იგი. ის ხატე აწცა დიდას სასოებით უსრეშ-
ნათ მუნ და გეშტუადენ მამანი, ვითარმედ ქართუშლი
არა ოდეს გვხილავსო და არცა ენა გუნსამეოსო; აწ შე-
ჭსწირეთ მსხრეშლი სადუმლომას; მე უარა მოვანსე-
ნე, არამედ თრიად მევედრებოდეს და შეკმწირეთ უ-
ღარსითა ბავითა საიდუმლო და მათცა ვაწირვინეთ შეფე-
თა ჩუშნთა. წარსამართებულად და განგვმხადეს ტაბლა

მშუტნიერი და განკათიეთ რა მენ ქაშნი რაოდენნიმე,
კეზლად ქალაქად საუისად სადგურად რეშენდა მოვიწიე-
ნით, ლოცვას მოძღვბნი მათნი და მძადლობელნი დეჟითი-
სანი.

აქა ყოფსას რეშენსა მოვიდა ამბავი რამე საკვრეშლი,
რამეთუ წმინდა სთერიადონ საკვრეშელ-მოქმედი მრთლივ
წაესქენებიათ კვბრით და მოესქენებიათ ქალაქსა კერ-
კურას, სადა იჯდა წმინდა არსენი კერკურისა მთავარ-
ეპისკოპოზი, და მენ სთერიადონ მრთლივ მესავსი ცხო-
ველისა. მდგომარე-არს ანაფორით და ქედ-ბარტყულით.
კატმან კინმე ჩაატყა მურ-ფასი შესამოსელი და ხალა-
სად იხალეს ახალი იგი მდებარედ ტრანპესსა ზედა და
თუთ მუშლივკე შეემოსა. კეზლად თურქნი შემოადგენენ და
იხილეს სთერიადონ, მოსურნიდა თურქთა მათ და წარიო-
ტებდა. ამისთვის დღესასწაულსა დიდსა აღასრულებენ მენ.
კეზლად მოგეშმა ვითარმედ, ქალაქსა მას კერკურას,
მხმობელმან იხახა ვითარმედ, შეიწრდა ქალაქი ესე სა-
ზრდაოსაგან და უცხოებად მოსრულნი ნურდარა დაადგრე-
ბიან, წარვიდენ აქედამ; ამისთვის შეიწრდენ მრავალნი
ქურიენი და ობოლნი წარსულისათვის; ხოლო იხალეს
ღამესა მას, რამეთუ სთერიადონ არდაზა იუოფების მენ
და მრავალი ემაეს და ვერ მხოვეს; ვინატა მწუემსმან მან
კინმე ცხოვართამან იხილა მათათ შინა წმინდა სთერი-
ადონ, დავარდა და თაუჟანიშსტა. ხოლო სთერიადონ
ეტყოდა ვითარმედ ქალაქით გამოდევნეს, რამეთუ მეცა
მწირი ვარ და უცხო, კვბროსიადამ მოსრული, სადაცა
ეგენი ქურიენი და ობოლნი წარჴლენ, მეცა წარვიდე მი-
ერ, და წარვიდა მწუემსი იგი და უთხრა მდუდეულთა მათ.
ხოლო მათ მხმობელი ახახეს, ვითარმედ უცხოებით მო-

სრულნი ნურღარა სადმე წარვლენ, რამეთუ სიფიქსიონი არს მეოხ ძათდა. ამასთჳს წარვიდეს და შთამოასუტნიეს სიფიქსიონი და არს მუნ მდგომარე სასაუბით მიმავალთა მეოხად და შაშითა და ლიტანიობითა სახილქელი.— კუხლად გუთხრობდენ ვითარმედ, აწ წარსრულან წელნი ექქსნი, რამეთუ იყო აქა სულიერი მამა მონახონი სასულით იოაკიმ, დიდი მოწულე გლახკათა, სნეულთა და უცხოთა შექმენარებელი, რამეთუ ტუქტა გამოისხინდა და სახურობილეთა შინათა ზედას-ზედა მოახილვდა და ნუბშინის-ცემდა; და უხეცბით გლახკათა და დავრდომილთა საფასეთა განუეოფდა, და არა დასცხრებოდა ქუცლისა-მოქმედებისაგან არა ოდეს და უკეთუ გარდახდის დღე ერთი და არა მისცის გლახკათა შესწუხნის თუიად და სტრემლეოდის. ხოლო გარდაცულებასა მისსა საკრქელად უდიდებია ღმერთისა, რამეთუ მიცულებულა რა მარჯუტნესა ხელსა ჯუარი გამოსახუა, და ხილუად მისსა მრავალნი ურიანი და თურქნი შემოკრებულან და უხილავთ საკრქელი ესე ხილუა.

ამად უამად ვერ მოგვრელთა ნავისათა მუნ, რათამცა წარვიმართენით იერუსალიამად, უმჯობესად აღვირიეთ და-ზამთრება მათ-წმინდად და მოვიკაჯრეთ ნავი და ძივან-დევით თავი უფალსა და წარკედით გამომსაღმებულნი ქრისტეანეთანი და გამოკველეთ მიტლინი და მივიწიეთ ნით ბოხჩადად (12), სადაცა ქართლისა კათალიკოზი დო-

---

(12) ბოხჩა და ეწოდება ტენეღოზისა ჭალაკსა, სადაცა თურქთა პატრიარქუტნის კეთალიკოზი დომენტი და სი-დგანცა გამოხსნილ-იქმნა დიდის-საფასის მიცემითა.—ათონისა მთასა ჩუქს ქართულთა მონასტერში კვბოვე სასარება ბურ-ბული მდიდრად ვერცხლით შეკრულია, რომელსა შინა თავს

მენტო ექსორიად ცხოვრებულ იყო და მოგვტეგებნენ ქრისტიანენი და გეჟიათხუდენ ამბავსა მისსა და მუნი-
დგან შთავსებდით ნავსა. რამეთუ აღკვდვა ღელუბა

მწერს ესრეთ: «შევჴსჯირე წმინდა ესე ხანარება სახოს ჩქნს-
«სა კა. ისლეთის-მშობლის ღავრასა სახად სელის ჩემისა
«ბამაისნისათჳს მართლ-მადიდებელისა ქართულთ ეკლეს-
«სიისა უფსოთა სთქისათჳს მონებინებან.—ჲე უადრუკას კა-
«თალიკოზმან დამეტტი, ჟამსა ტუქსობის ჩემისა ბ.ახნადდს,
«ბოქუნს წინდარს მამანო, მუქუნსო წმინდის დ.თის-
«ადრჩეულისა სავანისა ლოცუბაჴყავთ ჩემ-ცოდულისათჳს»

სხუთა ამა დროთა მოთხრობათ ცნობისა მხურჭლენი წა-
რკითხუტნს რუსულად აღწერილხა ჩემ-მეორ წიგნსა: *Историч. взгляд на восточные Грузию под властью царей Магметов стр. 82 и 83.*

სინოდის არსივთავან (ქ.ს. ი. პრѣзѣт въ Россію Груз. Патриарха Антонія. 1756 № 350) ჰხანან გრამატანი, წარ-
დგენილნი მუნ განდევნილისა საქართულთ ლოდამ კათალიკოს.ს
ანტონი 1-გან ბ მოწერილნი სილიბისტრესგან ანტიოხიისა ბ
მართუნისაგან იერუსალიმისა პატრიარსთა. შირჭლდი 1 სვე-
დუმბრიდამ 1749 წელსა სტამბოლთ აუწყებს ანტონის 1,
«რომელ ბიძას მისსა კათალიკოს დომენტის 1739 წელსა
მარტის 20 უხესხნია 4300 ლევი სტამბოლში (ლევი ანუ პო-
ასტრი არის შაური ჩქნჩებური, ანუ 5 კოპეიკი თიორი ფული)
ბ აქამდე არ მიცემულა ესე ვალიო. ამასჲდ თუთ იერუსალიმი-
სა პატრიარსმან მელეტიმაც მოიწერა იმერეთშიათ ბ თუმცა
გამოკტ ზაჴნათ აქა ფულთა, მაგრამ დიდად მცირედო. ოდეს
ბანთაქისუფლდა დომენტით, მაშინ წერილიც მიჴსიცა ტენელას-
ში: მაგრამ გაეზაჴნილ-მან იმერეთში (?). კაცმან კერა მიილო-
რა. მხოლოდ სხსა სარწმუნოებისა კაცისა ხელითა ბ უჯა-
ნათლებულესისა მეფისა დიკონის იოანეს მსატურისა კელითა
გამოგხანა მან 17 კაცი ტუქს ურია ბ ერთი თასი ოქროსი,
რომელიცა გაიხუდნენ 4,000 ლევად.—ესე ფული არა ექაჴა
კულსათ: ამისთჳს, რომელ მას დომენტის კართა ფრანციის
გაქარო ფული 5,500 ლევი ბ მათ წარიდეს ბ გირაოუბი»

ფრიადი და მივაწიენით ლემენად ჭალაკად ⁽¹³⁾ კვრია-
კესა მდგრედელ-მთავრისა ლემენისა ჰართენისა და შეგვ-
ტკობო ფრიადი და სადგურა განგვმზადა და ქრისტოანე-
თადა ჰატოეგუმტეს და ჰარისპირ განგვსჭრადით მთა-
წმინდასა და ვიხილეთ უაენისა შჯლი ცხვრ-მოკეცთილი
თამაზისაგან: მუნ დაეუენებინათ თურქთა. ხოლო ნე-

ამა ვალისა მათთანვე დარჩნენო. — ეხრეთ ითხოვდა ჰატრი-
არხი ანტიოქიისა, რათა გამოიხსნას სული განსწმენებულისა
მისის ბიძისა.

მეორესა გრამატით, მიწერილი ჰართენისაგან იერუსალი-
მისა ჰატრიარხისა 8 სექტემბერს 1755 წელსა ჰსთხოვს ან-
ტონის 1 ესრეთ: წერილი მოიტანესო ქრისტეს საფლავისა
აიხიმანდრიტა სჯომანს და მამა აკაკიმანს და ითხოვეს რომ
ქალაქსა თფილისს გარდაცვალებულა ჭყარის-მამა არხიმანდრი-
ტი ამბროსი და მოიძებნესო თუ დარჩა მას რაჲმეო, და გარ-
და ამისა ითხოვენ რომ ვალი აღებული კონსტანტინოპოლუ-
ში დომენტიანგან კათოლიკოსისა გარდაისადონო. ამაზედ
წერილიც მოგვრთმევიან კელითა დანილ არხიმანდრიტისაო.
ამა ვალში ჩუტნ არა რა მიგვლიაო, გარდა ძუტლის ბისონი-
სა, რომლისაგ მარგალიტი გაიუიდა 300 ლევად და მესამედი
არ ადგა ვალისაო. — იხებეთო ეს ფული არ დაეკარგოს სი-
ღარბისა შინა მეოფსა ქრისტეს საფლავსა. ვაგზავნიო არა
ხიმანდრიტს სჯომანს შეწევისა მოსგროგებულად ქართლში
და მამა აკაკის ჭყარის-მამად. — შეუენი ქართულთანი ადრე
ყოველთჳს გვგზავნიდეს შეწევისა, და აგერ 25 წელიწადიაო
აღარას გზავნიან სანუგეშოდ წმინდისა ქალაქისა და არცაღავენ
თქუტნგან მოსულაო. 3. ი.

⁽¹³⁾ ლ ე მ ნ ს ჭალაკი, სადიდამაც ჰსჩანს მთა ათონისა
მშუტნიკად. ბ. ი.

ბამან ღმთისამან მოგუტა ჭაეწი და შთავისხედით ნავსა და მიკედით მთაწმინდაჲ მმადლობელნი ღმთისანი, რომელმან დაგვრჩა უცხოებასა შინა ჩუენსა ყდჳსა ღელუათა და ხმელთა აშბახებათაგან. მისსა დიდება აბან.

მისჯულა მონასტრად საქართველოჲს კარისა
ღუთის-მშობლად.

1.

აღვედით მთაწმინდათ კოშკსა, და ზღვთ ნავთ-
საუედელსა რომლისაჲ მონასტრისისა ღამესა მას და
წარველინეთ კაცნი მონასტრისა ქართველთასა და კა-
ცნობეთ მისჯულა ჩუწნი. მჭსწრაფელ აღვემასათ ჯორნი
და წარმოემართათ და აღვისხედით და წარვემართებით
მონასტრად და ეამოჭსჩინდა ციხე და შენებულება მთა-
ნასტრისა, და ისაღუჭბოდა ვითა ქალაქი მთასა ზედა და-
შენებული; და მაკიახლენით რა, შექმნეს რეკა ზართა
და მოგუჭგებენ სკოფაღაჲკე თეოკლატე და წინამძღუ-
რი ნათანაილ და უმრავლესნი ღირსნი მამანი და მძა-
ნი, ვგონებ სამასნი ოდენ და მოგუართუტს მდინარე და
კუჭრთხი და შეკედით ეკვლესიად და თაუქანის-ვეცით
ჯერისაებრ და იტყოდენ შეგჯწულენსა მეფეთა ქარ-
თუტლათათს და ვამბობრეთ ურთიერთარს. შიგნიითი ეკვლე-
სია ასე გუჭრეცხაჲ, კნანდა აიამონის ეკვლესია
დაგუჲვიწუა. რომელმან ხელოვანმან მოქსოვა ათრანგნი
ხავედნი, ვითა ამა ეკვლესიასა იატაკნი ჩაწყობილი-იყო
ფერადითა ისპითა და ეშმასა ქჷთა. რამეთუ აღუშენებოა
გიორგი მთაწმინდელსა მეფისა ბაგრატ კურაპალატის სა-
ფასითა და გუმბათის ჩამოსწორივ სინათ მოხუჭულს
ნახჩხედ ეწერა: გიორგი მღუდეღე-მონაზონი ქართველი.
სხუასა ამას ვიტყოდით, ვითა რეკა მეჯანდრაკესა აჩუტ-
ნებს სულსა, ვერეთ მუნ იატაკნი აჩუტნებენ დღესა-
სწაულსა, სადა სკურთხნი ჰურნი ჯერარს დადგომად,
სადა სისანთღეთა დადგომა, სადა მღუდეღეთა და დია-

კონთა დგომა, სადა ისოდაა მღრღელოთ განწყობა. კუ-
დელნი აქენ მარმარილოსა წმინდისა და ქაშანურისანი;
კანკელი უცხო უშავილებითა და ხრახნილებით ოქრო-ცუ-
რჭებულნი; საღვინებელი საკურთხეველისა, ხარისხი წი-
ნამძღვრისა ოქრო ცურჭებულნი; უცხონი ფანჯარანი
თუთო სახისა მინისანი უშავილებად მოჭრილნი; დიდი
პოლიელეო და ხომლნი და ქორო-კანდელნი ჭიქისანი
და ვერცხლისანი უცხონი, რამეთუ განსაკურჭებელ იყო
მშეჭნიერება ცადრისა მის და გოისა ცადრისასა სა-
მარხო ლესკუბა დირსთა მამათა ჩუჭნთა: ეკთიმისი, იოა-
ნესი, მამისა იოანესი და გიორგი მთა-წმინდელისა, კან-
დელთა ნთებითა პატრიოსნად შემკული. ხოლო გარეთნი
მრჩობლ-კეცნი კარისა-ბჭენი და გაღავანნი, და სხუა ზო-
გი შენებულება აღუშენებია თორნიკესა: იტყუან ამისსა
ქსნის ერისთავი იუ.ო. (14). ე'ე თორნიკე უთფილს

(11) თორნიკისთვის აღუჭყწერე მცირედ რ. კრ. *история*
Груз. церкви изд. 2 e ctp. 62. — მისთვისვე ვიტყვ ამხტა.
რომელ მოიხსენებს მას ბერძენთ მიხილორიე ზონარასი *Том.*
2. Page. 251, რომელიცა ჰსცხოვრებდა 12 საუკუნეში და იყო
ახლონი მედროვე მასა. სიტყუსა-იუბო მისინა ოდეს ღეონ
პატრიკი განაგებდა ივერისა ანუ საქართველოსა მუშინ განუ-
ხდდა აღმოსავლეთისა ნაწილი ივერისა ესე იგა არტაანი და
სხუანი ბერძენთა უფლებიანა. და ოდეს ბერძენთა, დროსა
მეფობისა მათ ზედა გეიხრისა კონსტანტინე მონომახისსა
(მეფობდა 1042—1054), ჰსცნეს ესე და დაჭხწამეს მას ბოროტო
მოხმარება კელმწიფებისა მისისა ქართულთა ზედა, განაშო
შულებს იგი მოთჯრობისა პატრიკისგან და აიძულეს, რათა შემ-
დგარ-იყო მონომახისად.

Is Leo cum iberiam gubernaret, affectate tyrannidis accu-
satus magistratuque spoliatus, rursusque vitam monasticam
agere iussus erat.

სპასილარი ქართლის სახელგანი და ძლიერი ბრძოლასა შინა. ამასს შემდგომად უჯმნია მსოფლიათა დიდებათაგან და მოსულ-არს დას-წულისა თვისისა კეთიმი ქართველსად და მანახონ ქმნილა. თორნიკეს აქეთ არიან წელნი წარსრულნი 748 (15). ამას ჟამად მეფეც ცხოვრებულა ქართველთა ზედა დავით მეფე, და ბერძენთა ზედა მიხაილ. იყო რა იგი წლიხა მუდისა და განაგებდა სამეფოს მას ავსტანს დედა მიხაილისა თეო-

ამისა მესტავისადე ქსეწერს კეღრინი, მეისტორიევე ბერძენთა. რომელიცა ჰსცნოუბოდა XI საუკუნეში.

ამას თორნიკი მრავალი დაქსდუა ღუაწლი აღშენებაზედ ათონისა მთასა ქართველთა მონასტრისა ჰ მისსავე დროსა გარდაიღებულ იქმნა ბერძულითგან ქართულად დაბადება. — 1849 წელსა. ჟამსა უოყენისა სკიისა ათონისა მთასა, მოვჰსთხოვე მოასტრისა მათა დაბადება ესე დაწერილია ორსაწილადი ტყავზედ 1078 წელსა ჰ მოვიტახე თფილისს გარდასწერად. — ერთი გარდაწერილი აქა თფილისს ამას სამდელიდამ ეგვიპტელთა რი ასლავს აწ უგანათღებულესსა მინერულიხა მთავარს და უიოს დეახინის-ქეს დადასს ჰ მეორე ეგვიპტელთა უქაზითა საქართველო-იქერიეთის სინოდის კანტორისა 7 სექტემბრისა რიცხვით 1851 წელსა № 3238 ვარდაცა დასცემულად საგა თედროს სიონის ეკკლესიასა შინა.

არა არს საუკუნო, მიხედვით ცნობისა, რომელ თორნიკე იყო მთავართა შვილი ანუ მთავართაგანი არტანუჯის ქუჭყანისა, ძუჭლად საქართველოს ნაწილისა, რომელიცა მისს დროს ეპურათ ბერძენთა.

თვით წმინდა კეთიმი მთარგმნელი, ასლო ნათესავი თორნიკისი იყო ქუჭყანით არტანუჯით ჰ ძე მთავართა ამას საქართველოს ნაწილისა, როგორც ჰსწანს ცნოუბოდა მისისა.

ვ. ი.

(15) წელიწადი ესე დაუსწამს მწერალსა შევთობით. რადგან მოცხადებოდა მასი იყო წელსა 1755-სა ჰ ჟამსა თორნიკისა

დარა, მაშინ სპარსნი ამხედრდეს და მიიწივნენ ვიდრე ბრესადმდე. დედოფალმან თეოდორა სსჳა ღონისძიება კერა ჰყოვა: თორნაკ უოთელი იოანე მონაზონი ქართუჭელი აწვეს სპასალარად კონსტანტინოპოლედ. არა ენება მას წარსულა, არამედ მამისა ეკთამის შენდობით წარვიდა, და აღხადეს მონაზონების სახე, და შემოსეს მხედართა და მოერთო სპანი საბერძნეთით და საქარ-თუჭლოთ და ბრძოდა სპარსთა და მძლე ექმნა მათ და დევნა უყო ვიდრე შუა სპარსეთამდე. და იავარ ჰეოიანი და განმარჯულებული შემოაქცა კჳელად კონსტანტინოპოლედ და კჳელად აღვიდა მთა-წმინდად და იქმნაკე მონაზონ.

აწ ამას კიტყოდეთ, განვიცადე რა მშენებურება ხეხალთა, კენახთა და წყარო-წყალთა და ედემურობა ადგილისა მის. ამას მონასტერსა შინა ნათლის-მცემელის ტაძარია ეკთამისაგან აღშენებული ოთხს მწუნე არღავნის სჳეტხედ. ოდეს წმინდას ათანასის ლავრადამ გაპოვიდნენ, მაშინ აღაშენეს სსჳა გუმბათიანი ტაძარი ჰორტატიისა, განახლებული ამოათანის მიერ მუხრანისა ბატონისა.

აწ ჰორტატიისა ღუთის-მშობლისათჳს კიტყოდეთ, რომელ არს კარისა ღუთის-მშობელი; რამეთუ იტყოდენ

ცხოვრებისსა კეიხრობდა საბერძენთს მიხაილ VI ხსელწოდებით სკრატოტიკე და რომელმანცა იმეფა წელსა, 10⁶6-გან ვიდრე 1057-დამდე ამისთჳს წელნი წარსრულნი თორნიკედამ იქმნებოდა მოგზაურობისა მისისა წელსა, არა 748 არამედ 698; ხოლო დღემდე ჩჳწნისა 1852 წლისა იქმნება 796 წელი.

კითარქედ უამს თეოფილე მეფისა ბერძენთისა, ოდეს
სმულობდენ თაუქანის-ცემასა ხატისასა, და კერპთ-მსა-
ხურებად შერაცხდენ, და დევნულებს აღძრეს ფიცხელი
ხატათუსი, მაშინ მალე მსრბოლი წარივლინა მეფისა
ძიერ ქალაქსა ნაიას სსქმასა რამათუსსმე, და მისრული
იგი შევიდა დავანებად დედაკაცისა ვისიმე ქმრისისა სხლსა,
რომელსა აქენდა დაფარვთ ხატე უოკლად-წმინდისა.
ხოლო ახლას რა მალე მსრბოლმან ხატე იგი, განრისხდა
და ისადა მახელი, მსცა ზირსა ხატისასა, და გარდა-
მოეცა სისხლი და აღუესო წიადი კაცსა მას; ამის-
ოჯსცა შემანებული ივლტოდა აიერ, და ქმრისმან მან
შემანებულმან, ნუ უკაც სსცნაურ იქმნას, აღილო ხატე
იგი, და მთავადო ზღუდა. ხოლო ამისა შემდგომად გა-
მოჰმჩინდა ხატე იგი ზღუდისა შინა ზირისა-ჰაზ მთა-წმინ-
დისა, რამეთუ იხილუშობდა მოებარის ცეცხლისა სსხედ
მრავალ-უამ; ამისთვის შემოკრბეს წმინდანა მამანი მთა-
წმინდისანი და იტეოდეს, რამე იუოს მთებარე წყალთა
მთ შინა; ამისთვის მთაყარნეს ნავნი, და მიივლტოდეს
ხილუდა მისსა, და რაყამს მიასლნეს ნავნი მთებარესა
მას. შორის განივლტოდას ბრწყან-რბება იგი მათვან
და იუქენ მუქუნ-რბე. ამისთვის მაშინ ისმა ხმა რამე,
კითარქედ გაბრიელ ქართუშლი-არს გამომეყანებელი ხა-
ტისა უოკლად-წმინდისა ღირს; მაშინ მივიდნენ მონას-
ტურისა ქართუშლთასა და იკიასხდენ, თე ვინ არს გაბ-
რიელი; მსმებნეს და მხოვეს მთათა შინა დაუედებელი მო-
ნაზონი გაბრიელი და შთასუშეს ნავსა და მიასლოვდენ რა,
ცეცხლ-მგზებარეცა იგი მოკახლებოდა, და მოვიდა გაბრიელი
და აღმოსაშენსა ხატე უოკლად-წმინდისა ზღუდათა შინა.
“ტყუან იგერხითა კიდოდა. და ჰსიქესა სსამ-შაბათსა

ჭექსს ლატანია და კედრებს და დარჩა მონასტრისა ქართუჭლოთსა და დასუჭნეს ტაძარსა მონასტრისსა. ესრეთ გვოსრობდენ და თქმულისაებრ მათას ადვსწერეთ. კქსლად ატყუადენ ვითარმედ, ხატია იგი მაივარულ-იქმნა და მიეხასა შანს ვერ მპონელი, ადვიდეს სენაკისა გაბრიელისსა და აწუეს უჩინოქმნა ხატისა მის; ხოლო გაბრიელ ეტყუადა, ვითარმედ არა არს ნება ყოვლად წმინდასა, რათამცა დაკრძალულსა შანს ესუჭნოს ხატია მისი; არამედ მოავლინა ხატია თვისი, რათა კართა ზედა დასუჭნებულთა უკელნივე კედრებოდენ და თაყუჩანას-მსტემდენო, და წარმოასუჭნეს სენაკათ გაბრიელისით და დასუჭნეს კარისაბჟესა შანს; ამასთჳს კარისა ღუთის-მშობელი უწოდეს (16). ამას შემდგომად მოუჭუდათ მძამედ სათბავსა და ამირსპასალარსა სამცხისსა ჯაყულ-ცხისსა ვაჩრელსა უაჩრუჩარე სათბავისა-მესა ქახოსროს დედის იმედას მეხრანაბატონის ასულისა-მესა (17); მე

(16) სწულსა ჰ ყოვლადსა მოთსრობისა ესე ვითარისა აღწერასა მსუჭრებლნი წარბიკითსუჭნ მასითსტოვრებაში რუსულად: Чтение Минеи 16 Августа ჰ ხსლად დაბეჭდილს რუსულად წიგნში: Сказание о Чудотворной Шверской ико-ны Божией Матери соч. Графа М. Толстаго М. 1847.

3. ი.

(17) ზედა წერილი ხატისა ამის არს ესე:

«დედოფლო დედაო კაცთ-მოუქარისა ღუთისა, ყოვლად «უბიწოთა ქალწულია მარიამ შეიწუაღე სული პატრონისა ჩემისა დიდისა ეწარუჭარას შჯღისა ქახოსროსი ჰ მე მონა «შენი ჰ ეოვლითყოთ უღანო-ქმნილი სიბრალა ამბროსი აგმადლობ, რომელმან დირს-მესეკ უღირსი ესე მოტეაღეს ჰ «შემკობასა წმინდასა ხატისა შენისასა პორტაიტისა ჰ შეი-«წირე მცირე ესე ჩე-ცოდელისა მიერ კადრებს ჰ დაიცეე ანგმეტი ცს-გუქიბისა ჩემისა უჯადუჭლად ჰ ჟიასა სწუალობუ»

ეგრე კჭგონებ წმინდისა ქეთევან დედოფლის დის წულას და კარზედ ხატისათჳს გუმბათიანი მტარე ტაძარი აღუგია აშოთან მუხრან-ბატონსა. თუთონაც შიგ ხატია და მე მისი იესე თან უხატია მალა.

ამან იმრავალ-იმოწუალევა: ჩემ-ჩუდა და მაკრდომა ჩემი ჯერ ირინა სახიერებისა გარდამატებულებათა, და მე ტომთუ უფროსად მდაბალი დარს-ვიქმნებოდი სამარად ხანად მათ-თანა, ზოგად ცხოვრებულებასა და ღოცებსა და აღსარებასა ბაგეთსა, ზიარ და უკლებელად ჰერის-მტედ და ინახით ჯდომასა მონასტრისათა მათ. ესე ახარებდა სულსა ჩემსა და მშდობასა შეკვირვდი ღვთის-მშობლისა მიმართ ქალწულსა სასოჲს ყოველთა ქრისტიანეთასა და უმეტეს ნათესავისა ქართულთასა, და განცუფებულ-იყო გონება ჩემი, ამისთვის თუ ვითარა მე ცოდვლი და უმეტეს საქართულთა კაცთასა ბრალეული მიმიწოდა აქა და გზათა სულსა შინა შორეულთა, და ზღკათა ღელკათაგან უგნებელად განმარინა, და არა უღირს ირინა ბრალეულისა ამის აქა აღმოწოდება, და დირს მარინა დირსთა მამათა ჩუტნთა ქართულთა ჳარნახულსა და ტკივილ-მოყურებით და რუდუნებით ნაღუწსა მონასტრისა აღრაცხუა ჩემი, რომლისაგან გა-

---

«ღის სულისა ჩემისა განხულისასა შემეწიე ჳ შინო ჳეჭნ
«ყოველივე ცოდუათა ჩემთა კელიოწერილინი ჳ დასადგინე
«ცოდვლი საუდართა მისა ჳ ღვთისა შინისათა ჳ ყოვლად-
«წმინდისა თანადუსაბამოსა მამისა მისისა ჳ ყოვლად-წმინდისა
«სულისა, აწ ჳ მარადის ჳ უკუნითი უკუნისამდე. ამინ.»

სსუათა ძიებათა ჳ ყოვლადსა გამოკულებით ათონის-მთის ქართულთა მონასტრის აღწერასა, შემზადებულსა რუსულსა ენაზედ, ვიქედუელე მალე დაკბეკლო.   ჳ. ი.

ნათლდა საქართველო წიგნთა თარგმანებითა. უკეთუ უნარჩევებისა მასისა სათნო აყო აქა მოკრძობა, რადე უმეტესად მსონდეს მეუფის სულიერთა საქართველოთა მამათა აქა აღმოსულა, რომელთა სრულიად დაკაწეებისთ დადებული ესე ადგილი და არღარავინ არს მოწადე აქა მოსულად; რამეთუ აღმოვიკითხევდი რა მუნ წერალთა შინა მუჭლთა, ეწერა, ვითარმედ მამა-ევთიმი ქართველი სნეულობდა მწოლარე ცხედარისა ზედა და ერქვნა დედოფალი ღუთის-მშობელი და ეტყოდა: რასა ურჩულხარ, ევთიმი, და მიმკებელი ევთიმი ეტყოდა: სნეულვარ უოლად-წმინდა დედოფლო მამათა რათამე სუნითა. ამისა შემდგომად დედოფალი ეტყოდა ქართულითა ენათა მზრახუჭლი: აღმსდგე ევთიმი და იწუე ქართულად, რათა განიკურნო ცხედრისაგან საღმობათასა. ზრახუნად მამინ მწსწრათელ აღმსდგა ევთიმი და დაკაწებოდეს ენა ქართული, არამედ ესოდენ ვრცელად იწუე ქართულად ზრახუნად რიტორებად, ვითა ომიროს უსწრობა და სიმარჯვთა ენისათა, და მამინ განმარტა ლექსი ქართული, და იწუე თარგმანებად წიგნთა მრავალთა. იხილე თუ რადეინი ცხადი სასწაული ჩქინებულ-არს ქართველთა შეწვევისათა და სიუჟარელი წმინდისა ღუთის-მშობლისაგან, მისდა წილ-ხდომილთა ერთათა; ვითარ იგი ზემორე ხატისათა გესმა. რამეთუ არა მივიდა სხვისა მონასტრისა, არამედ ქართველთასა ხელითა ვაბრილ ქართველისათა (18).

---

(18) გაბრიელ ქართველი იღუმინა პირველ მთასა ზედა მწუჭრულსა დიონისიეტის მონასტრისსა, რომელიცა შორავს ქართველთა მონასტრიდამ მთით კერძო ექსისს საათის საკალით.

კებალად მომეხსენების წერილი ქართლას-ცხოვრებასა შინა, იტყუადეს რა, ვითარემდ მეფემან სპარსთმან აწვა ლაშქარად ქართველნი და რაჟამს ვიდრედ გზასა სპარსთა, დამესა ერთსა დაკლულ იქმნა მეფე სპარსთა; ამისთვის ცილი მსწამეს ქართველთა, ვითარემდ მათ ჭეჭესო, და შეაპყრეს ერთობამად ქართველნი, და ენებათ წარკვძთათა. მამინ ლეწმობანიტ გამორბოდა კაცი ვინმე,

სოლო მოკლით წავსა შირით და განკლით აიანსის ათონელის ლაურის 18 საათით. — ამა უკანასკნელის გზით აღსრული მას ლაღს ტუიანს მთას და მოძღვრულნი საფლავის წმინდის ჰეტრე ათონელისა. შთაკვდ უფსკრულს წმინდის ანის სკითსა, და აქედამ შივედ წავთ დიონისიასის მოსასტერსა. მათა მოსასტერისა არა უნებდათ, რათა მიმედო შრომა აძაო, ნახესათვრ და კუროსევისა მიღების მოღვაწეებსა შინა დაუდებულთა და ამა მოსასტერისა მთას სქემოსახისა ილარიონისა, რომელიცა სამსოლოებს თვსა მთისა წუჭროთა შედა ჰგვიეს უხსანა ვად მათა, ან. გარანა დუთისა სასელითა გაიძულიე სებისა მოცემბ. და ესრეთ წარემართე გზად. აღვლე მთა ტუიანი ფრიად მადალი და შემდგომად ორის საათის ვლენისა შივედ სენაკი სადმი მისისა და მივილე მისგან კუროსევა.

ამა გაბრიელ არის გუარით იმერული აზნაურთაგანი; იყო მოძღვარი იმერთა მეფისა სოლომონ მეორისა და შემდგომად გარდაცვალებისა მეფისა ტრანკოპოსტს. სიდა დღესაც მსინს საფაჟი მისი შეშეკლად, წარვიდა რუსეთად და იხილა ჰეტერ ბურდს მეუღლე მისი დედოფალი მარიამ კაცი და დანისი ასული. აქედამ განიგზავრდა ათონისა მთად და ჰგვიეს მუნ განსმსოლოებულად დღისა მოღვაწეებსა — მისგან ვესტან. რომელად გილი სამსოლოებსა მისისა იყო სადგური დიდისა გაბრიელ ქართველისა. აქ ანს ეგვლებსა მცირედი და ორი სენაკი ერთი მის ილარიონისა და მეორე მორნილისა მისისა სპარსთა ბურდს ნისათვს. ამა მთისა სიმწერეებსა გარე-არტყის ორი აწუდილი მადლად უყავი მთა და გარემო ეგვლებს მისსა მსდგას ორი მშეწნიერი კაკლისა სე, მის ილარიონისაგანვე დარგულნი, რა-

სისხლითა შესკრილი და მახული წჭდილი ხელთა მისთა და იტყოდა, ვითარმედ მე ვჭყავ საქმე ესე; შეიპურეს კაცი იგი, და ჭკითხუდას, ვითარმედ ვინ უწყოდა შენი, და ანუ ვინ გითხრა და გაიმელა; რასათჳს საჯმნოდ აღიარე და გამოხუტდე; ხოლო სპარსი იგი კაცი იტყოდა, შემდგომად მოკულისა მეთვისა დაჰიძალე ლერწამსა ამას შინა, რამეთუ დედაკაცი ვინმე მჭსკავსი ტეცხლითა შემოსილისა უწყალოდ მეგერდა მე და მდეკნიდა და მეტყოდა: განვედ ამიერ; რასათჳს შენ წილ მონანი ჩემნი უწყალოსა სიკუდილსა მიეტეშინ მწართა სატანჯუტლითა. გამომდეკნა მე; ხოლო განუტეკნეს ქართუტლნი შეწეკნითა ეოვლადწმინდისათა.

ქუალად მის ქართუტლთაამონასტრისათჳს ცხადი სასწაულისა ჩუტნება. რამეთუ მოკიხილეკვი რა მონასტერათა შენებულებასა, ბურჯლნი ზედან ხითა იუენეს ნახეკარ მომწუარნი, ხოლო ვიკითხეკვი მე მათათჳს; მეტყოდნენ, ვითარმედ ორის წლისა ჟამიარს ვინათგან ესე იქმნა, და მარუტნებდენ მონაზონსა ვისმე, ვითარმედ ამან განაღო კარი ღამე სალოტავად საუდრისა ჰორტატისა; ხოლო განღმას კარისასა, დედაკაცი ვინმე მოადგა კარსა ბრწუინუალედ მოსილი, და ბერი ეტყოდა და ვინ ხარ შენ, და დედაკაცი ეტყოდა, განმიტეკვე ამიერ, რამეთუ ვერა ძალამიძს აქა დგომად, რამეთუ იწჳს

მელთაც უდის მშუტნიერი, ცივი ღ თრიად გემოკანი წყალი წუაროსი. დიდის სიამოკნით ვიხილე მწუანე ნიახურის მწუანილისა, რომელსაცა უწოდა მან ბერძულად მ ა კ ე ლ ო ნ ი ს. შემოხუტუით კტსტან, რომელ ამა მწუანჯლსა სომეხნი უწოადებენ მ ა გ დ ა ნ ო ზ ი, მამსადამე ლეკსითავე ბერძულითა. ვ, ი.

მონასტერი ესე, წარუტდ და აუწეე მონაზონთა; ხოლო მიიხედ რა, ტეტხლი მოსდებოდა და კუამლი აღვიდოდა; დაიწყო ბერძან მან ღაღადებდა და რეკად ზარისა და შემოკრებენ და ახლად მოდებული ტეტხლი მალიად დასკეს; ამისთვის არს ნახევარ მოპწუარ, რამეთუ უკულად წმინდამან ცხადად დაიწეს სასო და მტყვლი ქართულთა მონასტერი.

კუალად მონასტრისათვისვე ვიწყოთ თხრობად, რამეთუ სასნეულო და ამისკერძონი გოდოლნი და სენანკი განუახლებია მეფესა ალექსანდრე ქართულსა, რუისის საყდრის კარზედ რომ მეფე ალექსანდრე მსწერია (19). გოდოლნი და გალანკი დადიან-გურიელთა; საზოგად ცხოვრების ტრანკეზი თავისის ხომლით და გაწეობილობით აღუშენებია მუხრანის-ბატონს აშოთანს (20); ქულ-

(19) დღესცა ჰსჩანს ამა რუისის ეკლესიის შესავლის კარზედ ხუტურად ესრეთ:

ზე ადიდენ ღმერთმან მეფობა დიდისა ალექსანდრესი, რომლისა მიერ კუადად აღუშენა საყდარი ესე.

ადიდენ ღმერთმან ღ სული მისი კურთხეულა-იყავნ.

მეფე ესე ალექსანდრე I, იყო აღმაშენებელი მცხეთისა და სსუათა ეკლესიათა, შემუსრულთა თემურლანგისაგან. გარდაიცვალა იგი წელსა 1443. ვ. ი.

(20) მალატი ესე სიძულვისაგან დაქციეს ჩემს მისრულის დროსა ათანის მთაში (1849). აშოთისაგან იყო არა აღშენებული, არამედ დასატული ძირიდან თავდამდე. ქუჭუქუ მისსა დიდროსნი სარდაფნი საკუჭხაოდ. ნაცრულად მისსა პროლეუმან პროკოპი მოხუცებულმან თვსითა სარჯითა იწყო აღშენება ერთი ორად დიდისა ტრანკეზისა. ვჭგონებ აწ შესრულებულ იქოს. კარისა შესავლისა მარცხნივ, ესატა სრულ-ტანად თვთ აშოთან მუხრან-ბატონი. სრულსა ამბავსა მოვისრეებ ცალკედ აღწერასა ჩემსა მონასტრისა ჩუწნისა, რომელსაცა მალე დაუბეჭდავ. რუსულად. ვ. ი.

ბაქნი, მეგრებისა, ჯონისა, მახმინისა, კალატონისა და ხურისა, და სხვათა ქართუჭლთაგან აღმენებულნი, სადა აწ მონაზონნი მსხედან და მუშაკობენ. აქ ხატია კათალიკოზი ნიკოლოზი, მგონიეს ბატონის შვილი იუეს, და არს მუნ სენაკი გაბრიელ ღირსისა შეეენებულისა ქართუჭლისა, და კაალადცა მსცხოვრებენ სულიერნი დაუეულებული მუნ დეკანოზსა და მონაზონებსა შინა. ხოლო მონასტრისა მას შინა მსცხოვრებდენ კაცნი მონაზონნი ივლიოსოფოსნი: მელექტი, იაკობ და ივლიოთუოს. ვინაცა მელექტი მალაღმხედსა მას განეგდო შორს რიტორთა ელლენთა ღრმა-ცილობაჲ; ესოდენ სულიერისა დეკანოზისა სათნოებისა აღსრულყო და იელტად კაცთა ხილვსაგან, ვითა ქურციკნი მონადირეთაგან; საძარადისოდ უზრახვლით და გამოვიკუელებით სამეცნოთა და სასჯულიეროთა მმეცნაოთა ამათ, რამეთუ ღრამბატიაჲ და ლოღია და იესაკა საიელიოსოფოსო თურქთა ენისა ზედა იზობოდან და ზოგს რამელისაჲ ბერძულად და უფრო ვრცელად თათრულად კეხრახებოდი, რამეთუ წიგნის საცავსა მონასტრისასა არს მ:ჭლი წიგნი ქართული ძრავალი; განმარტება დაბადებისა, კაალად წიგნი საშეჭბელი სამოთხე, ღრმად თქმული სოფრონის მაერ იერუსალიმელისა, და კაალად სხვანი მოძღვრისა ამათ იონანესი ბრძინისა თქმული, რომელიცა თორნიე უოფილსა იონანე მონაზონსა ქართუჭლსა და მმასა მისსა ვარაზუაჩეს აღუწერიებია. სხვა წიგნი ომილია (21) და სხვანი ძრავალი წიგნნი იზობიან მუნ (22), და ვიყავ შეჭბულ-

(21) ომილია ნიშნავს ჭდაგებას (Homilia).

(22) სხვათა წიგნთა შორის. ვაჰაგე მუნ ცხოვრება ევთვი

ცხოვრებულ, და სანად-უოფისა მუნ და იუენეს მქსლთა განწესებასა მონაზონთასა შემტებო. ტრანკობა სულიერი და წინამძღურისა ჯდომის საზენაოს ხარისხსა და მონაზონთა კენკულ-მასწარიანთა მსახურება და გოდრით ნამუსრევისა შეკრება, და წამის უოფისა წინამძღურისისა ეუქანთა დიდთა უღერება და ხარისხსა კითხუა წაენტა, და აძალღება უოკლად-წმინდისა ნაწილისა, და მგალობელთაგან გალობა დირსა-არსისა და კურთხევა მონაზონთა და განწესება მათა სანადი იუენეს უფროს ოქროსა და ანთრავთა, და აღრიცხვადენ შუდასს მონაზონთა განკეთ მთაღაწესა, თუ მუნ მუოფისა და კვრიკითა კვრიაკედდე მრავალნი უცხოებასა და მწირებასა შინა მუოფინი შეპოკრებებან და საზრდელსა და საფასესა განუოფენ მათ.

ათონელის ტყაზედ ნაწერი ზ სსუათა. წიგნისა ამის თაყზედ სუტურად ესრეთ დაუწერია ტომოთეს :

დმერთო მალალო ზ ხატო დიდებულო პორტაიტისაო. შეიწყალე ცოდვლი ქუთათელ-უოფილი ზ არქაუბისკაპოზი ქართლისა ტიმოთე, რომელიცა მოვიწიე მოსას ამას მონასტერისა ქართლელთასა. ქაორონიკონი იუო უმგ. 1751.

აქაე ეწერა ესეცა :

დმერთო ზ პორტაიტისა დრითის-მომბელო, შეიწყალე უღირსი მოსა უფელისა თფილელ-უპისკაპოზი ელისე, რომელი მოვიწიე მოსას ამას წმინდასა. ქაორონიკონი იუო ტვტ. ამინ.

წელიწადი ესე იქმნებოდა ქრისტესით 1640. ამ დროს მუფობდა ქართლსა მეფე როსტომ. ამანვე ელისე აღაშენა ეკუდური თფილისის სიონის ეკკლესიისა, მიდგმული სამეგრეთით. გუარით იუო იგი საგინა-შული.

მონასტრისა ამის საგანძურსა მისკეს მრავალნი ქართულთაგან შეწირულნი ეკკლესიის სამკაულნი და შესა-
მოსელნი, და კვლად სძეს თორნივის საჭურჭლენი :
ზურია, ჯაჭუჯ, აბჯარი და ხმალი ⁽²³⁾, რაჟამს იგი მო-
ნაზონებსა შინა შეემოსნა და შებმა ყუთ სპარსთა და
განიოტნა ივინა; რამეთუ შემდგომად იოანესსა და მძი-
სა მასისა ევთიმისა და გიორგისა მთა-წმინდელთა, ცხო-
ვრებულან მუნ ღარსნი მამანი: გიორგი ოლთისელი, წი-
ნამძღვარი იოანე ნინო-წმინდელი, იოანე რუხქაძე ძე,
საბა თესურელი, კლიმა მეუდაბნოე, ვასილი ულუმბიელი
და ღირსი მღვდელი იაკობ მხატვარი ქართველნი.

ამა მონასტრისა შინა არს სამარადისოდ მოხსენება
მწუხრად და ცისკრად, და თუთ დღესასწაულსა მიძინე-
ბისასა ერთობით შემომწირულთათჳს; მოხსენება მეფეთა-
თჳს ბერატოვანთა, დედოფალთა, ერისთავთა და თავად-
თა დადაან-გურიელთა და მტარეთა კაცთა-თჳსცა; ვისცა
რამ შემოეწირავს, არა დაშლცხრების მოხსენება მათი
მარადლე ⁽²⁴⁾. მათთჳს ნეტარება, ვინცა აქა დაწერილ

---

(23) ჯაჭუჯსა დიას მცირელა და შთენილა ჰ მონასტევი მისი
არს ერთი მტკაჲელისა ოდენი სიგრძით ჰ სიგანით. სხუანი
იარაღისგანი არღა ჰსჩანან გარდა მშუღლისა. 3. ი.

(24) დიდსა ეკკლესიასა შინა ათონისსა კვბოვე ბერძულად
აღწერილნი ძეგლნი სინოდოიანი ანუ დიპტიხნი, რომელნიცა
ექმეს წიგნად არიან შეკრულნი. მათ შინა მოიხსენებან ძეგლ-
ნი ქართველნი სახელნი მამათა ჰ დედათა, რომელთაცა მო-
სესენება უთხოვიათ ლოცუათა შინა. ამა წაგნთა ნაწილ-ნაწი-
ლად წარიკითხულნ დღე-ყოველ ჩამოლოცვსა ჟამსა, შემდგომ
მად მცირისა სერობისა მწუხრად. ამასთჳს ვრცლად ვიტყუ
ქემსა აღწერაში. 3. ი.

არინ, და ამათუხს შერი შემშურდა მათუხს და მეფეთა ჩუწნათუხს. თეიმურაზისა და ირაკლისთუხს საუკუნო მოსენება დავაწერინე. და ამისა შემდგომად მისილისა უამსა ჩუწნსა, მუნ მოიწია დღესასწაული შობისა და ზანგუძმადეს ხარისხი და ბისონი უცხოად რამ გულქანდებული და გვრგვინი მანიაკისა და გუაწუწვდენ მსხუტრკალისა შეწირუდა. ხოლო მე ვითარცა ცოდვლსა კაცსა, თავი მეუღირსებოდა, და უარსა კმეოთუდი; არამედ გულსმოდგიენებსა მათსა ნება ვეც და იუო დამის-თევა მიმწუხრი, ვიდრე მზისა აღმოსულადმდე; და კჩაღად მოწვენსა დღესასწაულისასა, რომელ-არს ნათელთა განცხადებისა წინა-დღით მოამხადნეს თალარნი, და შუა მისსა ფავარა წულისა მჩქეთარე, და ფავარის მის თავსა ზედა შთამოატუცს მთერინუტლი კვრცხლისა ოქროცურუტბული, და მთერინუტლი იგი ნისკარტით და თერთუებით აღმოუტეკებდა ნაკადსა წყალთასა; და მოვიდა წინამძღუარი დიდებულითა მით კრებითა, და აკურთხეს მუნ დიდი აიაზმა და იუო დამის-თევა მწუხრით ცისკრადმდე და განთიად ჰქრეს დიდთა ზართა და შეიმოსნეს წინამძღუარნი და მამანი და გამოასუტნეს ხატე ზორტაიტიას ლამბრებითა მრავლითა, დროშებითა და ფანრებითა თუთო სახითა და განკედით ზღუად ღელეს მუნ წულისასა, და მოიტანეს დიდი საიაზმე ბადია დიდი ძვრ-ფასი, შემოწირული ქართუტლთა და კახთა მეფისა ლეონის მიერ და ზედან ქოლგა მძიმედ ნაკერი ამოთან მუხრანის-ბატონის მიერ შემოწირული ⁽²⁵⁾ და დაჭვიდეს ფარდა მძიმე სუმონ ქართუტლთ ბატონის მიერ შემო-

---

(25) დღესცა არის მუნ.

წარული; ორი სისარება დიდი მერას დასსკტნიეს; ერთი დიდი სისარება მძამეს თუალთ შექველი ჰეტკურბურდთა იმპერატორის მიერ შემოწირული (26), და მეორე მიანაქრას სისარება მეფის ბაქარას ვახტანგის მიერ მის ქართულ ბატონის შემოწირული, და იწეის კურთხევად წყალთა და წინამძღვარი დიკებულისა მონასტრისა ჟუარსა შთასსკტნებდა წყალსა შინა, და მდგომარე იუენეს გუნდ-გუნდებდა და მწყობრად განწყობილნი მონაზონნი, და განშორებულნი და დაუელებულნი მით და ნაზრალით კლდით გამოსულნი სილქად ნათელთა, ესოდენ იყო ვით მინდორი ვერ იტყუდა და მგზავს იყო ხილქა მათი ზეცისა განწყობალთა სპარაზენთა რჩეულთა მხედრობათსა და აღსრულებისა შემდგომ ზღუდეებით მონასტრისათ და ბურჯებით იყო დიდი ზარბაზნთა ცემა (27), ხმა ჰქეისა და სისარელისა მონაზონთაგან ესეოდენ, ვადრეფა იმრეოდა ადგილი და წირვისა შემდგომ ცრასა ჰეზობა და სერი დიდებული დღესსწაულისა მას დქთასასა.

— --

---

(26) დიდისა ჰეტრე ჰირქულიხვან არის წარგზავნილი. ხი მალე აის სისარებისა მშენიერად მოკედლისა არის 1 ადლი. და სიმძიმისა-გამო დღესსწაულისა დღეთა გამოასტენებენ სსა გურობეკვლით თაუენის-ცემის გაღობისა უამსა ორნი დიაკონნი.

(27) ზარბაზნები არღა აქნით აწ. თურქთა შედგომად უგზასსენელისა ბრძოლისა ბერძენთა თანა წარისქნეს იგინი სრულიად.

მისჯულა მონასტრად ათანასი ათონელისა.

2.

ხოლო ამის შემდგომად წარვედით მონასტრით ქარს თუჭლთა, მოხილუად და თაყუნის-სტემად წმინდისა მონასტრისა ლავრისა ათანასი ათონელისა, მთა-წმინდელთა უპირ-უჭლესისა მონასტრისა, და იყო სავალად სი-შორე გზისა საათისა ექვსისა სავალი. წარმართებულნი მივიწიებით გისას ზედა, სადა იყო აიაზმა ათანასი ათონელისა (2*) და კვლესია მტირე; რამეთუ გუჭ-ტუოდენ იგინი ამისთვის ვითარმედ წმინდა ათანასი, რა ძოიწია ტრახეზუნტით მთა-წმინდად, იწუთა შენებად მონასტრისა ლავრისა, და შემოაკლდა სთვასე და საზრდა მონასტრისათვს; ამისთვის განაზრახა განსჯულა მონასტრით სოფლად, რათა აღშენებისათვს ღუთის-მოყუნარეთაგან სთვასე მოირეწოს. ხოლო წარმოსრული, მოიწია რა კლდესა ამას, სადა აწ აიაზმა ამოდას, ეჩუჭნა ნათლითა შემოსილი დედაკაცი ვინმე, და ეტყოდა ვითარმედა: უკენ იქედ მუნვე, რამეთუ სავსებით გუჭზოკოს საზრუნავი შენი. არამედ ათანასი დაკრთა და ჩუჭნება რამე არა კეთილი ჭეოჩან და ეტყოდა: ვინმე ხარ შენ? ხოლო ჩუჭნებული იგი დედად ეკმანუილისად დაძმტვიცებდა თავსა თვსს; ამისთვისცა ათანასი მიუგებდა: უკეთუმცა ჭემძარტ-ცარიან სიტყუნანი შენნი, მარჩუჭნე მე აწ სასწაველი რაჲმე და ანუ ხმელის ამას კლდესა აღმოაცენე წყალი. მაშინ კუჭნოთხი გამოუღო ათანასის, ჭიტკლდე-ის და აღმოეცნა წყალი და არს მომდინარე დღეს-

(2*) ათანასი ათონელი, რომელსა დღესასწაულობს ეკკლესია ივლისის 5, იყო ს. მღჳარი წმინდისა კეთილისა ქართუჭლასა მთარეშელისა. ქართუჭლთა მონასტრისა აღმაშენებელია. ვ.ა.

მომდე სარწმუნოებით მიმავალთაჲს მკურნალი და თა-
ყუანი-მსტა ათანასი გამოჩინებულსა მას და უკუნ-იქცა
რა, საგუნედ ეპოენეს საგანმურნი და საიფექლენი და აღა-
შენა წმინდა მონასტერი ლავრა (20). და ვითარ მიეწიე-
ნით მონასტრად ლავრად, მსტნეს რა მის ჴელა ჩუჭნი,
ჭკრეს ზარსა და მოგუტკებსენ მამანი ღამშრეპითა და
კმეკითა და მოგუერთუჭს კუჭრთხი და მდინარე და შე-
გვძღუნენ ტაძრად და თაყუნანის-ვეცით ტრაპეზსა და
ლუსკუმსა ათანასი ათონელისსა და სიმრავლესა მამათა
და მძათსა, და განვიცადეთ ეკკლესიისა მშუჭნიერება,
უცხოდ და დიდებული; კადელ-აურენი იუენეს მრთლიად
ქამანურისანი; გუმბათი სოფიანს კენჭით ჩაწეობილი; ია-
ტაკი ქუთა სამარავდოათ და მარმარილოთა წითლითა
პარიზულითა იერად-იერადათ დანახჩებულნი; ხომლნი
და ქორ-კანდელნი მრავალნი ვერცხლსა, თუჯისა და
ჭიქისანი და კანდელთა სიმრავლე და სსანთღეთა სი-
უცხოვე. რამეთუ აღუჩაგებულისა მინისა სანთურით მრე-
შემოსრულის ნათელი ესრეთ ნათობდა, ვითარმედ ედე-
მებრივთა შექ-მკრთომარეობათა ბაძვდა. გარეთ მონას-
ტრის ადგილთა მშუჭნიერება და წუარო-წყალთა და ხე-
ხილთა სამოთხიანობა, რადა მოგითხრა.

ლუსკუმს ათანასისსა მქონდა პარსა მოქტეული ნა-
ძტევი და ვჭკითხვი რა მისთჲს, გუთხრობდენ ვითარმედ

---

(20) ამა წმინდისა ათანასისთანა მოვიდა ქართლით გურანტა
პალატთა ძე იოანე და მონაზონ იქმნა იგიც ღაჯრასა; ხოლო
ძე მისი კვთიმი მძეველად მოიუენეს ბერქენთა მეფისა. ჭსთხო-
ვა იგი იოანე და მძესტა მეფემან და მონაზონ იქმნა იგიცა
ღაჯრასა, ამით აიილეს შეხდობა და აღაშენეს მონასტერი
ქართუწლთა და ძესა თჲსსა უწოდა იოანემან კვთიმი. დ. რ.

კატთა ვიეთმე უკეთურთა შეგჩასმინეს სულთანს, ვითარ-
მედ ძქვლთა მეიეთა საგანბური მუნ არს და წარმოა-
ვლინეს თურქნი და მსძებნეს ვითარმედ კერა რა ჰქავენეს,
ჭეონეს ვითარმედ სათლავსა ათანასისსა იქმნების დამარ-
ხულად სიძლიდრე, და ვითარ შლად და ქტეკად ხელ-
ჭეუჭს, და დაშშთა ნაქტეკი ესე. და შეგძდღუნენ სრასა
მონასტრისასა, დიდებულად დაგებულსა და შემოკრბენ
მამანი და განვიცადენ წინამძღუარი და სკეოფილაკი და
მამანი კატნი დიდად ჰატოისანნი და სრულნი სული-
ერიითა ქტეკითა და განკვარდით მონასტერსა მისსა. სი-
დიდეარს ვითა ქალაქი დათეუმნებული მირსა მთისა
ათონისასა აღვილსა მალაღსა, და მუნ განკათიეთ აღება,
კრება (30) და კვრიავე მარხვსა თეკდორობადმდე, და
იეო სენავი დირსისა იოანე შეეენებულისა კუკესელისა.

ამისთჳს გუშტყოდენ ვითარმედ მეიეთა ბერძენთასა
ჭეუჩანდა სიუცხოვისათჳს ხმისა მისისა. მაშინ ზეჯარ-
დაძლას მადლისა მიერ განბრძნდა და სატურისაგან სოფ-
ლისათა იჯმან და იდუმალ განივლტოდა და შეიმოს სა-
ძოსელი საგლახაკო და მიუილა ლავრად და ეკედრებოდა
მათ, რათა ჭეონ მონაზონ, და ჭეონებდენ მონაზონნი
იგი ვითარმედარს მდაბიო ვინმე და განაჩინეს იგი
მწესად და მოენად თხათა მონასტრისათა. ხოლო იგი
დამორჩილებული მწესიდა და ამოებდა. განიპურნის ხელ-
ნი. განთიად მწესრადმდე და ილოცუდის გალობითა ხმი-
სა კილოისათა. ხოლო თხანი. მსმენნი ხმისა მის, იგი-
ნიცა უზმად მდგომარე იუვნეს კიდრე მწესრადმდე,
ამისთჳს დამკულნეს და განხმეს თხანი იგი. ვინაჲცა

---

(30) ესე იგი კო რ ც თ ა კ რ ე ბ ა.

მხილველნი იგი მონაზონნი განკვრეჭბულაიეუნეს, თუ ვითარ რამე არს, და აღუმაღ უკანა შეუდგეს მას ხილქად და ვითარ ახილეს ლოცქაჲ და ცალობა მისი და თხათა მათ მდგომარეობაჲ, ეგრეთ უხმოდ მშწნათელ აუწიეს წინამძღქარსა და მიაუქანეს იოანე, და ჭკითხეს თუ ვინ არს. ამასთჳს კერძარა დამძალქელი იოანე გამოუცხადებდა წინამძღქარსა სჯქემსა თჳსსა უოკელსავე და ეკუდრებოდა, რათა მეუთისაგან შენდობაჲ ითხოვონ მისთჳს, რათა მუნ მონასტერისა მკვდრ იქმნას. ამასთჳს აღვიდა წინამძღქარი იგი კონსტანტინოპოლედ და ეკედრებოდა მეუფეს, რათა რაჲცა ათხოვოს მეუთისაგან მიაცეს. მამინ აღუთქქა მეუფემან ეგრეთ-უოთჳ, და გამოუცხადან იოანე კვერქელისათჳს. სქენასა ამას ზედა თორაად შეწუხნა მეუფე, რამეთუ უუქარდა უცხოას ხმისა მასისათჳს; არამედ ნება მსცა წინამძღქარსა.

ამასა შემდგომად მოიგო რა იოანემ უხრუნქელი ცხოვრებაჲ, შეიძოსა სქემაჲ და გარეგან მონასტრისა აღაშენა ეკედერი მთავარანგელოზისა და აღიგო სენკი მცარე და მისცა თავი თჳსი ძლაერსა მოღქაწებსას და იტყოდენ ამსცა, ვითარმედ დამის-თევითა რა განათუენებდა იოანე და ცრემლითა ლოცქასა შესწირვიდა, მირულებულსა ხელთა შინა ედქა დრანქანნი ერთი. აღდგა რა იხილა და განკვრეჭბულმან აღიღო და მუნვე ტამარსა მას შემსწირა; ხოლო აწ დრანქანნი იგი შუა განუკვეთითათ ნახევარი რუსეთად წაუღიათ, და ნახევარი მუნვე მსძეს, და უამბორეთ ლუკემასა სამარხოას მისისა (31) და

---

(31) წინაშე სოფლავისა მახისა მსძეს დღესცა რკინისა კუჭრთსი, რამელსაჲ ხმარობდა იგი გზად მათალი. აქვე ჭკადავს

წარმოვედით კვლად მონასტერად და ვიხილეთ თავი დიდისა ვასილისა, თავი მიხაილ სუნაღელისა და სხუანთი მრავალნი ნაწილნი. რამეთუ მონასტერსა ამას შინა არს სამწირუჭლო ოცა, და სავსე არს ყოვლითა სამდიდროთა სულიერითა და ხორციელითა.

კვირაკეთა შევიდოდით ტრაპეზად და მჯდომარე იყუნეს სამარად მონასტონნი ხუთასნი ძწოუბრნი ღვთისა ცხოველისანი, და სავსე იყვნ სავრო იგი ტრაპეზი სანოვაგითა მრავალ-ფერითა, და ტაფა-მწქანანი და მასხანნი თუთო-ფერნი ნუგეშად მძათა და წიგნა ღვინისა წესისა-ებრ, და იყვნ მაძღვრი წაგნისა კათხუა ტრაპეზსა მას, და აჟღარებებენ დიდსა ეყენსა წამას-ყოფიანთაჲს წა-ნამძღვრისა; დამე მდგომარე იყუნეს ცხრასა უამსა ლოცუად და დიდების-მეტყუილუებად და განკვრუწმულაჲს მათსა მას ცხოვრებასა, და ვმადლობდი მრავალსა მონაწილესა ღვთისსა, რომელმან მენ მაერდომად დარს-მეო და ხილუად მათდა. იხილეთ სავსე მტყუილუება ღვთისა, თუ უამსა უმსჯელოთასა, ვითარ დაცულარს მონასტერი ესე და უკნებულ!

აწ ვატყოდეთ მთა-წმინდისათჲს. ეკობაიისა რასმე ადგოლსა ზღვითა შინა მშისგავსად კუნძულისა არს მთა-წმინდა, არამედ ხმელითაცა აქუნს სავალი. ახლოს არს ქალაქი დიდისა ალექსანდრესი და 'ხედ მთაბთა სტითა ადგილი არისტოტელისა. ამა მთასა წმინდასა პირუჭლო

ჟუჟარი დიდი რკინისა ეელსაკიდავი. კედელზედ წინაშე ღუბ-კუმიხა ასუ ხაფლავისა სტია წმიდა ათანასი ღვთისწოდით ახლავს მთაწმიდი თუხი ევთიმი ქართუჭლი, რამდისა სატ-ხედ ჰსწერია ბერძულად: ევთიმი ივერი. 3. ი.

ნასტერნი ზოგად ცხოვრებულთა სამეოფნი; სხჳანი მტირენი მონასტერნი კჳა. საყოფელითა ბადითა, კენახითა, მწირის მონაზონითა, წიგნითა და შესამოსლითა სავსე. უკეთე ვინმე ზოგად ცხოვრებულთა-თანა დგომად ვერ შემძლეა, მონასტრისაგან მტირედ მონასტერს მოიუიღის და მას შინა იცხოვრებს. სხჳს სენაკები არს დაუედებულთა წმინდათა კაცთა, სსჳს განშორებულთა მძავართა და ესრეთ აღსავსე არს ადგილი იგი ღუთისა კაცთა ღირსთაგან.

ამისა შემდგობად ლოცჳს ავიდეთ მამათაგან და ჯორნი წვე-მაგარნი დაუედებულთა ადგილთა სავალად გვბოძეს და წარმოგჳატანეს თან წინამძღუარნი კვბრანე, და წარმოვედით ლავრით, და მივიწიენით იმიერ ათონად, ადგილს და საყოფელსა კაცთა წმინდათა დაუედებულთა-სა და მივედით ეკლესიასა და სენაკსა წმინდისა მამისა ჩუჭნისა ჰეტრე ათონელისა და ნაწილი და ლესკუმა მისი მუნვე არს აწ⁽³³⁾, რომლისა სსენებასა ვუოფთ იანკრის 12 და მიერ მივიწიენით დაუედებულთა ეკუტერსა წმინდისა მოწამისა არტემისასა, ჰართენიოს სულიერისა დაუედებულისა და მართლ-მადიდებულთა კვრიაკე მუნ აღვასრულეთ და მიერ წარვედით დიდთა მათ დასოაუედებულთა ადგილთა⁽³⁴⁾ სამთა შესაკრებელთა მათთა, სამთავე ეგუტერთა წმინდის ანნა დედისა ღუთის-მშობლისათა, კლდეთა რათამე თუზად მადლთა და საშინელთა; ზე წარმოსდგომია მთა მადალი ათონი და ქუჭ სღუა

---

(33) ლათინთა წარიზარეს ყოვლადი გუჳამი დიდისა ამის მუ-
უდაბნო. მას შიშუჭლად მოაღუჳწისა. ზ. ი.

(34) ამს ადგილთა ეწოდების ს კ ი ტ ი. ზ. ი.

და მთა შუა, კლდე ქარაფნი და ჰარეზნი მადანნი, ვითა
საშავარდენიანი, სახალეჭლად საზარელნი და კლდე კი-
ბიან აღმავალინი და ძლივ ჩავაწიეთ მას ზედა და მი-
ვიწიეთთ შესაკრებელსა ტაძრისა წმინდასა ანნასა და-
ეუდებულთასა⁽³⁵⁾, და მიმორა ვიხილვიდით სენაკებსა
დაეუდებულთასა, იუენეს კლდეთა ზედა მიკრულს; ვითა
მერცხალნი და შავარდენნი ბუდეთა აღებუენ, ეგრეთ
ნაზარლსა კლდეთასა სენაკნი მათნი და განცუფრებულ-
ვიყავ ცხოვრებასა მათსა, და კუზლად უშიჩავანესსა ად-
გილსა არს ძღუძარეთა დაეუდებულთა ადგილი, რომელსა
უწოდან კათოსკალიფა. სავსე კაცთაგან ანგელისებრ
ცხოვრებულთა და იუო მუნ დაეუდებული ქართუჭლი ჭა-
ვახი დირსი ანთიმოს, შორად მუოფია სენაკებს, თრად
მოღუწე და მშრომელი, არამედ შიშუჭლი და უზვარი,
და არა შქონდა კარი სენაკსა მისსა, არამედ დაეხშო
ჭვთა და მიგუძღინენ და დატყისადგურეს ეკლესიასა მას
სავანედ და მოელოდენ ბერსა ვასმე განმგესა და მძარ-
თებელსა მათსა, რამეთუ სხუად რადმე ადგილად წარ-
სრულ იუო. მუნ ცხოვრებულნი წმინდასა ანნასნი და-
ეუდებულნი იუენეს ორასნი ოდენ, და მე ეგრეთ ვჭეო-
ნებდი, ვითარმედ ამათი განმგე და ზედა-მეურნე ამათსა
უმეტეს შუჭბული და შესამოსლითა უმჯობესათა შემო-
სილა-იქმნების და კვონებდათ რა უფროს ამათსა. შემ-

---

(35) ამა ადგილსა დაუქუავ მეცა ერთი ღამე, იმა სენაკთა
სღუგათა ზედა დაკიდებულთა, რომელსინცა ქუძმარითად ექს
სტავსებთან მერცხლისა ბუდეთა. სენაკისა ჩუჭნისა და ზღუასა
სამუალ იდგა სე ლელუხა დიდი და მრავლად მსხმოიარე, გარ-
ნა ჯერეთ არა სრულიად მწიფისა საყოფისა. თთუქ იუო მათ-
სისა 22. 3. ი.

დგომად მწუხრისა მოიწია მონაზონი ვინმე მოხუცებული და ჩუქნთვს სასრდო საკახშმო ტვრითთ სურვსა მყოკადა და მითხრეს, ვითარმედ ამათი მამა არს ესე და განვეკრდი სიმდაბლესა მისსა და ვგამბორეთ ხელსა და მოვიკითხეთ. რამეთუ ემოსა სამოსლად უოველივე, ანა-ფორა, კუნკული და ბარტყულა აქლემის უელისა, არამედ ჯუბა თეთრის შალისა, რამეთუ დაუედებულთა მათცა ესრეთ მოსიესთ, და განვითეთ სულიერთა მათ თანა, არი დღე და რამცა იყო უამე სენავთა მათთა მოხილვსა და მათისა განცდასა, რამეთუ არა რა მოყოლია და საწუთოსა ამბობებოთაგანი რამე იხილვებოდა მათ თანა და ვადიდებდი შეძკრებულსა და აღმარქმინებულსა მათსა უყალბსა. მთა ღუთისა ჭეშმარიტად და სათუქმცლნი ღუთისანი მათთა შინა წმინდათსა. ამას ვასახენ ვითა საწუთოსა სიბრვეეთაგან და სოფლისა სხვივთა და ამაყო-ბათაგან ლტოლვლნი, აქა ნათესაუედელსა ნათელთსა მოივლცინ სეცისა მიმსჯავსებულსა სამოთხესა სულთა საშქცბელსა და უცხო-ქმნილნი ხედუთაგან მავნებელთა ვითა დედალი რამე კატა ანუ ქათამი და მადლიცა არა იპოება მთასა ამას შინა წმინდასა; არამედ არიან მას ში-ნა მონაზონნი სამღუდელო-ქმნილნი გუნდებად და ბა-ნაკებად განწყობილნი სეცისა მალთა აღხარისხებულნი, რამეთუ ამათ აღიუქანებს კერძობითთაგან კაცთა და სა-უოველთაოსა მიპართ და სამარად-მყოფთა მიწთაძალ იქმნეს.

შე სამღუთო ვითარმე არს და სასურჭელ და კეთილად ითქუა მათთვის. ეგე ვითარი კეთილი არცა მოვიდა კაცთა მიპართ, არცა მოკადეს ადესცა, რამეთუ სამარად დაუდუ-მებელსა მსხტრმელსა ბავთასა დაღუქულთა და ტკაუადით-

მოუწარმისათა შეჭმწირკჳცნ მრგჳლიდ დასაწწლსა წი-
ნაშე საბათისა, და გალობენ გალობასა ახალსა ძლევი-
ხასა მომნიჭებელისადაძი მათდა უფლისა, რომელმან გა-
ნარინნა ესენი საცთურთაგან სოფლისათა და საკიცხუ-
ლად შეარცხვნა წუთიერი ქორწინებათა გემოთა ამათსა,
შთამხდელთა ჯოჯოხეთისათა. ეჭა მხედარნი მეუფისა
დიდისანი, რომელნი იტყუან მარად: მრწამს მე ხილქად
კეთილი უფლისა ქეჭყანასა მას ცხოველთასა, დაუთმოთ
უფალსა, მხნე იყავნ და განმლიერდინ გული ჩქცნი.

აწ მიგიბხრა ადგილთა მშეჭნიერებისთჳს, თუ ვითარ
ნუგეშად ჰბოძებიან მათ ღმრთისაგან. რამეთუ სოფელსა
შინა განვიცადენ რა მთაწმინდა და ადგილთა მშეჭნიე-
რებაჲ მისი, ედემისთჳს ტუბილსაშეჭბელთა ვასახე. ვი-
თა მთა იგი ეხალღი ათონი მუინწარე, ვითა სმეტი რაჲ-
მე გამომჳჯრწალი, სახედ უარეუმთა და კუდთა საშაკე
ესახებოდეს; სენავთა იქით და აქეთ განკარგულნი შენება
მეუდროთა მათ მიმოდადებითა კლდეთა შინა და უდაღ-
თა მთათა მიიჭირვოდეს; ვითა თქჳა მეფისაღმუნემან: მთა-
ნი მადღლნი ირემთა. ჭე ნამდვლ მონაზონნი ლტოლულ-
ნი სოფლით აქა სახედ ირემთა და ქურციკთასა იუოიკუ-
ბიან გარე ქცევითა ვითა ირემნი და გუჭლთა მოისარნი
ჩუჭნთა, ვითა ირემნი და ზირითა აღწობენ და უჩინო
იქმენ და ფერხითა დასთრგუნწენ, და ირემთა კუდთა სი-
მეშკითა სუნთა სიმურაღესა ცოდწათა ჩუჭნთასა წარია-
ტებენ. ითქჳა: კლდენი შესაკედრებელად უურდღელთა ვა-
სახენ შესრულთა კლდეთა და ნაზრალთა და ხურელთა
ქეჭყანისათა, ზე ხელააჲურობილნი და ქეჭმთხველნი
მაჰანი მიმდემსა ლოცწასა შეჭმწირწენ სოფლისა მშადღა-
ბისათჳს და ეკვლეისათა ერთობისა და კეთილად დაცხსა

მართლ-მადიდებელთასა და კვლად ჭურაჩიეულობითნი-
ცა ზრახუნნი ვასახენ მათ მათთა შინა და ქებათა ქვე-
ყანისათა, ხალეუებითა და თხის-ტყუავებითა ჳირქშელნი
და ძვრ-ხილუნი, რომელთა დირსვე არა იყო სოფელი
ესე.

და კვლად მშქწნიერებისათჳს ადგილისა რიეულის
და წმინდისა, რაღა მოგითხრა, რამეთუ ველთა და ჳა-
ლაკთა ედემებრითა ზე მთისა მისგან ათონისა მჩქება-
რენი წყალნი გონისა ანუ ევფრატისა სახედ მომდინა-
რენი, მწუნედ ქუფრულთა ჩრდილ-თურტელოვანთა ბურ-
ვილთა მათთაგან და ბაღისა წალკოტთა მას ზედა ჩამო-
ჩქერებანი ახაკრდებულს ადგილს და მწუნაზლოვანსა და
კლდეთა და ღადოთა და კბოდეთა მიმოკქვტებული მჩქე-
ბარეთა დუდილთაგან წყალთასა და სტუქწინისაგან აედონ-
თა და მფრინქლთასა ეერთა ხმა გაეზიარა; ველთა ხე-
ხილთა სისშარე, კვაროსთა და ალეის-რტოთა ნაზობა
ედემისა შესწორებულ იყო. მთა გორიანი ჳეთის-ხილთა
და თუჯუნამჯანობა და უდაღაჯთა და დაფნთა და ჳორ-
ტოგალთა ნარინჯ-თურინჯთა სუნნი ამონი ხათავეთურ-
სა მუშკსა და კინამოსა უსწრობდეს და ნიაკ წქელილთა
ბერქსასა მუნ სამოთხისა სახე შემოიდებოდა; კორდნი
და ველნი სავესე იუშენს თუთო თუერთა ასთოდელოკეი-
თა; მტილნი განერტომილ იუშენს, ვარდთა, იათა და უა-
რამთილთაგან; შრომან ნარგიზელობა, ჳამბახთა, ჳათურა-
ნათა და სოსანთა სისავსე, ტაბლად და წიაღად აბრას-
მანებად რა დაისახებოდა. შიგ განკარგვთ მონასტერნი
და კელიანი მამათანი და ნაპირსა ახლოდ ზღუათა და-
დოთა ამონი დელქანი და მჭუელსა წყალთასა მჩქება-
რეობა თრიად კიდრემე საწადად განიტდებოდა; ნაკით

მომავალი მონაწილნი ბერჯთა სპეტაქთა იაქანთასა
ბორიოს მიმოტაცებულნი თჳალთა მხილქტლთასა განა-
ცხურებდა და მენაკენნი მონაწილნი, მხსგავსნი მთრია
ნჭტლთა, შემომქონნი სანუკუნთა და სანრდელთა, რა-
მელთა მოაქუნდა მკელეულები ნაშრომი ზღვთ მომზი-
დავნი, ემსგავსებოდა ფუტკართა ცვლ-გოლეულთა მემუ-
შაკეთა; რამეთუ სულაერთა მათ ესე ვითარი ნუგეში მბა-
დისა მიერ, კეთილ-ნაზადთა ამათ შინა იპობოდა. მისა
დიდება საუკუნეთა უკუნისამდე. ამან.

შესულა მონასტრად ვატოპედისა.

3.

მაიწიენით სსქსს მონასტრისა დიდებულსა ვატოპედეს თვთ დღესასწაულსა მას ყოვლადწმინდისა ხატებისასა და იყო შეკრებულ მონაზონთა სიმრავლე და ქელბაქნი განეწყოთ კარსა მონასტრისასა მოძავლისათვს სავაჭროდ და მოგუშვებნენ სეოთყილავი და მძანი და შეგვძღქსენ მონასტრად წესისაკებ და ვახალეთ მონასტერი და ტაძარი მჯობი ყოველთა მონასტრითა მთაწმინდელთასა, და არა რა ნაკლები მათგან, და თაუწანისაკეცით ტრანჰესთა და ნაწილთა ⁽³⁶⁾. მუნ იყო თავი გრიგორი ღუთის-მეტყუიქლისა და სხვათა მრავალთა ნაწილნი. მუნ იყო ხატვი იგი მაცხკურისა, რომელსა თეოფილე მეივისა მეუღლე იდუმალ ინახევდა. მუნ კარის-ბუჯესა შინა არს ხატვი ყოვლადწმინდისა, კედელზე სხანა. იტყუან მასთვს: დააკონი ვინმე გულამწურადი ქმნილად, აღუდა დაწა და უცა სხასათვს ყოვლადწმინდისა და მშწწრადილ მოვარდნისა ხელი, და აწცა მუნეკ მსმეს ხელი იგი განსმელი. აღუშენებთა მონასტერი ესე

---

(36) მონასტრისა მას შინა არს დაცული ძვრფასად საუნჯედ ნაწილი სარტყელისა ყოვლადწმინდისა ღუთის-მშობელისა. იგი ჭსძვეს ოქროს მშუწნიურად საკეოს უთში სავკრდით შ.გინდაჲ მოადებულში. სიგრძე მას სარტყელისა არს ორი მტკაველი, სივანე მისი სამი გოჯი. ნაწილი მას სარტყელისა ერთგუარის ფერისა იპოებს ზუგდიდსა მინგრელიის მოთვარის სასასლის ეკვლეხისა. მითომეული იმპერატორის ალექსანდრე I, მოთვარის გრიგორი დადიანისგან, — წარმოიგზავნა მისვე განსწწნებულის იმპერატორის ალექსანდრე I-გან ზუგდიდადვე. იტგონებ 1810-სა წელსა. ვითარცა საუნჯე და საკუთრება მინგრელიისა ერისა. 3. ი.

მეფეს ბერძენთა აკადის. ხალხი დღესსწაულს ამას
მწუხრად ჰქრეს დიდსა ზარსა, და შემოკრებენ მამანი და
წინამძღვარნი და იყო ღამის-თევა ვიდრე მზისა აღ-
სწულადმდე. მორთჳს სადღესსწაულოდ ტაძრისა მის
რადა მოვითხრა: მშენებელისა საუდრისა ქქაივნილისა
ქუთა ისპითა და იერადებითა სამარჯდოთა და უცხოთა
ოთხთა მათ სუტტათა მთებარეთა, რომელიცა აღმაშენე-
ბელთა რომით მოუღიათ და სამეაროდ ცისკროვანსა მას
ეკკლესიასა აღუნთნეს ხომლნი და ქორკანდელნი და
კანდელნი და აღამკნეს და უცხოდ ხალხსა და ნაკერნი ივარ-
დანი კედელურეთა ეკკლესიისათა მოათარნეს და მათ
კრეს საქდაგებელი ხარისხი ჰატოხნად და განაწიუნეს
ღას-ღასად. ოქრო-ცურქუტბულნი სსსანთლენი მსსგავსი
იყო ვითა მსმლისაგან მშენებელისა ქორწინებად სიმა-
სადმი. ეგრეთ მშენდა ეკკლესია: ათხუთმეტნი წინა-
მძღვარნი და ოთხნი დიაკონნი შემოსილ იუენეს თევა-
სა მას უცხოთა რაჲთმე შესამოსლითა; და დიაკონთა
მხართა გინგილა ზედა მუეაიამნი იაუამად დაცუდუნნი
დიდნი საფარებულნი მხართა ზედა მოედნათ. მარჯუნიკ
სასაკეველე, და მარცხენესა ხელსა საგუნდრეუკენი ოქრო-
ცურქუტბულნი გუმბათიანი და ეგრეთ აკმეკდენ. ჰურის
კურთხევისათჳს სინი დიდი ოქრო-ცურქუტბული და შუა
სინისა კერცხლისა ბოსჯლიანი ხე ამოსული ხუთ-თეურ-
ცლოვანი; ერთი ჰურისა სადგეი, ერთი ღუნისა, ერთი
ზეთისა, და ერთი ხუნარბლისა, და რაჲმს კმეკისა ჟამი აღარა
იუჯს სსქისა ჟამსა მანარინთა მონაწონთა ხელითა საცვრ-
თავი ფრთიანისაკმევი ეტვრითთ, და მით მურსა და შტანსა
სა აკმეკდენ დაიყო მუნსაათი მკურელი ორღანოსა და კრეკდა
ამოდ და მკალბულნი გალობდენ ხმითა კეთილითა ვრცლად.

გათენდა რა და აღსრულდა ლოცვა, ჟამი წირვისა მოიწია. დიდი თილოსოფოსი ეკგენიოს, კაცი ქუჩუნანისაგან კენეტკითსა, განმსწავლული სიბრძნითა და ენითა ელინებრითა და სახითა რაჟმე და რომაელებითა უცხოთა და ქცევითა პლატონურიითა, რომელსა მუჭელთა მათ თილოსოფოსთა სიბრძნენი არა რად შეერაცხას; და იტყოდენ მისთჳს ევროპიასა შანა ძჳრად სამე პოვინილსა ვისმე შესადარად მისსა, და ახლდენ შკოლისაგანნი ყრმანი მისწავლენი ას ოცოდენ. ხოლო მე მდინარითა იაზამსა ვასსურებდი ერთა. მაშინ ხმა მიყო ბრძენმან ეკოდენიოს, ვითარმედ, დესპოტი! აწ ჟამი არს მსხუცრბლისა შეწირვად; მმსწრაფელ აღკედ და დაეშსდეგ განწესებულსა ადგილსა ხარისხისასა და ადვიდა ხარისხად და განმარტკა ხელი და იწყო დღესასწაულისათჳს სიტყუვად, ვითარმედ შემოკრებულნი საკურწყლისა დღესასწაულისათჳს მდუმრიად მივეკებოდეთ, რამეთუ არა არს ამისთჳს გამოთქვა კაცობრივთა სიბრძნეთაგან ანუ თქმად გამოუთქმელთა მათ, არამედ გაბრიილის თანა ვიტყოდეთ, გიხაროდენ მიმადლებულთ! უფალი შენ თანა. ესე ოდენ შესწავნეს ენანი ბერძულნი, ესენი გავიგონენ ხოლო იქადაგა ღრისა ჟამისამდე.

შემდგომად წირვისა აღვედით ტრანპუნად. დასხდენ წინამძღუროსა-თანა გუნდნი მონაზონთა მრავალი და საურო ტრანპუნობა ბრწყინვალე, და ზურგით მონასტრისად ხარბახანთა და თოფთა ცემა ძლიერად დღესასწაულისა მისისა. ხჭალისა შენდობისა მიმღებულნი მათგან აღვედით შკოლად თილოსოფოსისა ეკგენიოსისადა, რამეთუ მახლობელ იყო შკოლა და სულიერი დაუუდებული და იერუსალიმელი მონაზონი გერასიმე კაცი სავსე

მეტწიერებითა, მეგობარი იყო უცხოებისა ჩუქნისა და მოგზაურ და მოენეტა იყო ჩემი. ხოლო ჭსტნა ჩემი ეკვენიოსმა მოსულა, მომეკება წინა და დიდად ზატოეს გეტა და შეკვითვსა და უცხოთ-მოყუარებისა ჩუქნისა წესითა უმადლესად დიდებულ-გუჲო, და განგვიხდას შკოლასა შინა თვსსა სადგური და განქათიეთ მის თანა დღუნი რავედენნიმე და სრახვთა და კითხუა-მიგებითა და მოწლითა მათ საუბარითა მისათა განვხათლდებოდათ. ხოლო შკოლისაგანნი ზარსა ჭსტმდეს შემოკრებისათვს შკოლისაგანთა და მოკრბიან ზალატად. ბრძენი ეკვენიოს შეუსა ადგილსა მჯდომარე იყო და მწიჭუნენ და დავა-ჭსჯდი მათ თანა. ხოლო არსავე მხარესა ზედა მსხდომარე იუქნეს სტოლზედ შკოლისაგანნი, და ადგიანი ერთი მარჯუქნათ მხრით და ერთი მარცხენით, და იწყიან სიტყვს გებად ურთიერთ-არს მეტათვისიკურისა ღკითის-მეტყუქსლებისათვს რაკით, და ზედას-სედა თვილასთოვოსა განუახლებდა მათ და განუძტებდა და დასასრულსა დასხდათ და სხუა წარმოსდგას და უქის მათ სიბრძნე და ზერათურასეულებ ქება შესახის ძალსა ღკითის-მეტყუქსლებისა მათისასა, და ამისა შემდგომად კუალად არნი იმაერ და ამიერ წარმოსდგათ და იწყიან სიტყვს-გებად ურთიერთ-არს ღკითის-მეტყუქსლებისათვს განგებულებისა, და განუძტებდა მათ ეკვენიოს და დასხდათ რა კუალად, ერთი ვინმე წარმოსდგას და ზერიიერასურებ ქება შესახის ძალდას მას ღკითის-მეტყუქსლობასა მისსა. და ამისა შემდგომად სხუათა და სხუათა სასიბრძნითათვს წარმოსდგათ მრავალ გზის და მეამათ უოველთა მეგობარი ჩემი გერასნიმე გაძომათარგმანებდა, და ნეტარ თუძტა ეკე ვითარი ხმა მასმინა დადესმე.

ესრეთ აგებებდა სსსმნელთა ჩემთა. აღუშენებია შკოლა დიდად ვრცელი და ჰატოისანი ადგილსა რასჲე მალაღსა. მრავალი უცხო სისახლე და სრა შენ არს მუნ, და შე-
მოკრებულან მოსწავლენი საბერძნეთით, საფრანგუ-
თით და რუსეთით და ყოველთაგან ქუჩუანათა, და ასწა-
კებენ უფროსნი უმცირესთა მათ და მათი ზედა-მხედუც-
ლი ბრძენი ეკვენიოს-არს. სოლო საფასესა და ხარჯსა
ქუჩუანა მიჭსტეოს და როჳიკი განჩენილი ჰატრიარხთა-
გან აქუსთ და გამოგუცსალმენ და წარკვდით მათათგან.

მიხუღა მონასტრად სიღმენოდ ⁽³⁷⁾.

4.

შოლით ძაგედით მონასტრისა სიღმენოს ამაღლება-
სა ეკკლესიასა და წესისაებრ მონასტროთასა შეგვძღუნენ
მაძანი ტაძრად და თაყუნის-ვერით ტრაქებსა და უმა-
ბორეთ ძმათა და ძამათა. ნაწილი იუო წმინდისა აკობ
სპარსისა და წმინდისა პრუკაპისა, და შემდგომად მა-
გვძღუნენ სადგურად. ვკითხვედით რა, ვის მიერ აღშენე-
ბულანს, მოკვთხრობდეს, ვითარმედ აღაშენა მონასტრ-
ი ესე ჰულხერია ასულმან არკადისამან და აღვილი
ანს კეთილი, მითა და ველითა შემეული და ზღქსა
ზედა გარდაკადებული, ვითარ სამკუდურითა თეჴნთა იმ-
ჴირჯდენ და განვათიეთ ჟამნი რადენნიმე და დიდი
იგი ცალობა ანდრია კრიტელისა მუნ ძმათა-თანა ვი-
დესასწაულეთ. მუნ მეოთენი ძამანი გჴმტყოდეს, ვი-
თარმედ გრიგორი თესალონიკელი, აწ რომელსა წმინ-
დასა მარხჴაში მეორეს კვრას სახსენებელსა ჴეოთენ
მისსა, ამა მონასტრისა წინამძღუარა უოთვილა,
და მიტროპოლიტად თესალონიკისად უკურთხებიათ. წინა
აღმდგომი იუო რომის ეკკლესიისა, რაჟამს იგი ცილობა შე-
მოსულანს, ვითარმედ თერის-ტრულეების ბრწეინჴალება
ანა ჴეგარდამო იუო, ანამედ მსოთელიო. ამა ცილობათა
შინა წინა-აღდგომია ძათ და შეუნდობელი უმეოთეებიათ.
ამისთჴს იგინი შეურაცხ-ჴეოთენ და ბერძენნი ამათ შეი-
წყენარებენ.

---

(37) ეს ღ ი ღ მ ე ნ ი, — ნიშნაკს ადგილსა შეიწრებულსა მოა-
თაგან. ესრეთცა არს ადგილი მონასტრისა ამის. ვ. ი.

მისჯულა მონასტრად ქილანდრად.

5.

მიკედით მონასტრისა დიდებულსა ქილანდრას, ცა-
მარისა უოკლად-წმინდისა ცამრად მიუქანებისასა და
ჩქწულეებისაებრ მონასტრისა ჰქრეს ზარსა და შემო-
ჰქრბეს მამანი სერბნი და ბულდარნი, რამეთუ მუნ ბერ-
ქენნი არა იყოფებიან და არცა ენა უწყიან ბერძული.
და შეკედით მდინარითა და თაუქანის-სვეცით ნაწილთა:
იუერხი იყო მარიაჲ მაგდანინელისა და ნელსაცხებელი-
საგან ნაწილი, რომელი ჰსცხო უფალსა, და მიმოჩა-
ვიხილვიდით განკვრდით ქუთ-სუროებულებასა მისსა,
რამეთუ იუერადნი მარმარილონი, ბუნებით უჭავილოვანად
და ნახჩებად გამოუქანილ იუქნეს. მუნ კვკლესია დიდად
პატრიოსანი, არა რათ ნაკლუღევანი სხუათაგან, ვითა მათ-
ნი აღვჰსწერენით და გვჩქნებდენ სახესა უოკლად-
წმინდისასა, რაჟამს იოანე დამასკელსა ხელი მოჰქუტეთს;
ხოლო მოკუტთილი იგი ხელი წინა დაუდქა სახესა უოკ-
ლად-წმინდისასა იოანემ და კვედრებოდა მხურჭლედ
განკურნებისათჳს, და კქაღად მოება ხელი იგი მეოხე-
ბითა ღმთის-მშობელისათა. ესე საბა არხიეპისკოპოს-
მან სერბიისამან, აღმაშენებელმან ამ მონასტრისა ქი-
ლანდრისამან, საბას ლავრით აქა მოასუქნა. რამეთუ
იოანე დამასკელი საბას ლავრის მონაზონი იყო, და
თუთ იგი ლავრა საბასი სერბთა მიერ აღუშენა, და მი-
გუქანეს სადგურად, და კეთილად განგვსუქნეს მშუქნიერ-
სა სრასა მონასტრისასა.

და კვითხვდით რა ვის მიერ აღშენებასა მისსა, გუქ-
ტყოდენ, ვითარმედ სუქონ სერბთა შეივასა მე საბა,
მოკიდა, აქა მთად-წმინდად მონასტრისა რომისა და

მსონდა ადგილის სიწმინდე და მონაზონთა ცხოვრება და თუთცა მონაზონ-იქმნა. სოლო სუძეონ მამა მისი მოუწერდა, რათა წარვიდეს ხილუნად მისა; არამედ საბამან არა ინება წარსულა მთა-წმინდით, ამისთვის თუთ მეოვესუძეონ მოიწია ხილუნად მასა თვისისა და იგიცა მონაზონ იქმნა, და აღაშენეს მონასტერი ესე ქალანდრისა მათ და უკანასკნელ ხელი დასსეს სებას სერბიის არხიეპისკოპოზად. ხოლო ესე საბა არს, რაჟამს წმინდამან მამამან არსენი სერბიის არხიეპისკოპოზმან იჯმნა მწუემსობისაგან და მოადგილედ თვსად ესე საბა ჯერობსა, რომლისა სსენებისა ვჭყოთ ოადომბერსა 24, და მუნ მონასტარს იუო ვინმე ეპისკოპოზა ჯმნილი სამწყოსოჯან და შეეცკობო მონაზონებაჲ მუნ.

კილანდ გუჭტუოდენ სასწაულსა მონასტრისითჱს. ვითარამედ თურქნი მოგადენ ოხრებად მონასტრისა და აქა რა მოაწიენენ, ვერღანა მხაჟეს მონასტერი, რამეთუ სამღროთამან ნისლმან და აღმურმან დაჭიარა და შიში და სარი დაეცა მათ და იელტოდეს, და უმარავდენმე დაჯადგერიათ მუნ. რამეთუ გეპასიამე მეგობარი ჩსნი თანა უჯახლა, და შეიდგომად ლოცვსა მოძღვრნი მათნი წარმოვედით კალად შკულად ევექიოხისა თანა და მიურითგან გუჭნება მონასტერსა თუთოველთა მონასტერთა, და აღვედით შკოლათ შჳ მანდ-წმინდად ბარზად მონაზონთა, რამელსა ეწოდების ქარესა (25), და არს

(24) კარესა. აქა არს ვრცელი ყოვლისა ათონისითჱს შკოლა, სადაცა ასწავლებენ ვარცლად ღუთის-მეტეუჭლებსა საბეროდ განა მოადგებულთა მონაზონთა სასლი დიდ-შენი ორ-ეტაჟიანი შკოსრელეზუდა-იყო იმავე. ჩემისა მუნ ყოფიისა. წელსა (1349).

ეკლესია დადი. იტყუან ვითარმედ დიდმან კონსტანტინე აღაშენაო, რომლისა გუმბათი დაუქტეკია უმჯუღელსა იულიანე განდგომილსა. რამეთუ ესე შესაგრებელი ადგილი არს უოველთა მთაწმინდელთა მამათა და თუთოეულთა მონასტერათა ხარისხი იმა დადსა ეკლესიასა შინა მიცალეუბასსა არს და საერთო კრება მამათა მუნ იქმნების. მუნვე გეჭტეოდენ, ვითარმედ დღესასწაულსა მიცა აღებისასა, სენაკთ გარედამ ბერი ვინმე მოვიდა დამის-თუყად და დაუტევა სენაკს მონა თვისი, და აღდგა შუა-ღამე მოწაივე ბერისა, დააწოთ ეკედერისა ლოცუნად, და იხილა ანგელოზნი მდგომარენი და განჭერთა შიშითა დიდითა. მამინ ანგელოზნი იტყუოდეს: ნუ განაჭერთები, არამედ ზოგად ვილოცოთ; და იწყო ბეჭმან ჩუჭულეუბისაებრ: «უზატციოსნესისა ხერუჟამთასა» თქმად, არამედ ანგელოზნი ეტუოდეს, ვითარმედ შირქლად ჩუჭნი ვიწყოთ. ხოლო ანგელოზთა იწუეს ვალობად: დირს-არს ჭეშმარიტად და უზატციოსნესი კჳალად ბერმანვე იწყო. რამეთუ მუნადმდე დირსარსი არავის სმენიეს და ძაუროთგან იწუეს დირსარსისა აქმაჲ წინა უზატციოსნესისა.

და იუო ბასილი და ქუჩა და ქულობაქი მუნ მრავალნი მონასტრითა და მოხელეთა; და რაჲცა რა გერებას, ვითა ქალაქთა შინა მოიყადა. ხოლო სულაერთა მათ სახმარება ხორცთა მუნ მოეზანარა-მოიყარადულებინათ და კრება შემოკრებასა სამარად შაბათთა. რამეთუ მონასტერნი საქრისტიანითა შინა მრავალარაან სხვათა ადგილთა, არამედ ბასილი მონასტრითა არს სადა სმენილ-არს. მჯდომარე არს მუნ ეპისკოპოსი მთაწმინდისა ერისთავთა, ბრძანებისა ქუჭუე თესილონიკის მიტროპოლიტისასა.

და არს მუნ მჯდომარე თურქი ვინმე ბრძანებასა ქიქშიე წინამძღუართასა მათისაკე ხარჯითა, რათა თურქნი არა შემოვიდენ მუნ, და მეშფოთეთა და უკეთურთა საშაძრად. და ვიხილეთ მუნ განშორებული სახელით ფოტი, ფრიადისა მოღუწეებსა შინა მეოფი, შიშუჭლი და უპოვარი. ერთსა ხისა ღრუსა შინა ზის. არის ოცდაათი წელი ვინათგან მოსრულა არს მუნ. რამეთუ მსთლის კოვითა და მით მოიკრეს საზრდელთა, დიდათ განკაფული მოღუწეებითა გუჭტუოდენ მისთჳს, რამეთუ ხილჳდ მისსა მოვიდა უცხოებად მოსრული ვინმე მონაზონი და თან მიიუჳნა ერისკაცნიცა, არამედ თჳთ წინა წარვიდა და ერისკაცნიცა შორს დააყენა, და თჳთ ამბობებად ხელთა რა მივიდა, ეტყოდა მას ფოტი: შენ მოვედ, არამედ ერისკაცთა ჳათ ნუ აწიჭჳ აქა მოსჳლად. იხილჳ დარსება მასი, ვინა უწყოდა, რამეთუ შორს იუჳნეს ერისკაცი იგი. რამეთუ ესე ვითარნი სხჳნიცა არიან მუნ. დიდება განმამლიერებელსა მათსა, და ყოველთა შესრულთა წესთა მონაზონთასა; დიდება შემკრებელსა და აღმარმინებელსა მათსა უფალსა, რომელმან მონაზონნი საოსად სოფლისა დაადგინნა; დიდება, რომელმან წინასწარჳე გუჳწუჳ მონაზონთა ცხოვრება ვითა მელქისედეკ და ილია, და ანუ ებრასიცა იგი წინასწარ-მეტუჭლისა თჳმული ვითარმედ: ესენი არიან, რომელნი შეიმოსნენ სამოსლითა მოკუდავითა და შეიმოსნეს უკუდავთასა შინა და აწ გვრჯნოსან იქმნეს, და კუჳლად ესენი არიან, რომელნი დედათ თანა არა შეიგინეს, რამეთუ ქალწულნი არიან ესენი, რომელნი შეუდგნენ კრავსა მას სადაცა ვიდოდეს. (კორა 2. 25 აპოკალ . . .)

4

მისჯულ მონასტრად უუთულამიძად (ა⁹):

6.

მივედით მონასტერსა უუთულამიძას, ტაძარს ფერის-
 ტუალეებისა, რამეთუ მუნვე ქარესსა არს, და მოგუჭებუ-
 ნენ მამანი და მამანი წესისაებრ მონასტერთასა, და
 ჰკრეს ზანსა და შეგვძღუნენ შიგან ტაძარსა და თაყუა-
 ნისაგებით ტრანკეზსა და ნაწილთა წმინდათასა. ივერსა
 იყო ანნასი დედისა ღმთის-მშობელისა: იგინი ესრეთ
 გუჭტუოდეს; ნაწილი ევსტატისა, და ნაწილი ხანაღამ-
 პისა და განვიტადეთ მონასტერი არს მომტრო პატრიო-
 სანი. ესე აღუშენებია ვლახთა მეფესა იოანეს. სოლო
 მონასტერი არს ვაკესა ზედა, შემკული ბაღითა, წყლითა
 და მთითა და გარეშემო ახლავს მონასტერსა კელიები
 მრავალი, და აღმდებულნი ლოცუათა მათთა, წარკვდით
 მუნით ფალათეოხად.

(39) კოტლომუში. — ესრეთ იწოდა შემდგომად თურქთა
 უნითა თავის-უფლებიხათვს, რომელიც მინიჭა მცირეს დროს
 უნგინართა აღასაგან მუნ ყოფილისა: უერთურმუშ ნიშნავს
 თურქულად თავის-უფლებასა. — სოლო დაფუძნდა მონასტერი
 იმპერატორის ალექსი კომნინისგან წელსა 1125 წელსა.

3. ი.

მის უღა მონასტრად თელითეოსსად.

7.

მავედით მონასტერს თელითეოსს, ტაძარსა ხარებო-
 სს თოვლად-წმინდისას და მოგუჭტებენენ მამანი და მძა-
 ნი, ჰქერეს ზარათა და შეგვძღჩენენ წასისაებრ მონასტერ-
 თასსა და თაყუნის-ვეცათ ტრანჰესსა და ნაწილთა. რამე-
 თუ არს მუნ ხელა იოანე ოქროპირისა, და ნაწილი წმინ-
 დასა გიორგისა, და ნაწილი წმინდისა იოანე მოწყალი-
 სსა და ისიდორე ჰელითეოსტელისა. ხოლო არს ესე მონ-
 ასტერი აღმუენებული ⁽¹⁰⁾ დაეთიანს, სოლომონიანს, ბაგრატ-
 ტოვანთა მეთაჯანისა ქართლისა და კახეთისა მეფისა ლეო-
 ნას მიერ, ბატონის თეიმურაზისა შაჰას მამისა, რამეთუ
 წარმოეგზავნათ და თვსათა საფასითა აღმუენებათ სსა-

⁽¹⁰⁾ დაეთიანობისათვის შატრიაჩი იერუსალიმის წინააღ-
 გუდებოდა დიდი გამობა არს. წერალ-არს: მოკლუასა მონ-
 ასათა იუდასთა შოკიდესო შოლოდებს წარმართთა. რამეთუ
 ოდეს ქრისტე იშუა, აღმოცლილ-იყო მთავარი იუდასაგან. უკე-
 თუ მისევე საოყავისა გუაღად მთავრობს, არღარა ხადამე შო-
 სრულ-არს მოლოდებს წარმართთა ქრისტე, და ფრად ნაცი-
 ლი არსო სიტყუა ესე და გამობო. ტიმოთე.

სას გუარ-შოამოობისათვის ჰსწერს იმპერატორი საბერძნე-
 თისა კონსტანტინე პორფიროსანსი წიგნსა თვსსა (de admi-
 nistr. imperii ca. 45) აღწერილსა შინა წელსა ქრისტეობით.
 კეისარი ესე ჰსწერს, « რამევე ქართუჭლთა მეფენი ჰგონებენ
 გუარ-შოამოებას თვსსა წარმოსულად მეფისაგან ჰწინაწარ-
 შეტეუჭლდის დაეთიანს ცოლისაგან ურიის ». სსა სთფუტუჭლსა
 ხედა მუჭლდადე ქართუჭლთა მეფეთა ჰქმენს ღერბი თვნი,
 რომღანს აღწერასა ჰ თვთ სსხედ სარგუჭლთა შინსა წარკით-
 სუჭლს ჰ იხილუჭლს მსურუჭლსა ორსულად დაწერილსა ჰემგან
 წიგნსა: *Историч. вѣдомъ на состояніе Грузіи подъ
 властію царей Магометанъ. Тифлисъ. 1849 стр. 66.*

3. ი.

ხსენებულად საუკუნოდ და თავს-მდეგ უაფილს სულიერი კანმე ფილთოეთს, ამისთვის სახელად უწოდეს მონასტერსა მას ფილთოეთს. რამეთუ აღმაშენებელნი ⁽¹¹⁾ მეფენი: ლეონ და მე მისი ალექსანდრე ჰელატიანი შინა სახიან მტკრთუჭლი მონასტრისა მის. მეფე ლეონ ხატია ტანიით მოძალდო, მოხუცებული, მწითური ცხვრკავი, თმითა და წუჭრითა სხეუტავი, მოსალი გვრგვანათა და ჰორფიითა. ხოლო ალექსანდრე მეფე ჰასაკათა მტარი, მშუჭნიეკისხილავი, თმითა მოშავო, მოსალი იგაცა გვრგვანათა. წელნი არიან მას აქეთ გარდასრულნი ორას ოცდა ხუთი და არს მას მონასტერსა შინა მათ მეფეთა მოხსენება სამარადისოდ მწუხრად და ცისკრად. და ესრეთ ნეტარება ძივეტ მათ, და სხუთთა ესე კათარსა, კინცა სულსა თვისსა მოხსენებასა დაუუნჯებენ. და უკეთუძცა აქა არა დაეწესებანთ მოხსენება თვისი, საჭართუჭლოთამცა შინა აღხოცილიყო სრულიად ვინაობაცა მათი. რამეთუ ამან ღუთის-მსახურმან მეფემან ლეონ განახლად და ხელახლად აღაშენა აღოხრებული თურქიანგან საფლავი ქრისტესი და გოლგოთა, რამეთუ არს მათ მეფეთაგან შემოწარული კახეთს სოფელი ხოდაშენი. შენ არს მონასტერი ესე ადგილსა მთასა ტუანსა, ხეხილნარითა და კენახითა, წყარო-წულითა და ჰავითა კეთილითა შემკული ⁽¹²⁾.

---

(11) ესენი არა იყუნენ აღმაშენებელნი, არამედ განმასხვებელნი. ამათ აღუშენებიათ მხოლოდ მართლიე დიდი და ურცელა ჰელატი სატრაპეზო, რომლის სიგრძე არის 32 ბიჯი, 2 თოთ აქა ხატინ.

(12) მქუჭლი სოდაშენი იყო მოათა შინა 2 აწ გაოსრებულია. დღესცა ჰხინანს მონასტრისა ამის დიდნი შენობანი 2

მისულა მონასტრად კარაკალოსად.

ქ.

მივედით კარაკალოს ტაძარსა წმინდათა მოციქულთა-
სა ჰეტრეს და ჰალესა. მსცნეს რა მისულა ჩუჭნი,
მოგუჭგებენ მძანი და მამანი და შეგვძღუნენ გალობი-
თა და კეროცებითა წესისაებრ მონაზონთასა და თა-
ეუანის-ვეციით ტრაპეზსა და ნაწლთა. არს მუნ თავი
მოციქელისა ბართლომესი, სხუა ნაწილი ჰროკობისა,
მერკვრისი, იოანე მოწუალისა და მარინისი. ესე მონას-
ტერი აღუშენებია მთავარსა რომთასა კარაკალოსს და მის-
სა შემდგომად განუახლებია ვლახთა ბატონსა. თუთცა
აქა მისრულა და მონაზონ ქმნილა. სახელად ჰახუმი
უწოდებიათ, და დაუედებულა ტყეთა შინა და კუხლად
განშორებულა, და აწ საილაჳიცა არა უწეიან, თუ სადა
ძაიციულა უდაბურთა შინა.

ამისა შემდგომად გუმბათი და ჰალატი დაქტეულა და
განუახლებიათ და ტყუვით გარდაუჭედიათ არჩილ მეფე-
სა იმერთასა, გიორგის ძმასა მასსა და ვახტანგ ქარ-
თუჭლ მეფესა და აშოთანს, და არს დღითი დღე მო-

ოჯო ეკლესიასა ურტელი. 1730 წელსა მეურნეთა ბერძნისა არა
ხიანდრიტთა დაუტკევეს ადგილი ესე ლეკთა შიშისა-გამო და
ალაშქეს მთისა კალთათა ხუდარი და კოშკი, სადაცა არს დღეს
სამეოფლო მათი და უმათა აწ მონასტრისა. არსიანდრიტი კუხა-
რობს, ერთი ესე ვითართა მეურნეთაგანი იყოფებოდა სოდა-
შენს განმგედ სოდაშენისა შეწირულობათა 15 წელს, და აწ
პირუჭლობს ფილოთეოსის მონასტურში ათონისა მთასა.
შრავლად შეძინებული ქართლსა და ქაქოსს, ამშუჭნიერებდა
მონასტერსა თჳსსა, სადაცა დაკჳავ მასთან ერთი ღამე.

3. ი.

ხსენება მათი, და არს მონასტერი ჰატიოსანი მთასა და ტეანსა ადგილსა, წელათა და მხვითა კეთილად შეპყულსა.

აწ კიმიტირისათჳს ვიტყოდეთ (რომელ-არს სამუა-
ლე მამათა). რამეთუ გარეთ მონასტრისა აქჳს მტირე-
ცადაქნილა ჰალატი ვითა სახლი, და ზედ საუდარიადგს.
მიატჳლები რა მონასონი, დაფულჳნ და შემდგომად
სამისა წლისა აღმოიღებენ მუალთა და სახლსა მას შინა
დააწურობენ და ზედეთ ეკკლესიასა შინა სამარადისოდ
შაბათთა წირჳა არა გაქსწუდების და მოხსენება მათი.
ესე კიმიტირისა წესი უოველთა მონასტერთა არს.

მისჯულა მონასტრად პავლესსა.

9.

მიკედონ მონასტერსა პავლესსა, ტაძარსა წმინდისა მოწამისა გიორგისსა. გუჭტუოდენ, ვითარმედ მეფეთა მე პავლე მონაზონ ქმნილას, და აღუშენებია მონასტერი ესე და აქა დაუუდებულა, და ამისთვის პავლეს მონასტერს უწოდენ. ადგილსა კლდეასა მადალსა ტაძარსა მშენიერი და პალატნი და სენაკნი თრიად პატრიოსანნი. და არს მას შინა ნაწილი: თერხნი წმინდისა გრიგორი დუთის-მეტეუჭლისა და მოგუთავან მოღებული მური. ამისა შემდგომად დამუჭლებულა რა, განუახლე-ბათ მეფეთა ბულღართა, რამეთუ რუსთა ენითა ილლაცუჭნ მუნ და არს მდუდელოთ-მთავარი მუნ ვინმე რუსი, ადგილისათვის წმინდისა მონაზონებისა ცხოვრებისა შემტობობი.

შესულა მონასტრად დიონოსიოსსა.

10.

მიგედით მონასტერსა დიდებულსა დიონოსიოსსა, სა-
ხელსა ზედა აღშენებულსა შობისა წინა-მორბედისასა,
და მსცნეს რა მისულა ჩუქნი, ჭკრეს ზართა და მოგუჭ-
გებნენ მამანი და მმანი და წესისებრ მონასტერთასა
შეგვძღუნენ და თაუქანის-ვეცით ტრაპეზსა და საშინელ-
სა მას თაკის იოანე ნათლის-მცემელისასა, და ვიხილეთ
დიდად საწადი თაუქანის-საცემელი იგი. რამეთუ ფრი-
ად შეუმჯავთ მუჭლთა შეფეთა. უზის შუა კეფასა ზედა, ია-
გუნდი ერთი ცრედის კუჭრცხის-ოდენი და სხუა დიდ-დიდი
ლალები და მარგალიტნი, და არს ხელი წმინდისა სტე-
ფანე პირუჭლ-დიაკონისა, და მკლავი იოანე მოწუალისა
და არს მუნ ხატი იგი უოვლად-წმინდისა, რაჟემს კონ-
სტანტინოზოლეს სკვთნი და ხლან შემოადგეს და ლიტა-
ნადა განვიდა ჰატრიარხი გერმანე და აღიპურა ხატი
იგი და ოცდა ხუთი მუხლი აკატისთო წარმოქმთქუა, და
იხსნა კედრებითა დჷთის-მშობელისათა ქალაქი იგი წარ-
მართთა მასურისაგან. იგი ხატი მეფესა ალექსის კომ-
ნინს შემოუწირავს, და არს მონასტერი მომცრო და
მწიქნიერი, ჰალატი დიდი და ჰატისანი და მიგვძღუ-
ნენ მამანი და დაგჷსადგურეს, რამეთუ ვიკითხვდით
რა, ვითარძედ ვის მიერ აღშენებულ-არს, გუჭტყოდენ
ვითარძედ, დიონოსი კინმე სულეირი მამა მუჭდრებელ-
იქმნა მეფეთა ქართუჭლთა და მათ აღაშენეს და სახე-
ლი თუ რომელი მეფე იყო, ვერ შევიტყევ (¹³); ესე

(¹³) დიდად მსურდა წერილთაგან ამა მონასტრისა შემე-
ტყუა ვინააბა ამა მეფისა. განდაკითხეთ მუჭლთა ზერმსულთა

ოდენ შევიგინ; ქართულთ მონასტერი კეთილისა და გი-
ორგისა აღმენებელი, და ესე ორივე ერთი საწინა-
მძღვრო უოთილხ და საზრდოც და ხარჯიცა ერთი უო-
თილხა. მცირედნი ჟამნი არიან, ვინაჲთგან ესენი განთუ-
სულან და მენ უოფსა ჩუქნსა იყო მონაზონი ვინმე შე-
უენებელი და ეგრეთ ვგონებდი თუ არს ბერძენი; ხო-
ლო იგი ქართულად მეზრახებოდა და ვჭიათხუდი რა, თუ
ვინ ხარ მამო, ხოლო იგი მეტყოდა, ვითარმედ ქარ-
თულელი ვარ სოფლისაგან უსისტუისა, ემა საყდრისა სამ-
თავისისა. ოხრებსა ქართლისასა ლკეთან და ტყუქცებულ
ვაქმენ და მომიუწინეს კონსტანტინოპოლეს და მიუიდა
თურქმან ვინმე უკეთურმან და წარმიუწინა სახლად თუსად
და შაიქლებდა და ტყეკებსა მსჯულისასა და მე შორს
განუდებოდი სიტყუასა ამას და მქენჯნიდა და მრავალ-
სა სატანჯუქლსა მიმცემდა, და სახუნელთა ხართასა შე-
მაგლო ოთხისა წლისა ჟამსა. და მეტყოდა ვითარმედ,
უკეთუ იქმენ მამქედიანი, განგათავისუფლო და მოგცე-
სათვასეცა; ხოლო მე უარისა მიყოფელად წადილისა თუსი-
სა მიხილვიდა. რამეთუ მგუქმდა უწყალოდ და სიქადელ-
სა მექადო და, და ვეტყოდი: მაცადე დამესა ამას და სიტყუჲ

სიგელთა ვქსნან მხოლოდ, რომ მონასტერი ესე დაფუძნდა
ბერძენთა გეისრისაგან ალექსი კომნინისა, რომელმანცა უბო-
ძა მას გრამატა ოქრობუქციანი (ხრიზოვული) წელსა 1375.
იმპერატორი ესე მოიხსენებს აქა: «ნუბითა ღმრთისა
მეფე და თოთ მპრობელი აღმოსავლეთისა, იუკრთა და ჰერატი-
სა ალექსი დიდი კომნენი». ესე ალექსი კომნენი იყო სამდჯლ
იმპერატორად ტრაპუნჯისა და ეპურაცა დროთა მათ
ლიმანა, აჭარა და სხუანიცა ირისესა გარემო ადგილები, ქარ-
თულთა საკანნი. — ვჭტონებ, ამა მიცეკით უწოდებენ მონას-
ტერსა ამას აღმენებელ ქართულთა მეფისაგან. ჰ. ი.

გიგო ხუალისად და წარკედ და მოვიუადენ სანთელნი, და შეკედ კვლესიად და აღწანთენ და კვედრებოდი უოვლად-წმინდასა ღუთისამშობელსა ცრემლითა და კეტუოდი: ტყუტ-ქმნილისა ამის და გლახაკისა და უცხოებასა შინა მყოფისა ხელასამპერობელო, შენ უწენი და შენ იცნი უწეალო ტყუტობა და შეჭირტება ჩემი, დამიხსენ მე ტყუტობისა ამისაგან და მწარისა და შემწე მეუკ მე. კვედრებოდი რა ამას, მიმერულა, და ახა ვიხილენ ორნი მოხუცებულნი ნუგეშენის-მცემდეს და მეტუოდენ: მხნე იუაენ თეოდორე, და ნუ გარდახდები სარწმუნოებისა შენსა; რამეთუ ცოდებათათჳს ქუტყენისათა მოუქცბს ღმერთი განსაცდელსა და ტყუტობასა; არამედ ღმერთი მოწყალე-არს მუტდრეებელთა თჳსთა ხსინად ჳირთა და მწუნარებისაგან. განვიდჳძე რა, მადლობა შექმნის რე უოვლად-მოღიერსა ღმერთსა, წარმოკედ და კეტუოდი მე თურქსა:ასოეულად დამჳერ; ესე ნებასა შინა შენსა არს, და დატეკება ჩემგან ჰსჯულისა არა იქმნებას. ამისთჳს უმეტეს უწეალოდ იწუო გუტმად ჩემდა და აღვდეგ დამესა მას და წარკვედ მდინარისა ნაზირსა, და ზღვსა მახლობელად ტყეთა შინა იუო ნატეკვი რამე კვლესია და მას შინა დავიძალე და მოვიდნენ თურქნი იუა კარსა ნატეკვისა მის კვლესიისასა და მიხილეს მე და ვერ შეუძლეს შინა შემოსულად ადგილისა მის კარსა; მალმან რამე სამღოთომან არა ეტეკვა, და გარედამ მახლობდენ; გამოკედ გარე. ვიდრე დღედმდე სამად, იდგნენ მუნ. ხოლო მე შეერკუტოული აღვსდეგ, რამეთუ მაქმნდა მცირე რამე ცულაი და მწადდა მით ტემაჲ თავისა მათსა. ხოლო შუა ადგილად რა მივიწიე, მიპურა ხელი მალმან რამე სამღოთომან, და არა მიტეკვა გარეგან განსულად.

ამისთვის კერძაჲს შემოსრულნი შინა წარვიდეს. ხალხ
მე მოკიხალებიდი თუ ვინ არს, რომელმან განმზიდა და
არავინ ეჭვოვე. და გამოკედ მუნით და ნაპირსა ზღვსასა
შთაკედ და მომხედნა დმერთმან, რაძეთუ დაძხედა მუნ
ნავი ქრისტიანეთა; შთამსრქს მათ და გამოძიეჴანეს
მთად-წმინდად და მიველ სენავსა ვისმე ბერისასა და
ემსახურებდა. ხალხ დაძესა ერთსა ვიდევ რა გარეთ,
მესსა ხმა რაძე, რაძეთუ მეტუოდან: თუოდორე, თუოდო-
რე, ამიერიდგან წარვედ მონასტურის დიონოსისსა, სდა
მუნ უფალმან დავიფაროს; და ვიკითხვდა გზასა მონას-
ტრისასა და მოკაწიე აქა. და იღუმენსაცა ჩუწნება ესო-
ლეს მასწლისათვს ჩემსა, რათა აღმეწტოს მე მონა-
სტონად და მოკაწიე რა, იღუმენმან მშწნათელ მონახონ
მეუ და დავემკვდრე სენავსა რასამე მარტოსა, და მუნ
კარ მე მდაბალი მძადლობელი ღჴთასა.

და კალად გვთხრობდენ ვითარმედ, არიან აქა სხუა-
ნიცა ქართუწლნი მამანი და ვაზილე გაბრიელ მონახო-
ნი ამერიელი ღჴსნკითელი (') და ღეანტა დადეთელი,

(11; მცირესა დაზას, რომელსა მწლად ეწოდებოდა აზა-
ლონი და აქ ერისო და რამელიკა შორავს ათოსისა შთიდამ
ნ ხათის სავალით არს კოიღარს ხაიღუდეფაშოკარო, განმე
ერისოაძესა ეპარქიისა და შთისა წმინდისა. ჩემს აქა დაზას არს
ეოკუსასა ეპარქიისმან იოანნიკი შთამო. რომელ ესე გაბა-
რიელ მონახონი იმედებოთ მოაწმინდახს მამათა აღუქსიელ-
იქსინ ეპარქიისმან იოანისა ზატეისა 1768 წელსა ამ ერისოაძეს
ეპარქიისათვს. და რადგან არა ირება მისწლად ვონსტანტინო-
პოლედ, ამისთვის კელ-დასსმულ-იქსინ კარკასა და აღსწრედ
ცხოვრება თვისი ერისოს შემდგომად 10 წლისა ეკკლესიის
განმეკობისა, ესე იგი 1778 წელსა. დიდსა ეკკლესიასა ერის-
ოაძესსა მიჩუწნა მე მან საფლავიცა მისი. ზ. ი.

და სერაფიმ ქართუჭლი, ფრიადისა მონაზონებისა შემ-
ტკობებელი და კადიდე ქართუჭლთა ხელის-ადმურბელი
და უოველთა მსხნელი წმინდა ღუთის-ამბობელი. და
ფრიადცა სარგებელ-მეუფა ხილუბა და ამბავი მათი.—კუპა-
ლად ვიტყოდეთ. ზსიანს მონასტრიდამ უდაბურსა კლდესა
შინა მკჭლი რამე ეკვლესია და მეტუოდენ მისთვის, ვი-
თარმედ ეგუტურა ანს და წლითი-წლად ადვალთ და
მსხუჭრბლსა შეესწირავთ მუნ. დღესა ერთსა ადკედით
რა, ვიხილეთ კრიალოსორი ძაფისა კედელსა კვიდა და
დაგვკვრდა, თუ ვისიმე იუოს. ამისა შემდგომად მწუქესი
ვინმე მოვიდა და გუჭტუოდა: მოვნასა ცხვართასა ვი-
ხილეთ ახლო ეგუტურასა მის კლდეთა შინა მონაზონი
ვინმე მონათა მისილი მიტუალბებულ-არს, ვინ არს იგი?
ხოლო ჩუჭნ უმეტარნი ამისნი ადკედით მჰსწირავთ, და
წარკვდით და ვიხილეთ მიტუალბებელი; ხელთა ძაფისა
იგი კრიალოსანი ეტჯრთა და მეორისა ხელთა ქარტა
ეტჯრთა, და აღმოუდეთ ქარტა, რამეთუ იყო რუსული და
გუჭვოვა აღმომკითხუჭლი რუსულად, რამეთუ ეწერა ეს-
რეთ: «მე მდაბალი რუსი ვარ ეპისკოპოსი, რამეთუ ში-
მასათუს და ხუბაშინისათუს დღისა განკითხუსა დაუტკევე
ეპისკოპოსობა და აქა მთად-წმინდად მოვიწიე სინანუ-
ლად და ვინცა იხილათ გუბამი ჩუმა სიუქარელისათუს
«ქრისტეს-მაიერისა მიეცით მიწა მიწასა» და ადვიდეთ
შიშითა დიდითა და შევპურეთ ჯეროვანად, დავასუცნეთ
სამარხასა ძამათასა.—იუოკუჭლად მუნ მტარისა ათონისა
კლდეთა შინა შეგენებული ვინმე მონაზონი კეთილი გრი-
გორიოს კახი სააღკვრდლო. ამისა შემდგომად ადკე-
დეთ ლოცუბა ძამათან და წარმოკვდიათ სხუად მონას-
ტრად გრიგორიოსსა.

მისჯულა მონასტრად გრიგორიოსსა.

11.

მივედით მონასტერსა გრიგორიოსსა, ცაძარსა წმინდაისა ნიკოლოზისისა, ზღუასა ზედა გარდაკიდებულსა. მსტრეს რა მისჯულა ჩუქნი, მოგუჭტებუნეს წესისაებრ მონასტერთასა მამანი და შეგუძღუნენ ცაძრად და თაუჟანის-ვევით წმინდათა ნაწილთა. მთლიუ მკლავი და ხელი ანტონი რომაელისა ⁽¹⁵⁾ იუო მუნ, და სხუანი წურინი ნაწილნი. გამოვედით ვიხილეთ მონასტერი და ეკკლესია მცირე და ადგილი კეთილი, ზღუასა ზედა გარდაკიდებული. კეთილხედით რა ვის მიერ აღშენებულ-არს? გუჭტოვდენ ვითარმედ, გრიგორი ვინმე შეეგნებულმან იწუო შენობად მონასტრისა, საფასითა ბულდართა მეფეთათა, ⁽¹⁶⁾ ამისთჳს გრიგორიოსს უწოდნენ, არამედ სახელისა ზედა წმინდაისა ნიკოლოზისისა არს აღშენებული და შეგუტებეს კეთილად და გუგუცხით-მოუჭარეს. ხოლო შემდგომად არა მცირედისა, აღვიდეთ ლოცუაჲ მათჳს და წარკედით მონასტრად სუძმონაჲეცრესსა.

⁽¹⁵⁾ ესე შეტომით დაუწერია ანუ ტიმოთეს ჳ ანუ გარდა-მწერალსა. ნაწილნი არიან არა ანტონისა, არამედ ანასტასიისა რომაელისა, რომელსა დღესასწაულობს ეკკლესია 29 ოკტომბერსა.

⁽¹⁶⁾ დიდად მომეწონა მცირისა ევტესდისა კანდლისა ძუჭლად-დგან შეწირულისა ზედა-წარწერა: «ესე არს ლოცუაჲ კეთილ-მსახურისა მარიაჲ ჳადეოლოლისა მოადაკიისა მთაურინისი». — იგი ჳკიდია მსთებარედ წინაჲე ყოვლად-წმინდასა დუთისა დუ-დისა სატისა.

მისჯულა მონასტრად სჰმონ ჰეტრესსა.

12.

მივიწიენით მონასტრის კეთილ-პატიოსანსა სჰმონ ჰეტრესსა, რამეთუ ტამარი არს აღშენებული სახელსა ზედა უფლისა ჩუჭნისა იესო ქრისტესსა, და აღვედით კლდესა ზედა მალასა და მოგუჭტებნენ მამანი და მამანი წესისაებრ მონასტრეთასა; მოგუართუტს მდინარე და შეგვძღვნენ შინაგან ტამრისა და თაუჟანის-ვერით ტრასა ჰესსა და წმინდათა ნაწილთა. იუო მუნ თავი ჰავლე აღმსაარებელისა, და მთლივ ხელი და მკლავი მარამ მავა დანინულისა, და შეგვძღვნენ სადგურად და მიმოარა ვიო ხალჯდით ესრეთ მალასა კლდესა ზედა, არს ზღვა და მას შინა ხომალდნი უფსურულსავით ჰსჩნდეს. მონასტერი და ეკლესია კეთილად ნაშენი, და კვითხვედი რა ვის შირ აღშენებულებასა მისსა, მათ შითხრეს, ვითარმედ სერბთა ბატონსა იოანეს ესჰა ასული უტყუ და მიესმა ამა ადგილსა შეეენებულისა სჰმონის დირსება, აწვა კერნებად ასულისა თვისისა და განჰკურნა უტყუჭბისა მისგან და მისთვის აღუშენა აქა მონასტერი ესე. სოლო ეწოდება სჰმონ ბერისა სახელი და ჰეტრა ქჰასა ეწოდების, და შეგვტყბეს კეთილად და ადვიდეთ ლოცჰა და წარმოვედით მუნით ქსიროთუოტამად ⁽¹⁷⁾.

---

(17) სიგელისაგან თჳთ იოანესსა. რომელსა ეწოდებოდა უღლუში. ჰსჩანს რომელ ცხოვრება იგი წელსა 1623. გარსა ხსოვთა წერილთაგან ისილუჭება დაიუქნება მონასტრის რავლეუნისამე საუგუნიოთა უძუჭლეს.   ჰ. ი.

მისულა მონასტრად ქსიროფოტამად (18).

13.

მაიწიანით მონასტრსა ქსიროფოტამს დიდებულსა მას ტამარსა წმინდათა ორმოცთა სეკსტიელთასა მსცნეს რა მისულა ჩუქნი, ჭკრეს ზართა და მოგუჭებუნენ მამანი ძდინარითა და კუჭრთხითა, და შეკვძღნენ წესისებრ მონასტერთასა, და თაუქანის-ვეცათ ტრაპეზისა და ძელსა მას ჭემპარიტსა, რომელი შემოაშსწირა რომანოზ მეფემან ბერძენთამან აღმაშენებელმან (19), და არს მუნ ფერხი წმინდასა მოწამისა ჰროკოპასა და ნაწილი ორმოცთა და მოგუწართუჭს ომიფორი და მოხსენებს აღმაშენებელთა მეფეთა გარდავიხადეთ. ხოლო იუო ძაშინ თვთ დღესასწაული წმინდათა ორმოცდა. მონასტერი და ეკლესია დიდად ჰატაიხანა, და იატაკოთა ქვთა ძარძარილოთა ხერაებულება ჩანელთა ხეროგენებსა ელოგენებთასა გაატუდებდა და მეტყრთა კუჭრთხი სრულიად ქარჯსა მერასად მოჭუდალა, და შეკვძღნენ სავანედ და განგვსუჭნეს სულაერად და ხორციელად. და

(18) დეკხი ესე ნიშნავს ხმელსა მდინარესა. ადგილი ესე არს ნაკადად წვიმისა წყალისა და ამახთვხ, ოდეს არს მოდიხ წვა, ჰსნანს სევი სიელი ანუ უწყლო. ვ. ი.

(19) ესოდენისა სიდიდისა ძელი ჭემპარიტი არღა სდა იშოაკება. სიგორქე მისი არის მტკაველსე მეტი და სივანე ორის თითის სივანისა, ფერიით მოძაჟო, მჰსტავსი უოკლად იმა ნაწილისა, რომელიცა ახუჭნია გახეთს აღაკერდის ეკკლესიის ტრაპისკედ. თვთ ესე აღაკერდისა ძელი ჭემპარიტი არის ესოდენ დიდი, რომელ შეიიშნა ეროპაშიაცა. ამითვხ მოიხსენებს ფრანცუზისა მწერალი წიგნსა: Dictionnaire des origines, decouvertes etc. Tom. 11. pag. 418, (Paris 1777),

ვ. ი.

კვითხუდი რა, მითხრეს ამა მონასტერისა შენებისა მი-
ზეს ქმნილარს ღირსი ჰაულე დაუუდებული მეკეიყუას⁽⁵⁰⁾.
ხოლო შემდგომად ორთა ამათ მონასტერთა აღშენებისა
ჰაულე წარსრულარს კეიკესა და მუნ მიწეღილარს ოგ-
ჩერის მონასტერში. სახე კნახე მისი უწუჭრული და
უჰასაკო უოჰილა. გაბრიელ ქართუჭლი და ჰაულე ერთად
ესახნეს და აღმღებულნი ლოცუათა მათთანნი წარმოკედით
მონასტრად რომთასა.

---

(50) ამა მონასტრისა წიგნთასაცავში ანუ ბიბლიოტეკაში
გვპოვი ბერძნული სასარება ტუაზუდ დაწერილი 1436 წელსა,
რომელზედაც ეწერს რუსულად: *Изъ книгъ Харемія Иероаса.*

ესე ჰართინი ნებოზა იყო რუსი ღ შემდგომად გრძელეუა
მითისა მოცხადობისა აღმოსავლეთისა კერძოთა შეესწავს ენა
ბერძნული ღ მსაღვისა ღირსებისათჳს მისისა დაიდგინა მიტრო-
პოლიტად ნახარეთისა ღ ექსარსად უოკლადისა გალილისა.
მერეთ გარდაუქანილიქმნა მიტროპოლიტად ლაოდოკიისა, ღ
აქა ქალაქსა გიზიკსა განახინა წირუა ღ ლოცუა სლავენურისა
ესითა. ხოლო წელსა 1684-სა, ოდეს ჰატრიარქისა კონსტან-
ტინოპოლისა დიონისიმ განათავისუფლა ეპარხია კეიკისა უწ-
ეებისკან თვისისა ღ შთაბარა იგი მოსკოვისა ჰატრიარსსა,
დაუტევა ნან ეპარხია თვისი ღ წარვიდა მოსკოვსა. დიდმან ჰეტრე-
ოდეს დაიპურო აზოვი ღ განახინა მუნ ეპარხია, მიუბოძა მას
იგი ღ ამან არა მსებებელმან ამა ადვილისა, მიიღო ეპარხია
არსანდელისა, ხადაცა მსურუჭლი წარსელისა, გზაზედ გაარდა-
იგუალა წელსა 1703.

... აქვე ვიხილე ძუჭლი საჰი წმინდისა დიდისა მოწამისა
დიმიტრისა, რომელიცა ესწნა კონსტანტინოპოლეს აიასოფი-
ოს ტაძარში ღ აქედამ მოურსუჭნებისა იღუმალ თურქთაგან მოს-
უდვით მისს უმის ჰატრიარქის სინკელის გრიგორის. — ესრეთ
ჰსინას ზედა წარწერისაგან. 3. ი.

შესწავლა მონასტრად რეპოზისა (11).

14.

მივედით მონასტრის რეპოზისა, ტაძარსა წმინდისა მოწამისა ჰანტელეიმონისსა მთისა შინა იერიად მადნარევანსა, წყლითა და ვენახითა მდიდრად შემკულსა. მოგუწებენენ მამანი და მამანი და შეგვძღუნენ ტაძრად. შევედით რა, თაუწანის-ვეცით ტრაპეზისა და ნაწილსა წმინდისა ჰანტელეიმონისსა, და იუო ეკკლესიას იერიად მუჭლი და დახატულობა უცხო, და შეგვძღუნენ სავანედ და კვითხუდი ვის მიერ აღშენებულობასა, და გუჭტუოდენ, ვითარმედ ესე აღაშენა სერბთა ბატონმან ლაზარემ, და აღშენებისა შემდგომად არა მრავლისა ჟამისა წაბმართათაჲნი ქრისტეს აღსაარებისათჳს მოწამეობისა ვერგვინი მოუღია. და პატრიუ-გუტეს, და უცხო-მოუწარებისა პატრიოთა შეგვტაბეს. ხალა ამისა შემდგომად აღვდეთ ლატუხა მათი და წარმოვედით ქსენოფს.

---

(11) რუსიკო, ე. ი. რუსთა მონასტრები. ჩემს მუნ ყოფნასა (1849) შესრულებულიყო ახლად აღშენებული მშენებნიერი და ვრცელი ეკკლესიას სახელსა ზედა წმინდისა მიტროფანესა.
გ. ი.

მიხუღა მონასტრად ქსენოფს.

15.

მივიწიენით მონასტრისა ქსენოფს ტამარსა წმინდისა მონასტრისა გიორგისისა, ზღუასა ზედა იერიად ნაპირისა და კეთილად შეპყრულსა წელითა და ტყუითა; და მსატყუნეს რა მამათა, მოგუწებებენ წესისაებრ მონასტრითა და შეგუძღუნენ ტამარად და თაყუნის-ვეცით ტრამპისა და ვიხილეთ მონასტერი მომცრო, არამედ ხელაჲნიად შენებული. ბჳენი ტამარისანი იუწუნეს უცხოისა წითლისა იასპისა ქვსა, რამეთუ იერანგნი ოცთა და მეტათა ვითარმედ ქისისა თეთრთა აძლეუდნენ და არა განუიდეს. ხოლო სადგურად რა მივედით, ვკითხეთ აღმასწავლებელი მისი; გუწტყოდენ, ვითარმედ ესე მონასტერი აღაშენა წმინდაჲნი მამანი ჩუწმანი ქსენოფორე, და შემდგომად განუხსლებია ვლახთა ბატონისა მატათს.—შემდგომად არა მრავლისა ყამისა, ადჯღეთ ლოცუა და წარკედით ^(ა²).

(ა²) აქა არს წყარო მყავისა წყლისა, რომელსაჲცა წამლად სმარობენ მთაწმინდისა ძმანი საკურსებელად საფრისა.

შესჯლა მონასტრად დუქარიოდ ⁽⁵³⁾.

16.

მივაწიენით მონასტრად დიდებულსა დუქარიოსს, ცა-
მარსა წმინდათა მთავარ-ანგელოზთასა. მსცნეს რა მი-
სჯულსა ჩუქნი, შეეჩებენ მამანი და მოგუჭებენ, და ჩუჭუ-
ლებსაებრ მონასტერთასა შეგუძღუნენ ცამრად და ვი-
ხილეთ ცამარი დადი და კეთილი შენებულება და თაუკ-
ნის-ვეციით ტრანჯუსსა და ნაწილთა. რამეთუ იუჲ თავი
დადისა დიონისიასა ვისმე დირისსა, და ვარშამანგა
წმინდისა დამატრისა, და გამოკედიით და შეკედიით სა-
დგურად და შემოჭებენ მამანი, და კვათხუდა შენებუ-
ლებასა მონასტრისასა ვის მიერ. ხოლო ივინი მეტყო-
დენ, ვითარმედ ადგილსა ამას პარქელად ეკუტერი მტო-
რე მთავარ-ანგელოზთა შენებულსა და მდგარან ორნი
მონაზონნი აქა და ურმა ერთი მოჭიწავლე მათ თანა.
დღესა ერთსა ბოსტნისათჳს მსთხრიდა ურმა იგი მიწასა
ბარითა და იხილსა ქებასი სპილენძისა დაბურჯილი მიწათა
შანა. აღმსდგა რა, იხილსა საესე დმარაენითა. მოუწოდა
ურმა მან მონაზონთა მათ და უჩუქნსა საუნჯე დადა-
ძალი და აღიღეს მონაზონთა სათასე იგი და დაკრძა-
ლეს. ხოლო შეაპერეს ურმა იგი, რათა რა განაცხადოს,
და მოაბეს ქება მძიმე და შთაავდეს ზღუად. ვინაჲცა და-
ძესა მას საკვრუჭლებითა მთავარ-ანგელოზისათა, უმშის-
ჯაროდ დასჯალი იგი ურმა, ზღუთ გამოუქანებულ-აქმნა
ქუთირთ ველსა ბმელითა, და შიგან ეკუტერისა ახოვა ურმა
ძმანარედ. ხოლო ცისკრისა ჟამსა, გარეშემოთავან ლო-
ცუად შემოჭებენ სენაკებით მონაზონნი. მოიწიენ რა

⁽⁵³⁾ დოხარია. ლექსი ესე ნიშნავს ჰალატსა სისიას
მოკონსა 3. ი.

ეკუტერად, რათა კანონი ცისკრისა აღსრულონ, იხილეს
ურმა მწილარე მძინარედ შინაგან ეკუტერისა, და და-
ლტობილი სამოსელი წყლითა, და მობძული ქუა დიდა
ქედს მისსა. და განაღვძეს ურმა და ჭეიხვდენ თუ ვან
არს და კითარ რაჲე შემთხვევიეს. ხოლო ურმა იგი უძ-
მსჯავრისა მას დაჭსჯასა თვისსა უკლებულად განუცხა-
დებდა მამათა მათ. ამისთვის მამამან ნეოფიტე მუნ მი-
სრულმან უბადრუკნი იგი მონაზონნი უნებლიეთ მოა-
უქანინა და მძიმეს კანონსა შთაყარნა, და სხუაგან ექსო-
რიებით დასაჯნა და პოვნილითა მით სათვისითა აღაშენა
მონასტერი ესე. ხოლო ურმა იგი, მთავარ-ანგელოზთა-
გან აღმოუქანილი, იქმნა მონაზონ, და იქმნა თერიად
რჩეულ და უკანასკნელ წინამძღვარ მონასტრისა ამის,
სადაცა ეწოდა კარნავა. ხოლო ეელსა ნაბამი იგი ქუა
თუალითა ვიხილეთ და კადიდეთ მცუშლი და მოვარუშლი
ჩუშნი წმინდანი მთავარ-ანგელოზნი. შემდგომად არს
პრავლისა უამისა აღვლეთ ლოცუა და წარმოვედით
სხუად მონასტრად.

შესუღა მონასტრად კოსტამონად (54).

17.

მოკედით მონასტრად კოსტამონად, ცაძარსა წმინ-
დისა მარტინისა მთავარ-დიაკონისა სტეფანესსა, და მსტრეს
რა მისუღა ჩუქნი, მოგუწებენ მაძანი მცირედნი ვინმე
და შეკედით და თაუწანის-ვეცით ტრაპეზსა, და განჯ-
ხილვდი რა, მონასტერი არს მცირე და კუთილი
ადგილი მთა. და კუთხეთ ვის მიერ აღშენებულობა,
და ივინი მეტყუადეს: კოსტას მიერ მეფისა ძისა დიდი-
სა კონსტანტინესსა, და განჯსუქნიეთ ტრაპეზად მათდა,
და შემდგომად მცირედისა უამისა ავჯეთ ლატუა და
წარკედით მუნით.

---

(54) კოსტამონი ეწოდან წაბლისა ტუპატაჲს სოლიაჲს გატუ-
შო ადგილისა. კოსტა ბერძულად სიმნავს წაბლსა და მთა
ნი უდაბნოსა. შ. ი.

შესჯლას მონასტრად უზოღრაფად (55).

18.

მივედით მონასტრად უზოღრაფად, ცაძაძისა წმინ-
დისა მარტომისა გიორგისისა, მთასა შინა ფრინად მადლ-
სა. მსტრეს რა მისულა ჩუქნა, მოგუჭებენ მამანი
და მამანი ბოლღარნი და სერბნი და წესისაებრ მონას-
ტორთასა შეგვძღუნენ ტაძრად და თაუქანის-კვეთით ტრა-
პეზსა და ნაწილსა წმინდისა გიორგისისა და წმინდისა
დიმიტრისისა, და განვიცადეთ ცაძარი მცირე, არამედ კე-
თაღად შექუელი და გამოვედით და დაგუქსადგურეს სრ-
სა ფრინად კეთილსა გარდაგებულსა. და ვკითხვდი ვის მა-
ერ აღმენებულესა მონასტრისისა; გუჭტუოდენ, ვითარ-
მედ იუსტინიანე ბერქენთა შეთვისა მმის-წულთა ერუქნა
გამოცხადება რამე სამღრთო, ვითარმედ მთად-წმინდად
ადგილსა მის რამელსამე აღმიშენოთ მონასტერი. და
მოწივნეს რა აქა, ისილეს ქუა და ზედა ჯუარი მარ-
მარილთსი, და შთაუარნეს საფუძუქნნი და იწუეს შე-
ნებად. და განჯსუქნეთ ჟამ-რავდენმე, ადვდეთ ღოცუაჲ
და წარკადით მონასტრად სხუად.

---

(55) ზოგრაფი დაფუძნდა მეფობასა ლეონ ბრძნისა წელს
911. ზოგრაფი ნიშნავს მსატურას, ჰ მიეცა სასული სა-
ტიხისგან წმინდისა გიორგისა, სამდვლ სასუდ მისსა ძუჭლად
მშუჭნიერად დასატულისა ჰალეკიცინეს ჰ მუნიდგან აქა მოდუ-
ბულისა სასწაულოთ. 3. ი.

შესკლა მონასტრად სტავრონიკიტად.

20.

მიუვდით მონასტრად სტავრონიკიტად, ტაძარსა წმინდის მამისა ჩუტნისა ნიკოლოზისსა, მთათა და ველითა, წულათა და ვენახითა კეთილად შექმულსა და ერთგერძო ზღვთ მოხდუდილსა. ჰსტნეს რა მასჟულა ჩუტნი, შემოჭვრბენ მამანი და წესისაებრ მონასტერთასა შეგვძღუნენ ტაძრად და თაუქანისავევით ტრანჰუზსა და ნაწილთა. რამეთუ უბისაგან თავისა ნათლისაძვემელისა იყო, ხელი და მკლავი ელეეთერი მღვდელ-მოწამისა. და ვიხილეთ ტაძარი მოძტრო. და შეგვძღუნენ სადგურად მამანი და სვეთფილაკი, და უცხოს-მოუქარების შეწუნარებით შეგვტკბეს. ხოლო კვითხვადი აღშენებისაოჯს მონასტრისა. გვთხრეს სულაერთა მათ, კითარმედ დიონოსიოს ზატრიარხი კონსტანტინოპოლისა, მოკლიდა რა მონასტერთა, ჰსთნდა ადგილი ესე და იწყო შენებად ამა მონასტრისა. ხოლო ჰსთხრიდენ რა საძირკეჟტლთა გაამაჰსჩინდა ღრუ ქუტშე კლდისა შთაჰხედეს ძირსა, მონაზონი ვინმე შეეენებუელი, შემოსრული ხერვლით მჯდომარე იყო. ხოლო იგი ეტყოდა მას: ცოდავლი ბერი ნიკიტაკარ. და ჰქქას ზატრიარხმან: რასა მეშაკობ მამაო და იგი ეტყოდა ჯჰარსა ვჰსთლი. ამისა საკვარჟტლისა ხილვსათვს უწოდეს მონასტერსა მას სტავრონიკიტა. სტავრო ბერძენულე ჯჰარია და ნიკიტა ბერის სასელი.

დავასრულეთ დიდთა მონასტერთა მოხილჳა. ამისთვს წელაობისა მოძვემელისა ღრთისა მამართ ჩუტნდა ნიჭმრავლობისათვს მადლობასა აღჟაუღენდი. ხოლო ამა მონასტერთათვს ესე აღვჰსწერენათ. ვინაცა წყრალითა მონასტერთათვს და მრავალთა სენაკებთა და კუტუერთათვს,

და შეეყენებულთა მძათათს ვინმცა უძლო აღწერად თუთაეულად. ნამდვლ თავი მეუღირსებოდა ბავითა უღირსითა ამბორებად წმინდათა მათ, მწიკუღეკანითა იერხითა დათრგუნქად ადგილთა მათ წმინდათა. ჭე ჰუმარიტად ესე ადგილი სახე არს მშუჭნიერებისა ზეტისა სუფეკასასა და საწუთოთა შინა ზილქა უსატუროთა; და ცხორება მათი არა ჟამაერ და წუთებრივი; არამედ ძლიერებითა სამარადისოთა შემოსილნი მამანი სანეტარონი, სახედ ზეტისათა მათ ბანაკებად და გუნდებად განწყობილნი, განშორებულნი ქორწინებითა ძლიითა შებორკილებათაგან და ქუჭ-მეთრეკათა ამათ ამათა დამტკეპებულნი იფრთითა მონაზონებისათა, და ბეჰთ-საშუალითა ჯირისათა ზე აღფრენილნი და მოძლოდენნი აღფრენად ზეტისა მის სუფეკად, სადა არს ოხრა დღე-სასწაულთა ზერუკიძებრი და საშუჭბელსა უოხჰონოსა გულისასათქმელსა მას უფროს ოქროსა და ანთრავთა, და უტკობსა უმეტეს გოლეულთასა. ჭებენ შესულად სასუფეკელსა, და დადებენ და გალობენ: უივლმან მწესოს მე და არა მაკლდეს ადგალსა მწიანჯლოვანსა, მუნ დამამკვდრე მე წუაღთა ზედა განსასუჭნიებელთასასა ზეტისათა, მათ გამომზარდნეს ჩუჭნი.

ამა მონაზონათს და სხუათა ადგილთა წესთა ბრწუინქაღებისათს ტობიას მიმართვა ანგელოზი რაფაილ გამორინებული მომესხენებას, რაჟამს ეტყოდა: (·) მე განწყო, რომელნი იქორწინებენ და მეძობსა და ადგრებაანო, კათარმედ ცხენი და ჯორი, რომელთა თანა არა არს მეცნიერება და შემდგომი. ამისთს გამოსაჰურნეს თანნი თანნი სასუფეკელისათს ღუთისა. ამა მოა

(·) ტობია ა 15.

ნაწონთა დაუტყვევს მამა და დედა და აგარაკნი, და აღიღეს ჯგერნი ძლევისა და შეუდგნენ უკანა ქრისტესა, მწუქესთათაჲრისა მის ჭეშმარიტისა. და ამით არაჲსა მას ზეტისათასა კარი განედის, ვითარცა თუთიყუოდეს: მან მეკარებანცა განუდის და ცხოვართა ზმისა ჩემისა ისინიანი. ვითა ამათმან განცდამან ესენი გონებად მომიღო ცხადი და ნამდული. რამეთუ სისრულესა შინა სულიერათასა ჭეშმარიტად ესენი აღიხუცნ სიტკბობებსა მას მხურჩალებისა დრეთისასა გულთა შინა მათთა და კეთილითა მით აღტაცებითა გონებისათა ფრინუცნ გულნი იგი მათნი დრეთისა მიმართ და იტყუან: და კჳსთქუ, ვინცა მცნა მე ფრთენი ტრედისანი, აღვფრინდე მე და განჯსუცნო უდაბნოთა შინა, მოველოდე დმერთსა მაცხოვარსა ჩემსა სულმოკლებისაგან და ნიაჲქარისა; და შესძინენ: ვითარმედ სურინ სულსა ჩემსა შენდაში დმერთო ძლიერო და ცხოველო, რდესმე მოვიდე და ვერჩუცნო ზირსა შენსა. ეჲ მთა დრეთისა, მთა ზოხილი და შეუფილი, ნეკტარიათა მით ცრემლთა მათთა ნაკადისა წმინდისა მდინარე; მთა ესე რამელ ჰსთნდა დმერთსა, და რათა უფალმანცა დაიმკვდროს იგი. სოლო დირსნი ესე მთით წმინდით გამო მამანი, ვასახენ ვითარცა ვარსკულავი განთიადისა დრებულთა შინა, და ვითარცა მთოვარე სისავსესა ჯამთასა და ვითა აფროდიტი შორის მწუხარისა. სამყაროთასა, და ვითარცა შროშანი თანა-წარსადინელსა წყალთასა, ანუ ნორჩი ლიბანისა დღეოთა შინა ივლისისათა, და სარო ამადლებული სისწორესა დრებულთასა, და ვითარცა აღმოცენება ნამუსა ლიბანთა შორის. სოლო ადვილთა ედემებრიობისათუხ და პირადობისათუხ მკულეზათასა, რაჲ ვინმე ჰსთქუას. ქუცქუანთა სამოთხეობა ვა-

სახენ მას, რომელთა შინა მშჯდთა დამკვდრებსა სა-
უფლო ნეტარება მეტუოდან ჩუჭნ. ხოლო მე ჳჯრობად
ამათჯს ტკივნეულითა სულითა, ათასსა მადლობასა აღ-
კავლენდი მწირობათა შინა ჩემთა უფლისა ჩემისა, რა-
მელმან ღირს აღმრცხა სულიერსა მას მწუობრსა ღუთა-
სა ცხოველისასა.

—
ადვასრულეთ რა მოვლას მონასტერთა, და კწალად მი-
ვიწიენით მონასტერსა ქართუჭლთასა, იყო მწუხრი ბაია-
ობისა, და შემოჭვრბენ მამანი და იწუეს რეკა ზარისა,
და მწუხრად ვიდრე აღმოსწლადმდე მზისას აღრამ. ნა⁽²⁷⁾
გარდავიხადეთ დიდებული. ხოლო დიდსა მას შჯდეულსა
და ჳარსაკეკსა სამარადისოდ კეკლესიასა ვსდგეთ მიმ-
დეთა მათ ჳიართა ლოცუქსა და ღამის-თუქსა. შაბათად
მოიდეს გარდამოსხნაჲ მძიმედ შემკული ორი: ერთა

(27) ნაშნავს ღამის-თუქსა, რომელიცა დიდთა დღესასწაულ-
თა დღეთათჯს იწუება 5 საათსა მწუხრისისა ჳ დაბოლოვდება
წირჯთა დილით მზისა აღმოსწლასჯედ. ესრეთი ღამის-თუქა
დაიწუება დიდის მწუხრისისა არა კითხჯთა, არაშქედ გაღობითა.
მერჯთ შეუდგება ცისკარი ესრეთისაჲ განჯრძეაუბულისა გა-
ღობითა. ჩემსა უაფხასა იკურიის მოხასტერში (1849 წ.)
ესრეთი ღამის-თუქა განჯრძეულდა 12 საათსა ჳ შეკეწწარ ორ-
თა დღესასწაულთა: მაისის 13, დღესა წმინდათა მონასტრისა
აღმაშუქებულთა იოანესი, კვთჯმისი, გიორგი მთაწმინდეულისა
ჳ გაბრიელისა ქართუჭლთა, ჳ სულისა წმინდისა მოსულისა
დღესასწაულსა. სამღრთო მსახურჯა თხოვითა ჩემითა ჳ მო-
ხასსუქებულად მშობელთა ჩემთა ჳ ნათესაჯთა აღასრულა, მო-
სრულმან აქა ორის დღით წინა სულისა წმინდისა მოსულისა
დღესასწაულისა, კვიანკოპოზმან ერისოღსა ჳ მთისა წმინდისა
იოანეკემან.

მარიამ დედოფლისაგან ქართველთასა შემოწირული, და მეორე ბზურატ მუხრან-ბატონისა და დაშვინეს. ვითარ მოკითხნა, თუ მათ იგი ეკვლესია ვითარ აღაქმეს ბრწყინვალეთა შესამოსელითა, მურასათა საუდრის აარაღებათა, სხანრების დიდდინი შიამედ თუღლითა მოჰქედალნა, ბრძამი თუღლებითა შიამენა მუღარ-ბარანა და მორთეს საყდარა იყარდებითა, და სერაფიმ-ქერათინი ოქროსნაცურეშებულნი, ჟურებათა და ხატებისა და აღძებითა შინა ტაძრისა და გარეგან დიდის ორღანოს მკურელის საათებათა ბრწყინვალესა მას ტაძარსა, ვითა სძალსა სისძლით შეძკულსა. ხმანი ეღლითა ერძათანი ისახებოდა მგალობლად საბაოთისა და ორღანოთა ხმათა ზედა მისა ტურთვად რამ გაეზარა, და ეგრეთ გარდავახადეთ დედოფალი და უფალი დღესასწაულთა ერთშაბათი, და იყო ბურჯებით მონასტრისათ ხარბაზანთა ცემა ძლიერი და ტრანკეზობა უხუცებით საღმრთოთა სძარაჟენტთა მათ მონაზონთათჳს სერი ბრწყინვალე.

ხოლო შემდგომად თომას კვრისა, ეკვნიის ბრძენსა ებოძა წიგნი მისულად. იგრიად მინდა ესე და აღკედ ქარესად ბაზარსა მონაზონთასა, და მიერ შოლად ეკვნიასად. მიველ და ვიხილე მრავალ-განთქმული აუგ სიბრძნითა და მოგვითხა უცხოებისათჳს ჩუქნისა, და სავანე გუგო ახლად შემოადებულსა მას სრასა თჳსისა და დავეუთო მის-თანა ჟამნი არა მცირედნი, და სამარად განვიცდიდი სიმრავლესა მას შოლისაგანათა, მჭობესა ზერიატრელთასა და იუენეს საღუთის-მეცეველეთა და სათილოსათოთა ზედ-მიწვენილ, რომელსაცა მე ვერ ვისმენდი, თარგმანა გამომიცხადებდა, და გარდამოიღო და მომცა ცხრისა შემთხვევითისა სქამა, სრულიად და

გვიტოვებდა კეკელიძის დედას-მეცხე-მეცხეებისა-მლით თხრობას მისთვის საუფლოსა მის ამაღლებისა ქრისტეს ხორცთასა სადაობისა. ვინათგან გარემომოუწერელისა თანა ერთაწის ხორცა ქრისტესი, ხოლო იგი მეცხოვრება, ვითარმედ გამოუთქმელთა გამოთქმა სდგუჯა მეცნიერთა, არამედ ესრეთ გერწამს და აღვირებთ უთქმთა ამათ ლექსთა, ვითარმედ: « ღმერთი გარე-შეწირილისა კაც-
« სა შორისა ესრეთ არს, ვითა გონება სულსა შორის,
« რამეთუ სული ერთსა ადგილსა-არს, ხოლო გონება გარე-
« შეუწერელად მიიწითობიეს განუჯრელისა თვისებისა ურთი-
« ერთაწის მქონები, ვინა ესე სასუქად, ვითარცა გუჟამი
« ერთსა ადგილსა მდგომად, თქალა ცათა და ქუჩუანა-
« თა მშინწრად მკვლის; ეგრეთუც სიტყუა დუთისა
« გუჟამოვნებით მისდა შეერთებულისა. კაცისა უმწუჭრება-
« ლისისა მყოფობისათვის უსაშუალოდ და განუშორებუ-
« ლად დუთაებით გარე-შეუწერელ-ჭეივს », და კუჟალად
ჭეივბდა ხორციერისისა და თავხედად სასულ-მსდებდა;
რამეთუ იყო ერთ-სულ ღრიგენისა და ერთსა შკოლასა
აღსრდილნი, ელლინობისაგან იქმნა ურია და ურიაო-
ბისაგან იქმნა ქრისტეანეო, და ქრისტეანობისაგან სრუ-
ლიად უღმერთო.

კუჟალად კვეთიხევი თუ ვითარ და რაჟსაოჯს ქარ-
თუჭლთა შჰანად ეწოდების და შჰანელთა ქართუჭლი.
ხოლო იგი უმწუჭლესისა ბრძნისა მიერ მელეტიოსისა
წიგნისაგან (ა⁸), აღმოვიტხვდა და იტყოდა « ვითარმედ

(ა⁸) მელეტიოს იყო ბერძენი ღმერთწიგნისა მწერა-
ლი: ეპისტოლია იგი წელსა 1714. ესე ჰსწერს, ვითარმედ
სახელი ქართუჭლითა ივერი ეწოდათ ანჰანისა მდინარესა
ქ. ა. კურსო მდინარე. 3. 6.

« ჟამს ალექსანდრე მაკედონელისსა შჳანელნი მრავალ-
* ნი მისრულან ქართლად, და კუალად ჟამთა ქართლისა
« აზხრებისათა, ქართუჭლნი მეფენი და დიდებულნი წარ-
« სრულან შჳანად და მათნი მეფენი და მთავარნი ნათე-
« სავნი არიან ქართუჭლთა და მდინარესაცა მათსა ქარ-
« თუჭლითა ეწოდების. ხოლო მე მასშიჳადეს, ვითარმედ
« ალექსანდრე მაკედონელმან აღიღო ქართლი და მცუჭ-
« ლად ფრანგნი განაწესნაო ქართლად და აწ აზნაურნი
« დანაშთომნი მუნითვან არიანო და შეეწამა ესენი ერთად».
მერედ კვათხუდი გიორგიანობისათჳს, თუ რაჲსათჳს
ფრანგნი და მრავალნი სხჳანი ქართლს გიორგიანად უ-
წოდენ და თურქნიცა ვერჯად. ხოლო იგი მეტყოდა, ვი-
თარმედ წერილარს ამისთჳს « მეფენი საქართველოსანი
« დროშათა ზედა სახესა წმინდისა გიორგისსა აღმარ-
« თებენ და ამისთჳს უწოდეს გიორგიანად ⁽⁵⁹⁾ და კუალად
« ცხადთა სასწაულთათჳს წმინდისა გიორგისსა ქართლსა
« ქმნილთათჳს » და სხჳასა მრავალსა სიტყუეს-გებასა
შინა ვიუჭნიბო, რომელი არა ძალ-იდების აღწერად.

ამად ჟამამედ კონსტანტინოზოლად მზა ვიქმნებოდი
წარსულად, რამეთუ არა მეცნიერ ვიყავ ჰატრიარხისა,

---

(59) ამასჳე ეოვლად თანსმად ამისა ჰსწერს ლათინურად
კლუვერიოზ ნემეტა დეოდრაფიისა შწერალი. რომელიცა
ჰსცხოვრებდა 1593 წელსა. აჳ მისი ნამდვილი თქმულობა :

*Putant vulgo nomen a s. Georgio, quem pa-
tronom agnoscunt et cujus imaginem in vexillis
gerunt, sortitos.*

*Cluverii introductio in Geogr. lib. v.
cap. 16. nota Bunonis.*

ჰ. ი.

აზამედ ეგვიპტის იერიად მეგობარი იყო ჰატრიარხი, და აჯვარა შეწინააღმდეგებდა რეპრესიას უცხოების კონტრაქტული ეპისტოლე უსესთაესი ჩემპროტასა. ეგვიპტის მრავალ-იერიად ნუგეში და მეგობარი იყო ჩემი, და ჰატრიარხი იყო მეგობრის ჩემისა მეგობარი, და იერიად ვიდრემე ურუტლი-ვიყავ და გულ-მოტყვიარ განშორებისათვისცა მისისა, და გამოძსალმებელი მისი, წარმოკელ შოლით და მოვიწიე მონასტრად ჩუწინა, და ვჰქავით ჟამნი რადენნიძე, და ვემბედი სუნჯეთა წიგნთასა ქართულად, რამეთუ მრავალნი წიგნი იყუნეს ქართულნი. ესოდენნი ქართულნი არა იბრუნებან, მაგრამ ვინ აღწერდა ამათ, და არცა მამისა მკარისა წიგნიარს⁽⁶⁰⁾ საქართუტლათა შინა.

ესრეთ ნება-დართოთ და ღოცისა აღებითა მათ მამათა, აღვემზადენით აღსიულად კონსტანტინოპოლად, რამეთუ იერიად მწუხარე ვიყავ დატყვებისათვის მთაწმინდისა. გუტყვავ ნავი მარჯუტ და წარმოვედით მოსტრით ქართუტლათასა გზით ზღვით. და მოჰბერა რა

---

(60) წმინდა ესე მკარი იყო ზედ-წოდებით ეგვიპტელი, დიდი მეუღახი, მოღვაწე ჰ შეუდართა აღმადგინებელი. რომლისა დავსსწავლასა მოისხენებს ეგვიპტისა 19 იანვარსა, რომელმანცა 60 წელი განკლო უდაბნოსა ჰ 90 წლისა გარდაიცვალა: 391 წელსა შობიდაგან ქრისტესსა. მართლ-მადიდებელთა ეგვიპტისასა აქუს სიქადულად 50 მისნი სწავლითნი სიტყუანი მოღვაწეობითისა ანუ ასეკტიკურისა ღვთის-მეტყუტლადისა. ამა წერილთაგან ტიმოთეს მთავარ-კმისკომოსსა ქართლისასა გარდამოუწერია ქართულად მუტლად თარგმნილის წიგნისაგან 16 მოკლენი მუსლინი სსჟათა და სსჟათა მისთა ქსწავლათაგან. — თუსსა დროსა ესეც მრთელსა წმინდისა მკარისა წიგნთას დიიბუტება. 3. ი.

ნოტომან ქარმან გამოვლეთ სამოთრახე და ნიმრო კუნ-
ძელნი, და მოვიწიენით ქიქშიოსა ტრთადს, აწ რომელსა
თურქნი ბაღასარს უწოდენ, ზღუასა მას იწროდ მდგომ-
სა ვითარ ნახევარ მილიან საკრტესა, რომეთუ გაღძა გა-
მოდმა ჰსდგას ციხენი და მომავლთა განიკითხუენ თურქ-
ნი. და მუნ წინა აღმდგომი ქარი ადგდგა და ამოვედით
და სმელით მივედით ეპისკოპოსის გალიპოლელისა უფლი-
სა ნეოფიტესა, და მუნ განვითიეთ ღამე იგი და აღვე-
დით დილისად და ვვლეთ ნავითა და მივიწიენით ადგილ-
სა მას, სადა ზღუასა შინა, აჰა სოფიას ქიჯ ტრახეზი (61)
შთავარდნილთ: ვენეციელთ რა აღიდეს კონსტანტინო-
პოლი, უოველნივე სამკაულნი ეკელესიასანი წარბიქნეს,
და ქიჯ იგი ტრახეზისა ჩამოსხმული საკრტო იესტი-
ნანსე მეფისა მიერ გამოდნობილი შთავარდა ზღუად, და
აწ ნავით მიმავლნი იხილუენ, რომელ ადგილსა მას აღ-
მოდის ზეთი სუნნელი რაჰმე და გამოვვლეთ მარმარა
ჰალაქი და მივიწიენით საუდარსა და ქალაქსა ერაკლი-
ოსისა. ამას ქალაქსა ეწამნეს ორმოცნი დედანი და ამო-
ნა მოძღურნი მათი, რომელთა ხსენებსა ვჰყოფთ I
სეკდემბერს, და მივედით თუთ მასვე ეკელესიასა, რაჟამს
იგი მოცაქელმან ანდრია სტაქოს და აკვილა მოცაქელ-
სა ხელი დასხვა ეპისკოპოსად.

იქიდა მოვიწიენით სილიმიკრიას, სადა ესუენა წმინ-
და დედა ჩუენი ქსენი, რომელსა ვდღესს წაუღობთ იან-
ვარსა 24-სა და კუალად აღათონივე მოწამე და მუნვე
არს საწამებელი და თუთ სახლიცა წმინდისა ქალწულისა
ღირსისა ჰარასკევასი. და მიერ მივიწიენით ნაზარსა

---

(61) იტყუან უოვლადისა ოქროსი იყო ჩამოსხმული. შ. ი.

კონსტანტინოპოლისისა, საუღარისა წმინდის სტეფანესისა, და მუნით ცხენით წარკვლენით.

განვლეთ ბარეთხანა სამეფო და დემირ-ყაფისი და სრა იგი დაუთბაშად წოდებულო, და მივიწიენით კონსტანტინოპოლად, და განვიცდიდით რა სიდიდესა ქალაქისასა, უცხოად რამ აღვჩინდა შენებულება და სიუცხოვე დელა-ქალაქისა და იხილუჭბოდა ზაბ სოფია, ვითა მთა მადლი და ადგილისა ჰატიოსნება, და მთა ბარობით შესავება და ზღუჭბთა მუნ შეერთება, და ბირის-ბარ ასა და ევროპა, და მათ ზედა ქალაქი მათათა ზედა დაშენებული უმატიოსნესი, დედა ყოველთა ქალაქთა. ტყუილობისა მისისათჳს განვიცდიდი რა, ცრემლათა აღივსებოდეს წიადნი ჩემნი, და ვიგონებდი თუ ვითარ ცოდუნა ვატანნი, ვითარისა რისხუისა მოაწვევენ ქრესტიანისა ზედა; თუ ვითა კონსტანტინოპოლი ქრისტიანობათა დასაწყისი, დედა ქალაქად სამეფუოდ მეფეთა ქრისტეს მყოურეთაგან ჰარნახელი, და ნაღჳნი სეგარდაძოსა წამის-ყოფითა, აღშენებული დირსთა მამათა ჩუჭნთა ხარისხი და მსჯულისდებათა და წმინდათა კრებათა შესაკრებელი, და თუთო-სახათა კეთილითა სამღერითათა და სჯეროთა შემეული, ვითარ ცოდუნათა ჩუჭნთათჳს მიეცა აჯარისანთა და საბარბაროსთა მთავრობა იმონებს ეკკლესიათა დრთისათა, და ქება და სჯანე ავაზავათა ქმნილ-არს კენახი დუწილი სორეჳი უფლისა და მომხსენა მისთჳს გოდება იერემიასი: «სული განირთხა მაჴირუჭბელმან ყოველთა ზედა გულის-სათქმელთა თჳსთა, რამეთუ იხილნა წარმართნი შესრულად სიწმინდესა შინა მისსა, რომელთასა ამცნებდა არა შესრულად ეკკლესიად » და დაუთ-მეტყუილნი « დემერთო შეკადეს წარ-

მართნი სამკვდრებელსა შენსა და შეაგინეს ტაძარი
წმინდა შენი . . და ამათი მოხსენებელი სულთ-კათქმა-
დი და მეოჯარაჲმ განვიცდიდი, სიდიდით და ჰატრიას-
ნად დააფუძნებულობასა სამეფუოსა ქალაქისასა.

რამეთუ ესეცა უცხოვე არს, შავისა ზღვთა ვითა მდი-
ნარე იწროდ ზღუა შეერთს ბარისა ზღუასა თეთრსა.
ამ ვაწროს მომდინარეობისათჳს ექსანობტოდ ელლი-
ნურად ეწოდების, ესე იგი არს, იწრო ნაბირი ზღვსა,
და ზედა მთა ვიზანტიას, და ზედა ქალაქნი ძლიერად
ანაგებნი ადგილსა მშუჭნაერსა და მადალსა, შიგან გა-
კარგვთ სრითა სამეფოათა და გაღმა ანატოლიისავე
ოქრო ქალაქი ⁽⁶²⁾ და შუასა ზედა გალატა, და ზედა-
მობით მრავალნი უბანნი და მივიწიენით სტავრაკ მდა-
დრისასა სოფელსა ბებექს და დაგუქსადგურეს მენ.

წარუელინენით მოსაკითხავად მღუდელი ჰატრიარქის
უოკალსა კირილეს, და მშისწრასიჲლ ენება მისიჲლ რუჭნი,
და აღკემართენით და წარკედით და მივიწიენით და შე-
მოგვძღუნენ წინაშე ჰატრიარქისა და მიუძღუნეთ თა-
უჲანის-ცემა და ამბორი მარჯუჭნისა და განწესებულსა
ადგილსა დაგუქსა და ამოდ მოგვკითხვდა. და კეთილად
ვიდრეშე ფრად შეგვტკობო და ზედას-ზედა გუგითხვდა
ამბავსა, და თჳსსა სრასა შინა განგვმზავდა სადგური, და
პურის-მტე იყო მარადის გუჭრდით თჳსით, და ესრეთ

---

(62) ბერძულად ქუჭლად ეწოდებოდა სრისიპოლი ესე
სკუტარი. სადაცა იყო დიდისა კონსტანტინესგან აღშენებული
ტაძარი წმინდისა ეფემიასი, რომელსა შინა იყო 4 მსოფლიო
კრება საღვთაინისა. აწ ეკკლესიისა ამის ქუჭლისა, მოჩანსა
მხოლოდ სამირკუჭლნი.

სამდბლე შეეტკბო: ხელითა თუსითა ცუბომას სანოვბე და მრავალ-ოურად მითა მითავაზებდა, და ახლას მჯდო-მარე ვიუავ სამარად, და სამღუდელოთა მისითა-თანა სე-ლაერად ვიშუჭბდით; რამეთუ იუენეს დიდებულად ცხო-ვრებითა, ესრეთ რომელ არა ვიუავ მხილუჭლი ეგე ეთ-თარისა არცა ქალაქისა და არცა არსიებანსკობისისა.

სოლო განუთიეთ კვრიაკე ერთი, და ამისა შემდგო-მად წარკვდით ხილუად ჰატრიარხისა იერუსალიმისა და ვახალეთ და თაუჩანი და ამბორი ხელსა მიუძღუნეთ. იყო კაცი ჰატრიოსანი და განმსწავლული სიბრძნითა მრავლი-თა, და გვბრძნენდა მრავალსა რასამე და სიტყვის-გებნ-სა ვჭყოფდით სხუათა და სხუათა ამბავთათს.

სოლო ქუჭყანასა ჩუჭნასა კათოლიკოსისათს იტყო-და: ვითარმედ « ჟამსა კონსტანტინე მეფისასა იქჟენე-« ნით ქრისტიანენიო და წარმოგაუღინათო მეფემან კონ-« სტანტინე წმინდა ევსტატია ჰატრიარხი ანტიოქიისა, « და პირუჭლი საკათოლიკოსო საუდარი ამან აღაშენე-« ბინაო და უოელისა საქართუჭლოსა კათოლიკოსი არ-« ხიეპისკობისა მან აკურთხაო. ამისა შემდგომად მეფე-« ბერძენთა ირავლი წარვიდა სპარსეთად საომრად და « საქართუჭლო მან დააპურაო, და იფოტის მიტროპო-« ლიტი აფხაზეთს მან გააკათოლიკოსაო, და ქართლისა « კათოლიკოსი მარტო ქართლისა და კახეთისა და აღკა-« ნისა მწეემსად დარჩაო; იმერეთი მამან წაერთოო « ამისა შემდგომად მეფემან ქართუჭლთა ვახტანგ « ბერძენთა მეფის კონსტანტინე მონომახსო (63) და-« მოწმებით, ძებეთა აღაშენაო, და კათოლიკოსი დასწეო »

(63) იმპერატორი კონსტანტინე IX მონომახსი მეფობდა 1042—1054.

« და პირველი მქმნი კათოლიკოსი, დანაგრძა; ამისთვის
« სამნი არიან კათოლიკოსნი: პირველი ქართლსა
« საო, და მეორე აფხაზეთისაო და მესამე მქმნილიაო.
« ამისთვის ხრისანთს ჰატრიარხმან, უკულისა სოფლი-
« სა ეპისკოპოსნი რა აღწერნა თუთოეულად, მქმნი
« არხიეპისკოპოსი ქართლისა და ახალი ერთად აღწერაო ».
ამ გუჟარსა მრავალს რასმე გვბძანებდა.

ამად ჟამად კჳალად ეანვემზადენით მთაწმინდად,
რამეთუ ჟამობა იყო ფრინდი მუნ, და აღკვლეთ ლოცუჲა
ორთავანვე ჰატრიარხთა და შთავსხედით ნაკსა და მია-
ვიწიენით სამწყისასა ერკელიის მიტროპოლიტისა გერა-
სიმესასა თუქირდანს და დავადგერიით სსახლესა სინის
მონასტრისასა, და განჯსუტნენით ჟამნი რავდენამე-
ამის შემდგომად წარმოკვდით ჰკითა კეთილითა, ზღვთა
გზათა მათვე ზედა, რომელი წიად-მოგუტვლეთ და კვლე-
ნით დღენი რავდენამე და იელისის ო წმინდასა მამია-
სა ჩუტნისა ათანასი ათონელისასა, წულაობითა დღუთა-
სათა მივიწიენით ლავრად მონასტრად მისსა მთაწმინ-
დად ⁽⁶¹⁾. და შეკედით მონასტრად და იყო დღესასწა-
ულთა ოხრა დიდებული და ჰიმრავლე მონასთანთა ურ-
ცხუ. და შემდგომად დღესასწაულისა აღკვდით მონას-
ტრად საქართველოთასა, და ვაუოფოდი მუნ და დავა-
თიეთ მონასტრისა ჩუტნისა ჟამნი რავდენამე და წარ-
კედით მიერ შკოლად კეთილ-მეგობრისა ჩუტნისა თანა
კვკენიანისა და ვაუოფოდი მუნ მრავალ-დღე, საწადსა
მას სავანესა. მამინ სხუა ვინმე ბრძენა მახულოდად
სახელით კვზრანე, განმწიწავლული მრავლითა მწიწკლითა
და თურქთა ენისა იყო მწიწკლული. რამეთუ ღრამძატაკა

(61) მკორედ მიხუჯა ათონისა მთად.

და არისტოტელისა წიგნნი თერქთა ენასა ზედა ეთარ-
გმნა კეთილად და ენითა მით ვიზრახებოდით, და გამო-
ვიკულებოდა რაცა მენების. რამეთუ აღმოკითხა წერილ-
თა შინა ჩუქნთა, რომელი ბერძენისაგან შანთა ენასა
ზედა ეთარგმნა: ქართუჭლნი მთარგმნელნი მსწერენ:
ქართუჭლთა უწოდეს შანნიად⁽⁶⁵⁾, ამისთჳს ვკითხუდი ევ-
გენიოსს. სალო იგი განგვამრტებდა: არის მუჭლთა
წერილთა შინა მდებარე, ვითარმედ ქართუჭლნი მისუ-
ლან შანნიად და დამკვდრებულან და უწოდეს მეფესა
შანნიისასა ქართუჭლნი და კუალად სპანიელინი წარსრუ-
ლან საქართუჭლთა შინა, და მუნ დამკვდრებულან.

---

(65) ორჯერ გვკითხე და სხუად მითხრა, ამისთჳს ორჯერ
აღვსწერე სპანიისათჳს. — ტიმოთე.

ამისთჳს ისილე ზემორე გუჭრდ. 101.—ნამდვლისა ესე კი-
თარისა მოთხრობისათჳს მეცა აღვსწერე ვრცლად მცირესა
წიგნსა ჩემსა დაბეჭდილსა რუსულად: *Грузины и паз.мач-
ныи ихъ наименованія. Тифлисъ 1846. стр. 22.* ბრძე-
ნი ევგენიოს, რომელიცა მიუთხრობდა ტიმოთეს მუჭლთა
სიტყუათა ქართუჭლთათჳს, უეჭუჭლად იგულისხმებდა შემდეგთა
მწერალთა:

ზღინიოს ჰსწერს: რომელ დასავლეთისა ივერნი ანუ ისპა-
ნელნი არიან გარდასახლებულნი ივერიისაგან აზიისს. ესრეთ
ჰგონებდა, იტყუს იგი, თჳთ მწერალით ვარწმონი. Plin. lib.
III. cap. 1.

დიონიოსი ჰსწერს: « ივერნი აზიელინი არიან გარდასახლე-
ბულ ივერიისაგან ევროპისა ».

სტრაბონ იტყუს: « ოქროსა მადანნი არიან ივერიასა შინა
აზიისსა და ივერიასცა შინა ევროპისსა. ნუ თუ ამა მისეზით
ერთავე ერთი და იგივე მიიღეს წოდებას ». « Fortasse iberi
eodem nomine vocantur, quo occidentales, ab auro, quod
apud utrosque reperitur ». Strab. IX.

ამისთვის ქართველთა და სპანიელთა სახელნი ურთა-
ერთარს ენატყულებიან. ესერა მესმა, მომესხენა ქართლში
იგი თქმული, ვითარმედ აზნაურნი ⁽⁶⁶⁾ ქართველნი სა-
ფრანგეთით არიან მოსრულნი.

ამისა შემდგომად შოლით ეგვენიოსისით წარმოვე-
დით მონასტრად ჩუქნდა, და მოვემზადენით კებად
აღსრულად კონსტანტინოპოლედ, და აღვედიდ ნავსა, სა-
ფარველითა უოულად წმინდისათა და ლოცუთა მით მა-
ძათათა. და მობერა ნოტომან ქარმან ამოდ და ჭავითა
კეთილითა კებად მივიწიენით კონსტანტინოპოლედ;
და სახლთა გარდავხედით სტავროპოლის გიორგისასა
პროთოსპათარისასა ბუღდანის მეფის ვეჟილისასა. და
ფრად პატრიარქება, და უცხოთ-მოყურებითა და ღმრის-
მსახურებითა კეთილი ნუგეში გვბოძა და კეზრახუბოდი
საურავისა ამის ჩემისათვის, ვითარმედ ქრესტიანისაგან ჩე-
მისა ამისთვის ვარ წარმოსრული, რათა იერუსალიმად მი-
ვიწიო. არამედ გზისა შიში თათართა მიერ არა
მიტევებს ჩუქნ წარსულად. ხოლო იგი მეტყოდა, ვი-
თარმედ რაჟსათვის არა იახელით ქრესტიანისაგან თქმნი-
სა აქა კარსა ზედა მოწერილი წერილი. ხოლო მე
მაქენდეს სახლციხის ფაშა-ათაბაგის მაჰმადისწიგნი ⁽⁶⁷⁾

---

(66) ამით მოიხსენებს ვასტანგის ბეგს ურთის-
ცხოვრებათა შინა მოთხოვნასა, რეცა აზნაურნი იუჟენ ნეშტნი
იანონისა ხვათა, რომელნიცა დასტოვა ქართლსა აღექსნა-
დრე მაკელანელმან.

აქა ამისთვის ვიტყვ მხოლოდ ამას, რომელ ლექსი აზნაუ-
რი არს სომხური ბ ნიმნავს კაცთა თავის-უფაღთა, განთა-
ვისუფლებულთა, არა საფრისა მიმცემთა. ჰ. ი.

(67) წინათ-მოხსენებული სახელი ათაბაგისა (იხ. გუშტადი 14)

გზის მოტემისათვის და შეწუნარების კარხედ მოწერი-
ლა კეზირის თანა და სსკათა დიდებულთა და მივართუ
რა, აღმოვიტხა და განჩქვრდა ეგე ვითარსა ჩემთვის გულს-
მოდგინებით მონაწერსა და იტყოდა: არა იქმნების
უჩესთავისი ამისა და წარიღო და მიართო კეზირისა და
სსკათა კარის-მოხელეთა. აღმოვიტხა რა, ეთქვა: ძალი
წიგნისა მის წარმოაჩენს ვითარმედ, სახმარად პატი-
ვის-საცემი თურმე ვინმე არის და სტუმარი ხელმწიფისა
სა ჩუჭნისა და მოვიდეს აქა, რათა ვიხილოთ და პატივის-
ცემთ და მწიჭვდეს მე წარსულად, გარნა არა ვინებე,
არამედ ვმიზეზობდი უძლებად უოფასა და არღარა მი-
კელ. განგვძადაეს სსსახლე მდიდრად გარდაგებული ნა-
ტირთა და სუხნითა და დღითი-დღე სსზრდოსა ბოძებო-
თა და მეტყოდენ ვითარმედ, სალაროსა კელმწიფისისა
რაოდენს ითხოვ თეთრისა, მოგეცემის. არამედ მე არა ვი-
ნებე საფასითა მათითა გზისა ჩემისა წარმართება და
ვეკვდებოდი გზისა წიგნისათვის, რომელსა ფარმან უწო-
დენ.

და დავათიეთ თთქწნი შუდნი კონსტანტინობოლეს
ფრინდსა პატივისა და ამოდ ცხოვრებაში, რამეთუ უფროსა
და პატრიარხთა თანა ვიუოებოდი კირილესთანა კონ-
სტანტინობოლისა, და უფროსად ბრძნისა სანატრელისა

არს შეტომას ჩემის ხიისა უკანსკელთა ათბაგ-ფაშათა. სია
ეხე სალდისისა თურქთა განძკეთა, შევისწავე დასახელებითა
კაცისა ბრძნისა და განჭსწავლულისა 87 წლისა ჭასკისა შექო-
ნისა სომეხთ-კათოლიკეთ ეკლესიისა უფროსისაგან პაფლე
შაჭულოვისა, რომელმანცა მასწავა თფილისს ენა და ლათინურ
რი. — შემდგომად გამოძიებისა, ეჭპოვე რომელ სულეიმან
ფაშამან მიიღო განძკეობა თვისი 1758 წელს.   ჰ. ი.

ზატრიარხისა იერუსალიმისა უფლისა ჰართენისა, კან-
სა ბრძანისა, ადგილობით ათანულისა, და ცხოვრებით
იერუსალიმელისა. რამეთუ მომღერადნა მოკაეუ ჩემთჳს,
და მარად შენდობისა აღმოვივსებდი წმინდათა ზაგეთაგან
მისთა და იუენეს ნუგეშად და მეგობრად ჩემად მიტრო-
პოლიტი ხალკადონისა იოანნიკოს, კიზიკოჲსა გერასიძე,
ნიკომიდიისა გაბრიელ, ნიკიისა იერემია. და სხენი
მღუდელო-მთავარნი და სამღუდელონი, და ერნი უცხოე-
ბასა ჩუენსა შეიწუნარებდეს კეთილად, და განვიტდიდით
მათსა ცხოვრებასა, და უჭურეტდით ქალაქისა სიდიდესა
და სიუცხოესა; და მომეწუენა რა, შთავსჯექ ნავად და
მიიწიე სასახლესა ჩემსა, და ბაღსა მრავალ-ფერითა
შადრევანითა და მჩქეთარითა ფავარითა, და ბაღსა ვდე-
პურებ დასხმულსა. და განჯსუენით რა, და მომესურჯს
რა, კუალად ნავითა ადვიდი სამეუფოდ ქალაქად ხილუად
სასურენელთა მათ ჩემთა და ვიუბნით მრავალი რამე და
შეკექტეოდით, რომელთა თუთოეულად ვერ უძლებ ადუ-
რად. მაშინ ებოძა კეზირსა ფირმანი ძლიერი, რომელ-
სა ეწერა ესრეთ და სხენ მრავალი:

« გიბრძანებთ ძაღლის კელმწიფებისა ჩუენისა ბრძა-
« ნებითა, ჩუენ დიდად აძაღლებული კელმწიფე, მრავლი
« სასაატრონოსა და ძლიეებისა მხურთველი ხონ-
« თქარი (68) და ამა ფირმანსა ბრძანებისა ჩუენისასა
« ვებრძებთამას და ვებრძანებთ უოველთავე იერუსალიმსა
« მიმავალთათჳს გზათა ზედა ფაშათა, ენჯინართა, სარა

---

(68) ამა დროსა მიუზბდა თურქთა ზედა სულთანი ოთმან
III. ის. ზეკით გუენადი 14.

« დალთა, კოიკოდთა (69), ყადთა და ერთობ უოკელთა
« მორჩილთა ბრძანებისა ჩუჭნისათა. ესე ტფილისის
« ქუჭყენის რომანი ტიპოთე თავისის მისამსახურითა
« ჩუჭნის ამაღლებულის კარისა სტუმაროქმნა, იერუსა-
« ლამს წარსჳლისათჳს დასტური კუბოძეთ; სადაცა მოი-
« წიოს ჰატკივი და სამსახური მიეცით; არაჳინ რა სთხა-
« ვოსრა; არაჳინ რა აწეინას; თორემ ერთის თეთრის ზიან-
« ნი ათას ქესად ვერ ადგება; გზასუდ სადაცა შიში იყოს
« თოფ-ინარადიანნი გზისამტუჭლნი გაატანათ; მიჳდო-
« ბით მივიდეს და მოვიდეს. ესე ჩუჭნი ბრძანება ასე
« იცოდეთ ». ამისთჳს დიდი მადლობა კჳადრეთ კელ-
« მწიგობრისა მოხელეთა და გამოკემზადენით და დაკე-
« თხოვეთ ჰატრიარხთა. ხოლო ჰატრიარხმან კონსტან-
« ტინოპოლისამან კზისათჳს ესრეთი გზობა წიგნი:
« კირილე, წყალობითა ღუთისათა ჰატრიარხი კონსტან-
« ტინოპოლისა და უოკლისა სოფლისა, მოვიწერთ უო-
« კელთაჳე ეპისკოპოსთა, მდიდანთა და წარჩინებულთა;
« მადლი და წყალობა და კურთხევა განმრავლდინ თქუჭნ
« ზედა. ამას საუოკელთასა ეპისკოპლესა მოვიწერთ
« ამა ჰირსა ზედა. ესე უოკლად-სამღუდელო ტიპოთე
« საქართუჭლესა მიტროპოლიტი, მძა და თანა მწარუჭ-
« ლი ჩუჭნი თჳსის ქუჭყენიდან წმინდად ქალაქად იერუ-
« სალიმად წარმოსრულარს თაჳქანის-ტემად ცხოველს-
« მუოთველისა საოვლაჳისა. ჩუჭნ ესე წიგნი უბოძეთ, სა-
« დაცა მოიწიოს, მოეკებენით და კეთილად შეიწუნარეთ,

---

(69) გოიკოდა რუსული ენაა. ქართულად მოჳრწივი
ქოადების.

« ვითარება მამა და მღვდელ-მთავარი, უცხოთ შორით
■ გზით მოსრული, და უმეტარი ენისა ჩუქნისა და აღ-
« სარება მოახსენეთ და წირუა-ლოცუა ამისგან სასოებით
« მიიღეთ, და იერუსალიმად მიმეწიანებულსა გზასა კეთი-
« ლად მიუძღვით, ზღვით თუ ხმელით, და არა რა დასა-
« ბრკოლებული შეამთხვოთ ».

ეგრეთვე სინოდთა მათ მიტროპოლიტთა უოკელთავე
გზბოძეს, თუ სადმე გზათა ზედა შეესწდებოდით, სამ-
წესისა მათსა წიგნი შეწყნარებისა. და კუალად აღვი-
ღეთ წიგნი იერუსალიმის ზატრიარქისა და მივედით დი-
დად ამაღლებულსა ეკკლესიასა კონსტანტინოპოლისსა.
და იყო მუნ გუამი წმინდისა ეკთეპიასი, და ნაწილი
ღირსად ხსენებულთა მათ თეოფანისა დედოფლისა, და
ჰელხერისა არკადის ასულისა, და მისა ვიქმნებოდი წარ-
სულად.

აწ მცირედი რაჰმე კონსტანტინოპოლისთჳს მოგია-
თხრა, რამეთუ ჰეაროვნებასა და სიკეთესა ზირად-ზირა-
დობასა ქალაქისა მის შორად განეგდო მშუწნიერება ყო-
ვლისა სოფლისა ალაგთა, მათ შორის დედა ქალაქთასა.
არა სადა იპოვების აზია და ევროპა ერთად შეკრებუ-
ლი ვითა აქა, და მათ შორის მდინარედ წარმოქანებული
შავით ზღვით იწრო ზღუა მიქეთვარე ჰერეულთა კუჭთე-
ბითა მომდინარე, და ზედან დათუქმებული კონსტანტი-
ნოპოლი მათთა ზედა ხელითა საბათისათა, და მათნი
იგი საესედ შემოსილნი ნამუთა და კუპაროსითა ღიბა-
ნისათა. იწროსა მის ზღუასა მომდინარესა გადმართ
და გამოღმართ ქალაქი შენარს, ზღუდენი და გოდოლნი
და კლდე-უურეთა უცხო დათუქანად მოფარდაგულნი
სრათა სანათურთა, ჯამნი აღუქანებულნი თუთო-სახენა

ედემს ესახებოდა; ზალატთა, სტოკათა და ბახარათა ქალაქისათა ბურჯლობა, ზოგნი იუქნეს ბრძენისანი ოქროტურქებულნი, ბურჯლნი ზედა სრათა და წყაროთა ვითა მხე ქალაქსა უშუქ-მკროთომარეობდეს, და ზოგნი კეტქაშანურიითა ფერითა; სხჳანი მეწამულნი წითლისა მადრიბულისაებრ, ელჳაზედ იჭირებოდეს. შიგ ხომალდნი აღესა სტოკებრ მდგომნი კეკლუტად მოეხაეებოდადეს ქალაქსა ტეკრთა შინა კიპარისთასა შლილსა და ამათ შინა სრათა საკელმწიფოთა ელჳანი გამკრთებოდადეს, და გარემოს იფაჳუნართა ნამქთა მადნარიანობა ფარდად გარე მოეხვა შენებულებათა; ხოლო დედა ქალაქი ესე ვიმეტენ: ვითა მთიები ვარსკჳილავთა შორის ვაგჳანენ; ვითა ვარდი უჩავილთა შორის სამოთხისათა; ვითა იაკინთე ქქათა შორის სამარაგდოვანთა; ვითა ირისე ღრუბელთა შორის და ვითა აგუსტოს კეიხარე მიეფეთა შორის. — ეგრეთ აღქრატხენ.

წარსულა კონსტანტინოპოლით იერუსალიმადა.

სოლო მე თრიად მიმნდა და ურჩეულ-ვიყავ განს-
შორებისათჳს კონსტანტინოპოლისა. რამეთუ საწუთოსა
ჴირაძრავლობითა და ძვრასილულობითა მისრული მუნ,
მათ აღარ მოვიჩუტებდი. რამეთუ უჭურეკდი რა დიდუ-
ბულსა მას ქალაქსა. თჳალი და გონება ჩემი ურთიერთა-
არს უსწრობდეს განკვრეჭბასა ხილუსა მისისასა. ამისა
შემდგომად წარმოვედით ოქრო-ქალაქსა. ამა ქალაქსა ში-
ნა ეწამა ქალწულ-მოწამე ევეემია, რომლისა სსენებასა
კმეოფთ სეგდემბრის 16, ამა ქალაქსა აწ უსკუდარად
უწოდენ სამწესოსა ხალკიდონისასა, და კეთილად შეგუ-
წუნარეს ქრისტეიანეთა, და შეკედი ეკლესიასა მას ხალ-
კიდონისასა, სადაცა კრება იქმნა, და შემოკრბეს ეკლესი-
სიას ოცდა ათნი მამანი მუნ უოფსას ჩუტნსა, მოგუჭ-
სმა, ვითარძედ განამეს ჰატრიარხი კირილე, და დამსჯდა
კალინიკე.

მშსწრათელ აღვედ ნაკითა და მივედ კათოლიკე ეკლესი-
სიად და ვიხილე, რამეთუ მღვდელთ-მთავარნი და მდა-
დარნი ერისანი შემოკრბულ-იუენეს და კალინიკეს ხელ-
თა დასხმიდეს. კკითხვდი, თუ რასათჳს განამეს კირი-
ლე; მომიკებდენ ივინი, ვითარძედ იტყოდაო, რამეთუ
თრანგთა და სომეხთა ნათლის-ღება არა აქსითო; მეორედ
ჯერ-არს ნათლის-ცემაო, და ჩუტნ ამისთჳს წინა-ადუ-
ღეითო და განაჴამეთ; არა ოდეს გუტსმენოდაო ესე.

ამისა შემდგომად აღვდეთ ლოცუა ჰატრიარხისაგან
და წარმოვედით და ხალკიდონით ეკლესთ და გამოვედეთ

ნაკით ვენახსა მას თანა ქერივისსა ზღვს ზირსა (70) , რომლისა მიუხეზისათჳს ექსორია იქმნა ოქროპირი. და კუწლად გამოვეკლეთ მთა იგი, რომელსა შინა განშორებულ იყო წმინდა მამა აკქსენტი, და მივედით ზღვათა შინა კუნძულთა მონასტერსა ხალკისსა, რომლისა წინამძღერისათჳს თეოდორე სტოდიელი მიტწულეხსა მთიხსენებს წიგნსა თჳსსა. მონასტერნი ესე, აღშენებულნი ბერძენთა მიფეთაგან ვიხილეთ და გამოვეკლეთ ზღვთ სამწყუსოსა ხალკიდონისსა მუჭლთა მიფეთა სამეფუთასა მას ქალაქსა ნიკომიდიას, სამწყუსოსა წმინდათა მამათა

---

(70) ხატობულად მკითხუწლისათჳს ამა ადგილისა ვიტყუ, რაჲ არს მოთხრობა ესე. — ოდეს დედოფალმან ედოკია, არკადი იმპერატორის მეუღლემან. მთინდრომა მოპოკება ვენახისა ერთიისა ასლთს კონსტანტინოპოლისა, მაშინ მიფლობულმან მისმან ქერივმან დედაკაცმან არა ინება განჰსყიდუჳ მისი. ამისთჳს დედოფალმან ბრძანა წართმეკა მისი თჳსდა ხალხინოდ. იოანე ოქროპირმან, ქერივთა ჳ გლასაკთა ჳ ობოლთა მოწყალემან, ჰსთხოვა დედოფალს, რათა შეიწყალთს ცრემლანი ქერივისა მის ჳ კუწლადკე მიჰსცეს მას ვენახი იგი. გარნა დედოფალმან არა ინება. მაშინ იოანე ოქროპირმან ქადაგებასა შინა თჳსსა დიდსა ეკკლესიასა სმა-ჰყო, ვითარმედ აწრა არს იეზაბელი, ცოლი მეფისა აქაბისა, რომელმან მიჰსტაცა ვენახი სსურუწლი არა მდიდარსა წინაბოთეს. განრისხებულმან დედოფალმან აიძულა ქმარი თჳსი არკადი, რათა ჰქმნან კრება ჳ განაძონ იოანე ოქროპირი ჰატრიანოსისაგან კონსტანტინოპოლისა. — ესრეთ განდევნილი ჰსატრიარქი ცხოვრებდა მცირესა უამისა აქა, სადაც იტყუხ ტიმოთე ჳა შემდგომად უკუნს-ქცეულ-იყო თჳსსაკე ხარისხსა.

ჩუქნთა გიორგი და ანთიმე ნაკომადიელთასა. მოგუჭ-
გებენ ქრისტეანენი და კეთილად შეგუწუნარეს და გუა-
წვეს უამისა წირჴად მონასტერისა და საფლავსა წმინ-
დისა მამისა ჰანტელეიომონისა, და მოძღურისა მათისა
ერმოლას მღჲდელ-მოწამისასა. და ჩუქნ ამისთჳს ვერ
მკადრე ვიქმნებოდით და ფრიად ვიშიშჴოდით, თუ ვი-
თარ ცოდულმან, უღირსითა ბავითა წმინდასა მას ად-
გილსა მსხუჭრჴლი შეგჴსწირო. აჩამედ ერნი ჩემსა უ-
ღირსებასა აჩა მეცნიერნი, ვითარცა მღჲდელ-მთავარსა
მანჭტვდეს, და მიუედიო მონასტრად და ვიხილეთ საწა-
მებელი წმინდისა ჰანტელეიომონისა, და საფლავიცა მისი
და აღვასრულეთ ლოცჴა, და უამბორეთ საფლავსა და
აღვეთა მათ, და ურიცხჴთა წმინდათა მოწამეთა სისხლი-
თა დებულთა, მოსრულთა მაქსიმიანესა მიერ და სხჴათა
უჭსჴულთა მეფეთაგან. მუნ ახლო იყო სრა მაქსიმია-
ნესი და დიოკლიტეანესი და საწამებელი მოწამეთა
მოედანი სასახლისა მისისა ყოფილა. და ვიხილეთ ად-
გილი იგი შირან-მოძინარე, სადა ორნი ბევრნი მუნ
ნიკომიდიას დასწუნა წმინდანი იგი მოწამენი, და იდე-
სასწაულების დეკემბერს 28-სა და საწამებელი იგი
მღჲდელ-მოწამისა ანთიმოსი, რომლისა ხსენება მოვა
სეკდემბერს 3-ს. რამეთუ მაქსიმიანე მუნ მოსწრიდა
ძრავლთა მოწამეთა, და იყო ადგილი დიდად ჰატოისა-
ნი, ზღვთა და მთითა და ველითა შესაკებელი, და წარ-
მოკვდით მიერ და გამოკვლეთ ცხელნი იგი წყალნი,
რომელნიცა წმინდამან ამბერკვი აღმოატენა და მივიწი-
ვით კათრილად და იყო ვინმე მუნ მონაწიონი შეევენე-
ბული აქესენტი სახელით, კვრიაკედ მცირედ მეზარისა
მიმღები, და კარი დახშული სამარად ჰქონდის, რამეთუ

არავის უტკეპბდა და მიერ წარკუეულით და შივედით ადგილსა, სადა ეწამნეს წმინდანი დედანი მანადორა, მიტრადორა და ნიმფოდორა, და მიერ შივედით გემლეუქად სამიტრობოლიტად ნიკელ-ეპასკობოსისა, კეთილად გვსტუმრეს და დაგუსეენეს თრიად მშუქნიერისა სასხლესა, და იუქნეს მენ მრავალნი ქრისტეანენი და მონასტერნი. ა დეათა და მამათანი.

და განჭათივთ ჟამნი რაკდენნიმე და წარკუედით მიერ და შივიწიენით ქალაქად ბრუსად, და გუქმეცხოვა ადგილი იგი და დედა-ქალაქისა მშუქნიერება და ადგას თავსა ქალაქასსა ულუმბო (71), სავსე-უოთხილი მონასტრებითა

---

(71) ულუმბო ანუ ოლიმპი. აქა იყო ძუჭლად ქართუჭლთა მონასტერი. ესე არს ტროადისა ოლიმპია. სოლო დიდი ჰ იუთ ნამდელი ოლიმპი ანუ ულუმბია, ძუჭლად შუასკრებული წარძართობისა ღმერთთა, არს თესალიაში ჰ შიანს დიას შიან რიდამ შთა ესე ვითარცა კავკასიისა ელბორუსი, საფხულსადა თოკელთა და ბურჯლი, ვალთათ ამა შიისა უოთხილან ქრისტეანეთა მონასტერნი ჰ ქართუჭლთადა ჰ ქრთიესთ თავისი საკუთარი სამსოლოე. ამ მონასტერსა შიან იუოფოდა დირსი მამა ილარიონ ქართუჭლი, რომლისა ხსენებასა დღესასწაულობის ქართუჭლთა ეკლესიას 19 ნოემბერსა. ესე ილარიონ. ადგია ლით კახელი, მოვიდა ულუმბიისა მონასტრით თესლონიკად ჰ აქა გარდაიცვალა ვითარცა დიდი საკრუჭლთ-მოქმედი ჰ აქედამ წმინდანი ნაწილნი შიისი შიასტუნეს კონსტანტინოპოლეს წელს 980. ჰ დაკრძალეს მონიქულთა ეკლესიასა მუფობასა ვსილისსა. თესლონიკეს, ტამარსა წმინდისა დიმიტრისსა, სადაცა არს საფლავიცა შიისი წმინდა, ჰ რომელიცა თურქთა შუჭსტყალეს მერითად, ვიხილე კედელზედ სატი წინა დისა ილარიონისა ზედაწარწერათ: წ მ ი ნ დ ა ი ლ ა რ ი ო ნ ი ვ ე რ ი . შტკივად, სასუდ ჰ მავალითად ოლიმპიისა მონასტრისა, თესალიასა შიისა უოთხილისა ძუჭლად აღუშენებით ქართლსა, არს შიანს დაბისა ალისა, მონასტერი ვარცელი ულუმბიისა, ჰ

და განშორებულთათა, რომლისათჳს მთასა მას თურქნი ქეშიშტალსა უწოდენ, და შივედით საციტროზოლიტოსა, და მჯდომარე იყო მელეტი ყოვლად-სამღჭდელო. დიდად შეგვტობო და განგვსუტნა, და ხარისხსა თვისსა ეჴამის-წირქად მიგვწოდა, და განვედით ხილქად ცხელთა მათ წყალთა, და კიხილეთ შემწწელი იგი წყალი ახანო წმინდისა მღუდეუ-მოწამისა ჰატრიკისა, რომელი მთაგდო ივლიანე განდგომილმან ცხელთა მათ წყალთა შინა და აწამა და თავი მუნ წარკუტეთეს, რომლისა ხსენება არს მასის 19-სა და მუნ მჯდარა წმინდა ტიმოთე ბრუსიას ეპისკოპოსი, რომლისა ხსენება არს იენისის 10-ს და კიხილეთ ულუმბისა მთისა ძირსა მონასტერი დიდად შესაკრებელი მონაწონთა ულუმბისათა, უცხრათ რათმე ქვთა მარმარილოთა ნაშენი, და დღეს უჴერიეს თურქთა; და ოსმან სულთანნი (72) ეკკლესიასა ეკეტერში მარხა. არს ცამარი იგი სავსე მქალუბითა მკედართა მამადიან-

იყო მეტოქი თესვლისა შინა ყოფილთა მათთა ქართუტლთა. აქ ახაფლავთა წმინდა მამა ათცამეტთაგანი მისილ ულუმბილი.

ამა ცამარსა შინა, აწ გაუქმებულსა, იყო მუტლად სატი ყოვლად-წმინდისა, ულუმბიისა მონასტრიდამ თესვლით მოსუტნებული განსაგარ თომელისა კელოჯისისა. მერეთ მტრისა შიშით დაკრძალულ იქმნა სოფელსა შინდისს ზ აქ, წინაჴსა თესვლის სასოლის დარზომით, დამწქარა შეკეულობა მისი; — ამისთჳს 1787 წელსა თავადსა საზა ამირეჯიბს შეეუკია სატი იგი ზ დაუსუტნებია ხაღოლაშენის მდირეს ეკკლესიასა. ესრეთ აცხადებს ჴედაწარწერა სატისა.

3. ი.

(72) სულთანნი ოთმან, ანუ ქართულად წოდებული ოსმან მეფობდა თურქთა ჴელა 1299 — 1326.

3. ი.

თათს და უოკლითას არა-წმინდებითა აღსავსე. და განკათიეთ არა მტირედნი ჟამნი მუნ, დიდითა შეწყინარებითა ქრისტაიანეთათა.

ამისა შემდგომად აღვიღეთ ლოცუა, და წარმოგზავნეს მუნიად ქალაქად სამწყისას ბრესელისას და მოგუშვებნენ ერნი და შეგვძღვნენ სისახლესა ჰატიოსანსა და მუნ დაკადგურით და ვიხილეთ საკვრეჭლთ-მოქმედი ეკკლესიისა წმინდასა ნიკოლოზისა, რამეთუ საკვრეჭლებასა მისისათჳს მოგვთხრობენ ქრისტაიანენი, ვითარმედ ეკკლესიისა ესე დარღვეულ იყო ვიდრე სამირეკუჭლთადმდე, და გუჭნება აღშენება და ვზრუნუდით რა მისთჳს, დღეს ამას ფოლორცთა ამათ შინა შემოვიდეს ურემნი, სავსე კირითა და ძელითა. მთისა კაცთა მოაქენდათ და იზახდენ, რომელი არს სახლი ნიკოლოზისა, რათა მივიტანოთ მუნ ურემნა ესე. ხოლო ჩუენ უმეტარე-იუიჭნით და ვეტყუადით, ვითარმედ არავის ეწოდების აქა ნიკოლოზ. ხოლო იგინი გუჭტუოდეს, მოვიდა ჩუენდა კაცი ვინმე მოსუცებელი და იეიდა ჩუენგან კირი და ძელი ესოდენი და ამა ქალაქსა მოგვწოდა და დაგვტყვა ფლურნი ერთ ბედ⁽⁷³⁾, აღმოიღეს და გვჩუენეს, რამეთუ მუჭლისა ჟამისა იყო, და არა ახალი ფლური იგი, და მივიუწანეთ და უჩუენეთ მათ ხატი წმინდასა ნიკოლოზისას. ხოლო იგინი გუჭტუოდენ, ვითარმედ მშსგავს იყო ამისა კაცი იგი. ამისთჳს განკვრდით და საფასე მიკვდით, და აღუაშენეთ ეკკლესიისა ესე. მუსმა რა ესე, განკვრუჭბულ ვიყავ და მადლობასა შეემსწირვი წმინდასა

---

(73) ბ ე ი, ქართული ენა არ არის. ქართულად ეწოდების ა რ ა ნ ი. ტომოთე.

ნიკოლოზს. — და კვლად გუთხრობდენ, ვითარმედ არს აქა ეკკლესიის მთავარ-ანგელოზთა, და იგი მღჳდელმან ვინმე განჭკრიხს საბრხითა ეშმაკისათა და იდეჲალ ნავსა მშთაუჯდა მწყემსის ვისმე ცხოვართა ნავით მიმეჴანებელსა. ხოლო ნავი იგი ზღვთ მადგა ხმელსა რასმე კუნძულსა და მუნ გარდაიქცა ნავი იგი და მჰარავი მღჳდელიცა გარდაეგდო ხმელად, და ნავი იგი მჰსწრათელ მოიქცა აქვე, და იხილჴებოდა უცხოად, რამეთუ ანძისა თავი შთაჴეჳს ზღჳსა შინა და კვლად აღმოჰჩინდის. მან შინ ქრისტინენტა აღმოიდეს ნავი, იხილეს ნამარცხ ეკკლესიისა, არამედ თათართა წარუხჴნეს ნამარცხ იგი ძალად. ხოლო დამესა მას დაეცა შიში დიდი და მრწოლა თურქსა მას, აღიდო განთიად და თუთ ხელითა თუსითა მოიტანა ეკკლესიისა მას ნამარცხ იგი. — ესრეთ გუთხრეს ქრისტინენტა მათ და ჩუჴნცა ესრეთ აღვსწერენით.

მიერიოვან წარკვდით და მივედით მონასტერისა მთავარ-ანგელოზთასა სიის, და ხჳლისად წარკვდით მუნით ზღვთ და განკვლეთ მონასტერი შინოდავოსა, და კვლად ახლოს იყო მონასტერი თეოდორე სტოდელისა, სადა იგი ზოგად ცხოვრებულთა მამობა აღასრულა და მივედით სოფელსა ტრილის. მოწმენეთა იერიად შეგვტკებეს, და იყო მუნ მონასტერი დიდებული მიდიკისა წმინდისა მამისა ჩუჴნისა ნიკიტა მიდიკისა მამასახლისისა, რამეთუ თუთ სამარხოცა მისი მუნ იყო, რომლისა ხსენებასა ვჴყოთ აზრილის შ, რამეთუ ამაღლებასა უფლისასა მუნ ვიყავით. და მიერიდგან წარკვლეთ დღისა ერთისა სავალი ხმელითა და მივედით ზღჳსა მას და ტახასა ახოლონისასა, და არს საშუალ ტბისა ტიხე და ქალაქი, აღმენებული ტრიანენს მიერ

მეფისა, და მისრულ-არს მუნ ჰაჟღე მოტაქელი, და ფრია-
ხად ვიდრეჲე ჰატაკათ შეკვწენარეს. და მიერ წარვედით
მასხაილს და მუნ განვათაეთ მოსილს სულისა წმინდისა
და მუნ ვადღისასწაულეთ და მიერ წარგუწავნეს ბარდუ-
ხად და მიერიტგან მივედით ქალაქად კვზიკოდ და მესავარ
განვიტადით ტახე-შენებულებასა ტროადისათა ადგილ-
თა, ფრიად მშქწნიერთა და ვინაღეთ ტსრათა მათ ეო-
წამეთა სწამებელი ტროადისათა ადგილთა ფრიად მშქწ-
ნიერთა კვზიკელთა სსელით თეოდნიადოსი, რუფიო, ანტი-
პატრო, თეოდისუ, არტემი, მადნო, თეოდოტე, თამასიუ,
ფალიძოს, რომელნი იწამნეს კერპთ-მსახურთაჲს, და
ვჭყოთ სსენებასა მათსა აწილის 29. და მივედით
კვზიკო ქალაქად, სადა დიწელი მოწამეობისა დასრულა
წანასწარ მდჲდეღ-მოწამეძან ემეღანე კვზიკელძან,
რომლისა სსენებასა ვჭყოთ აგუსტოს 8. ამათთა ხა-
ლუათათჲს ვძადლობთ უფალსა. ხოლო მდჲდეღთ-მთა-
ვარძან კვზიკოსძან გერასიმე, ფრიად სტუმართ-მოუქა-
რებით შეგვთჲსა.

და მიერ წარვედით, პრიკონისისა ეპარხია განვედით და
მიერ მირიოფოტისა ეკკლესიასა მივედით, და უოკლად-
სამდჲდეღო ნიკომიდიოს, კატი ჰატოისანი, ფრიად შე-
გვტობობდა და მოწლედ გვთავაზობდა. და მიერ წარვე-
დით ქალაქად კალიოპად, რამეთუ სილა ესე ჩუწნი ზღჲს
პარს იყო; ახლოს ვიარებოდათ ამისოჲს, რათა გრძელ-
ძან გზაძან ზღჲსაძან შეჴირეშება და ნჲუ-დანოქმელობა
არა შეგუძამთხჲს, და კალიოპოლით მივედით ლამბესი-
კო ქალაქად წმინდისა მამისა ჩუწნისა პართენი ლამ-
ფისაკოსა, რომლისა სსენება არს ფებერუალს 7-სა,
და მენკე ლამფისაკოს არს სწამებელი წმინდისა მოწამისა

ტრიფონისა, სადა იგი ბატონა რა ამოებდა, და მუნვე იწაძა, და არს აიაზმა სარწმუნოებით მიმავლთათჳს სსკურნებულ, რომლისა ხსენება მოკალს იუბერულს 1. და მიერ განვედათ მხიდოს, და მიერ ბიდაზისარს, ცახესა მას, სადა შეიწდება ზღუა ვითარ მტირისა მდინარისა ოდნად. და პირის-პირ ციხე თურქთა. რათა არა მტერი აღკადეს კონსტანტინოპოლედ მტეზლნი არიან ივინი. ხალა ქრისტანეთა მათ ჰატივ-გუბატ დიდად და მიერ წარვიგზავნენით ჳალაკად მიტილინად, ხალა სამწყსოსა მეთმენისასა. და მივედით და ვიხილეთ ადგილი მთათა და ზღვთა ფრად შეზავებული, სავსე მონასტრებითა დედათა და მამათათა, და იჴდა მუნ მღუდელთ-მთავარი მათი სახელით არსენი, კაცი ჰატიასანი და უცხოთ-მოყურებითა ფრად შეკვწენარა. და ამისა შემდგომად წარვედით ქალაქად მიტილიანისა ეკკლესიასა წმინდისა მამისა ჩუჭნისა გიორგი მთაწმინდელისასა (71), რომლისა ხსენება არს აპრილის 7, და მიერ ქრისტანეთა გზა მოგუტეს და მივედით მასკონის და კუზლად სამწყსოსა ეფესოსსა, და მურქე ვრულს და ვრულითგან ჳალაკსა სამოსს, ქუჭყანასა და სოიველსა პითადორ ივილსოფოსისასა.

და შევედით ქუჭყანასა მას. გუჭუცხოვან ადგილთა სიაკეთე და მმუჭნიერება. კუნძული ზღუათა შორის და წალკოტას და ვენახოვანითა აღუესილი და მთა მალალი ნაძვანითა ტეკრითა დაჳვარულ იყო და მივედათ

---

(71) არა ქროწილისა, არამედ მიტილიანის ქალაქის ეკკლესიასა, რომელიცა მსხვილად ეძინა უყოფილად იმერსაგორისსა 829 — 342.

მღუდელთ-მთავრისა მათის კალინიკესად, და ქრისტეს
მოუწარენი ერნი კეოილად შეგვტეობდეს, და იქადამ
წარვესხანეს ჰატო ჴალაკად, საყოფელსა ღუთის-მე-
ტეუჭლისა იოანესსა, და მიედიოთ რა, მსტნეს ბისულს
ჩუჭნი, ჴირეს წართა და მოგუჭგებენ წმინდანი წანა-
მღუარნი და მამანი და ძმანი, და ჩუჭ-ლეობისებო მო-
ნასტროთასა მოგუაროთუჭს მდინარე და კუჭროთხა; ლამ-
პრებოთა და კეროენებოთა შეგვძღუნენ და იტყოდენ
შეგვწყალენსა მრავალ-ქამიერობით მეფეთა ჩუჭნთათჳს.
და ვახილეთ ნაწილი მრავალი და ქუაბი იგი აპოკალიფუ-
სასა, სიდა მჯდომარე იყო ღუთის-მეტეუჭელი იოანე, და
ერუჭნა უფალი და აღმსწერა გამოცხადება, და იყო რა
ღუთის-მეტეუჭლებისა მის მადლისა თქმად: ჰირუჭლით-
გან იყო სიტეუჭა, და აღმსწერა იგინი. და ვახილეთ
ჴაჴუ იგი, რომლითა დომენტიანე მეფემან ტეუჭ-ჴეო
რა მუნ ჰატმოსს, ჴაჴუთა შებოკილა. და სილარო ვი-
ხილეთ მონასტრისა მდიდარი, ფრად სავსე ქქათაგან
ძერ-ფასთა მრავალთა და მარგარიტთა და ოქროთა და
ვერცხლთა, ეკვლესიისა წმინდათა ჴურჴელთასა სავსე, და
კუჭროთხნი ძერ-ფასნა, და იყო მუნ ჴურბი ოქროსი მე-
ფისა ქართუჭლთაგან შემოწირული, და განუხათიეთ მარ-
ხუა მარიაშობისა მუნ, და დღესასწაულიცა დამიანებისა
მუნ აღვასრულეთ ჴეშმარიტსა მას სულიერსა ადგილსა
ღუთისაგან დაფარულსა მას მონასტრისა, მე უდარსძან
მათ თანა ხლებისამან. და იყო მუნ შკოლასაფილოსო-
ფოსო დიდი და ისწავებდენ მრავალნი შკოლისაგანნი.
და ვახილეთ ადგილი იგი ჴდუს ჰირსა, სიდა იგი ღუთის-
მეტეუჭლმან, კვრამ გრძნეული დანთქა; და კუაღად
ასილუჭისი ქქა დაქტეული მუნ ჴდათა შინა, და მოკუ-

დიხ დედანდ-მონასტრად და მოგუჭკებენ ზარის-ცემითა და მდინარითა და შევედით კველესიან და მივედი სახლსა დედანთ წინამძღუერისასა, და იუო აღსავალი სულიერითა დათა და დედათა მიერ მონასტერი იგი, და ვპა-დლობდით უფალსა, რომელმან არა უღირს-იჩინა ჩემ მდაბლისა მუნ მივრდამა და იუო მთლივ გუამა წმინ-დისა ხრისტოდულოსი მუნ.

ამისა შემდგომად აღვიდეთ ლოცუმა, და წარმოვედით ნავით და მოვედით ჰალასსა ლეროს, მონასტერსა მას უოკლად-წმინდისასა, საკურუჭლ-მოქმედსა და მიერთ კა-ლიმონასს, რამეთუ მუნ მყოფნი თურქნი საიდუმლოდ ქრისტიანობდენ. მივედით მიერთ მშუჭნიერსა მას ჰა-ლასსა სტანკოვს, ადგილსა და სოფელსა ბრძნისა იანო-კრატისასა, და აღმოქუხს წყალი მრავალი ზირით მისით, და მწწყავს მრავალ სამოთხეთა, და მიერ წარვედით კუნ-ძელსა სუბუქსა, და მიერ ჰალასსა კუნძელსა რო-დოს-გუჭსმა რამეთუ ამას დროსა შინა სახლებულან მალ-თისნი, ხოლო აგიოა სელთანსა და გუურია კაცნი იგი და მისულან და დასახლებულან სხუანი ჰალასსა შორს, და ამისთჳს ემტკრებიან მალთისნი თურქთა. და ვიხილეთ ციხე ძლიერი და კეთილად ნაშენი, რამეთუ კარებთა ზე-და ჟურნი და ხატნი მარმარისანი კუალადვე იუენეს. და მსტნეს რა მისულა ჩუჭნი, მიტროპოლიტმან როდოს-სისმან მოგუაგება არხიმანდრიტი თჳსი და კეთილად შეგუ-წუნარა და ჟეროვანი ჰატვი მოგუტა და განიცდებოდა ახლად მუნ მირონ ლუკიის ქალაქი და სამარხო წმინ-დისა მამისა ჩუჭნისა ნიკოლოზისა. და კუალად მუნვე ახლოს არს ტბა ერთი, და ტბასა შინა უსახა და საუდარი წმინდისა მამისა ჩუჭნისა

გრიგორი ნოსელისა ხარისხა, რამეთუ ორნივე ესე
ნიკოლოზ და გრიგორი ეპისკოპოსნი უოფილან
ჰისიდიისა მიტროპოლიტისა; ხოლო პისიდიასა ახ-
ლოს არს მუნვე და დავიუფნეთ მუნ დღენი ათე-
ქსმეტნი, რამეთუ თურქნი რა აღმოვიოთხუდენ ფირ-
მანსა ხონთქრისასა, ფრიადსა პატვისა მოკუპურობდენ
და არას შეგუწურუბდენ.

წარსულა მისირად და იერუსალიმად.

ამად ჟამად მოიწია დიდი გემი იერუსალიმიდან მომ-
უწუნებელი და მშთაქსებდით მუნ, რამეთუ იყო ნაკვი ესე
იერუსალიმად მიმუქანებელი, და მივიწინით რა ახ-
ლას იაფად ნაპირსა იერუსალიმისასა, აღკვდვა წინააღ-
მდგომი ქარი ესოდენ ძლიერი კნანდა და დავინთქენით;
სამდღეღელქანივითა მთანი იალბუზისანი ეგრეთ იხილქმ-
ბოდენ, და უკუნ გუჩქცია ოთხას მილიონადმდე და მო-
წვალებამან დუთისამან დაატხრო ქარი. მისრული ვიუა-
ვით უტხოსა რასამე ქუჭყანასა არაბეთს ასურეთისასა.
და იყო მუნ ქალაქი დიდი, და კვითხვდი: უკეთუ ქრის-
ტიანე ვინმე არს, და მითხრეს, ვითარმედ არაბნი ქრის-
ტიანენი არიან; ენა ბერძული და არცა თათრული არ
უწყიან. ვაუწყე ქრისტიანეთა მათ და ნაკვითა გამოკვსა-
ნათ მღწდელი ვინმე არაბი და მოგუჭგებნენ ქრისტიან-
ენი, და კეთილად შეგვთვსეს და ეკპლესიად შეგვძღვნენ
კუჭრთხითა და მდინარითა. ხოლო იყო კვრიაკე. ხოლო
მეუტხობოდა ენა მათი, რამეთუ არა მსმენოდა, და-
კათიეთ მუნ ჟამნი რავდენნიმე, რამეთუ ყოვლად სამ-
ღწდლო მიტროპოლიტი ზართენი არაბი, იფრიად ნუ-
გეშინის-გუჭემდა, და ერნი კუალად უმეტეს, რამეთუ ქა-
ლაქსა ამას ტრიპოლის ზეწარმოსდგომას მთა იგი ლი-
ბანი, რომლისაგან სოლომონ ბრძენი ნაძქთა ლიბანისა-
თა მუნით მოიდებდა ტაძრისა შენებსას. მუნ ახლო იყო
სოფელი და სწამებელი წმინდისა ბარბარასი, და კუა-
ლად სოფელი იერუსალიმელ ზატრიარხისა.

ხოლო მთასა მას შინა მჯდომარე იყო ზატრიარხი
მარონიტთა მწალებულთა და სავსე იყო ქუჭყანა იგი

მარონიტთაგან, რამეთუ სრულიად ლათინთა ეკკლესიასა შეერთებოდეს მარონიტნი. ხოლო ღუთის-მოყუქარეთა მათ არაბთა მოგვმზადეს გზისათჳს საგზალი და ჯორნი, რამეთუ ზღვთ აღარ წარვედით, არამედ ხმელით და აღკაღეთ ლოცუბა, და წარვედით, და კვლეთ დღენი სამნი სრულიად მარონიტთა ქუჩყანა და მივიწიებით მშუშნიერსა ქალაქსა ბერეთს არაბეთს მშუშნიერსა მას აღაგსა (75). არაბნი მუნებურნი სრულიად ანტიოხიისა ჰატრიარხისა სამწყესონი არიან და ვახხელით კაცი უოკლად-სამდრედელთს ბერეთისასა უფალსა იოანიკოსს, და ფრიად მძურად და მამურებრ შეგვტკობო და განგვმზადა სადგური და იქა უოფსას ჩუშნსა ეკკლესიასა თჳსსა ჩუშნ გუბამღუჯელთ-ძთავრა და გვთავაზებდა დიდად. და იყო მუნ შიხი დადებული კინძე და მდიდარი იოანე და წირჭა გუბაწვა და კაწირეთ რა, ქრისტეანეთა დიდად გუმსასურეს; რამეთუ ბერეთას თურქნი არა მჟურობელობენ, არამედ მათ შინა არიან უცხოეთსლნი სხელად დერმნი ეწოდება და იგინი არიან მჟურობელქალაქისა მის. რამეთუ დერმნი ესე კიოარნი არიან; ილოტუშნ ეკკლესიათა ჩუშნთა და მსაწათ: არცა წინა-დაიცუშთენ, და კაწალად თურქთა მუჩითთა ცა შინა მიულენ და ილოტუშნ, და განჯსუშნეთ მუნ ჟამნი რავდენნიძე და აღკაღეთ ლოცუბა და გვბომეს ჯორნი და საგზალნი და კაცი მტუშლნი გზისანი და წარვემართენით გზასა ჩუშნსა, იერუსალიმად მიმუქანებელსა და კვლეთ დღისა ორისა სავალი და მივიწიებით ზღვს ჰიჩსა

---

(75) ამას ქალაქსა მწირობდა წმინდა ეესტატი ჭეკუალად ამასუე ქალაქსა მოწკლა კეშაში წმინდამან გიორგი.

ტიმოთე.

მას თუთ მას ალაგსა, სანდა წინასწარ-მეტყუილნი იონა ვეშაშინ განავდო, და სათლავი წინასწარ-მეტყუილისა მის უპერეის თურქთა. და მიერ მივედით ქალაქსა სიადონს და შევედით სრასა ყოვლად-სამღწველოსა ცვროსისა და სიდონისასა, და მტირედნი ვინმე იუენეს მუნ ჩუჭნნი, რამეთუ სრულიად ფლორენციის კრებსასა შეერთადეს ქრისტიანენი, ვარნა ფრანგთა მღვდელთა ანა აწირუნებდეს ეკკლესიათა შინა მათთა: სრულიად ჩუჭნნი განწესება ეპურათ. და ვიხილეთ მუნ ადგილი, რომლისათჳს იტყვს სანარება: მოვიდა სანდკართა ტიროსისა და სიდონისათა, და ამა დედაკაცი ვინმე წყაროთა სისხლისათა გუჭმული შეესო სამოსელთა უფლისათა და განიკურნა. რამეთუ აწ თურქთა უპერეის ადგილი იგი, და არს მტირედ მოშორებით ადგილი, სანდა იგი წინასწარ-მეტყუილნი ილია მოვიდა სარეუთად სიდონისა დედაკაცისა ქერივისა და ჳურჳელსა მას სათქვლესა და სახეთესა არდარა მოაკლდა. და წარმოვედით მუნათ და მოვიწიენით ქალაქსა ცვროსს, ვითარცა იტყვს დავით: უცხოთესლისა მის ცვროსელისა ასული იყო, რომელიცა მიიუქანა სოლომონ ცოლად და სიუქარელისა მისისათჳს კერპსა მას ასტარატეს უზორა. ამისთჳს დავით წინასწარ აუწყა, « ვითარმედ და ასულმანცა ცვროსისა მან, მღკინთა ზირსა შენსა ლიტანიობდენ » და მიერიდა გან მივედით სოლომონის მიერ სიბჭმნით აღმოუქანილსა წყაროსა ქვთა და კირითა ხელით უქმნელსა რათმე საკრეჭლთა, და აღმოვიდის წყალი ექუსისა წისქვლისა სიბრუნავი, და ვიხილვდით რა სიუცხოესა მისსა ჳედა, მოგუადგენ ქართათა და მადლითა დიდი ვინმე კატნა უცხოთესლნი ცვროსისანა და განგუჳართო შიშან

მათმან, არამედ მქსწრათელ წარვედით და კვლეთ დაქმსა მას, დაკადგერთ სოფელსა ზიბს და ზებეუს, რამეთუ თურქნი იუჟნეს მენ სრულიად.

სუბლისად წარვედით და მივიწიენით ქალაქსა ჰტოლემიდსა. ხოლო მსცნა რა მისულა ჩემი უოვლად-სამდრედლომან ჰტოლემიდიდისამან თილოთეთს, თრიად კეთილად შეგვწენარა და სავანე გვბოძა. და ეკკლესიასა თუსსა ჩუჭნ გუამდრედლო-მთავარა. ესე ქალაქი აღუშენებია ჰტოლომეთს მეფესა და სახელიცა მისი მქჯან, და არს სამწესო იერუსალიმის ჰატრიარხისა, და განკათიეთ მენ ჟამნი ერთისა თთუსანი, რამეთუ ქრისტიანენი კეთილად შეგვწენარებდენ. და იყო მენ ახლო ქალაქი ნაზარეთი, სადაცა აღზრდილ იყო უფალი და წარვედით ადგილსა მას წმინდასა ლოცუად, რომელი იყო შორს ვიდრე ჟამისა სავალ. და ახლოდ რა მივიწიენით, გორასა რასმე ზედა იყო სახლი იოაკიმ და ანნასი, რამეთუ ნატკევიდა აჩნდეს, რამეთუ მივიწიენით გორასა რასამე ზედა მადლსა და მივედით ნაზარეთად საუოფელსა უფლისასა. აქა მწუხრი არაბთა მათ ქრისტიანეთა თანა ვილოცეთ ეკკლესიასა მას, სადა წუარო აღმოდის და უოვლად-წმინდა ქალწული წუაროსა მისგან რა აღმოივსებდა, ესმა ხმა ანგელოზისა: « გიხაროდენ მამადლებულო უფალი შენთანა ». — მდრედლნი და ერთი მუნებურნი ჟამისა წირუად მანუჭვდეს და კურნებასა ითხაუდეს ჩემ მიერ, რომელსა მე მიხმდა ეღირსსა მათ მიერ შეწევნა, რამეთუ ვითარცა მდრედლო-მთავარსა განმიტდიდენ, და არა უწუოდენ უღირსება შინაგანისა ჩემისა, რამეთუ კრთებოდეს თერხნი ჩემნი სრულად ადგილთა მათ წმინდათა და ცოდუთა მოტკეკებასა კუჯადი უოვლისა,

რომელმან არა ღირს-იჩინა ცოდვლის თავისა ჩემისა მუნ მისიჲდა. და ვახილეთ საკდარი იგი, სახლი ოსიუბისა, სადა მსახური საკვარჲტლებისა გბრძილ, ქალწულსა გამანუილისა შობისა უნამდვლესდა; და სადა მცემელქმნული მკდომან ეყო სიტესა ზედა, თავუბანის-ვცრთა ადგილისა მას საკვარჲტლისა, და იყო ახლო კანას გალიისა, სადა წყალი ღვინად შესტქალა უფალმან, და კლდეცა იგი, სადა ურთაას ენებათ, რათამცა გარდაავდეს მას ზედა. და იყო მახლობელი, სადა უფალმან თერი იტქალა: მათა თბორი, კლდე მალაი, წაიკელი და ზედ მონასტერი. და ოთხი ეკკლესიას ნახარეთს ქართუტლთაგან არსო აღმენკუელია, რაჟამს ვახტანგ გორგასიანმან დაიბურა იერუსალიმი. და იყო მუნ მცირედ მოშორებით ზღჳა იგი ტიბერიისა, და გზისა ზედა ჯურღმული იგი, რაჟამს თვტინე დედაკტსა სამარტელსა ზრახვდა უფალი. და აღვასრულეთ რა ლოტჳ უღირსთა მუნ, წარმოკედათ. რამეთუ იერუსალიმს მლოტჳტლი მრავალი მიავდეს, არამედ ნახარეთს, მლოტჳტლი ვერ შეკლის გზისა სიმორისათჳს და შიშისათჳს არაბათსა. ინება უფალმან, და ჩქტს, რომელსა არა კულოდით, უფალი მაკვმდჳ და წარკვდით ნახარეთათ.

იყო მუნ კენასა იგი ნაბოთესი და ათორმეტნი ქჳნანი, რომელი ილიამან დასხნა, და მღჳდელნი იგი სიტრუჳისანი მოსრნა, და მუნ იდგა, შორად ათისა კამისა სავალსა, სრანი ოროდა მუისანსა, და სახლი, სადა ნათლის-მცემელი შებორკილან ოროდმან და თავი წარჳქჳტათ. და მოგაწიენით კჳლად ჰტოლემანდად და აქმნა ნებითა ღჳათსათა ჰჳკა კეთალი და შშთავსხედით ნავსა და გამავკლეთ მთა კარმელი, საღჳერი ილია წინასწარ-მეტჳტლისა და კესარია თვლაჳჳქსი, სადა უფალი ეტკეთდა მოწათჳთა:

რა მსოფლიო კატოთ მისა კატისა უოფად. თუთ წმინდა მარტინიანე ამა კესარიელია, რომლისა სსენება არს იუ ბერქალს 13. და მიერიტვან მივიწიენით იოპედ, რომელსა ს აწ თურქნი იათუად უწოდენ. და იღუმენმან მის მონასტრისა, კეთილად შეგვწუნარა და კვლოდით წარსიქლად იერუსალიმად: ხოლო იოპეს იუო კინმე დედა-კატი, რომელსა სახელი ერქვა ტახითა და იუო მის დღესა შინა დასნეულება და სიკუდილი მისი, ესმა მოწათუთა ჰეტრესი, რამეთუ მუნ არს; მიავლინეს მისსა და ლოცვადეს (საქმ. მოც.). ესე იგი არს, რაჟამს ჰეტრე მოცაქული კარნილიოსმან მოაწვა, რათა ტახითა ჯადგინოს მოკუქდარი; და კუქლად აქავე უოფასა ითხედ ერქვნა ჰეტრეს ზეცილამ ტილო შთამოკიდებული ქიჭწწარმავალთა და ცხოველითა აღსავსე; და არს ქელებად სახლი იგი, სადა ჰეტრემ მოიხილა და სახლი იგი, სადა ტახითა აღადგინა, თურქთაგან მოხრებულ ჰიეს. და წარგვძღვა არაბა თურქი დაზად, სადა იჯდა ჰორთერი დაზელ ეპისკოპოსი, რომლისა სსენება მოვალს იუ ბერქალს 26, და კუქლად ესე დაზა არს, რაჟამს სამფსონ გმირმან, თქალ-დაბრმობილმან, სუჭტნი წარაქციუნა და უცხო თესლნი მოსრნა. და მოვიწიენით არიმათიად, და აწ რუმლად უწოდენ დილიდიად და მონასტრისა შეგვწუნარეს და ლუდიად, ახლოს სადა არს სათლავი წმინდისა გიორგისა.

ხოლო აწ ლუდიისათუს მოხსენება ისმინეთ. რაჟამს ჰქარცმასა უფლისასა მელსა ზედ უსულოდ დამოკიდებულ იუო გუამი უფლისა, და იოსებ მშუჭნიერმან გამოითხოვა გუამი უფლისა ზილატესგან და გარდამოსხნა მელისაგან და სათლავსა დასდუა, ამისთუს

ურინი შერად აღუდგეს იოსებს, თუ რასათუც გამოათხოვა გუბია მისიო. ამის მიზეზისათუც შეაზურეს ურინათ და საზურობალესა შეაუენეს. ხოლო შემდგომად აღდგომისა, საზურობალესა მას შინა ნათელი გამოუბრწყინდა, და უიჯალი ერქვნა, და მუჯდობა მაჭსცა, და ეტუოდა ვითარმედ, ჰეტრეს უსარწყუნოეს იუავ ჩემდამო, მოკვედ რათა აღმოვიუქანო საზურობილით და შეიმძა ადგილი იგი, და ორნივე გამოვიდნენ, და ამისთუც იოსებო იტუოდა, ვითარმედ მკუჯარნი აღდგომილნი თუთ თქალითა ვიხილეო და ზრახუა-ვჭყავ მათთანაო. ამისა შემდგომად იოსებისა სახლად თუცად მისულა რა მსცნეს, სელეკვოს და აბიბოს მე გამალიელისა, ნიკოდიმოს და ბლადიოს მასთუც ნუგეშად და სახილქულად მისრულ-იუენეს. მას შინ მუნ გამობრწყინდა ნათელი გამოუთქმელი და გურქქა მუჯდობაო, და ჩუწნ ზე კერ აღეკმართენით გამოუთქმელისაგან ბრწყინულებისა. ხოლო უფალმან თუთოეულს თაკსა ზედა დაგუდჳა და გუწტუოდა, რასათუც ესრეთ ურქტულ იქმენით და შემრწყუნდით; ანუ არა მამამან მოძაკვლიან მე, და შემძლებელ-სართ სახელითა მისითა ქმნად და მსთხოვეთ მამასა ჩემსა ნიჳნი სულისა წმინდისანი და აღივსნეთ თქუწნ; ხოლო ჩუწნ ვარქქეთ; უფალო, რა არს სული წმინდა ანუ ძალი მისა? გურქქა ჩუწნ: ამინ გეტუუ თქუწნ, უკეთუ არა მიიღოთ სული წმინდა, კერ იქმენეთ მე ნათლისა. ხოლო ჩემთანა ნიკოდიმოს ეტუოდა; უკეთუ არა იშუნეთ წელისაგან და სულისა, კერ შეხუდეთ სასუფუველსა და აწცა ვარქქეთ ჩუწნ: აწ უკუქ მოგუწც ჩუწნ სული წმინდა. მამინ შთაგუბერა ჩუწნ უფალმან იესო ქრისტემან და გურქქა ჩუწნ: მიიღეთ სული წმინდა და აღვსენით ჩუწნ სულისა წმინდისა მად

ლიათ და გიჭტუიდა ჩქინ უივლი, ვაოარმედ ლუდიას შინა წარველით და ხხარეთ აღდგომას ჩემა და წარკიდა უივლი ჩქინუან. « იქტეუდა რა ჰეტრე უოველთა მათ ადგილთა, შიავ. და წმინდათა მათთა, რომელნი მკვდარი იყინეს ლუდაას და ჰუაგეს მენ ვაჭა, რომელსა ერქვა ენეა, რუს წელითგან. ქეჭმედუბარე: » (76) და აღუჭმდეუთ და მაველით ლუდიას და ექადაგუთ სიტყუა ჳუმარბიტუ ბიას და მოაქცეს და ნათელადეს და ადაშენეს ეკლეისი და აწვეს იერუსალიმით ჰეტრე, თავი მოცაქელთა, და მოვიდა ლუდაას და შეჭსწინა მსკეჭრზლი საიდუმლოთა და აკურთხეს ეკლეისი და სელი დაასხა ელასი ეპისკოპოსად. ხოლო ურიათა მსცნეს რა ესე, შეაპერნეს ივინი და ჰეუჭმნეს და ეკლეისი მიუღეს. არაქედ მაშინ რომნი მოავრობდენ მუნ, და მიუღეს მათ ეკლეისი ჰერითათ, დაბეჭდეს და იტყოდეს: ორმოცთა დღეთა არა ეანელას კარი საუდრისა ამის, და ვისიტა სასწაული იჰოვოს მინ, ურიათა ანუ ქრისტიანეთა, მათ მიეტეს. ხოლო ენეა შეწიხებულ იუო ამისოვს და მოვიდა იერუსალიმად კედრებად დედისა უაქლისა ამისოვს. ხოლო დედა უფლისა ეტყოდა: ნუგეშინინ, რაქეთუ მეძან და ღმერთმან ჩემძან სასწაულად სახე ჩემა გამოასახას მუნ. ხოლო შემდგომად ორმოცთა დღეთასა, აღაზუნეს კლიტენი კარისა მისგან და ურიანი შინა არა შევიდეს, ხოლო მოავარი რომთა შევიდა შინა და იხილა დედა იესოსი გამოასახული და ეწერა ზედა, ვათარმედ « დედა უფლისა ». ამისთვს მისცეს კლიტე ეკლეისიისა ქრისტიანეთა მათ. ვინაცა შემდგომად მრავალთა ყამთა მიტეე უსჯულო

(76) ხაჭე მაც. თავი 9. მუხ. 33.

დიოკლიტანე მეფე იქმნა, და ზატხელს ნიუმბიდას და კესარიას დაათავს დღენი, და სამართისა იერუსალიმს და პალესტანეს, და მხედართმთავარა სტრატოლატი სამეფოს მისისა, ვითარცა ჩუქულებს იყო, თანა მუცობდა. და მოვიდა რა დიოკლიტინე იერუსალიმად დასამთრებად, სტრატოლატი იგი მივიდა ლუდიას და იქორწინა მუნ და იშუა მათვან წმინდა მოწამე გიორგია ღვწლეთ-შემოსალი ხალა აღაზარდა რა გიორგი, მონაცალე იქმნა ადელსა მამისა თვისისა. არამედ ჭეშმარიტითა სარწმუნოებათა ქრისტიანეთა იტყეოდა, და კანდაღან მსტნა ესე დიოკლიტინემ, ძრავლითა ლიქნითა ხელ-მეო ცთუნება მისი და ვერ-ემლო. და ბრძანა უწყალონი სატანჯუტლი და საეკდილი მისი. მაშინ ხოვანი გიორგი მსახერსა თვისსა პარკავარბოხს იეკედესა თვისსა მისტმს, და ეტუჯს; ვიცი რამეთუ დიოკლიტანეს ეგულუტობის წამება და საეკდილა ჩემა, ხალა მუნ ბეჭედი ესე ჩემა განაკაჭრე და გრამი ჩემა წარადე და დამარხე ლუდას. და ესრეთ იქმნა და თუთოსახეთს სატანჯუტლთა შემდგომად, თავი წარმეკუტეს და წმინდა იგი თავი მისი მოიღო და დამარხა ღელაკერიმან ლუდას ნოემბრისჲ, და კვალად სწორსა მისსა, ილორის მონასტერისა წმინდას გიორგისასა სასწაულთა მათუჯს, რომელნი იქმნებიან წლითა-წლად (77), დღესასწაულობა განაჩინეს.

---

(77) რამეთუ ვიცით ვიყოიე უმეცაროთ დღესასწაულსა წმინდას გიორგისასა, ჰსწორებდ სასწაულოცა ჩუტნება უარ-მეუტლთ, ხიუწარულისათუბ და ხასოების მისისა. ვითარცა რუხნი მასსა მიცუალესასა წმინდასა ხიუალოთისასა დღესასწაულობეს, რომელი ჩუტნ არა ვუწყით. ციოათუ.

სალო აწ პარეტლსავე სიტყუქსა მივიდეთ. რამეთუ რუმლს უოფასა ჩეტნსა, შემოჭებენ თუქნი და მთავარნი არაბთანი, მტუტლნი გზისანი; იუო შიში ფრიადი გზათა შორის და წარეუმართენით გზასა იერუსალიმად მიმეუნანებლსა მრავალნი სულნი. და იუო დიდი სატანჯუტლი არაბთაგან, რამეთუ მას წელსა ფაშა თურქთა არა იუო მჯდამი, და ამისთჳს ლაღობდნენ არაბნი. რამეთუ გზათა ზედა არაბნი ურცხუნი ჩამომდგარი იუუნეს და ეპურათ კეტრთხა ლურსმანთა მიერ მსხმულნი რკინათა და მსტემდეს ქრისტიანეთა; და იუო ზახალი და

აღორისა წმინდისა გიორგისა დღესსწაულობა 10 ნაემს ბერს უპურაეს მხოლოდ ქართუტლთა ეკკლესიასა. არცა ბერძენთა, არცა რუსთა და არცა სხუთა მართლმადიდებლობისა შედეგილთა ქრისტიანეთა არა აქმსთ დღესსწაული ესე, რომლისა მიზეზიანთჳს მუტლადჳე ნოემბრისა თთუტნსა ექადა ქარათუტლთაგან გიორგობის-თთუტ.

სამ-თოტუტნში, დაბეჳდილსა ქ. თფილისს 1791 წელსა მეფისა მრავლის II ფამსა, გუტრდჳედ 295 ჰსწერათ ესე: « აპრილის 23 აღუხარულეთ დღესსწაულსა წმინდისა გიორგისსა, ვინადგან მას დღესა სრულ-ჰქეო დუაწლი წამებისა თჳხასა. სალო ნოემბერისა 3 განასტება არს ტამრისსა მიხისა, სადა დაიდეს მრავალ-მოღუწე წმინდა გუამი მიხი და ლიტონად გარდაიდების თჳნიერსა სადიდებელისა და სასარუბისა. სალო აპრილსა 23 ბრწინუაჳედ დღესსწაულობსა წმინდა ეკკლესია ბერძენთა და რუსთა: მრავალ-გზის იქმნება ბის თუთ ბრწინუაჳესა ქრისტეს აღდგომისა და ბრწინუაჳედ ლესა გარასა, რომელსადა დღესა. ანუ თუ დღისა პარახეკისა და მადამოს დემოსიოს. აღსრულების. ვითარცა წმინდა დის ხარებისა. სალო სხუთა დეთა სეკკლესიოდ განწეო სებული დღესსწაული წმინდისა გიორგისა ვერ სადა ვჳჳა-ვეო, არცა ბერძენისა და არცა რუსისა წერილსა შინა, ვითარ დაქუტნ ქართუტლნი ვდღესსწაულობთ ნოემბერს 10 და სსუადა

კაბა და მსთხოვდენ საფასეთა. არამედ დამბადებელმან, რომელმანცა სიკუდილი დაითმინა და ჯუარცმა ჩუქნთუს თავს-იდუა, და ადგილნი იგი ჯუარცმისა და დაიღუპსა მისისანი ქუჭყანასა ზედ იხილუჭმის, მისდა მიმავლთა თაუქანის-ტემად სატანჯუჭლთა სახელისა მისასათუს, სახარელევან ჭყო და საწად სარწმუნოებით და სურვლით მიმავლთათუს. და მივედით სოფელსა ეგმაისს, სადა იგი უთავლი ლეკას და კლეოპას სწორად მიმავლთა გამოეცხა და და მათ თანა ზრახუა ჭყო, და მიზეზ-ჭყო მათვან წარსულა. ხალხ ივანი ეტყოდეს, მწუხრ-არს და მიდრე-

---

« ზ სსუას ადგილსა, სსუსა ზ სსუათა დღეთა: შეიდგომად
« აღუქებისა უოკელთა გურათა ვიდრე უოკელთა წმინდათა გუ-
« რადმდე, რომელსამე ქაშოკითად უწოდეს, რომელსამე კალა-
« რბინად, რომელსამე ზღუდრად. თუთ საუფლოსა დღეს ამაღ-
« ლებისასა თელეთობად სახელს-ჭხდებენ. შე ესრეთ გვგონებ:
« ესენი არცა ერთი ხათნო დუთისა იუოს, არცა დიდისა მო-
« წამისა გიორგისა, არამედ უოკელი მოპოვნეუბული ზ საეშ-
« შავო. აწ რომელსა ესებოს დიდებულისა მოწამისა სათნო-
« მსასურება, მოძადლება ზ სულიერისა დღესასწაულისა მისისა
« აღსრულება, აწრილსა 23 ზ ნოემბერსა 3 აღასრულონ, ვი-
« თარცა წეროლ-არს თუსითა წესითა. »

გვგონებ ესე სიტყუანი იუენეს კათოლიკოზის ანტონის პირუჭლისა, რომელსაცა ჰხუროდა შეთანხმება ქართუჭლთა ეკკლესიისა ჩუჭულებათა ბერძენთა დედა-ეკკლესიისა, მიუხე-
დუჭლად იას უოკელ-აუამითისა ჰზრისა, რომელ თუთოკელსა ეკრძოდ მართლ-ამადიებელსა ეკკლესიასა დაუბრკოლებელად აქუნან საკუთარნი დღესასწაულნი მოსახსენებულად დიდთა შე-
ოხუჭლათა. ესრეთ რუსთა ეკკლესიასა აქუნ დღესასწაულობა საფარუჭლისა უოკლად-წმინდისა დუთის-მშობელისა 1 ოკუ-
დომბერს და დღესასწაული წმინდისა ნიკოლოზისა 9 მაისს. რომელნიცა არა აქუნთ დღესცა ბერძენთა.

კილარს დღე ესე: დაადგურ ჩქმნოანს და მთადო ჰური.
და განსტუხს; ხალა მათ განეხუნეს თქალნი მათნი
და იტნეს უფალი, არამედ თავადი განემორა მათგან.
არს ეკლესია მას ადგილსა დიდი და გამოვედით შიქს
და წარმოვედით, რამეთუ სამოც უტეკან შიქს იუჲ იე-
რუსალია, და ვკლეთ აღმართა ადგალა ქვანი, და გა-
მოქმინდა გორასა რხსმე დადას მოგეტრდებით იერუსა-
ლიძი, ქალაქა მეუფისა დადისა, შენებულეს ცხეთას ძლი-
რი, და ტამარი სოლომონასი, მსხგავსი ცისაგან გამო-
კრთომილასა, იერადი მსხგავსი ირისესა, განსაცუფრებუ-
ლი მხედრეტლას; და კუალად მახლობელ მისსა წმინდა
ტამარი, რომელსა უოვლად-წმინდა დაემკვდრა და ტამ-
რად აღაუქანეს. იერუსალიძი შენებულ-არს, ვითარცა ქა-
ლაქა და საუფოფელნი მისნი მისთანა, ვითარცა ჭითქუ-
წინასწარ-მეტყუეტლმან. და მივიწიენით და შევეკლეთ კარი
და მავკედია. რომელთა იგი მრქეტს, ვითარმედ გზათ
უფლისათა შევიდეთ: მრავლათა სიხარულათა აღვივის და
ვერჩიდი მათ, და გლობათა და ლოცუათა შევეწირვედი
კათოლიკე და სამოცაქულე ეკლესიასა და სრასა იერუ-
სალიმასსა, და მოგეტრებენ ეპატრომე და სხუანი
განმეგნი ეკლესიასანი, და ხუალასად წარგვძღუნენ და

ესრეთ არა არს საიჭუო, რომელ ჰაკიყად რომელთამე ძღუ-
ლად ხასწაულთა საქართუტლოსა შინა, ახუ ენკეჩიობისათჳს
და განასლუებიზიოჳს ტარისა ილიარს, სახელსა ზუდა დიდისა
მოწამისა გიორგისა. დაქსდრეტს დღესასწაულობა ნოემბრის
10. — მაშასადამე არა რად არს დასაწუნებულ და განსაკიც-
ხეტლ დღესასწაულობა მისი დღესა ამას მართლმადიდებულ-
თაგან ქრისტიანეთა წმინდასა ქართუტლთ ეკლესიასა.

მიგვეუქნეს ადგილსა მას, სადა მარამ მაგდანიელმან იხილა უფალი იესო და ეწიან ამბობებდა ფერხთა, და უფალი ეტყოდა: მარამ ნუ შემობეჭები, რამეთუ არღა აღსრულვარ მამისა ჩემისა; და ზედან ხსლო ეკვლევისა წმინდისა აკობ მოტიქელისა მმისა უფლისა და ზარქუჭლისა მღვდელ-მთავრისა. და აწ სპაატრიარხო ეკვლესია იგი არს. და მივედით მუნვე მონასტერსა აბრას-ამისსა, სადა ისაკის შეწირუბ ენება, რომელიცა აბაშიძეს გიორგის აღუშენებია დაქცეული, და თაყუანის-კეცთა ადგილსა მას, და მადრით მიგვეუქნეს დიდსა მას კარსა ადგომისა ქრისტესსა და საფლავისსა. განვიცადეთ დი-დი ეკვლესია, მაღალი, გუმბათიანა წესისაებრ ეკვლე-სიათსა, და მეორე თავი მორღუჭული გუმბათისაგით აღა მართული, ქრისტეს საფლავისა ასწერივ, და მიწსა ორი კარის ბჟე. ერთი იგი არს, რომელსა მარამ მეგვტე-ლი ვერ შევიდა და მეორე სხვა. და შევედით დიდსა მას ეკვლესიასა, და მივიწიენით საფლავსა უფლისასა, და ვიძიებდი, თუ ვითარ უკადრისითა სულითა და უღირ-სითა ბავითა შევკადრო შესულად ცოდვლთაგან შეუკალსა მას ადგილსა, და მომესხენებოდაც ცოდუანა ჩემსა. გარ-ნა ხელეჭყავ კანაიერად შესულად და მუნღნი დაკადვენ და ზარი წმინდათა საფლავთა დამდებთა მოწყალეებისა მოსაზრელი, გლახავითა და მოწლითა ზმათა ცოდუანთაგან ხსნასა ვეჯოდი, და ვიტყოდა: გუნღნი ანგელთათანა განკვრდეს, რაჟამს იხილეს მკუდართათანა შერაცხალი; და იხილეთ და განიცადეთ საფლავი ქრისტეს ღუთისა ჩუჭნისა. და მცირესა მას ტამარსა საფლავისსა, ძრავა-ლი კანდელი აღნიებული ელუბრედ კვადნეს, ვათა სიმ-ზურქაღე შესწვდა კაცთა. და გამოველ და ვიხილე ადგილი,

სადა ჯუარადამ გარდამოსხნეს და მუნ დაჰსდუჭს და წარგრაგნეს. და მივედით დიდსა მას კათოლიკე ეკკლესიასა და ვიცყოდი ოსალმუნსა: ვიხარე, რომელთა მრქუცს მე სანხლსა უფლისასა შევიდეთ; დადგრომილ იეუენეს ივერხნი ჩემნი იერუსალიმს. და აღველ მუნვე გოლგოთად, სისხლითა იესო ქრისტესითა დაღტობილსა მას ადგილსა მრავლისათვს სულ-გრძელებისა, და კატომოუარებისა მისასა. რამეთუ მე ცოდვლას ვითარ არა შემწვად ზირი უღირსი და ხელი შებღაღული, წმინდათა მათ ადგილთა მოხუცვად. რამეთუ კლდე იგი განზებული იხილუებდა და, ჯუარი ამაღლებული; და ხედ სახე ქრისტესი, ძელსა დამოკიდებული, სისხლითა შესუარული უცხოდ განიხდებოდა. მართალი იგი, მოწყალებისათვს აცტა ცოდვლთაგან სიმართლისათვს ჯუარცმული მუნ რა იხილუებდის, ვისი გული იეოს მადნატისა, რომელი არა მსტირადეს. და მუნ ზატრიარხისა ტახტისა საიერხესა ქუასედე ეწერა ქართულად: მეფემან ქართუჭლთა და კახთამან ლეონ წარმოავლინა იოაკიმ ჯუარის-მამა საივასითა, და საივლავი ქრისტესი დაქტეული და გოლგოთა მან აღაშენაო. მას აქეთ წარსრულან წელნა 222 აქამოდდე: და კმაღლობდი, ჩემ უღირსისათვს მუნ მიწვეუნასა, უფალსა და თაუჟანის-ცემასათვს მუნ, და ვიცყოდი ოსალმუნსა ამას: « არა ვეც მილი თუქლთა ჩემთა და რული წამთა ჩემთა და განსუჭნება ხორტთა ჩემთა, ვიდრემდის კჰმოო მე ადგილი უფლისა და საყოფელი ღუთისა იაკობისა, და ექებდე იერუსალიმ, უგალობდე დიერთსა შენსა სიონ ».

და ვიხილეო ადგილი იგი და ეკკლესიას, სადა დედოფალმან ელენე ჯუარი ჰმოვა, და სადა მოარბეს სუჭტას

უფალი და მსტემდეს და სხჳანი მრავალნი ადვილნი წმინდანნი. ანუ ვითარ ძალმედუნს თუთოეულად აღწერად და იერუსალიმისათჳს შესხმად, და თუ ვითარ ხელითა მტვიცითა და მკლავითა ძაღლითა ღრთისათა აღაშენა და ანუ ახლისა ქრისტესა განსორცვიულებისა და ჟჳარცმისა, თუ ვითარ საკვრქულად განიცდებოდა. თუცა იურიად რიტორება აღწჳმასხო და ანუ ჳურ-რჩეულებათა ენა ენისადმი აღმეგო, ეგრეთჳ ვითარ შემლო ჟეროვანი აღწერა საიდუმლოთა მათ შინა ქმნილთა. არაჳედ სულისა მუსთა ენათა მოქცევანი, კნინ თქმულება ესე ჩემძიერ ერმაულად იმწუჭრვალენ ჳორქულიდგან შენებულება ქაჭყენისა მის გულის-სათქმელისა, საბათისა თითისა განრჩეული და აღმკული ხეროკიხდა ესე ხეროთ მოძღრისა და შემოქმედისა მიერ, ვითარცა მსთქჳა დავით : გამოირჩია უფალმან სიონი სამკვდრებულად თჳსად. ცე ჳემძარიცად სერუვიმთა ზედა მჯდომარემან მეუფემან და უფალმან ძალთამან, რომელმანცა აღაშენა ზღუდენი იერუსალიმისანი სახლად საბათისა და წმინდათ წმინდათა სახლი იგი სოლომონებრივი და ცაძარი სამეუფო ძალთა თუ განცხადდა, თუ ვითარ სიბრძნითა დაფუძნებულობა მისი მის უცნოსაგან წარმოინერგეს და ქმნულება საკვრქულებისა ამისი მისუქმნოსამდე, აღამკვდეს; ანუ ვითარ ქართულამდე ამისთჳს ვისიბრძნის-მეტყუქლოთ კნინამოუბარ ენითა ჩუჭნითა. არამედ უსაწად ჩემდა ესე, ჳათა დავითებრივი ხმანი მიუმუსიკნეთ ზედა ქალაქსა ამას წმინდასა იერუსალიმსა, ქალაქსა მისსა. და ანუ თუმცა ეკვაება შესხმა ივისიკურთა ხმათამი შკოლისა ებნათამი, დაბერუაჳ ათთა ნამდჯლისათა ნამკოთ მუსთა ზე ქებთა აღცვრეიუჳ მისი, და ღუთის-მეტყუქ-

ლებითაც ნაშთამე ჰაკუნად მათ შორისა სახლისა ღმთისა იებოსელისათჳს, აწ უკუტ ანუ უკუტ-არს მეს ამისთჳს თნეუ ბაჲ. — ისმინეთ ამისა არსებისათჳს (78).

1. არსებამან და მიწეზმან ზესთა გონიერისა არსებამან, რომლისა აუიუეობა უძრავ. ამან მსუქნად-ვესუელითა ვნებითა, და ჩენიუთათა ზავებითა რომლითა ქალაქი ესე აარსა და იარა ანსებამან უცხოამან. არსებითი ესე და ნიუთაურებრივი შენება და დიდად წიარ დიდებულისა თჳსისა ჰყო, რომლისადმი სოლომონცა ისიბრძმან წინამძჭრობაჲ ესე, და ვენახად აღონახსა ამკო. ვითარმედ აღვძსთთ ვენახთა. უკეთუ აღუჩავან ვენახი, აღუჩავდეს თუ ხილნი, აღუჩავდეს თუ ვარდნი, მუნ მიუცნე შენ მუძენი ჩემნი, მან გამაჩსტეს სუნენლებაჲ და ვინ არს რომელი აღმოიჭვრეს, ვითარცა ცისკარი. სადა ვიდობანი მედაბარით და კანთორიდაში, ივიცანნი, კუტროიხი და მანანა არსებითნი, ნიუთნი და ქჳნიცა ათორნი, სამარაგდე და ზმერი და ტობასიონ განდგომელ უსაშუალოდ და განწმედილებ იხანებოდეს.

2. რათადენ არა თუ განწმედილებით, არამედ შერაწეით, არამედ განუსაზღვრებელობისა გარდასრულებითა რამათამე ზესთა აღმატებული ეოკლისა საწომისა და რიცხუსა ვითარ იგი ვიტყუთ, ვითარმედ მრავალარს მოწუალებს ღმთისა, დიდ არს საიდუმლო სიტყუსა ღმთისა, განგებულებისა ღმთისათჳს მივიღებთ; ეგრეთუტ სოიუელსა

---

(78) ესრეთისა ქებისა შესხმა, ათთა კატოლოკიისა ხმათა ზედა დაქსული, ჩუტულებად აქუნდათ მუტლთაცა სსოლასტიკისა უამთა მწერალთა ესრეთსავე მწერლობისა გუარსა ხმა-რობდენ ქართუტლნი მიწერ-მოწერისა წერილთაცა შინა.

შინა რაოდენ აღმცტიხელი უოკლისავე სისომისა ქება-
თასა, და მრავალ-არს საიდუმლონი ძეცლნი და ხსალნი
ქმნილნი იერუსალიმს, რომელთა არა არს რიცხუთა შე-
მოღება.

3. რ ა ხ ს ა მ ი მ ა რ თ არიან სახელ-მოადგამისა ხმი-
საებრ, ვითარმედ ზე წმინდა იგი იერუსალიმი საუდარი
მეუთვისა დიდისა უნივთობისა, ხოლო ესე ნივთიერები-
თა თქმულებრ ქალაქი მეუთვისა დიდისა ანუ ვითარცა
მცირე დიდისა მიძარო, ვითარცა მონა და მეუე.

4. ვ ი თ ა რ დიდებულებითა წინასწარ-მეტყუქვლთა
და მამათ-მოთავართა მშობი, მცხები შარავანდთა ცაძრისა
სამღუდელოსა მუჭლისა და ხსლისა მქონე ზეუკითარო-
სათვს, აწ იესე ივითარა სახელ-მოადგამად.

5. ს ა და ანუ არა უოკელსავე აღაკვებსა და უოკელ-
ნივე მას შინა, არამედ სამღუთოთათვს. ხოლო ამისთვის
ანუ არა აზანსა ქრესტანსა ჰალესტინესა საშუალ-ქრეს-
ტანისა მასეს სიტყვსა ადგალსა მუნ ზედვდეთო, ცხო-
ვრებასა თქვენსა წინაშე თქვენსა დამოკიდებულსა და
ვერგულის-ხმა ჭყოთ.

6. ო დ ე ს ო ბ ა არა არს მადლისათვს ჰირუჭლ საუ-
კუნეთა და უოკელსა ჟამსა. ხოლო ესე ზელოთა მტკიცო-
თა ისრაილოთა რა შემოიუქანდა და ზღუდენი იერიქოსა
ნი შეიმკრწოდეს, მას ჟამად ზღუდენი იერუსალიმი-
სანი აღშენდებოდეს.

7. მ დ ე ბ ა რ ე ო ბ ა მადლისათვს არა არს ამისი
მოღება, არამედ მდებარედ-არს იერუსალიმი შუა მთისა
ზეთის-ხილთასა და ქებასა ბარუქისასა დაემიან.

8. მ ქ ო ნ ე ბ ე ლ არს უფალი უოკლისავე არსისა
ხალელთა და უხილავთა, ხოლო ესე მქონე-არს საივლავისა

ცხოველს-მოფუტისა სახეურებელისა სისხლითა მეუფისათა ცხებულა გოლგოთას, წმინდა სიონი. ვითარმედ არა ქეთასულათა სიონისათა : აწა მეუფე შენი მოვალს მძუდი.

9. ქმნა მოქმედისათვს, ვითარცა უფლისა-ამურობელი და ჭქმნა იერუსალიმისა აღსრდა უფლისა და ხორცითა იზოჯა მხოლოდ-შობილი, შემოქმედი შექმნილისა შორის. აქუს სასწაულებს, ქმნილებს მათ შორის.

10. ვნება უვნებელისათვს აქა ვნებისა თავსადებს და შეჯილბა კეთილისა მის სორექისა, სავენახოსა მის წინა-უგო, რაჟამს უფალი ეტყოდა : იერუსალიმ, იერუსალიმ, რომელმან მოსწყუდენ და ქუა დაჭირბენ ძაულიანებულთა შენდა და სახლი და სავენახე საუჩარხელისა ღეთისა მრავალთა ვნებათა მოქმედად გამოწინდა, ვითარცა მსოქმედი უფალმან : რა უფო სავენახოსა ჩემსა ; მოვარდჯო ზღუდე მისი და იუოს დასატატებელ ; რამეთუ ველოდა, რათამცა ჭყო ეერემენი, ხოლო მან ჭყო კეროსთავი. დახსნად მისა მოსრულისა მკვდრისა, რომლისა ზედა ისრახა, ესე ხოს მკვდრი, მოვედით და მოვკლათ იგი და ჩუჭნდა იუოს სამკვდრებელი : მოჭელეს სიტუქა და მე ღეთისა ხორცითა და უარის-მოფუტელ მისსა იქმნეს. ამისთვისცა დაუტევა სახლი ისრაილისა ოხრად და წარსატატებელად, ვითარცა თვთ იტყოდა.

ესენი თვთ მეცა ვიხილენ ვნებათა მათ ადგილნი, და სადა იგი მტელსა გარე ილოცვდა, და მოციქულნი ურუჭლნი მძინარე იუენეს, სადა მტელი-არს და ხევი ნამოკანი, და ადგილი იგი შეპურობისა მისისა, სადა მსტემდეს, და ჰირქუჭ სასჯელისა : გან დაეცემოდა, და სადა ჰილატკისა წარადგინეს, და გამოჭეუანდათ რა, დახურეს თავსა და მსტემდეს, სადა იგი დედა სასურუჭლსა მისა

ჭეუჭბოდა და მტარქალთა მათ მისთვის ცრემლით ვეუ-
დრებოდა, და ივინი განამებდეს, სადა მჯდომარე მსტრა-
როდა მშობელი სამღუთოსა სანწმისისა და სხელი ანნასა
და კაიაფასი, და შოლტით საცემსა მას ადგილსა მოვი-
ხილვდით. რამეთუ ვისი გული იუფს ქვსა და სული ან-
დაძატიისა და არა მსტროდეს, სადა ჯუარს ატუქს და
კლდე იგი განმებული (79), სადა წარგრაგნიდეს და სადა
დაიდუა უფალი.

ხოლო, რამეთუ არა ვინ მეტნიერ იყო მას ჟამად თუ-
თოეულად, თუ რაოდენი სატანჯუქელი მინაზერეს უფალსა
და არცა წერით ვინმე გარდაძმოსცა. არამედ წმინდა ელია
საბედ დირსი საკვრუქლო-მოქმედი, რომლისა ხსენებს
არს ანრილის 24-სა (80), ამასთვის ეკედრებოდა უფალ-
სა, რათა განმოეცხადოს სატანჯუქელი თვისი. ხოლო შემ-
დგომად მრავლისა ეედრებისა, ერუქნა უფალი და ეტყო-
და ვნებათათვის: ვინადგან ესოდენ დაჭმუქრ და მეკედრე-
ბოდა, სიუარულისათვის ჩემისა, ვნებათა ჩემთათვის გამო-
გიცხადო.

---

(79) რამეთუ ორნი საფლავნი არიან ქრისტესნი. ერთი მკვილ-
სა, გაბოკუქთილი კლდისაგან, სადა არა ვინ დადებულ-
იყო. მუნ რა დაჭმუქრს უფალი, ანნამ და კაიაფასი აღილეს მუნით და
მტრუქლოთა მატანეს და სხუასა ადგილსა დაჭმუქრს და მუნ აღ-
ჭმუქრდა უფალი. ტიმოთე.

(80) არ ვიცი, რომლისა მიზრისათვის არა მოუხსენებიათ
საკვრუქლო-მოქმედი ელისაბედ ახლად დაბეჭდილთა ქართულ-
თა ჟამსთა შინა. რუსთა და ბერძენთა ეკკლესიისა ჟამში იზო-
ებს იგი მოსხენებულ, ვითარცა იპოებოდა ჟამთა შინა ქარ-
თულთა მუქლთა, ვითა აცხადებს თუთ ტიმოთე.

რამეთუ მტელს ძას ზეთას-ნილთასა ოდეს შეძიებურეს
მტეს მე ზირსა მჯიღა 122.

ეკრილის-ტემა მოძიებურეს 30.

მტელით ვადრე ანნას სახლადმდე დავეცი შუდ-გზის
და ივინი აღმადგინებდეს ქიჭყანით. 7.

მტეს თავსა და მკერდსა კუჭრთხი 205.

შემდგომად კისერსა და წელსა მჯიღით 22.

კჳალად კისერსა და წელსა მჯიღით 8.

თაკი მოძიებეს მკლავთა და მათრიეს.

მაგლიჯეს თმა თავისა ჩემისა

ხმა-ჭკკავ სულისა მიცემადმდე 38 გზის.

პარქიჭ მათრიეს 105 გზის.

სუჭტას რა დამაბეს, მტეს შოლტითა 32 გზის.

და კუჭრთხითა მტეს ონონ გზის.

ამა წელელებსედა მტეს მე ლელწითა I გზის.

ეკლისა ხურთითა მტეს 22 გზის.

მრავალ-გზის დამადგეს გვრგვნი ეკლისა.

შემდგომად კჳალად მტეს კუჭრთხითა.

მერმე სამი ლელწამი მტეს.

მნერწეჭს ზირსა 22 გზის.

მხედარნი შეკრებულ იუენეს ჩემთჳს 508.

მსახურნი იუენეს 303.

რომელთა შეძიებურეს და შემკრეს იუენეს ხუთნა 5.

სისხლი ჩემი დასწედა შუდ-ჯერ ასი ათას ერთ-ჯერ
ათი ათას ხუთ-გზის 710,005.

ვის არა უკვრდეს მეუფისაგან ესოდენთა სატან-
ჯმელთა თავსა-დება, ვინ არა სძრწოდეს და ვინ არა
განკვრდეს ?

ამათ სჯატანჯუშლთა ადგილი ვინილეთ და უღირსითა თურხითა ვსტკეპნიდი, და ადგილთა მათ სჯკრუშლთა და უცნაურთა და სჯკრუშლ-მოქმედთა ხილჯსათჯს უფალსა მადლობასა შევწირჯდი. მას მახლოსა მადლობა, რომელმან ღირს-მყო მე ხილქად მათდა. მასსა დიდება ამინ (*).

(*) წმინდა ელვისაბედ, სიყრმითგან ქალწულებასა შინა აღ-ზრდილი, შევიდა დეათა მონასტერსა ჭ ესოდენისა ღჭაწლი-თა ჭ მარსჯთა განატარებდა ცხოვრებასა, რომელ შეანბენ მას კინდა კორცნი. საზრდელად აჭუნდა ჰური მცირეა ჭ მღე-ლონი; ღჯნო ჭ ზეთი არა უხმევიეს არა-ოდეს; იმარსჯდა ორმეოცსა დღესა, ვითარცა წინასწარ-მეტყუშლი მოსე; შუა-ღამე ლოცუბად აღდგენილი განათლებოდა მარადის სეცვისა ნათლიათა; მოსუცვისა წელთა დაიდგინა განმტეღ დეათთა მონასტრისა ჭ იქმოდა სასწაულთა; ლოცჯთა მოჯკლა გუშღი მძჯნარე; განჯკურნა დედაკაცი მრავალ-წელ გუშმული სისხლი-სა დინებითა; განდევნიდა სულთა ბოროტთა კაცთაგან, მათ მიერ შეპურობილთა. — შემდგომად სიკუდილისცა იქმოდა სასწაულთა. სნუელი შესებითა საფლავისა მისისა, მიიღებდენ კურნებათა, ბრმანი მოღებითა სამკურნალოდ მტუშრისა სა-ფლავისგან მისისა. მიიღებდენ სედუქსა ჭ სხუათაცა მრავალთა იქმოდა სასწაულთა.

გერა კუმოკე ოდჯსობა ცხოვრებისა მისისა, კერცა ბერძულ-სა, კერცა რუსულსა მამათ-ცხოვრებათა შინა.

3. 0.

უკეთუ გენებოს ცნობად თუ ქართუტლანთ
ვითარ იპურობენ იერუსალიმს, ესრეთ
ვჭპოვენიო მუნ წერილთა შინა.

რამეთუ ზირუტლ ქრისტიანე ჭქმნილი მეოფე საქარა
დუტლომას მირიან ხოსროანანი, ნინოს მიერ წარმოა
ვლენილ-არს; მეოფე კონსტანტინე უხილავს და იერუსა
ლიმად მისრულ-არს, და ჟუჰარის მონასტრის ადგილი
მას უმოკნია. რამეთუ ესე არს ადგილი იგი, სადა
ლოთმან სამი ხე; სარო, ივიჭუჯ და ნამუჯ, დარგო სასწაუ-
ლად, უკეთუ მიეტეოს ცოდუა იგი და სამივე ერთ-ხე
დიდი აღმოხდა. ამისა შემდგომად მოჭსუკრა იგი სოლო-
მონმან ტაძრისა შენებასა, არამედ უქმად გამოჭსინდა სა-
სმარება იგი მისი მუნ და მდებარე იყო საჯდომელად
კაცთა გარე. სოლო ჟუჰარცმისა უფლისისა განგებითა შე-
ნათა მას შედა აცუტს უფალი, რამეთუ მონაჟუტისა
მის ხას მირი ქსტუე წმინდისა ტრაპეზისა დღესამოდე
ჭსინს. სოლო ამისა შემდგომად სულიერი ვინმე მონა
შავთელი სახელით ზროხორე ⁽⁸¹⁾ მონასტერსა და
ღავრასა წმინდისა საბასისა მოსრულ-არს და დაუედებულა
მუნ; და მეოფესა საქართუტლანისა ბაგრატ კურატ-პა-

---

(81) ზროხორე იყო ადგილით შავითო, რომელიცა მქუტლად
იყო დიდი სოფელი ჭ აწ გაოსრებული დეკთავან კერის სეო-
ბაზედ. აღიხარდა იგი ხიურმითგან ბეთანიის მონასტერსა,
ოდესმე წინებულსა ჭ აწ გაუქმებულსა. აქა ვჭპოვეთ სასეანუ
ზორტრეტი დედოფლის თამარისა ჭ სხუათა, რომელნიცა კავა
კასიისა, კელმიოფე იმპერატორის, მოადგილეჲმან კნიაზმან მ. ს.
ჟორცილოჲმან ინიბა ანდროსაჲრა ჭ დაბეჭდუთ განმრავლება

წარმოვიდეს ლაშქრითა და იერუსალიმს თრანსგნი, რა მელნიც იპურებენ განდევნოს და თუ დაიპურვას. ამისა თვის მოვიდა სპითა დიდითა და გინიოტნა და თუ დაიპურა იერუსალიმი და აღაშენა მონასტერნი მრავალნი.

მიიან ხოსროიანის მოსულისა შემდგომად, მოსრულ არს დიდად სახელოვანი მეფე ვახტანგ გორგასლან, და ეგვტელთაგან მას მისცემია, და მრავალ-ჟამ მსჯურით იერუსალიმი და ზალესტინე, და მრავალნი მონასტრები აღემენებიათ, და მტრულნი ქალაქისა იერუსალიმისანი და მხედარნი, რომელნიცა განუწყესებიათ ვახტანგს, მუნ დასახლებულან. ენა შექმნილიათ არაბულად, და იგინი ქართულნი არიან გარემოს იერუსალიმისა, და ეკოფრატისაცა არაბნი არიან. აწ არაბნი იერუსალიმელნი ქართულნი არიან (83).

უკეთო თქმულობა ტიმოთეოსი მოღებულ-არს ქმლთა წუკრილთაგან, ვითარცა ჰსწერს თუო, მაშინ შესამეცნებელ-არს ძიება დრომას მის, ოდეს მეფობდა ვახტანგ სახელ-წოდებით გორგასლან, და ესრეთ სიიჭყად სადმე დაიდეხა ტეშმარიტი დრომ მისისა მეოფობისა. 3. ი.

(83) მოგზაური იერუსალიმს Nicolas Huen Carmel წიგნსა თხსს Voyage en Palestine, დაბეჭდილსა ლიონში 1480 წელსა, გწმრდი 74, ჰსწერს:

ქართულნი ესრულნ წმინდასა გიორგის თხსდა ჰატრონად; არიან თურქთაგან დიდსა ჰატოკში და სიეჟარულში; აქესთ თა-ვიანთი მონასტერი იერუსალიმში; არა აძლევენ თურქთა სარკას; კაცნი და ქალნი არიან შეტურულ ვითა ამაზონნი; თმათა და უღრამთა არა იპარსებენ; ქუდეები ჰსურავსთ შედებილნი სხუ და სხუა ფერად; საუბრობენ, გარდა საკუთარისა ეხისა, არაბულად, საღაყურად და თურქულად.

გუჟლად იხილე წიგნი ჩემი: **Ист. Груз. церквн. изд. 2. стр. 92—93.** 3, ი.

იაკობ ზღბუგისის მოტიქელის საწამებელი და სხელა-
ვის მონასტერი აღუშენებია საქართველოს მეფესა გი-
ორგის⁽⁸⁴⁾, ჰწამებელიცა სომეხთ უკირაჰსთ. იტყუა-
დენ, უითარმედ ზარათუხანს მეფეთა საქართველსათა ამა-
დიდს მონასტერში უთთილა⁽⁸⁵⁾. კჳალად მოუხრებიათ
სპარსთა და თურქთა იერუსალიმი და ქრისტეს საფლავი,
ხოლო კეთილამისხურსა მეფესა ქართველთა და კახ-
თასა ლეონს ბატონის თეიმურაზის ჰპაპს მამას, მრავა-
ლი საფასე წარუგან და თურქთაგან აჟღია ადგილი ქრის-
ტეს ვნებათა, წარმოუგზავნია ჯჳარის მამა იოაკიმ სა-
ფასითა, და ამას აღუშენებია ახლად ქრისტეს საფლავი
მარმარილოთი და გოლგოთას. ეს ჰსწერია, გოლგოთას
პატრიარქის თეონის ქვს მარმარილოსა ზედა ქართუ-
ლად⁽⁸⁶⁾. ამისა შემდგომად არაბთა ქრისტეანეთა დაუ-

(84) ესე იუო რიცხვთ შირქული ჰ მეფობდა 1027-გან
წლის. 3. ი.

(85) ბერძენთა სჯანქსარსა შინა ენკენიისსა, 13 სეკდუბერს
აღწიწართ სხენება დირხისა მეფისა ლეონისა დასსინათხს
ქრისტეს საფლავისა. ტიმოთე.

(86) აჰა წერილი ესე: საქართველოს ზედა მეფედ ცხებული
ქართლისა ჰ კახეთისა დირსად მოხსენებული მეფე ლეონ,
ახლად განმანსადეიელი ჰ აღმასწავლებელი საფლავისა ქრისტესი-
სა ჰ გოლგოთისა ჰ მადლისა კათოლიკე ეპკლეზიისა იერუ-
სალიმისა, აღწებულისა თათართაგან, მომსყიდულსა საფასი-
თა თუხითა, რაჟამს წარმოგზავნა იოაკიმ ჯჳარის-მამა ქართველ-
ლი ჰ დიხსნა სასხენებელად საუგუნოდ მიხდა ჰ მომავალთა
ნათესავთა.

რანეთუ არს წარბრული წელი მას აქეთ 227 ჰ კჳალად არს
იტივე აღმასწავლებელი შთაწმინდას თილოთეოსის მონასტრისა,
მამა მეფის აღექსანდრესი, ჰპაპის მეფის თეიმურაზისა. ესე

ჰერაესთ: დიდი ეკლესია იერუსალიმისა და ჰატრიარხისა
 არაბისა (87), არამედ ქრისტეს საფლავი და გოლგოთა
 და გარეთ მონასტრები კუნად მოზრებულა ესრეთ:
 რამეთუ სულთანი ვინმე მძლავრი იპყრობდა იერუსალიმს
 და ტუქმ ერთა ქრისტეანე მინახრა ჰატრიარხისა და
 ეტყოდა: მე მნებავს გალაშქრება და ყრმა ესე დამა-

თვიმურას იყო ჰაჰა მეფის ერეკლესი, ცხებულის მეფის თეი-
 მურასის შამისა. ესე ჰსწერის გოლგოთას ჰატრიარხის ტას-
 ტის ფეკითი ძარმანდილოზედ. იქ მისრულნი საქართველოანნი
 დაბრძოილნი ყოფილან, თუ რასათუ არა აღმოუკითხავს ესე.
 ჰარა უუწყებიათ საქართველოთაგანათუ მკვარს ფრიად, თუ
 ვითარ არს ესე. ტამოთე.

(87) ქართველთა მონასტროთუთს თანხმად ტამოთეს ჰს-
 წერს ნუკუთა მოგზაური ტუხერს, წელსა 1111 იერუ-
 სალიმსა ყოფილი.

. . . Mehr haben sie inne zween Altar, auf dem Berg
 Calvarie denn die Georgiten die den Berg innen haben, sind
 auch von ihrer sect. Sie haben auch in S. Elena capell
 ein Ampel.

ესე გარდმოჰსწერე იმპერატორის ს. პეტრებურლის ბიბ-
 ლიოტეკაში წიგნიდამ, დაბეჭდილის ნემეცურად ჰრანკტურტში
 1609 წელსა.

Beschreibung der Reiz ins heilig land Hern Ioh. Tüchern
 von nürnberg ნაწილი 1. გუწრდა 663.

ნემეცთავე მოგზაური ლეონა დი რუხვოლბი, ყოფილი
 იერუსალიმსა 1573 წელსა, ჰსწერს. რომელ ქართველთა აქესთ
 იერუსალიმსა სიქანა ჰ სიქანა ამწირულოდ ადგილნი, სა-
 დაცა სმითა თხლითა გალობენ; ერეთქმ თუთ ქრისტეს სა-
 ფლავის გუწრდზედ მუნ, სადაცა მაცხოვარი ერქმნა შადანი-
 ნელსა.

მასავე ნემეცურის წიგნისა. ნაწილი 1. თავი 13. ქართველთა
 თათხს. გუწრდი 633. 3. ი

მარხე მოსულად ჩემდაძდე. ხოლო ჰატრიარხმან ტუქშ იგი წარმოუგზავნა მამსა მისსა იღუძალ. და სათერხ.თა ეშმაკისათა, კუქლად ტუქშ იგი კელთა სულთანისათა მშთავარდა. და მოკიდა სულთანი იერუსალიმად და მსთხოვა ჰატრიარხსა ტუქშ იგი, ხოლო ჰატრიარხი ეტყოდა ვითარმედ, მოკუდა ტუქშ იგი. და არს უწყოდა, ვითარმედ სულთანსა ჭყავს. ამისთჳს სულთანი ეტყოდა ვითარმედ: დამიფიცე უკეთუ მოკუდა და სარწმუნო მიჩნდეს. მამსან ჰატრიარხმან წმინდისა საიდუმლოსა მიერ შეჭოიცა, და წარმოაყენეს ტუქშ იგი. ამისთჳს სულთანი განრისხდა და ჰატრიარხსა და ერთობით ქრისტიანეთა თაკუნი წარკეჭტეს და რხერაქმნა წმინდა ეკკლესია და წმინდა სათელავი და გოლგოთა; ცხენთა და ჰირუტუქუთა ასურად იყო ვიდრე სამეოცდა ათთა წელთა. 1529 წელსა, ჟამსა ქართუჭლთა მეფისა დავით გიორგის მისსა (88), წარმოაუღინა ხონთქარმან სულეიმან ელჩი, და მომწვერა ვითარმედ არს იერუსალიმი ქალაქი მსჯულისა თქუჭლისა, განყარენით თრანგნი მუნით და თქუჭნი დაიპურენით, რამეთუ სამკვდროცა არს თქუჭნი ჰირუჭლისა კახტანგ გორგასლანისა დაჰურისა გამო. ვინცა თრად მსთნდა ესე მეფესა, შემოჭერიბნა ლაშქარნი და ათაბაგი უქარუქარე (89) და წარვიდა იერუსალიმს და ადიღო იერუსალიმი და დაიმკვდრეს და განსწმინდეს ეკკლესია და სათელავი უფლისა და გოლგოთა და მონასტერნი, და ეპურათ ქართუჭლთა ორმოცდა რუხ წელი.

(88) მეფე ესე იყო რიცხვთ მე რუჭშ ; ღ შეიმოსა მოსოხოზება ღ მოკუდა ქ. თფილისს 1529 წელსა. ჰ. ი. .

(89) ესე უქარუქარე ათაბაგი იყო რიცხვთ ამა ხასელისა მეოთხე. ჰ. ი. .

კვალად უნარი მონასტერი დამკვლევებულა და გუმი-
ბათის ქვეით სწესტრა განუახლებია, და დაუნატჯნებია,
შოთას რუსთაველს. (90) მეჭურჭლეთ-უხუცესს: თათონატ,
შიგა მხარის მონეტებულა. (91), ამისა შემდგომად კვალად
დამკვლევებულა და განუახლებია და აღუშენებია

(90) ესე იყო მთქმელი ლექსთა ბოროტთა, რომელმან ასწავა
ქართულთა სიწმინდისა წილ ბოროტი ბილწება, და განუ-
ჭრუნა ქრისტიანობა. ხალხი უწინარეს ჩუქნთა უმეცართა სამ-
ღუთოდ თარგმნეს ბოროტი ლექსი მისი; აღწერა ქალისა
კითხვსმე თქალნი მეღნისა, პირი ბოროლისა, დაწვ მოწინა; და
ამის-გამო დედანი საქართველოსანი ხატად ღუთისა შექმნილ-
სა სახისა-წილ ფურადთა წამალთა იცხებენ და მიტყალუბულთა
თმათა შობამენ საფრსედ სუფთა. ტამათუ.

ამა ჰზრისხვე იყო თუთ კათოლიკოსი ანტონი პირველი,
რომელმანცა მრავალნი დაბუჭდილნი შეფის ვასტანგისა დროს
სა 1710 წელსა, ვუფხვს-ტყაობსანი დაწესუნა და შთაყრევისა
მტკუნარში და აღუგრძელა კითხვს წიგნისა ამის ქართულთა.
წეობილ-სიტყუათასა შინა თხსსა (§ 803) ესრეთ იტყვს ან-
ტონი რუსთაველისათვის:

შოთა ბრძენ იყო, სიბრძნის-მოუყვარე ფრიად,
ფილოსოფოსი მეტყუელნი სწარსთა ენის,
თუ სამ ჰსწადოდა, ღუთის-მეტყუელნიცა მაღალ,
უცხლა სკურულელ, პიიტკოსი მესტისე,
მგერა ამაოდ დაჰმჭრა, საწუხარ არს ესე.

3. ი.

(91) არა ვუწი არისა დღესცა სახე ესე შოთა რუსთაველისა
იერუსალიმს. — აქა თფილისს მეფის ირაკლის ასულს თეკლას
აქუნდა მძულად ნაწერი ვუფხვს-ტყაობსანი სახით ანუ პორტრე-
ტითურთ თუთ რუსთაველისა, კრისკაცისა სამოჲსით, უფრო უი-
ზილბაშთა წესით. ესე წიგნი და პორტრეტი წარუდგინე
კნაფს მ. ს. გორონცოვსა და მან წარგზავნა სახე ესე კე-
ლითა აქა ყოფილის ფრანცუზის მოგზაურის ფლეგრისა სა-
ფრანგეთისა ქალაქსა პარიუსსა, რაჲა გარდაბეჭდონ იგი. მრავალ
რეცხულელ კეზიშლარებელ სრომო-ლიტოლრაფით. — 3. ი.

საკურთხეველსა ზუგით კონჭი (*) დადიანს ლეონს და მე-
ულელესა მისსა ნესტან-დაჩუჯან დედოფალსა, ჳილადი-
სა ქალსა: ორნივე შიგ მსატან. ამისი განმეგ, ჩოლასუა-
შული, ოპანის-შული, მეტრესის წინა-მძღუარი და ჳჳარის-
მამა ნიკოლოზი, უოფილა (*). დადიანს, ამისის კელით
გაუკეთებინა. ჳჳარის-მამა ნიკაიფორე თუ ნიკოლოზ
შიგ მსატან, და სეოდოსი მანგლელიცა.

(*) გუმბათსა თაღადანაშენსა ნიშნავს, ჳ არს ლექსი ლათინ-
ურნი (cuneba). ვ. ი.

(**) ესე ჳსტორიკებდა 1630 წელსა. ამისთჳს იტყჳს კათო-
ლიკოსნი ანტონი ჳირჭელი:

ხოლასის მე, ნიკოლოზი სსქები,
მრგალთურ ენათ, გამომთქმელ მშჳწნიერად,
აზიას შინა ევროპას ჳ აფრიკას,
მავალი სიბრძნით, კაცი სიბრძნის-მოუყარე,
ღრმმატიკოსი, რიტორიფილასოფოსი.

ესე ქალაქად, წმინდად იერუსალიმად,
მონასტერს ვნსა, წმინდისა ჳჳარისასა,
არკეთ მოაურობდა, ჳსწავლათა თჳსთა მიერ,
განაშჳწნიკებდა კანთა, მეტრელ-ქართჭელთა,
მე ჩინებულთა, მთაკართა კსტეთისათა.

წეობ.-სიტყჳე. 784 ჳ 785.

ვ. ი.

აქა, თუ ვის მიერ აღმუშავდა იერუსალიმის მონასტერი, ისმინეთ.

გოლგოთა, სადა ჯჳრის-ატუმს უფალი, ესე ადგილი ბერატ მეფეს, აღექსანდრეს მძის-წულს, უშონია დიდის საფასით არაბთაგან და მასუგან რა. გახრდა, ლეონს ქართუშლთა და კახთა მეფეს⁽⁹²⁾. ქრისტეს საფლავი და გოლგოთა და წმინდანი ადგილნი და მონასტერნი საფასით დაუსნია, და მარტირილოთი აღმუშავებია. მას აქეთ წელნი არიან 222.

იაკობ აღმეფის მონასტერი გიორგი კურატ-ვალატისა მეფისაგან აღმუშავებულა.

ჯჳრის მონასტერი, ბერატ კურატ-ვალატის აღმუშავებულა. წმინდის ნიკოლოზის მონასტერი კახთა დედოფლის, ელენე ყოფილის ელისაბედისაგან, აღმუშავებულა. წმინდა ნიკოლოზ თუთ მჯდარა მუნ: სენაკი მისი მუნ ყოფილა.

ღვთის-მეტყუშლის იოანეს მონასტერი, საათაბაგოელთა და ათაბაგს აღმუშავებია.

---

(92) ამ წელიწდიამ ჰსჩანს, რომელ მეფე ლეონ ბ მე მისი აღექსანდრე აუენენ იერუსალიმისა ბ ათონისა მთაზედ 1533 წელს, ოდეს მეფობდნენ თურქთა ზედა სულეიმან 11 ბ სპარსთა ზედა შაჰ-თამაზი. — ლეონ გაიყობდა 1520 წელს ბ გარდაიცვალა 1574 წელს ღრმად მოსურცულელი ბ დასაფლავდა გრემის ეკკლესიასა. — მეუღლეჲს მისას თინათინ, მამია გურაელისა მთავრის ასულჲს, აღაშენა, სილოს მჭლქლისა, ახალი კანკითს შუამთის მონასტერი, ბ საფლავია შინა ეკკლესიასა. ამისთჳს იხილე წიგნი Путь в записки по Кахетию 1846. Тифлисъ. стр. 96.

წმინდისა აბრკამ მამათ-მთაგრისა მონასტერი, სჲდა ისაჲკ მეჭსწირა, ის დარღუჭელი აღუშენებია აბაშიძეს გიორგის ლეონის ძესა. გარდასრულნი წელნი არიან 57⁽⁹⁵⁾.

წმინდის ვასილის მონასტერი აღუშენებია ამილახორს ამირინდოს და თაჲსა. დედათ მონასტერი არის.

მეორე წმინდის ნიკოლოზისა, ჟჳარის მონასტერთან, აღუშენებია წულუკიძეს ჰაკას და ქაიხოსროს. წმინდის თეოდორეს მონასტერი ბეჟანისაგან და ბაადურ ჩოლაყა-შჯლისაგან არის აღშენებული.

წმინდის თეკლას მონასტერი ჟჳარის-ამაშის ქაისტოფორესა და მის ნათესავთა ზედგინიძეთაგან აღშენებულა.

წმინდის გიორგის მონასტერი ურიათ უბანში დადიანთაგან აღშენებულა, და მოსახსენებელი მათი მუნ არს.

წმინდის დიმიტრის მონასტერი ქსნის ერისთავს შალქას და ვარშელს იოანეს აღუშენებიათ, და მათი მოხსენება მუნ არს.

დედათ მონასტერი წმინდისა ეკატერინისი. თჳანსკეტელისა ციცის-შჯლის ამილღაბარასა და მაჩაბელთ მოხსენება მუნ არს.

დედათ მონასტერი მარქმისა რაჭის ერისთავს აღუშენებია, და მათი მოხსენება მუნ არს. ეს მონასტერი დედათა ქართუჭლათავს არს. რამეთუ არს იღუმენაცა ქართუჭლი, სახელით ხარტიანა, ასული ანაჩაფის-შჯლისა. ორნი მონაზონნი კახნი არიან, სხუა რუისელი, იმერელი და გურიელი იმუოფებთან სულიერად და კეთილად წმინდასა მას ადგილსა.

---

(95) ესე იგი წელსა 1698 წელსა.

ბეთლემს და გეთსამანიას სამწინაშელო არს სჯარ-
თქმლოთა. კჳალად იერუსალიმში მონასტრები არიან
აღმშენებულნი ქართუწლთაგანვე, არამედ მე ვერ შევიგენ,
თუ ვის-მეურ აღეშენეს.

ჯჳარის მონასტერში არს ღირსისა ჰროხოტოს ლუს-
კუძა და თათა შაგა ხატია. არის წიგნი მრავალი ქარ-
თული ამა მონასტრებთა შინა. მახსენებდა არს სპარსა-
დასო აღმშენებელთა მათთა. კანდელინი, სოგი გოლგოთა-
თას, და სოგი ქრისტეს საფლავსუად, ჭვიდინს მათი მთა-
სახსენებელნი.

ჯჳარის მონასტერში ხატია დიდი და ღირსი მეფე
მირიან ხოსროიანი. კჳალად ხატია დიდი და სასულიერო-
ნი მეფე ვახტანგ გორგასიანი (91) ხოსროიანი, რომელ-
მან დაიპყრა იერუსალიმი და ჰალესტინე და რომელ-
მან აღაშენა მცხეთა და დასჯა უოვლისა საქართველოსა

---

(91) რამეთუ მელეტი, უოველსა რა აღწერს, საქართველოთა
შინა საძთა ეპარსიათა მოისხენებს. ერთსა ძუწლსა, ეკსტატი
ანტიოხელის მიერ განწესებულსა; უოვლისა საქართველოსა
მთავარეპისკოპოსსა; სხუასა ვახტანგის მიერ ხოსროიანისა
დასმულსა, შემდგომად ამასა, სხუასა ირაკლი ბერძენთა
მეფისა მიერ ქუჭქოსსა საქართველოსა ამერეთისსა. სრისათო
პატრიარსი, უოვლისა სოფლისა ეპისკოპოსთა რა აღწერს.
ქართლისა ერთად აღწესეს სამართლად. ხოლო მე კუტუიდი
მელოდესა ბერძენსა, ვითარმედ არა რა მფირეპე არს ქართლი-
სა მთავარეპისკოპოსი. ჰ ბერძენი იგი მეტეოდა: ჰ ვითარ-
ეგებისო დამცირება მისი, რამეთუ არს დამყარებულ დიდისა
ეუსტატი პატრიარსისა მოციქულთა სწორისა, ჰ დიდისა კონ-
სტანტინე მეფისა მიერ, ჰ ვინ არს უმაღლეს მისსა, რამეთუ
მირიან მეფემანცა მუნ დასჯა უოვლისა საქართველოსა არსი
ეპისკოპოსი. პატრიარსი იერუსალიმისა მეტეოდა ამათ.

ტამოთუ.

კათოლიკობი. სამთავრო დაამდბლა და მცხეთას უმაღ-
ლეს უწოდა, ბერძენთა მეუვის კონსტანტინე მონომ-
ხის მღვწობით.

მუნ ხატია მეფე ხაჭრთწმლოას ბეგრატ კურატ-პა-
ლატი დაკუთიანი ⁽⁹⁶⁾, აღმაშენებელი ქუთათისისა და
ჯუქარის-მონასტრისა.

მუნ ხატია დადიანის ასული მარია, დედოფალი
ქართლისა ⁽⁹⁶⁾.

მუნ ხატია შოთა რესთაკელი, მეჭურჭლეთ-უხუტცნი.

მუნ ხატია დადიანი თავისის მეუღლითა.

მუნ ხატია აფხაზეთის კათოლიკოსი დიკსი მქსი-
მე ⁽⁹⁷⁾. მუნ ხატია თბილელი ელისე; მანგლელი თეო-
დოსი; ბედიელი და ჯუქარის-მამა ნიკიფორე. მუნ ხა-
ტიან წულუკაშენი პატარა და ქაიხოსრო. ამ მონასტრის
ცხოვრებულა არსენი ვარნამე, კაცია თეოდოსიოელი და

⁽⁹⁶⁾ გაშეუდა 1027 წელს.

პ. ი.

⁽⁹⁶⁾ როსტომ მეუვისა ცალი, რუმელიცა მარხია მცხეთის.
პ. ი.

⁽⁹⁷⁾ მქსიმე პირუტლი, განმეტე იმერეთის ეკკლესიის 1630
წელს. იხილე მისთვის წიგნი ჩემი. მს. I კვ. ადრ. 18. 3.
C. H. B. ს. 152 (მთ. 2). — ესე მქსიმე იყო იერუ-
სალიმსა და მუნ ბარდაცივლას. — კონსტანტინოპოლის იერუსა-
ლიმის საპატრიარქოს ბიბლიოტეკაში ვისილე *მსოფლიოთა
წმინდათა. მამათ-ცხოვრება, რწმულუბად ქართულად აღწერი-
ლი, სადაცა იყო მიწერილი ესრეთ: ესე მამათ-ცხოვრება მის-
კუნს. ტრამპეზის არხიმანდრიტმან პამფილემ და დაკანდემ
აკა სამატრიარქოსს იერუსალიმისსა. ჩემდა მე ცოდულმან და
უღარმან, ხასკლითა აღენ კათოლიკოსმან აფხაზეთისს მქსიმე.
პ. ი.

მთარკმნელი ღრმათა წერილთა, მოძღვარი დავით აღა
მაშენებელისა (98).

იკლისის 20-სა მუნ წამებულა წმინდა მოწამე სა-
ლომე. რამეთუ შეიპურეს უჭსჯულოთა და დატყვებასა
ჭსჯულისასა აიძულებდენ, განბასრა რა საწმენოებაჲ მა-
თი მკნემან მან. ამისა შემდგომად ტეცხლითა და მახჯ-
ლითა უწამებიათ სანატრელი იგი.

ოკდომბრის 19-სა მუნ წამებულა წმინდა მოწამე ნი-
კოლოზ დედალი. ესე იყო შჯლი მშობელთა მოწმე-
ნეთა, რამეთუ სიურბქსავე შეჭსწირეს ღმერთისა მშობელ-
თა, და რა მოაზარდა, წარვიდა მონასტერსა კლარჯუ-
თისასა და მუნ მონაზონიქმნა, და მრავალი მოღვაწეობა
აჩუჭნა. ამისა შემდგომად აღისურჴს წმინდად ქალაქად
იერუსალიმად აღსუღა, თაჴუჩანის-ტემად ცხოველს-მყო-
ფელისა საიფლავისა უფლისასა და დადგომად მონასტერ-
სა ჴუარისასა ქართუჭლთა-თანა. ვინატა შეპურობილ-
იქმნა უჭსჯულოთაგან და მრავალნი სატანჯუჭლნი თავსა
ისხნა. ამისა შემდგომად ჴუარის-მამისა მიერ, შიშისა-
თჴს თურქთასა, კჯპრეს წარბუზავნა, და მუნ სამარადი-
სოდ კედრებასა შეჭსწირვიდა უთელსა, რათა მოწამეო-
ბისა ნაწილსა ღირს-ჭეოს. და უხილავს ჩუჭნება, რათა
კუალად წარვიდეს იერუსალიმად, და მამამან გაჭსწირას
შენ, ვითარცა ჴერ არს. და მივიდა რა მონასტერსა
ჴუარისასა იერუსალიმად, გამოცხადა მამასა მონასტერ-
ისასა, რათა მკედღონიად წარავლ-ნოს ნიკოლოზ. ამისა

---

(98) ესე ასოფლავია კასეთის იყალოოს მონასტერში, სადაცა
აჭუნდა მას დიდი სასწავლებელი. რომლისა შენობანი დღესაც
ურცლად მოჩანან.

შემდგომად წარაკლინა მაკედონიად, და მიჩაჳიდა, შეურაცხ-ჭყო მსჯუელი წარმართთა მათ, და შეპურობილ იქმნა და დაეპატიჳა მსჯუელის დატყუება. და მან თრიადა განბასრა და აგინა მსჯუელი მათი და შეპურობილი ნიკოლოზოზ წინაშე ამირისა წარადგინეს. და კჳალად მან ლიქნიითა ხელაჭყო ცთუნება მისი და ვითარ არა მორა ჩილ-ექმნა, მახვლითა წარჭკუტეთს თავა მისი. იქმნასა კვრუტლი, რამეთუ მოკუტთილმან მან თავმან ხმა-ჭყო: დიდება შენდა, ქრისტე ღმერთო, რომელმან ღირს-მჭყავ დათხვევად სისხლისა შენთვის. ამისა შემდგომად დას-წიქს ცეტხლითა გუჳამი მისი. ხოლო მსცნა რა ესე მამამან ჯჳარისამან, შემსწესნა თრიადა და მსტიროდასა მანადისოდ და აქუნდა ზრუნჳა მისთვის, უკეთუ მითჳა-ლულ-არაინ ღჳაწლნი მისნი წინაშე უფლისა. დღეს ერთსა განკვრუტება დაეცა და იხილა გუნდი მოწამეთა, და შორის მათსა მოჳარი მოწამეთა გიორგი, და გუნდსა მას შინა ნიკოლოზოზ დჳალი, შემოსილი ბრწუინჳალეუბითა, და ეტყოდა ბერსა: ამიერთგან დასცხრე მწუხარებაჳ ჩემთვის, რამეთუ წამება ჩემი შეწირულ-არს წინაშე უფლისა.

ივნისის 27-სა მენკე წამებულა წმინდა მღჳდელ-მოწამე ლუკა, ჯჳარის-მამა მუხა შხლი აბაშიძე, ესრეთ, რამეთუ დედა ლუკასი ზირჳტლეკე მისრულ-არს იერუსალიმად, და მონაზონ-ქმნილა. ამისა შემდგომად ქე მასი მოიწია და იქმნა მონაზონ და მოღჳაწე თრიადა და სათნო მონა უფლისა, და ისწავა ენა არაბული. და იხილეს რა კრებულთა ღირსება მისი, აკურთხეს მღჳდელად, და აღიუჳანეს მამად ჯჳარისა; ვინაცა, განიცდიდის რა მხურჳალესა ღჳეთისა-მოუჳარებასა მისსა, თურქნი შერად

აღუდგნენ მტოჩისა ჩასამე მონასტრისა მიწვესახთეს, და აწუჭედეს მას დატყუებასა მსჯულისახა; და ამირობახა და სიმდიდრესა აღუთქმიდეს. არამედ მან იფრად განბასრა და შეერაცხა მსჯულისა მათი. ამისა შემდგომად აუთითა წარკვეთეს წმინდა თავი მისი; ხოლო მოკვეთილი იგი თავი განიცინებდა და მადლობახა შექსწორჯა და ღქსწლისა მისთვის ეთაღსა. რამეთუ ამთა მოწამეობასა სურხესა რიცა დაწვე რიათ და დღესასწაულიცა განუწესებიათ.

ამისა შემდგომად წარკვედით მონასტრად სომეხთა და განკვერდი საკეთესა მისხა, რამეთუ ქე ეგეთი ბრწყინქალე ტამარი არა ოდეს მიხილავს და არცა ეგრეთი შემკობა. ესე მონასტერი არს, რომელიცა აღაშენა ქე იუმან გიორგი, რამეთუ შეეთთა საქართუჭლოსათა სახელთანთა ზღმითა მით მლიერითა აღიმადღნეს ხმანი მათნა, და ტყუჭქმნილი ქრისტეს სათლავი სხარსთა და თორქთა წარუხქნეს, გამოისხნეს და დაიხურეს; და აღაშენეს წმინდანი ესე ადგილნა და ესეოდენნი მონასტერნი სულისა საოხად, და შემდგომთა ნათესავთა დაუენჯნეს საყნჯედ წარუპარუჭლად და საქართუჭლოთა შანა ავარაკნი და სოფელნიცა შექსწირნეს. ხოლო წმინდათა მამათა ჩუჭნთა ქართუჭლოთა სასოებად, ამა ადგილსა წმინდასა ხორცნი განლიონეს და მოღქსწებათა სისხლნი დასთხაუნეს ამა ხაკვრუჭლოთა ადგილთა. სხუათა თარქმანება სამდრეთითა მსჯულისა აქედგან მიიღეს და აღასრულეს ცხოვრება ორისხვე სოფლისა, დიდუბისა და ბრწყინქალეებისა მომატყუჭმბულნი.

აწ განცუფრუჭულ-ჯარ, თუ რამათჳს უფელებულს-ბეჭნეს ქართუჭლოთა დადნი ესე და წმინდანი ადგილნი, და

ანგლოზთაგანცა თაუ უანის-საცემელი. მრავალნი მეთევ-
ნი ქრისტეანენი იღუაწიან და ყოვლისა სიოელისა ქრის-
ტიანობა, რათამცა ადგილი იქონიეს აქა, აღსანთებელი
კანდელთა, და ტრაპეზი მსხუტრპლისა შესაწირავი. არა-
მედ იგი სრულად ქართუტლთა-არს, და მათი კანდელა
და მოხსენება არს ამით შინა, და მათ ნეტართა ადუ-
შენებიათ. რასათჳს ერთი ვინმე მათი მღუდელი არა
იყოფებინს აქა? მათის ჟურის-ამამის შემოსულისა და
ხარჯითა მოვიდეს, რათა მათ მუტლთა მატუალეხულისა
მოხსენება არა მოძალთს და აწ მყოფთა ხსენება და-
წესოს და რათა მოხანსტრებივე დაამურან და მათი კანდელა
ნი ქრისტეს სიოლავსა ზედა და გოლგოთასა და სხუ-
თა მოხანსტერთა შინა არა დაავსონ, ვანათგან მოჳუდა-
ნი ვართ. ამისსა უბრწუინუალესსა ადგილსა სადა ვჰმო-
კვებთ, და სადა მოხსენებოდეს ჩუტნი სულა? ანუ რა-
სათჳს დაუგდათ ესოდენი ჳირნახული?

ჳუალად ამასცა განკურუტუელ ვარ, რასათჳს უმეტარ-
იქმნენ საქართუტლსაგანნი? ერთი ვინმე რასათჳს არა
მოიწია აქა? აქაური ამბავი შეეტყო, ანუ ქუახუდ ანუ
წიგნთა შინა აღმოკეთხათ ესე ამბავი და ქართუტლთაჳს
გუწუებინათ? არცა ვის სმენიეს, თუ აერუსალიაში ქარ-
თუტლთათჳს რა არის; არცა მე ვეწუადი აქაურა ესე
ვითარი საქმე. ჳ მე! რა დიდის უგინურებით არას დ-
თურალი ნათესავი ჩუტნი! რამეთუ არს მუნ ქრისტეს
სიოლავსა მოხსენება ღუთის-მოყუარეთა მეთევთა ქარ-
თუტლთა და კახთა ლეონისა და თეიმურაზისა, და ვუალად
გწერა მეთევ, ნიკოლოზს ყოფილი ერეკლე⁽⁹⁹⁾. და მე

(99) ირაკლი I სა ხარაღასანი, მოსკოვისა რუსიკოსი კელაქი-
ფესთან აღზრდილი. 3. ი.

მისი გიორგი და ასულნი მარია და ხორაშან, და ამის-
თუხ მეტა ვინებუ და ვაწუე ერთობით კრებულთა მღუდელ-
მთავართა და მღუდელთა და ჟამი ვაწირუნი, და მოხსე-
ნება განუახლე მეფესა ჩუტნსა თეიმურაზს და მესა მის-
სა მეფესა ერეკლეს, მეუღლეთა, ძეთა და ასულთა მათთა,
და ძალისაებრ ჩემისა ტრახუზი და სერი განუშადა და
სათესე მივართუ და ვიდღესაწაულეთ ბრწყინებად. მე-
ფენი საქართუტლოსანი თეიმურაზ და ირაკლი მრავალ
ჟამიერ-ჭეოს!

და კუალად იერუსალიმით მივედით მოხანსტერსა ქარ-
თუტლოსასა ჯუარს, და განვიტადეთ კედელთა ზედა.
წმინდანი მამანი და მოწამენი საქართუტლოსანი ესატ-
ნენ მარავანდითა და გურგუნითა ესენი:

წმინდა მღუდელ-მოწამე მოსე ქართუტლი.

წმინდა მარი მღუდელ-მოწამე ქართუტლი.

წმინდა მოწამე ქაიხოსრო ქართუტლი, რომელი აწამა
უაენმან შაჰაბაზ წმინდათა ხატათუხ ქორთნიკონს
ტ, ⁽¹⁰⁰⁾.

წმინდა მამა არსენი იბადის მე ქართუტლი, გუარად
კარინამე თელისოფოსი.

ღირსი მამა ევთიმი გრძელის მე ქართუტლი.

ღირსი მამა მიქელ ჭუამს მე ქართუტლი.

ღირსი მამა იოანე რეხუამს მე ქართუტლი.

ღირსი მამა დანიილ აბა შუღი ქართუტლი.

ღირსი მამა იოანე ჭამჭამელი, ქართუტლი, თელისო-
ფოსი ⁽¹⁰¹⁾.

⁽¹⁰⁰⁾ ქრისტესითგან არის წელი 1612.

მ. ი.

⁽¹⁰¹⁾ სახელ-წოდებით ჰეტრიწი, მთარგმნელი კლემენტისა
იოანე სინაპთის მოძღვრისა ბ აღმწერი ჰროლოგისა ლექსად

ღირსი კათოლიკოსი ქართლისა არსენი ⁽¹⁰¹⁾.

ღირსი კათოლიკოსი ქართლისა იოანე.

ღირსი ეპისკოპოსი ნუნუს ქართუჭლი.

ღირსი ეპისკოპოსი კინდ ქართუჭლი.

და ცხოვრებულა მუნ ჯუჲარის-მამა, ნიკოლოზ უო-
ფილი, ნიკიფორე, მე ომან ჩოლაყა-შჯლისა, და დედით
ზრაკვს ერისთავის ასულისა, კაცი სახელოვანი, წინა-
მძღჲარი მცხეთისა ქალაქს, და მოძღჲართ-მოძღჲარი კა-
ხეთს, ოდიშს სოფლის კოცხერულის, და იერუსალიმს
ჯუჲარის მონასტრისა და გოლგოთის სამკვდროს ჩუჭ-
ნისა არხიმანდრიტი, და მისთანა თეოდოსი მანგლელი
რეკის-შჯლი, და ნეოფიტე მმართებელი მონასტერთა
ქართუჭლთა.

ამისა შემდგომად ჯუჲარის მონასტერთ წარკვდით
ბეთლემს და მივიწიენით სოფელსა ბეთსაიდას და მიერ
ვეფრათას, და ვიხილეთ საფლავი რაქელისა, იოსებ და
ბენამინის დედისა და მიერ მივიწიენით ბეთლემად. და
მოგუჭგებნენ მმანი და შეგუჲანეს ეკკლესიასა ბეთლე-
მისისა, იუსტინიანე კვისრისა მიერ აღშენებულსა. რა-
მეთუ ორმოცდა ათექმსმეტნი სუჭტნი მარმარისანი
იდგენს, და ზედ ეკკლესიას სოფიას-კენჭითა აღშენებუ-
ლი; დიდი და საკრუჭლი ეკკლესია, და იატაკნი მარ-
მართა დაფენილნი და ტრახუზის ქუჭშეთ შთასწჲრივ
ქუხბი იგი კლდისა, სადა უფალი ჩუჭნი იესო ქრისტე
იშუა. და მშთავედით კიბითა და ვიხილეთ ქუხბი იგი, და

იამბიკოდ, წიგნისა ფრიად მშუჭნიერსიტყუარობითისა ღ
სხუათა. 3, 6.

⁽¹⁰²⁾ ესე ეჭკონებ იგივე არსენი, რომელიცა მოვიხსენე
სსოლიოს 98. 3, 6.

სად იგი ბავა ჰირუტუქის იყო მენ, და მინწუნეს უფა-
ლა, და შამითა ურინაღითა კუნამბორეთ ადგილსა მას
წმინდათა უწმინდესსა; რომლისათჳს წინასწარ-მეტყუ-
მან წინათ მოახწავა, კითარმედ: და შენ ბეთლემ, ქუცყა-
ნა ეგე იუდასი, არა სადა უმრწემეს ხარ მთავართა იუ-
დასთა, რამეთუ შენგან გამოვიდეს წინამძღვარი, რომელმან
დაძწოს ური ჩემი ისრაელი. და განვიცდებით შობისამა-
სისა ადგილთა ქალწულისა მადგომელისა და ემძანგოლისა
მშობელისა ზირ-ცლ-საუკუნეთს ღმრთისასა. და მიერ წარმო-
ვედით და მოვიწიებნათ ადგილისა მას, სადა ურისას ვისმე
აქინდა მაწინსა ხანე და შიგან ეთესა მუხუდო, და მოვიდა
თხოვად მარიაჲ დაჲს უთელისა მუხუდოსა მის და არა
მასცა. ამას შემდეგ ომად იხილა იგი, რამეთუ სრულიად
ქუად შეცუდილ-იყო მუხუდო იგი, და აღკურნიებნით ქუა-
ნა იგი, მსსუკისნი მუხუდოსანი, და მოვიწიებნით მონას-
ტურისა წინასწარ-მეტყუ-
მლისა ილიასსა, სადა ხესა ქუცმე
წუა მენ ილია. და მიერ მოვიწიებნით წმინდასა სიონსა,
სადა მოტიქელთა ზედა გარდამოსდა სული წმინდა მეგრ-
გასუსა დღესა, და სადა მარხიან დავით და მე მისი სო-
ლკომან. და მიერ მშთავედით ადგილსა მას, რომელი
ანნა და ჯაიბოა მღუდელთ-მოძღუართა მოიყადეს ⁽¹⁰³⁾;
სატლავად უცხოთა; იუდასი დაბნეულის თეთროთა. და მიერ
წარკედით; სადა ისაია განხერხეს, და მიერ, სადა თიხა
შეჭმნა უთვლმან და მსცხო ბრძანსა; და ვიხილეთ სა-
ბანელი სილომასა, დრმად მომდინარე, კარბუბითა მშთა-

(103) აწ სასაფლაოდ ქრისტოიანეთა არს წმინდა იგი ად-
გილი.

სასიტყველი. ჩამკითხე შენ-დაცე გზინდინებსს წყალი იგი, და ტანთანად და სადამოდ. შიკიკრემს. და მიერ მიკუქდათ გეთსამანაად საფელავს უკუკლად-წმინდინას; და შიკო-კრელეთ ვრტელთ იგი კაბე. და ვიტუ-აღა: «კადობანი სიწმინდინს შენისა, მიკანხსენო, სახელა შენი უოკელსს შიკის თვისსა და თესსა». და ვუამბო-წყოთ საფელავსა უკუკლად-წმინდინასსა, სანთსა ქრისტიანეთასს; და განვი-ცდიდა რა, მეტურადქნ, ვითარმედ გუხსენია დამ-ცლეთუ-მუღი ეკელესიას ესე განუნხლებათ ქართუ-ცლთა და გან-კობდადი კარით ჩრდილთასათ კლდეთა რათმე. და გჭე-ტუოდენ ვითარმედ, მდინარე ტეცხლისა აქედამ გამკ-სა-ლად-აბს, რამეთუ არს ესე ღელე გლობისა, და ვაბსა ზედა გეთსამანისასს სხელი იგი; სდა შამისა-აჟს ურია-თასსა შეკრებულ იუქნეს და დამალულ წმინდანი მოტა-ქელნი, და კარითა სმულთა შევიდა უფალი და თბამს გუჭრდი ურუჭნა და მმუდობს მაანაჟა, და სული წმინდა შეჭბეჭნ და მიჭსტა. და მუნვე, ზედა არს ახლო მტილია ზეთის-ხილთა; სდა უფალი შეამერეს, და სდა ილთ-ცხდა; და წარმოკვდიოთ და მოკვდიოთ ადგილსა მას კლდე-სა, სდა წმინდა სტეფანე დაქოლეს და ადმოკვდეთ ად-მართი და შევედიოთ ქალაქად და ვინაღუ ეკელესიას იგი, სდა იმუჭა უკუკლად-წმინდა და გამოკვდეთ ღელე იგი მიწრისა. სდა წინასწარ-იეტუეცლთ იერემიას შიკთავდეს, და მოვიწიენით, სდა უფალსა უკარო ეკიდა თუთ და ეტუოდა: ასულრო იერუსალიმისანო, ნუ მსტარით ჩემ ზედა, არამედ შულთა ზედა თქუცნთა მსტაროდეთ. და მიერ მივიწიენით მონასტერსა დედთასა უოკლად-წმინ-დისასს, სდა უკუკლად-წმინდა მსჯდა და სტრემლეთა-და. ზოლო მუნვე არს საფელავი მელანის რამა-

ელისა (104), ღირსისა მის ენკრატისისა. და სხუასა დღესა აღქდევით და მივედით სახლსა დაკითხისსა, სადა მუდომარე იყო და მსწერდა უსაღმუნსა. ესე არს სახლი იგი, რომლისათჳს მოასწავნეს, სახლსა დაკითხისსა სამინელი სამსწავრო დაიდგას და ძუჭლი დღეთა დასწავდეს.

ხოლო ამას გეტყუთ თქუენ ღმთის-მოყუარეთა, რამეთუ არაან კაცნი ვიეთნიმე გულ-ცინი და იტყუან, ვითარმედ იერუსალიმს განმაცხოვებელთა მათ ადგილთა თაუჟანის-ცემა არა რაა არს; გარნა ბოროტ-არს სიტყუება ესე. უკეთუ ვისმე უძლეურება არა მსჯიოს, და შემძლებელ-არს სულად, და არა არს ფრიად გლახაკ, და არა მოიწვეის აქა ხილუად ამათ ქრისტეს განგებულებასა საიდეულოთ ადგილთა და არა თაუჟანის-მსცემს, მას ქრისტეანობა განგრილებულად უტვრთავს. რამეთუ წმინდანი ძამანი ჰარუჭლად აქა მოიწეოდეს, და ადგილთა ამათ მაერ განმტყიცებულნი, სხუათა ადგილთა მისრულნი მხნედ ქრისტეს-მოყუარედ გამომსჩინდებოდეს. და უფროსად ქართუჭლნი, რამეთუ რჩეულნი მეფენი და მთავარნი და მონაზონნი აქა ცხოვრებითა და მსრულიათა განათლდებოდეს. რამეთუ დადებულ-არს ქალაქისა ამას წინა შემოსულა, ვითარცა ითქვა: ვითარმედ, დიდებული ითქვა შენთვის ქალაქო ღმთისათა; და კუალად ისაია წინასწარ-მეტყუიჭლისა ისმინეთ წინასწარ-მეტყუიჭლებით წინათვე მოსწავება იერუსალიმისა თაუჟანის-ცემითა სათავს და შენდობისა მოღება კაცთაგან ადგილისა მისგან

---

(104) რომლისა ხსენებას დღეს-სწაულობს ეკკლესია 30 დეკემბერსა ჭ რომელიცა, შემდგომად დიდისა მოღუწეობისა, განსვიდა ამიერ სოფლით 434 წელსა.

წმინდისა და თაუქანის-სატემელისა: და სხუამან მსოქანს მივიდუნცა და მივიდოდან ერნი მრავალნი და ნათესავნი გამოძიებად ჰირსა უფლისა უოელისა-მპერობელისა იერუსალიმს, და ლხინებისა თხრავად ჰირისაგან უფლისა უოელისა-მპერობელისა, და კუალად: რამეთუ იყოს უკანასკნელთა დღეთა გამოჩინებულ მთა უფლისა და სახლი ღმთისა წუჭრსა ზედა მთისასა და ამაღლდეს უფროს უოველთა ზედა ბორცუთა, და მივიდოდან მუნ უოველნი ნათესავნი, და მივიდოდან ერნი მრავალნი და იტყოდნან: მოვედით აღდგეთ მთასა უფლისასა და სახლსა ღმთისა იაკობისსა და მითხრას ჩუჭნ გუა თუსი და ვიდოდეთ მას ზედა. იხილეთ ქრისტეს-მოუქარებო ერნო სიტყუანი მეხუთისა მის მახარებელისა ისაიასნი, ვითარ წინათუჭ უწინასწარ-მეტყუჭლთა უოველთა ერთა ქრისტაიანთა მუნ აღსულა და ჭეშმარიტისა შენდობისა მოღება მუნით. ხოლო უკეთუ ვინმე იცილებოდეს, ვითარმედ სნეულება და სიგლახაკე სახიავად მძეს და ვითარ უძლო წარსულად წმინდად ქალაქად იერუსალიმად; ეგო ვითარათ არა ეტყუეს წინასწარ-მეტყუჭელი, არამედ შენდობისა ღირს-არიან ივინი. ხოლო რომელთა უძლავს და არცა მოხუცებითა და არცა სნეულებითა, და არცა ნამეტნავითა სიგლახაკითა შეპერობილ-არიან, არამედ უდებებით და დახარებით გარდაიხდიან ცხოვრებასა თუსსა, და იტყუან, ვითარმედ ღმერთი უოველგანეკ არს, და არა საჭირო-არს აღსულა იერუსალიმად, ესენი წინა-აღმდგომად გამოქმნდებიან ბრძანებისა ღმთისა, ჰირითა წინასწარ-მეტყუჭელისათა თქმულისა. და კუალად მომეხსენებოს მისი ივე წინასწარ-მეტყუჭელისა მიერ თქმული იერუსალიმად აღსულისათს; ვითარმედ დაჭერეთ ნესტუსა

სიონსა შინა და შორის ხარისხსა საკერთხეველსა,
ქსტიროდეთ ძედდელნი და იტყოდეთ, უღებენ უფალო
ერსა შენსა, და ნუ მიჭსტემ სამკვდრებულსა შენსა სა-
ეცლდრელად.

ესე სიტყუჲანი უერად-ეოდ განათლებულსა და დიოსი-
მოუკარესა მეფესა ქართუჭლთა და კახასა უფალოსა ლე-
ონს, რამეთუ ესმოდა რა რჩად დანაღებებ წარმართ-
თაგან წმინდისა ჰიონისა და სფლავისა ქრისტესისა,
და არა რა წრუნუა დაედეთ გულსა თვისსა მისთვის, არ-
ცა ბერძენთა, არცა რუსთა და არცა ფრანკთა, ამისთვის
შური იმურჯა სახლისა დიოსისა საბოთისათვის მარადის
მოხსენებულმან მეფემან და მრავალი სათასე წარაგო,
და იოაკიმ ჟუარის-მამა ქართუჭლი წარმოაუღინა წინა-
შე მთავართა და შინთა არაბთასა. და აღაკო საფასითა
იგინი და აღაშენა საფლავი ქრისტესი და გოლეოთა და
განწმინდეს წარმართთაგან შეგინებელი წმინდანი ეკკლე-
სიანი და იწუგს წესისაებრ ქრისტეიანეთასა დღესასწაუ-
ლობა სიონს მთასა წმინდასა უფლასასა. და ვიდრე
დღეინდელად დღემდე არს მარისია მოხსენება სამარა-
დისთ და ვიდრე აღსასრულადმდე სოფლისა სანატრე-
ლისა მის მეფისა, რომლისათვის მე არა მესმენს სახე-
ლი ლეონისა. ვეკვდრე წმინდათა სინოდთა იერუსალი-
მისათა, რათა ესეცა მოხსენება შექსმანონ, ვიფარმედ
ნათესავნი მის მეფისანი მოძაგლნი, და აწ მსუფეეკნი
საქართუჭლოთა. ხედა მეფე თეოფრას და მე მათი მე-
ფე ირაკლი, მეუღლენი, ძენი და ასულნი მათნი მრავ-
კალ-უმიდრობით, და ძენ ცხოვრებად სანუგროდ მოი-
ხსენებოდეს. ამისთვის, რჩეულნი, ნუ იტყუოდ და ნუცა
სხუაგან შეისმენთ, ვიფარმედ არა რაიმე არს აღსულა

იერუსალიმად შეეპყარებელისა მის ჩუჭნისა მასა ღუთი-
სა, რომელმან არა ჰქრიადა ჯუჭარსა და სიკუდილსა და
დაეფლა მუნ. ვითარ საკრუჭელ-არს, თუმცა მცირედ
რამე დაემურეთ და ვიხილოთ საფლავი ცხოველ-მუა-
ფელი და გოლგოთა, სასხლითა ღუთისათა მეწამულ-ქმნი-
ლი, და მიწა და ქუჩანი მუნანი, მსმენნი ხმასა მისა
ღუთისა ცხოველისანი.

და აწ კუჩლად ჰირუჭლსავე სიტყუისა მოვიდეთ. რა-
მეთუ მოაწია დღესასწაული ბაიასა და ჰასექისა მუნ ქა-
ლაქსა იერუსალიმსა, სადა იგი შუჭნის გალობა და დღე-
სასწაული სიონსა, და ერნი სავსე იუენეს ასპარეზთა
და ურკუპარავთა წმინდისა მის ქალაქისათა, და უცხოე-
ბით მოსრულნი სილუად სიძისა მის უკუდავისა საფლავ-
ვისა, რაჟამს იგი სძლისა მის მშუჭნიერისა ეკლესიისა
წინდობა მოწურულ-იყო, და სიძე იგი ხერუვიდთა უწმი-
დე მშუჭნიერსა მას სერსა განმზადებდა და შეინახედ
მეობიერნი და მწირნი შესულად ქორწილსა მზა-აქმენ-
ბოდეს. და არა თუ მთავარნი ებრაელთანი და აზნაურნი
გალილიისანი მხოლოდ წუჭულ-იუენეს, არამედ სავსება
სოფლისა. და მოაწია სიძე იგი საკრუჭელი მშუჭნიეზითა,
და გარდამატებული ბრწყინუალებითა, და სძლისა მის
ეწადდა შესულად, რათა ქორწილსა მას დადებულს ჰუ-
რის-მტე აქმენე ზეცისანი და ქუჭყანისანი ერთ-ბამად.
მაშინ მექორწინენა განცხურდეს და შეიპყრეს სიძე იგი
და მრავალსა სატანჯუჭლსა მიუხერობდეს, სახარულასა
წილ გვრგვინსა კიცხვისასა თავსა; სამსჯუელსა მას ხელ-
თა და ლახუარსა გუჭრდეს, და უმსჯუროდ მოჰქუელი-
დენ სასძლოდ განმზადებულსა მას მეუფესა.

ამათი მსმენნი და მრწმენნი კაცნი სარწმუნოებითა და სასაოებითა მორბენნი, შორით სურჯლით მოსრულნი ხილჳად ამისა, თუ სადათ დასსხა ვენახი სიძემან მან, და სადა ჭქმნა გოდოლი, და სადა აღაშენა საწინახელი და დაათრო ნაწნესითა მით ღვინისათა სავსება სოფლისა, და ანუ სადა გარეგან ვენახისა მას მოჭელეს ქუჭლი, იგი სიძეჲ. და საკერქო ხილჳად და განცდად ადგილთა მათ განსაცუფრებელთა ჳკერეცად ერთი ერთსა წინა-უსწრობადეს, და რტო ბანასა ხელთა ეტვრითთ და იტყოდენ გლობანსა: ჳრთხეულ-არს მომავალი სახელითა უფლისათა, და კებალად, გიხაროდენ სიონ წმინდაჲ დედაჲ ეკლესიასათა, რომელმან მოიდუ ცოდჳათა მოტყუება აღადგომისა-მიერ, და მგალობელნი ტვობდეს მნობითა, და ორდანოთა ხმა შინაგან დიდებულისა მას ეკლესიისა გურგუნვიდა. მუნ მღჳდელთ-მთავარნი შემოსილნი და მრავალნი სამღჳდელნი. სოლო პირქელსა მღჳდელთ-მთავარსა ეტვრთა ჳჳარი მჯრ-თუსი ზმურისა, ქუსსა საბ-თეირანისა და იაკინთისა თლილისა, და მით ჳჳარსა სახუდა ერთა. და შესჳლასა უამბორეთ ადგილსა მას, სადა უთჳალი წარადგინეს სუდართით. და ანუ ვითმე აღაკმსწერო მორთჳ ტაძრისა მისი, და პირად-პირადობა სამკაულთა საკვრქელსა მას და განსაცუფრებელსა ეკლესიასა, სადა იმგურგულიჲ მოიუვარდაგათ სტაკარიითა და ნახელითა: სახედ გამოუქანელ ნიოქრო-ქსოვილნი მჯრ-თუსნი. და სასანთლენი აღენთოთ იმგურგულიჲვად; ხოლო შუასა მას ადგილსა ტვბილისა მას სიძისასა, სადა ანგელოზი ეღჳარე ეტყოდა, რასათჳ: მჳდართა თანა ეძიებთ ცხოველსა მას და უგუდავსა, სოფლავსა მას გა-რემო ქოლგანი და აღამნი დას-დასად მოედჳათ ოქროსა

განაზიდისა; ხომლნი ოქროსანი და კერცხლისანი მადრი-
ბულისა, მძიმისა და ძვრისა აღხარისხებით თუ განკარ-
გვთ ესრეთ ანათობდეს, ვიტყვოდი მოღებულ-აწისო ედემით
შუქ მკთამარეობა აპისი, და ანუ სამათხით მოუბაზარ-
მოუფარდულებითა. გოლგოთა აღუხილა-იყო ოქროსა
ხომლითა და კანდლითა და თჳალითა განთქმულითა
სამკაულნი ზედან გარდაძოქსდგომის საივლავსა, და მუნ
ზემოდგან ესრეთ ანათობდა, სწუთოთა ღამეთა ლაჟურ-
ღიანთა მანათად მთავარესა და მთიებთაჲე შეუდრიდა.
აღმართულ-იუჟნეს სამნი კანდელნი ოქრო-ცურეუჭბულნი
კათოლიკესა მას ეკვლესიასა. ესრეთ უნათობდა, ვითა ბაზ-
მაკი შორის მღვმეთა, და ანუ ვითა ელჳარება მზისა დის-
კოასა, და ირისე ზეცით გარდამოკრთომილი, და სამ-
კაულნი ტრანჳისანნი, სსსკჲეკელნი და სხარებანი და
მრავალ-თეგრნი სსსანთლენი, ბარძიმ-თეჴსუმნი მუღარ-
ბარად აღმკულნი, და რქათა ზედა სკურთხეველისათა
ხერევიმნი აღმართებით განძარტებულ-იუჟნეს, და გან-
კრძალულად ერნი შემოკრებულ-იუჟნეს ეკვლესიად.

მოიწია ჟამი და ჰერეს სიმანდრათა, ძელთა და თუ-
ჯთა, ამოდ და მიმოყოვნებით. ხოლო ორდანრისა ლა-
თინთასა ხმა ისმინებოდა ძლიერი, და სომეხთა მწუო-
ბრისა და მნობისა ხმანი ტკბილად აგემებდეს, ეგრეთუქ
იაკობითთა, ასურთა, აბაშთა ⁽¹⁰⁵⁾, მჴსგავსად მათისა გან-
წყესობისაჲებრ. და ხორონი ბერძენთა მგალობელთანი გან-
წყობილ-იუჟნეს, და ჰგალობდენ ამოდ; მოადგეით ერნო
სიონსა და მოიტევეით იგი და მიეცით დიდება მას შინა
აღდგომილსა მკჳდრეთით, რამეთუ იგი აწს დმერთი ჩჴყნი,

---

(105) აპისინელნი არიან.

რომელმან მიხსნა ჩუტნი. და ლოცუას მას ღამისათვეი-
სას იუჟენ შემოსილ მღუდელთ-მთავარნი ზუთნი, არ-
ხიმანდრიტნი, იღუმენნი და პროტოსინკელნი სამეოცნი
და ათორმეტნი დიაკონნი, და იუო ღაღადებს და შხუ-
რულე ვედრება ქრისტიანთაგან. და იუო განმზადებს
დღესასწაულთა საკრუო, და მშსგავსი მეორედ მოსრული-
სა, რამეთუ ძლიერად დაჭბერეს დღესასწაულთასა მშსგავ-
სად ხმისა ნესტუსასა ბრწყინულესა დღესა ღუმისა ჩუტ-
ნისასა. რამეთუ მაშინ თთუტ იუო აწილი ათცხრაშეტი,
ჟამი და ჰამანი უჟავილთა და იატკათაგან წმინდათა ვი-
დრე რქათადმდე საკურთხეველისა მშსგავსად გაზაფხუ-
ლისა აღუჟავებულაიუო; თუთო-თუერთა სუნენელებათა ნელ-
საცხებელთა კმეკითა, და უთქმთა და მრავალ-თუერთა
მსხუტრზლთაგან წმინდათა შეიმკუტზოდა დღე იგი უიჟა-
ლი და დედოფალი დღესასწაულთა, წმინდა ერთ-შაბათი-
სა. შემოსილაიუენეს ერნი უჟავილთაებრ გაზაფხულისა
თუერადობათათა და ასთოადელთებითაებრ მანისისა ველ-
თა ესახებოდა, ჳირითა და ღრწლითა მრავ-
ლითა მოსრულნი ქრისტიანენი ზოგნი ხმელით
ეგვტით და ჰარაშამით, და ზოგნი თარშისა ჳალათა
ზღუთ, უცხოთა ენითა მოუბარნი, და უცხოთა ქუტყანა-
თაგან მოსრულით განკავთელნი უცხოად ერთ-ბამად იხარებ-
დენ; ვითარცა მარად ერთად ცხოვრებულნი და ნადიმნი
და სერნი ბრწყინულედ. მოემზადნეს; და ზედა გალო-
ბითა იტყუადიან: ხილუად ჩემდა მშუტნიერება უფლისა
და მოხილუად ტამარი მისი, რამეთუ დამთვარა მე კა-
რავსა შინა მისსა; არა ვეც ძილი თუალოთა ჩემთა და
რული წამთა ჩემთა, ვიდრემდის კმზოგო მე ადგილი
უფლისა და საუოთველი ღუმისა იაკობისი, ამისთუხ დღე-

სასწაულის შენსა გვრჯუნოსან მეჩენ, და სხჳანი იტყო-
დეს: ვითარ საუქარელაზარისან საუთიელნი შენნი უფა-
ლო ძალთა და რამელნი შევალთ მას შინა განწყე-
დილნი შადლითა მით, გლობით გიდადადებთ: დიდება
ძალსა შენსა უფალო.

და დიდისა ეკკლესიისა მოხელეთა განმზადნეს ტრა-
პეზნი საერონი და აწვევნეს ქრისტინენი, ხაჯნი მო-
სრულნი ბუნ, და სერი ბრწყინქალე, ტრაპეზობა ჰა-
ტიოსანი და ლხინი გარდაიხადეს, რამეთუ იუჳნეს
უცხოებით მოსრულნი ხუთასნი ოდენ.

ამისა შემდგომად აღვედით მთასა წმინდასა ჴეთის-
ხილთასა, სადა აძალდა უფალი და მუნ არს მცირე გა-
ლილია, სადა უფალა აღდგომილი ეჩვენება; ხოლო დიდი
გალილია კანას, ნაზარეთს და თაბორს შუა არს; საყალი
არს იერუსალიმიდამ დღისა სამისა. ხოლო მთასა მას
ზეთის-ხილთასა ცხოვრებულა წმინდა ეკკენია და არს
სუნაკი მისი მუნ. და მიერთგან წარვედით ბეთანჯად
საილავსა ლაზარესსა, და მუნითგან მივიქეცით კჳლად
იერუსალიმად, და მამანი და მღჳდელო-მთავარნი შემო-
მიკრბენ, და შეწევნისათჳს საილავისა ქრისტესისა, ვი-
ნათგან თურქთაგან სათხოვარი აძეს, შეკვდრებოდენ, რა-
თა წარჳადე და შეკეწით მათ რასაძე. ხოლო მე ვერ
ურჩ-ქმნილი მათგან ვიწუებდი ჴრუნჳად განურასათჳს
მის უცხოთა ადგილისა წმინდასა და იორდანედ წარვედ
მლოტქმელი სრულიად. და იქიდგან მოსულით განვემზა-
დენით წარმოსჳლად, და ვამჳსავსებდი ედემით გან-
ხჳტმასა მუნიდგან წარმოსჳლასა, და სულთქმითა მრა-
კლითა ვეამბორეთ საილავსა ცხაველ-მეოთველსა და

გულგონისა წმინდისა, და გეთსამანის სიფლავსა უო-
კლად-წმინდისსა. და აღვიღეთ ლოცუა სინოდთა მათ-
გან და თქალნი უკანა დგებოდეს, კჩალად ხილუად ად-
გილისა მისთვის წყეულისა და მივიწიენით არემათიად,
ქეცყანისა იოსებისსა და მუნით იაბედ.

წარსულა კვბრედ და ათინად, და უკუმოქცევა საქართუტლოდ.

აქა გუტშოვას ნავი მარჯუტ. შშთავსხედით და შავითა კეთილითა მივიწიენით კვბრესა, ადგილსა სახელით კიტე-ოსის, მეორესა საივლავსა ლაზარესსა. რამეთუ აღადგინა რა უფალმან ბეთანიით, შემდგომად ამაღლებისა ურინი შურად აღუდგენენ ლაზარეს, რამეთუ მკუდრეთით აღდგო-მილ-იყო ქრისტესაგან და შსდევნიდეს სიკუდიდ. ამის-თვს აკურთხეს მოციქულთა ეპისკოპოსად კვბრისა და მოვიდა კვბრედ და საეპისკოპოსო ხარისხა თვთ აღაშე-ნა. და იყო ეპისკოპოსი მუნ, და არს საივლავი მასი მუნვე. და მიერ წარკედით ქალაქად ლეკვასად ხილქად კვბრისსა კათოლიკოსისა, და მივედით სადაცა მჯდომა-რე იყო კათოლიკოსი, არხიეპისკოპოსი კვბრისსა, უფალი თეოდოტოს, კაცი ფრიად ზატოისანი და განთქმული თვ-თოასახითა სიკეთითა, და უანგვსუტნა და უცხოთ-მოყუ-რებისა სალბუნი გუგემა, და ვჭკითხვდით განთავისუფლე-ბისათვს ხარისხისა მისისა. ხოლო იგი გუტყუოდა ვი-თარძედ, უამთა პირუტლთა ზატრიარხი ანტიოხიისა იცა-ლებოდა, რომელ კვბრე სამწესო-არსო ჩემი. ხოლო მას უამისა არხიეპისკოპოსი კვბრისსა უარ-ჭყოფდა, ვითარძედ არა არს კვბრე სამწესო შენი, და ცილობა შემოვიდა; ამასთვს მეუკემან ბრძანან ორთავე აღსულა კონსტანტინ-ობოლედ, რათა მუნ იქმნას ბუობა მათი. ამასთვს არ-ხიეპისკოპოსი კვბრისსა იყო ფრიადსა ურქასა შინა, და იხილა ანგელოზი ჩუტნებით, რომელი ეტყოდა: რასა-თვს მწუხარებ, აღშსდევ, წარკედ ადგილსა რომელისამე

და აღმოსთხარე, რამეთუ მუნ არს საფლავი მოციქული-
სა ბარნაბასი, და ხელთა უტვრთავს სახარება მარკოზ
მახარებელისა, დისწულისა თვისისა; აღმოიღე იგი და
მართუ შეიქმნა. და ვითარცა ჰყო ესრეთ, ამას ზედა
ფრად განიხარა შეიქმნა და განათავისუფელა კათოლიკო-
სი მთავარ-ეპისკოპოსი კვპრიისა და უბოძა კეჭრთხისა
წალ სამწუემსოას სკვპტრა, რათა ეტვრთოს, და მდა-
ნარე მეწამული, და რათა მეწამულითა ჰსწერდეს. (ესე
დღეისამომდე) ⁽¹⁰⁶⁾. მუნვე არს ლესკუმს დიდისა ეპისკო-
პოსი კვპრელისა, და არს კჳლად საფლავი წმინდისა ტი-
ხონ ამათურტელისა, რამეთუ მუნ ეპისკოპოს-ქმინდა არს,
და მუნვე არს სამარხო წმინდისა მამისა იოანე მოწა-
ლისა, რამეთუ მუნებერიცა უოფილ-არს, და მიძავალს
კონსტანტინოპოლედ აღსასრული მუნ შექმნესცვა, და
ერთად ტიხონისა თანა დაუსქცნებათ.

მუნ კვპროს არს სადგური წმინდისა ქალწულ-მოწა-
პისა ევსტერინისა; მუნ არს სამარხო და სამწესო წმინ-
დისა მამისა ჩქცნისა სპირიდონ ტრიპითურტელისა, და
დავჰყავით ჟამნი რაჟდენნიმე და აღმღებულნი ლოტქათა
ანხაეპისკოპოსისათა წარვიეზაყენით ზღვთ ალაღიანდ;
მიერითვან ჰისიდიოსს; მივედით და ვიხალეთ მიტროპო-
ლიტი ჰისიდიოსს და მოკიკითხევედით რა ამავთა მუნე-
ბურთა, გქცტყოდენ, ვითარმედ არს აქა ცობა და მას
შანა ეკკლესია, რამეთუ მუნ არს სამარხო წმინდისა მო-
წამისა ქრისტეფორესი, მუნვე წამებულისა, და მუნვე

---

(106) მქცლადგან სამნი იუქსენ თვო-განმტეკი ეკკლესიანი:
ბოლგარია, კვპრე და საქართველო. იხილე ზემო მც. I რუკა.
აერკის სტ. 144.

ახლოს არს ხარასხა წმინდისა გრიგორი ნოსელიასა, რამეთუ წმინდა ნაყოლოოზ და გრიგორი ნოსელი ჰასადიის მიტროპოლიტისა სამწყესოს ეპისკოპოსნი უოჟილან.

ჰისიდიით ქრისტიანეთაგან წარვიგზავნენით ზღვთ მირონ ქალაქად, ლუსკუმასა წმინდისა მამისა ჩუქნისა ნაყოლოოზისსა. და მენითგან მივედით კასტელორიჩოს, ჰალაქსა, სადა მჯდომარე იყო ჰირქელ სუმონ მეფე ბერძენთა ⁽¹⁰⁷⁾, და უკანასკნელ მეფობისაგან რა იქმნა, და იქმნა მიტროპოლიტ სოფრონიოზ, რომელსა მთა იხსენებს სრწანოღრაფი. და მიერიოთგან წარვედით ჰალაქსა და როდოსს, ადგილსა წმინდისა მამისა ჩუქნისა ასადორე ჰელიუსოტელისსა, და მენებურმან მიტროპოლიტმან წარმგზავნა ჰალაქსა ასტოპალიეს, ციხესა მას მქელთა მეფეთასა. რამეთუ დაგზავითრდა, ამისთვის შოა რად ვერ უძლეთ წარსულად; ახლო ჰალაქითი ჰალაქად ვიდოდით და მიერიოთგან წარვედით სათნო ირინის ჰალაქსა ⁽¹⁰⁸⁾, და კეთილად შეგვტეხო მენებურმან მღვდელთ-მთავარმან. ხოლო ვიხილე მუნ საკურხო რამე, რამეთუ ზღვათა შინა აღმოსრულასრს კუამლი დიდძალი და აღმოსდეკნებია მთა შავი და არს ასოსული იგი მთა. თვთ ვიხილეუ, და მიერიოთგან ზღვთ წარვედით ჰალაქსა აქსიას და მენითგან ბაროსს, და ვიხილეთ დადი

⁽¹⁰⁷⁾ გვტოვებ, მეფე არა ბერძენთა, რომელთაგან შორის ამა სახელით მეფე არა იქნეს ჰელიუსო; არამედ მეფე ბოლგართა სუმონ. რომელიცა მეფობდა 888 წლიდან 937 წლამდე.

ჰ. ი.

⁽¹⁰⁸⁾ ამას ჰალაქსა იყო დიდი მონასტერი დედათა უკარო; რამეთუ სარკმლითა აიარებოდა სანჯდელსა და არა გამოვლენ.

ტომოთუ.

იგი ეკვლესიბ, რომელიცა ღუდაძან კონსტანტინე მეფისამან ელენე, ჩაჟამს ჯუბარი შპაჟა იერუსალიმს და მოიქცა რა მუნ, აღაშენა ეკვლესიბა იგი, რამეთუ მუნ ეკვლესიასა მას შინა იყო დაეუდებული ღირსი დედა თეოქისტი.

მიერთგან ნავით წარვედით ჰალასა სერფოს, მონასტერსა წმინდისა მთავარანგელოზისისა. ახლავს ამისა იუენეს მუნ მონასტერნი დედათანი კეთილად მგალობელთა და მედღესასწაულეთა. მიერთგან მივედით სახელოვანსა მას დედა ქალაქსა ათინას და გარდავხედით ნავით ზღვს ზირსა, მონასტერსა წმინდისა სპირიდონისსა, რომელი შორევედა ათინას სამისა ჟამისა სავალ. და მოგვვიდა მთავართგან ათინისთა ცხენნი რახტითა აღკმაზულნი და სხჳანი კრებულთა ჩუჭნითათჳს, და მივედით ათინად და შორად მოგუჭებებენ სამღუდელონი მათნი, და წესისაებრ გუთავაზეს და შეგუძღუნენ სადგურად ჰერიპატოსა ათინელთასა და დაგუჳსადგურეს მუნ.

ამისა შემდგომად მოვიდნენ სიღჳად ჩუჭნდა მთავარნი და თეოდოსოფოსნი ათინელთანი, და ამოდ მოგუკითხეს და ვითარება მგზავრობისა ჩუჭნისა იკითხეს. და აღმოიკითხეს ბრძანება თურქთა ხელმწიფისა და წიგნი საყოველთაო პატრიარხისა კონსტანტინოპოლისა, რაოდენ ვრცლად ეწერნეს მოგებისათჳს ჩუჭნისა და თავისისა და შედასა-ზედა გუჭუბნარებოდენ და გუკითხუდენ ქუჭუანისა ჩუჭნისათჳს. და ვკითხუდით სამეცნიეროთა და სისიბრძნოთა მათგან, და თრიად ვიდრემუ კეთილად შეგუცტებეს და გუჩუჭნეს შკოლა პლატონ

ნისა (109) და სსჭათა თიღოლხოფოსთა, და ათორმეტნი ღმერთნი ქუთ გამტქანდაკებულნი ათინელთან. და ვისა-ლეთ ეკვლესიანი და პალატნი ქუთა მარმარითა დაჩარ-დასებულნი და ქუთა დაფიცრულნი განსაკვრეშებულნი, და სჭეტნი მარმარისანი აღმართებულნი მადალნი ფრიად,

(109) შეკლისა ანუ აკადემიის დიდისა თიღოლხოფოსთისა და თიღოლხოფოსთა მთავრისა პლატონისა შენობა არაა არს. მხო-ლოდ მოჩანან საძირკუშენი და დანაქცვენი ფრიად მშუქნიერსა აღვიღოს ჩრდილოეთით და გარეთ თუთ აწინდელისა შემცირე-ბულისა ქალაქისა ათინისა. გარეთ მისა არს დიდ-ტყედ ზუ-თის-სილოთ ბაღნი და გარემოკვლეს მას მრავალნი წყალთა ნა-კაღნი, მოხდინარენი შთისაგან ლიკაბუტისა. მე ვიყავ აქა იუ-ლისის 2 და დიდისა სიცისისაგან მორიდებული განუიქუშნებდი მეორეარ-ყამ სიგრილითა დიდ და ვრცელ-ფურცლო-კანთ სეთა ქუშქუ, რომელთა ეწოდება პალატანი და ჩუქსურ ცაცხვ.

ქუშლად პლატონისა ჟამსა, აკადემიის კარების შესავალთან იყო აღმართულ ანდრიახტი ღმერთადსა ამურისა ანუ სიეფარუ-ლისა და შინა ეხოში იუჟენს წარმოდგენილ სახენი სსჭათა და სსჭათა ღმერთაებთა. თუთ სადგური პლატონისა იყო მიყრდოა ბილ მცირისა ტაძრისა, რომელიცა აღაშენა მან პატრიკად მუ-ზათა, მსწავლათა და მეცნიერებისა კელოკუზებისა მომცემთა. ორ-გზის მოვიხილე ადგილი ესე: პირქუშლად თანა-მქუჭა დიდი ბრძენი და ევროპისა შინა გასთქმული მეცნიერებითა პრესვი-ტერი კონსტანტი ეკონომი, ათინისა მცხოვრები და მეორედ რეპტორი ათინის უნივერსიტეტისა და მასწავლებელი ბერძნუ-ლისა ენისა კოროლის ოტტონისა და მეუღლისა მისისა დე-ლოფლისა ანალიასისა, ბრძენი და მრავალთა ენათა მეცნიერი არ-ხიმანდრიტი მისაილ.

რომისა კონსულთან სილვანს წინათ ქრისტესსა აიკლო პირქუშლ აკადემია ესე და მოაკუშთინა მრავალნი მაგრილოა ბუღნი ადგილისა ამის პალატანი და რაფა იმპერატორმან ადრია-ხე 12 წელსა შემდგომად ქრისტესსა ქმნა აქა განასლებს.— გაანარეს ოციცა ბრძანოსთა სსჭუთა და სსჭუთა დროთა შინა. მკათესა, მკათორმეტესა და მკათორმეტესა სუკუნეთა შინა იყო

მეფისა ქსერქისისანი. რაძეთუ ესე ქსერქსი მეფე
 ელანთა იყო, რომელმანცა შავი ზღვს შირი
 განჭყეტათ და გარდუტევა თეთრსა ზღვსა (¹¹⁰),
 რაძეთუ უწინ შავი ზღვა ქეთანისადმდე მოაწევ-
 და (¹¹¹), და ვიხილეთ მუნვე არეობაჲ მასლო-

მეორე რაძეუ ჰსწავლა ამ ადგილსა შინა, ჰ ქართულნიცა გა-
 ნისწავლებოდენ აქა სახელსა ზედა დიდისა მეცნიერთა სწეტი-
 სსა ჰ მისაყრდნობელისა პლატონისა — უკანასკნელ თურქთა
 დაპყრეს ათინა ჰ დაჰშრიტეს მუნ ბუჟუტი ხათლისა შის ჰ
 ტეცხლისა, რომელაცა დიდთა მეცნიერთა, პლატონძინ, სოკრატ
 ჰ არისტოტელძინ მოიღეს ზეციით ჰ ამისა სიშინად აღუძარა-
 თესტა ანდრინანტი ღმერთისა ჰრომეცეოსს.

აწ. ამ ადგილთა შინა. სადაცა აღიზარდა ჰ განმტკიცდა გო-
 ნება კაცისა, — მიმსტეული მუნ ჰხედავი, სამწუხაროთა და-
 ნაქცევთა ჰ მხოლოდ მარტივის ადგილასა ამის სახელსა ჰ
 წოდებოსა, ჰ ამსცა აწინდელთა ბერძენთა ბავთთა შინა გან-
 რეჟნილად « აკათიმი » (Acathimia). — ეს ჰყო წარმატალს არს
 დიდება ამ სოფლისა ! — Sic transit gloria mundi !

3. 0.

(¹¹⁰) თქმულება ესე არს მოღებული ბერძენთა მეისტორიო
 სსა დეოდორისაგან. — თუთ ამ ადგილსა, რომლისაცა ჰსურთა
 და განჭეშათ ქსერქსსა, ეწოდებოდა ელი მაკედონისა (Ε-
 λληνικη Μακεδονία) ჰ ამ გზით შევედ. თესლონიკით
 წარსრული, ათინის მთად. სივიწროე ამ ადგილისა არს დიან
 მცირე, ვჭგონებ არა უმეტეს 200 ხაყენისა. — ჰ განჭეოფს
 არსიპელაგსა. ქსერქსის უნებდა განჭეშათ მისი, რათა შირ
 ჰ შირ შესულაიყო მაკედონისასა ჰ არა მოგლით ათინისა
 გრძელისა მთისა. გარნა შეუძლებელ-იყო ჰ არსცა დიან გრძელსა
 უამით დრომსა, დაქცევა დიდისა ქანისა მთისა, შესაერთებუ-
 ლად რათა არსიპელაგისა ზღუათა.

3. 0.

(¹¹¹) დაწევა ჰქვით შავისა ზღვსა ჰ დატეკება იმერეთისა
 ზღვს-შირთა თუჲლით სახილუშლია ჰ უმტეო. თუთ ჰალეოსა

ბელ (11), სარისხი იერთეთოს და დიონოსიოს არეა
 ზაკელთა, და კუალად აკადემია სასწავლო მათი და გან-
 ვიტადით ადგილთა სიუცხოვესა, მშსგავსად ედემისა-
 სა, ცალ-კერძო ზღვთა მოზღვდულ და ცალ-კერძო ჳა-
 ლანი ზეთის-ხილთა და კენახოვანთა და ბაღთა-ბახჩათა-
 თაგან მომდინარებულნი; და შიგან მომდინარენი წყალ-
 ნი; და მთათა და ჭავთა თრიად განშქსენებულნი, და
 ნამდულ ბერძენთაგან და თელოსთათა გამოჩრეული
 ქსეანა. და იყო ახლოს ზთინასა თევადია, სოთველი შინ-
 დარას ბრძმისა (11) და კუალად ზღვთ-კერძო ტანტა-
 ლს სოთველი ოკრუტიოს ბრძმისა და მოვიხედვადით რა,

ტომი, ორი ათასისა წლისა წინათ, ზღუქსა ეპურა ზ ამისთჳს
 ქოლად აწინდელსა ტბასა ჰალეოსტომად, ესე იგი ზღუქსა
 ძქსლ-უერედ.

3. ი

(112) არეოზაგი ანუ ძქსლი სამქსჯავრო ათინისა არს აღშუ-
 ნებელი ბორცუქა ზედა მასლობელ აკროპოლისისა, სადაცა არს
 განსაკრქსბელი ტაძარი ჰართეონისა. არეოზაგი დაფუძნდა
 ერთსა ზ მასქე წელსა, რომელსაცა ეკურასა მღუდელთ-მთა-
 ვრად ჰართან მშა წინახწარ-მეტექსლისა მოსესი 1490 წლით
 წინათ ქრისტესსა. მას ადგილსა სოლონმან ჰსწერა ჰსჯულისა
 დებანი თჳსნი. აქა დემოკრთენ ჰქუხდა მქკრ-მეთქქსლობითა თჳ-
 სითა ზ განსაკრქსბდენ სიტუვთა ზ სიბრძითა ეხნია
 ნი, თემისტოკლე, კიმონი, ჰერიკლე ზ ალეკვიადე ციცერონი
 სა ჟამთა რომისა ელხნი მიიღვიოდენ აქა ბერძენთაგან. აქვე
 მოციქული ჰველე განუპარტებდა ჰსწავლასა თჳსს ძისა დეთი-
 სთჳს (საქქე მოც. თავი 17) ზ სიტუვთა თჳსათა ქრისტა-
 ნე ჰეო ჰირქსლი მსაჯული ანუ მსაჯულთუხუცესი არეოზა-
 გისა დიონოსი. ყოვლადი შენობა მისი, აწ თაჳმოქცეული,
 არის მარმარილოსა ქუთაგან აღგებული.

3. ი,

(113) დიდი ზ სასელოვანი ბერძენთა მოაღქსუ.

3. ა.

ადვისს ტნობა ჩუჭნი და გონება სხილავთა-შიერ დიდებულთა ათინელთასა.

და წარვედით მათგან ზატოისნად ხილუჲად მონასტრისა მას დიდებულისა ფერის-ტუტლებისსა ქუჭყანასა არნაუტთასა. და მივედით რა, მოგუჭტუბინენ მამანი არნაუტნი და შუკუძღინენ მონასტრად წესისაებრ და ვინაღუეთ ეკლესიასა დიდი და მშუჭნიერი და დაჟადგერით მუნ ჟამ-რადენმე მუნ იყო სხლოდ კორინთე, რამედლსა მოტაქელი ზავლე მაუწერს ეპისტოლეთა კორინთელთა. რამეთუ გუჭყანად წმინდისა სპირიტოსისა ნაწილისა ხილუჲად კროფოსად. არამედ მოგუჭტუბინენ ამბავი, ვითარმედ თურქთა და არნაუტთა ბრძოლას არს გზათა ზედა, და ეკუ-მოკუაქეცით, და მოვიწიენით ზალაქსა ანდროს, მონასტერსა წუაროსა ღუთის-მშობლისასა. და მაერითგან ნავითა ვკლენით გზანი მრავალნი ზღუთ და მივიწიენით მთად-წმინდად მონასტერსა ვათაბუტს, რამეთუ მუნ გქსოროსა ქმნილ-იყო ზატრიარსნი კირილე, და ფრიად ჰსთნდა მისილსა ჩუჭნი და დაგუჲსადგურს თუს-თანა და შუგუთასა.

ამისა შემდგომად აღვიდეთ შენდობაჲ და წარმოვედით და მოვიწიენით მონასტერსა ჩუჭნი ქაჩთუჭლთასა, და ვიუოფოდი მრავალ-ჟამ მათ-თან სამარადისოსა ლოცუჲასა და ღამის-ათევისა მომსმენი. ამისა შემდგომად ვაწვე მამანი და მოფუზადე სერი ბრწუინილუე, და შუკუძღუთ და ზორტოტისა ღუთის-მშობლისა წინამე ზარკლისი ვინაღუეთ მრავალ-ჟამიერობისათუს მეფეთა ჩუჭნითასა. ამისა შემდგომად ვინებე ხილუჲად ზატრიარსისა იერუსალიმისა საქმისა რაჲსათუსმე, და აღვიდეთ ლოცუჲა მათთანგან და წარმოვემართენით კონსტანტინოპოლედ, გზა

მოვევლეთ ჳაღაკი თანსო, სადან ექსორიობით მოკუდნენ
ნესტორ მწუალებელი და საბუღიოს ბიული. და მუნა
გამოვევლეთ ქალაქი მაკედონია ტახტი ალექსანდრე მა-
კედონელისა, და ვიდრე აქამოდე იხილუჭბის ახური ქუ-
სა რქიანისა მის ცხენისა დურიახლისა ⁽¹¹¹⁾ ალექსანდრეს
ცხენისა. და მიერ გამოვევლეთ ჳღუა იწრა ტროადას და
მიერ ჳღუა პრამონტოასა, და მივედით კუაღად კონ-
სტანტინოპოლედ ქუჭლის-მომნიჭებელისა ჩუჭნისა გო-
არგი სპათარისადმი.

ხოლო ერთვასა ჩუჭნსა მუნ, მივედით ცხოვრების
წყაროსა უოულად-წმინდასასა, რომელსა ვდღესასწაულობთ
თომას კვრიაკის პარასკევსა. და კუაღად მივედით ეველე-
სიასა მას უოულად-წმინდასასა, რომელსა ვდღესასწაუ-
ლობთ, სადა ურმა ამაღლდა ლიტანიობასა ერისასა,
და მშთანძოკიდა რა, პირით გალობა მოაქენდა: წმინდაო
ღმერთო, წმინდაო ძლიერო, წმინდაო უკუდაო, შეგვ-
წაულენ ჩუჭნ.

და მუნით მივედით ეველესიასა მას, სადა აბრამ ურია-
სა თეოდორე ქრისტიანემან ხატი მაცხოვრისა თავს-
მდებად მიმსტა, და ურია სიტრუით უარ-მყოფდა რა თეო-
რისა მიღებსა, ხატი მყოფარ-ჟამ უჭუბტყდა ურისას
მას. ხატი იგი მუნვე არს.

ამად ჟამად აღგუმზად პატრიარხმან იერუსალიმისა-
მან წარმოსუღად საქართუჭლოდ, და გვბომეს წიგნი,
და მხა-ღიქმენით წარმოსუღად. ხოლო უოვასა ჩუჭნსა

⁽¹¹¹⁾ ბუგეფალისა, რომელსა მოიხსენებს კენტოს კურ-
ციოს.

მუნ, მივედით საღაროდ პატრიარქისა, და ვიხალეთ მუცელი სამოსი ეპისკოპოსთა: თაკსახურავად შლავა იას ფერი და ჯუბა და ვიწრო პაჭიჭი, და მამაა წინა აბ-ზანდით შესაქრავი და რაცა, უოკელივე იას ფერი. რა-მეთუ იტეოდენ მოხეტებელნი მათნი, ვითარმედ ასი ოდენ წელი არსო გარდასრულ, ამისა უწინ ეპისკოპოსთა ესე ემოათო; ახლა მონაზონთ კენკელი დაწესესო. მომეხსენა, ქართლს მცხეთას სუტტის-ცხოველზედ და-ხატული კათალიკოსი სამხუერიით, და აფხაზეთის კა-თალიკოსი მურასას სამხუერიით, ჳემპარიტი უოფა-ლა (115).

წარმოკედით კონსტანტინოპოლედ, გამომსალმეხელი პატრიარქთა, მთავართა და ერთა, და მოვაწიენით ზღვთ სოაუელსა შალას, სადა ასუტნიას მთლავ ღირსად ხსენე-ბული ევთიი სარდელისი, რომლისა ხსენება არს დუ-კემბრის 27. და მიერ ვკლეთ და მოვაწიენით სო-ფელსა ევხატს, სადა ეწამა წმინდა მოწამე თეოდორე სტრატილაცტი. და მიერ ვკლეთ და მივიწიენით ქალაქსა სინოფას (116), საწამებელსა წმინდისა ძღუდეღა-მოწა-მისა ფოკასსა, რომლისა ხსენებასა ვჭეოთთ სეკდემბრის 22. და იქიდგან ზღვთ ვკლეთ და მოკედით სამსონას, სადა ეწამნეს წმინდანი ფროლოს და ლავრა, და გან-

---

(115) დღესცა ესრეთ მოჩანან მცხეთის კეკელესიაში მხა-ტურობანი ქსენი.

3. ი.

(116) ამა ქალაქიდაჲ იყო ფილოსოფოსი დიოდენი, რომე-ლიცა იხილა აღექსანდრე მაკედონელმან ხისა ხუმირხა შინა მჟღომარე.

3. ი.

ველეთ ამათ და მკვედით კეაღად კომანად, და მიერ წარუგებართუნათ და მაკაწიენით ადგილსა მას, სადა ეწამნეს წმინდანი აკქსენტი, ევსტატი, ორესტი და მარადრი. და მიერ მიკაწიენით მელიტონს სომხითასასა, სადა ეწამნეს წმინდანი ორმეოცდა სუთნი მონაშენი; და მიერიდგან მკვედით ხაღდეს, რომელსა აწ უხმბუნ გუმიშხანს (¹¹⁷), სადა ეწამნეს წმინდანი ევგენი, კანდიდოს და ვალერიანე.

და ს ს რ უ ლ ი.

(¹¹⁷) გუმიშხანს მღებარებს ბაიბურთისა ღ ტრაპუნესტისა შუა. აქედამ ჰსწანს, რამელ მოგზაური ტიპოთე სამსუნიდამ სპელით მოხელა ამასის ღ აქედამ სმელითავე ბაიბურთის გზათ ანტანს, მერეთ ახაღცისეს ღ აქედამ ქ. თფილისს.

შ ე ც თ ' ო მ ა - ნ ი :

გუგუნი.	ტრი.	დაბეჭდილა	წარიკეთხეა
12	4	უკუშ კეთილად	უკუშ კერტა კეთილად
13	1	ათონის მთადმდე.	ათონისა მთად.
17	10	გემსსპინძლეს	გემსსპინძლეს
—	14	საკვრველ	საკვრუშელ
38	20	чудотворни	чудотвори
48	16	წირვისა	წირვისა
86	29	decouvertes	decouvertes
107	28	მეორედ	მეორედ.

